ЛЕКЦІѸNЕА І.

Domnілорѹ!

Штiinца *Dietetікъ* (diététique) траце нѹmiреа еї din лімба Еленъ ші însemneazъ *артеа de нѹtріре.* Ачеastъ нѹmіре antікъ ші нoцiѹnea еї а ръmasѹ пînъ în zілеле noastре; de ачеea ші акѹmѹ, de ѹнѹлѹ каре тръеште регѹлatѹ, нѹtрін-dѹ-se кѹmѹ se kade пentрѹ stареа sънъtъцеї sале, zічеmѹ къ fаче *dietъ.* Dар штiinца kondiцiѹнілорѹ fавораbіле d'а нѹtрі ѹнѹ попѹлѹ întрегѹ sпре а konsерва sънъtatea, о нѹmіmѹ *Іцiена попѹларъ*; (Hygiène pupulaire). Ачеastъ нѹmіре îшї траце оріцiна sа totѹ din лімба Еленъ ші se рапор-teazъ maї кѹ seamъ ла Мitолоцiа antікъ, ѹnde Іцеа (Hygea) însemna zeitatea sънъtъцеї; къчї ла нaцiѹніле antіче, oamenії d'о імацiнаціѹне віе аѹ авѹtѹ пentрѹ оаре-каре idee абstрактъ, о імацiнъ konkретъ (корпоралъ), о fiinцъ імацiнаръ каре а fostѹ прівitъ ка protектріца saѹ maї біне ка о пер-sonifікацiѹне а ачеstеї idee. — În timпѹлѹ modернѹ s'а лърцitѹ sfера ачеstеї ideї ші înцелеце mѹ акѹmѹ кѹ ачеastъ нѹmіре, ѹнѹ орdінѹ рацiонабілѹ алѹ віецеї, нѹ нѹmaї în нѹtріре чі ші în локѹін-

цъ, în îmбръкъminte, кȣ skопȣ d'a konserва sънъtatea, fъръ ремеziĭ medічinале.

Ачеastъ штiinцъ aвîndȣ ȣnȣ обжектȣ аша de imпортantȣ (ші каре обжектȣ поаte sъ fie maĭ imпортantȣ de кîtȣ sънътatea!) a тrебȣitȣ sъ fie maĭ кȣnoskȣtъ ші maĭ ръsпîndiтъ în попȣлȣ de кîtȣ este акȣmȣ; dakъ ȣniĭ oameniĭ n'арȣ fi simцitȣ ȣnȣ felȣ de sпaĭmъ, aȣzindȣ de ворба dietetikъ, înкinȣindȣ-шi къ ачеastъ штiinцъ nȣ este алтȣ nimikȣ de кîtȣ ȣnȣ sistemȣ de кinȣire ші къ ȣnȣ omȣ каре тръеште dȣпъ поведiле dieteтiче, тrебȣe sъ ренȣнце ла toate плъчеріле вieцеĭ, тrебȣe sъ aiбъ totȣ d'aȣna stomakȣлȣ голȣ, sъ беа totȣ d'aȣna nȣmaĭ апъ ка ȣnȣ amfiбiȣ, sъ fie îmбръкатȣ вара ші iарна кȣ flaneлȣ, sъ тремȣре d'орĭ-че mikъ sȣflаре a вîntȣлȣĭ, în fine sъ aiбъ o вiaцъ ка ȣnȣ реконвалеsчentȣ, каре a eшitȣ ерĭ din sпitaлȣ. Negreшitȣ къ o asemene вiaцъ trisтъ, nȣ поate sъ fie dȣne гȣstȣлȣ тȣтȣлорȣ ші ȣniĭ поate кȣ dreптȣ кȣвîntȣ o sъ zікъ, къ o вiaцъ кȣ atîta sакріfiче, nȣ e вiaцъ. Dар toate ачеste ideĭ despre Dieteтikъ ші Igienъ sînтȣ грешiте. Dietetika din kontра, не повъцȣеште кȣmȣ тrебȣe sъ не бȣкȣръmȣ de плъчеріле вieцеĭ, ші ка ачеste плъчерĭ sъ aiбъ ȣnȣ sfîршitȣ бȣнȣ, тrебȣe sъ fачеmȣ ка fie-каре плъчере, sъ fie maĭка алторȣ

плъчерї dар нȣ гроапа лорȣ̆; în fine: Dietetiка adeвъратъ este аплікаціȣнеа практікъ а sistemȣлȣї лȣї Епікȣрȣ̆, каре а zisȣ̆. «Filosofia віецеї чеа maї înалтъ este штiinца гȣstъреї плъчерілорȣ̆, este штiinца d'а прелȣнцї ачеastъ гȣstaре кîtȣ̆ se поа-te, ferindȣ-не, ка о плъчере sъ нȣ deвie о неплъчере saȣ̆ dȣрере, шi ачеstea нȣtemȣ̆ dобîndi нȣmaї прin *гȣstaреа плъчерілорȣ̆ кȣ тъсȣръ, dȣпе регȣлеле Dietetiчеї.*»

Ȣнȣ̆ mікȣ̆ esemплȣ нȣ ва fi aічї de прisosȣ̆.

Doї oameнї aȣ̆ fostȣ̆ інвitaцї ла ȣнȣ̆ dineȣ̆ (прînzȣ̆) sплеndіtȣ̆. Ȣнȣлȣ̆ а ȣрmatȣ̆ регȣла лȣї Епікȣрȣ̆, s'а бȣкȣратȣ̆ кȣ тъсȣръ, а mîнкatȣ̆ кȣ sistemȣ шi пȣцінȣ̆, пе кîndȣ̆ алtȣлȣ̆ н'а врȣtȣ̆ sъ штie nimікȣ̆ нічї de Епікȣрȣ̆, нічї de Dietetікъ. Sъ візitъmȣ̆ акȣmȣ̆ ачештї dȣoї oameнї а doa-zi dȣпъ dineȣ̆. Челȣ̆ d'întîiȣ̆ а dереpatȣ̆ (mistȣit) бі-не, корпȣлȣ̆ лȣї se бȣкȣръ înкъ astъzї de sȣвеніреле плъкȣte de ерї шi este în staре а репеta ачеа операціȣне плъкȣtъ; ва sъ zікъ: плъчереа тъсȣ-ратъ este ла dînsȣл каȣza mȣлторȣ̆ алте плъчерї каре ворȣ̆ венї. Dȣпъ ачеasta sъ не ȣїtъmȣ̆ акȣm шi ла чел-л-алtȣ̆. Îлȣ̆ гъsiшȣ̆ în patȣ̆ sȣferindȣ̆ d'о indirestiȣне въїtîndȣ-se de feлȣрimї de dȣрерї ла stomaкȣ̆ шi о stікъле кȣ ремеdie foapte неплъ-кȣtъ este dineȣлȣ̆ лȣї d'astъzї шi поate шi de

mîine. Medikꙋл i-a прескрisꙋ stpiktꙋ a mînka нꙋmaĭ o чорбъ de fidea кꙋ апъ kîte-ва ziле; поate шi o sочietate пл̆ъкꙋtъ de 10—12 лiпitoape пе stomaкꙋ, mꙋштарꙋ лaцпiчоареле шi o вiziкъtoape mікъ de мърimea ꙋneĭ палme ла чеafъ ка съ'шĭ redoбîndeaskъ sънъtatea. Iatъ къ ла ачеstꙋ omꙋ, плъчерea neмъsꙋpatъ a devenitꙋ кaꙋza mꙋлtopꙋ dꙋрepĭ, saꙋ челꙋ пꙋцinꙋ кaꙋza лiпsipeĭ siлitъ a плъчерiлорꙋ пentpꙋ mꙋлtꙋ timnꙋ.

Dietetika se îmnapte în doꙋe пърцĭ, adeкъ: 1-iꙋ în *Dietetika цeнерaлъ*, каре прiвеште ла *sънꙋtatea пꙋблiкъ* a ꙋнꙋĭ орашꙋ saꙋ a ꙋнꙋĭ statꙋ; ачеastъ Dietetiкъ este o рamꙋръ din administpaцiꙋnea пꙋблiкъ a гꙋвернiлорꙋ шi se нꙋmеште *mediчina политiкъ* saꙋ шi *iцiena пꙋблiкъ*. Datopia eĭ este d'a îngpiжi de saлꙋta (бꙋнъ stapea) челорꙋ sънъtошĭ, ка съ нꙋ se îнболнъveaskъ; ка шi челорꙋ болнавĭ, съ se însънъtошeze прin mъsꙋpiле întokmite de dînsa, прiвindꙋ ла калitatea лꙋкрꙋрiлорꙋ de mîнкаре че съ vinde în пꙋблiкꙋ, ла клъdipea локꙋinцелорꙋ ка съ нꙋ fie nesънъtoase saꙋ ameпinцate d'a se dъpîma, ка ꙋлiцеле орашелорꙋ съ fie кꙋpate; a лꙋa mъsꙋpiле кꙋвеnite пentpꙋ eпidemiĭ ameпinцъtoape, în fine a fꙋnda sпitaлꙋpĭ шi алte staбiлimente ꙋnde oamenii пъtimашĭ ворꙋ гъsi vindeкарea шi sънъtatea; 2-леа

Dietetiка спеціалъ, каре прівеште ла sънъtatea indiвidвалъ, повъцвindв пе fie-каре omв че tреввe sъ fакъ în împреціврвріле partiквларe în каре se afлъ, ка sъ ръmîe totв d'авna sънъtosв. Ачеste împреціврърї partiквларe, se рапортезъ ла fieшї каре omв în partiквларв, fie sънъtosв, fie волнавв, ла челе врmътoape пвнкte:

I. Ла stapea fisiкъ шi mоралъ а omвлвї.

II. Ла aniї віецеї în каре корпвлв se desвоалtъ.

III. Ла рапортвлв sekselорв.

IV. Ла inflвinцеле кліmatiче, але timпвлвї, але лъквінцелорв шi keapв але націоналітъцеї.

V. Ла meseria шi ла алte окупаціонї але omвлвї, în fine:

VI. Ла konstitвціvnea partiквларъ а fieшї кървї omв.

Noї tреввe sъ не тъпцinimв în кврsвлв nostpв nвmaї ла Dietetiка цeнералъ, къчї Dietetiка спеціалъ este o рamвpъ partiквларъ а mediчinei спеціале.

Dietetiка, domnilорв! пв поate fi кvлtiвatъ кв фолоsв, fъpъ ажвtopвлв алtорв штiinце каре servв, спре а o esпліка.

Dietetiка fiind o штiinцъ каре îmвpъцішеазъ toate рапортвріле omвлвї кв лвmea esteriоаръ, de

ачееа, ачeste рапортsрĭ tребsе sъ fie maĭ înainte stsdiate шi ачеstъ stsdiŭ este обжектsлŭ maĭ msлtорŭ шtiinце, каре deвinŭ ast-feлiŭ ажstъtoape Dieteti"eĭ.

Аша dapŭ este чеpstŭ пentps шtiinца поаstpъ, оаре-каре ноцisnĭ fondamentaле de *Anatomia* шi *Fisioлоцia* omsлsĭ, ка sъ шtimŭ кsmŭ este fъкstŭ корпsлŭ omsлsĭ, кs toate органеле saле шi кsmŭ лsкреазъ ачеste органе, пentps manцiнереа вieцеĭ. Asemene ns nstemŭ а не înstpeina de шtiinцеле: Fisiка, Кimiea, Цеографiа шi maĭ кs seamъ de Istopia Natspaлъ; în fine ачела каре se o.'snъ sepiosŭ кs шtiinца Dietetiчеĭ, tребsе sъ аĭбъ esерцiчis ла обsервацisnĭ шi ideĭ fiлosofiче, ка sъ поаtъ обsерва шi жsdека вine infлsinцеле imnoptante, каре esepsezŭ edsкацisnea, обiчеisрiле stареа полitiкъ, moраль шi релiцioasъ а snsĭ попsлŭ аssпра stъpeĭ sъnъtъцеĭ saле пsбliче.

Domniлорŭ! Ла sfîршitsлŭ лекцisнеĭ поаstpe de astъzĭ, о sъ въ чitezŭ аiчĭ snŭ pasaцiŭ fpsmosŭ din опsлŭ snsĭ вestitŭ medikŭ, (D. Ideler) despre шtiinца Dietetiчеĭ, despre ачeastъ шtiinцъ, каре воешtе аша de вine оаменiлорŭ шi каре кs toate ачeste, гъseшte ла snii din noĭ atîta difiкsлtъцi. Eatъ кsвintеле ачеstsĭ Medikŭ.

“ Sîntŭ, ziче елŭ, întp'adeвърŭ пsцinĭ оаменĭ,

каре ла finitsлŏ віеце́ї лорŏ, sъ пs înfъцішезе tpistsлŏ sпектаколŏ а sпеї рsіпе fiziче ші мо-рале, în але кърії dърътъtsрї аŏ петрексtŏ anії чеї din sртъ аї віецеї лорŏ! Кіцї оаменї sîntŏ atsпчї diskspaцiaцї ші кеарŏ despeраці, въzînd къ аŏ sтблatŏ пе о кале ръtъчitъ în ксрssлŏ віецеї лорŏ, depapte de калеа adeвъpsлsї, depar-te de misisnea лорŏ sтапъ, пентрs каре аŏ fostŏ tpimiшї аiчї жоsŏ. Еї въdŏ atsпчї къ аŏ мерsŏ din iлssisпї în iлssisпї ші кs кîtŏ аŏ fsцitŏ маї tape dsпъ о asemene imaцinъ amъцitoapе, кs atîtŏ imaцina s'a depъртatŏ маї мsлtŏ de dînшiї; пе кîndŏ пріntр'ачеstŏ ксрsŏ петъssраtŏ în deшерtŏ ші fъръ sпŏ skопŏ раціопавілŏ, еї аŏ пердstŏ din zi în zi маї мsлtŏ din fорцеле преціоаse кs каре natspa i-a înzestpatŏ пентрs sпŏ sfîршitŏ маї înaлtŏ ші маї повілŏ. О, este tpistŏ, foapte tpistŏ пентрs sпŏ бътpînŏ каре se афлъ ostenitŏ ші рsпtŏ înaintea порцілорŏ мормîntsлsї sъŏ, ка sъ'шї zікъ înssшї: amŏ tpъitŏ în zadapŏ; nimikŏ п'amŏ fostŏ, întр'о nimikпічіре маї маре воiŏ intpa!„

Че ideї tpiste ші tepiвіле, sъ прezentъ spi-pitsлsї nostps, чitindŏ ачеаsta!

Лекціѕnea II.

Domnілорŭ!

Sîntŭ ѕnii oameni каре desпрецѕeskŭ шtiinца Dietetічеi, каре sîntŭ întp'o îndoiaлъ, dakъ este de tpeбѕinцъ шi de folosŭ, ка sъ konsepвътŭ шi sъ desвoлtътŭ шtiinца sъпътъцеi.

Sîntŭ алцii каре ворŭ sъ fie sъпътoшi, dap nѕ ворŭ sъ жeptfeaskъ nimiкŭ пentpѕ sъпътate!

Sîntŭ ѕnii шi foapte mѕлцi din noi, каре nѕ sîntŭ sъпътoшi шi nѕ'лŭ шtiѕ, fiindŭ aбsopбiцi пpin окѕпаціѕnіле лорŭ din toate zілеле; пînъ кîndŭ pъѕлŭ e miкŭ, nѕ пътpѕnde simціpea лорŭ, каре шi ea asemenea fiindŭ окѕпatъ кѕ алtъ oбжeкtъ, nѕ simte. Токmaї кîndŭ pъѕлŭ a ажѕnsŭ în кѕлme, кîndŭ nѕmaї e skъпape пpin nічі o окѕпаціѕne, tокmaї atѕnчі пътimaшii aflъ къ sîntŭ болнaвi, nѕ d'акѕmŭ чі de mѕлtŭ timпŭ, atѕnчі îнчепŭ a îngpіжi de вindeкapea pъѕлѕі, dap în deшeptŭ; fiindŭ-къ акѕmŭ e пpea tîpziѕ; ачеште oameni 'шi aѕ пpeskѕptatŭ віаца, fiindŭ-къ aѕ пpiвitŭ пpea пѕцinŭ ла întpeцimea ei.

Sîntŭ алцii іпохондpioшi каре, din kontpa, ка к'ѕnŭ mікposkoпŭ se ѕitъ neîнчetatŭ ла stapea інtepioapъ a коpпѕлѕі лорŭ шi челŭ maї miкŭ лѕкpѕ

пеобічпвitв че обсервв întр'înшiĭ, îĭ sперіе; чеа maĭ mікъ пedisпozіціѕпе лі se паре къ кѕрîndв ва лѕа ніште dimesiѕnĭ цігапtіче ші ва deвеnі о боалъ перікѕлоasъ. Dѕпъ кѕmв zіче провербѕлв, se temв ка sъ пѕ se îпече întр'ѕпв пахарв кѕ апъ. Ачеаstъ іпохопdріе, пѕ пѕmaĭ къ întpistеаzъ віаца ші о ѕтпле кѕ атъръчіѕпе, dар este ші кaѕza desвoлtъреĭ ѕпора боале греле ші serioase; fiindв-къ imaцiпацiѕпеа аре о пѕtере mаре asѕпра stъреĭ sъпъtъцеĭ поаstре, прекѕmв о вomв веdea алтъ datъ. Ачештĭ оamenĭ sinгѕрĭ 'шĭ преsкѕрteазъ віаца, fiindв-къ прівеsкв преа mѕлtв ла sъпъtatea лорв.

Dietetiка пе пѕпе în mіжлокѕлв ачеsteĭ dѕое estpemitъцĭ, fiindв-къ еа пе învaцъ а преці staреа портaлъ, (sъпъtoasъ) ші aпортaлъ (болпавъ) а fie-къріа органв din корпѕлв nostpѕ, fъкîndѕ-пе ілѕzіѕпе ка sъ пѕ пе imaцiпъmв, къ sîntemв maĭ sъпъtoшĭ s'aв maĭ болпавĭ de кîtв sîntemв întр'adевърв.

Sîntв іаръшĭ алцiĭ каре, de ші tръеsкв în коntра tѕtѕлорв регѕлелорв іціепіче, totв пѕ simtв пічĭ о iпfлѕепцъ вътъmъtoape în корпѕлв лорв d'ачеstв реціmв пераціопабілв. Ачештĭ оamenĭ servв dpentв аргѕmentв ла ѕпiĭ în коntра Dietetічеĭ, zікîndв: іatъ oamenіĭ каре tръеsкв în кoп-

tра Dietetiчeĭ, шi кȣ toate ачeste нȣ'ĭ ваtъmъ nimiкȣ̆! Ачestȣ̆ аргȣmentȣ̆ н'аре нiчĭ о валоаре. Dакъ ȣnȣ̆ оpientалȣ̆ mънinкъ ȣnȣ̆ dрamȣ̆ de afionȣ, шi нȣ'ĭ пасъ нimiкȣ̆, (fiind-къ s'a обiчнȣitȣ̆ în ачеа-stъ otравъ), оаре este asta ȣnȣ̆ аргȣmentȣ̆ къ afionȣ нȣ е о otравъ? Sъ черче чiне-ва ла ноĭ а mîn-ка нȣ ȣnȣ̆ dрamȣ̆, чi а zече парte а ȣnȣĭ dрamȣ̆ de afionȣ̆, шi нeste пȣцinȣ̆ о sъ adoармъ d'ȣnȣ̆ somnȣ̆ eteрнȣ̆! Natȣра omȣлȣĭ este eлastiкъ пînъ ла ȣnȣ̆ градȣ̆ mаре. Omȣлȣ̆ поаte кеарȣ̆ sъ se обiч-нȣiasкъ кȣ otравъ шi кȣ timпȣлȣ̆ нȣ'лȣ̆ maĭ ва-tъmъ; кȣ toate ачestea otрава ръmîne ȣnȣ̆ прin-чinȣ̆ deлetaрiȣ̆ пentрȣ viaца omȣлȣĭ, de каре ȣnȣ̆ omȣ̆ рaцionaвiлȣ̆ tревȣe sъ se fереasкъ ка sъ нȣ пъtimeasкъ, пînъ se ва обiчнȣi кȣ ръȣлȣ̆, iatъ sпре ачeasta ȣnȣ̆ аргȣmentȣ̆ рemаркaвiлȣ̆. *Tschudi* а аръtatȣ̆, къ în Боеmia шi Tiролȣ̆, sîntȣ̆ oamenĭ каре mънinкȣ̆ otрава чеа maĭ teрiвiлъ, adeкъ арseniкȣлȣ̆ (шоречiка) кȣ sкопȣ̆ ка sъ se înгрaшъ. Ачеia, ziче елȣ̆, каре învetȣ̆ шi кȣ mъsȣръ s'aȣ̆ обiчнȣitȣ̆ кȣ otрава ачeasta, нȣ пъ-timeskȣ̆ nimiкȣ̆, din kontра se înгрaшъ шi пелеа лорȣ̆ sъ face maĭ finъ шi trанsпaрentъ (de ачееа feteлe, maĭ кȣ seamъ, întревȣinцeazъ аколо, ре-цimȣлȣ̆ ачesta, ка sъ se fакъ maĭ frȣmoase) dар чine н'а въгatȣ̆ вine de seamъ шi ла înчепȣtȣлȣ̆

реџimѕлѕï пînъ кîndѕ корпѕлѕ nѕ е înкъ обічnѕitѕ кѕ otрава, ш'а лѕatѕ кѕ о жѕmъtate гръѕnџѕ maï mѕltѕ de кîtѕ tребѕе, moape negpeшitѕ.

Sîntѕ ѕnii каре pрin окѕnaџiѕnea лорѕ, sîntѕ siліџï а despреџѕі віаџа ші а nѕ se teme de moapte, прекѕmѕ sîntѕ soлdaџiï, mapinapiï ш. ч. л. Dap кеарѕ pentpѕ ачешtï oamenï, Dietetiка nѕ е de prisosѕ. Късі о віаџъ nераџіonaбілъ, în контра Dietetiчеï, nѕ nѕmaï къ adѕче moaptea, каре nѕ 'snepie пе toџï, dap adѕче ші sѕfepinџe лѕnџï, dѕpepoase ші ostenitoape, каре прочеde ѕnii mopџï timpѕpiï ші dакъ ѕnѕ бравѕ soлdatѕ saѕ ѕnѕ întpenpidѕ mapinapiѕ nѕ se teme de moapte, ачеsta n'ѕnѕ basѕ de ръsбоiѕ, челълалtѕ пе кîmпѕлѕ de бъtae, totѕ tребѕе sъ se teamъ de sѕfepinџеле ші de dѕpepiле каре îï ворѕ faче віаџа amаръ ші nesѕпоptaбіле, dакъ nѕ о ва sкѕpta. Ѕnѕ omѕ mъpinimosѕ noate sъ'шï жеptfeasкъ віаџа pentpѕ patpia sa, saѕ pentpѕ о алtъ idee înaлtъ, dap nічï odatъ pentpѕ ліберtinaџiѕлѕ ші pentpѕ о віаџъ animaлъ, nераџіonaбілъ, ші dакъ se ворѕ гъsi ѕnii smintiџï s'aѕ degradaџï, каре кѕ sîпџеле рече ворѕ проклама ачеstѕ pрinчіпѕ imopaлѕ: къ е maï бѕnѕ ѕnѕ momentѕ de плъчере desfpînatъ de кîtѕ ѕnѕ anѕ d'о віаџъ регѕлatъ, dакъ еï ворѕ кînta кîntекѕлѕ faimosѕ алѕ лѕï Лѕdoвiкѕ алѕ

XV-леа «бетѕ̆ astъzĭ ші мѕрітѕ̆ mîĭne» атѕnчĭ sъ ne astѕпътѕ̆ ѕрекіле d'a пѕ аѕzi ѕnѕ̆ asemenea кîntекѕ̆, каре degradeazъ џеnѕлѕ̆ nostpѕ ѕmanѕ̆, ші sъ ne întoapчетѕ̆ веdереа de ла ачеstѕ̆ sпекtаколѕ̆ întpistъtорѕ̆, d'a пѕ веdеа ла че імперіѕ̆ desпotікѕ̆ ажѕпгѕ̆ пasiѕпіле animaле кîndѕ̆ omѕ пѕ ştie a гъsi în pesopteле sале мораде, о fорџъ реакtівъ în kontpa ачеаstеĭ dominaџiѕne рѕшіnoasъ! Dap лъѕdatъ fie soapta noastpъ ѕmaпъ, къчĭ asemenea fiinџе monstpoase, asemenea рѕіne віĭ, рарѕ̆ se гъseskѕ̆ în міжлокѕлѕ̆ nostpѕ. ші se паре къ Natѕра ле пpodѕче din timпѕ̆ în timпѕ̆, пѕmaĭ a statѕa ѕпѕ̆ esemплѕ, a sпepia пе чеĭлалџĭ, ші aĭ fаче a se deпъpta d'o кале iмораль каре adѕче ла ѕпѕ̆ sfîpшitѕ̆ аша de miseрабілѕ̆.

Domпілорѕ̆! Требѕе sъ ворбітѕ̆ акѕтѕ̆ чева ші despre istopia Dietetічеĭ.

O istopie esактъ a Dietetічеĭ ліпseште înкъ astъzĭ, dap ѕрмеле, s'аѕ̆ maĭ біne ніште пpінчіпіĭ înчепъtoape але ачештеĭ ştiinџе, ле гъsітѕ̆ ла naџiѕпіле челе maĭ antiче ка ші челе sълбatiче înкъ în zioa de astъzĭ; însъ ачеstĭ пpiнчіпĭ пѕ sîntѕ̆ înкъ кѕpatѕ̆ ştiinџifiчĭ, чі sîntѕ̆ amesteкаte кѕ feлѕpітĭ de ideĭ реліџioase, ші кîte odatъ fantastiче. Аша гъsітѕ̆ ла ѕпеле din naџiѕпіле antiче, ideia de sъпъtate ші de боалъ, înвелitъ

întр'ꙋnꙋ̆ вълꙋ̆ misteрiosꙋ̆ de кꙋръцenie ші de neкꙋръцenie fiinцелорꙋ̆. О fiinцъ sъnъtoasъ ера ла eï о fiinцъ пꙋръ, о fiinцъ болnавъ о fiinцъ imпꙋръ. Тoate орdinеле Dietetiче, леџislatoрiĭ, fꙋndatoрiĭ реліџiлорꙋ̆ antiче, ле а datꙋ̆ ка леџĭ реліџioase, къчĭ ла oamenii кꙋ о inteлеџenцъ maĭ пꙋцinꙋ̆ desволtatъ, nꙋmaĭ леџiле реліџioase singꙋре sîntꙋ̆ ꙋрmate întoкmaĭ. Astꙋ̆-felꙋ̆ гъsimꙋ̆ преsкріпцiꙋnĭ dietetiче în кърціле реліџioase але Kinezілорꙋ̆, Indienілорꙋ̆, Еџiпtenілорꙋ̆, Арабілорꙋ̆ ші кеарꙋ̆ în Бiбліа Isраелiціlорꙋ̆. Ачeastъ din ꙋрmъ карte saкръ не dъ кîte odatъ ideĭ dietetiче, foapte fрaпante în рапорtꙋлꙋ̆ esaktitъцеĭ ші antiкꙋitъцеĭ лорꙋ̆. Аша гъsimꙋ̆ s. e. ла Moisi, (III, Capitul 10 . .) ꙋnꙋ̆ sistemꙋ̆ întpeгꙋ̆ de izoларе (перiopisipea карantineaskъ saꙋ̆ лъzъpetꙋ̆) пentpꙋ oamenii atакацĭ d'o боалъ foapte ліпiчioasъ, adeкъ *лепра*, каре а domnitꙋ̆ atꙋnчĭ ші maĭ пе ꙋрmъ кеарꙋ̆ în sекꙋлеле de mіжлокꙋ̆, пînъ ла timпꙋріле modepne. Însъ Moisi а întoкmitꙋ̆ ачеstꙋ̆ sistemꙋ̆ nꙋ ка о întoкmipe de mediчinъ пꙋблікъ, чі ка ꙋnꙋ̆ орdinꙋ̆ алꙋ̆ реліџiеĭ, ші чеĭ însърчinацĭ кꙋ înгріжірea esекꙋцiꙋneĭ ачеstꙋĭ sistemꙋ̆, n'aꙋ̆ fostꙋ̆ administpatoрĭ чівілĭ чі левіцiĭ fiiĭ лꙋĭ Арonꙋ̆ adeкъ: din партea клерꙋлꙋĭ.— Ачeasta а fostꙋ̆ о konseкꙋinцъ natꙋралъ, а пꙋnktꙋлꙋĭ fondamentaлꙋ̆

алў реліџіўneĭ ispaiлtene, каре а fostў о teoкраџіе (statўлў клерікалў). О мўлџіme de алte ордine реліџioase преsкрisъ în ачеаstъ реліџiўne (прекўmў опріреа d'a nў mînка карne de поркў, de animaле sînџероase, рeптілĭ ш. ч. л.), аў adeвърata лорў каўzъ, іаръшĭ în konsideраџiўnĭ dietetiче; къчĭ în клімеле калde în каре а fostў хотърîtў а търі пополўлў лўĭ Moise, mînкареа кърнўрілорў грase (de поркў) шi sînџероase (de animaле репtoаре) sîntў foapte вътъmъtoаре sъnътъџеĭ, totў de odatъ шi foapte контраре пentрў desволtареа ўnўĭ каракtерў блîndў шi dўлче, пе каре ачеstў леџisлatорў diвinў а врўtў а'лў реалisa în попорўлў sъў. Dap карnea рептіілорў în клімеле калde, este maĭ totў d'аўna otръвitъ пentрў omў. Eatъ кîte-ва ideĭ еsплікatiве пentрў ўnеле din леџiле џереmoniaле але лўĭ Moise. Maĭ пе лўнгў нў пўtemў intра аічĭ în ачеаstъ кestiўne intереsantъ.

Sъ не ўîtъmў акўmў ла ўnеле din преsкрінџiўnіле dietetiче, ла пополіĭ antiчĭ профанĭ.

În *Еџiptўлў* antiкў, а fostў ўnў обічеiў, къ oamenіĭ лўаў din timпў în timпў регўлatў реmedіĭ пentрў върsatў шi пentрў нъdўшалъ, шi кîndў ўnўлў а întîлnitў пе алtўлў, în локў sъ'лў întребе «кўmў te aflі?» îлў întреба «кўmў аĭ нъdўшitў?»

În *Елада*, ȣnde ера о клimъ maĭ sъnъtoa-
sъ шi maĭ fрȣmoasъ de кîtȣ în Еџintȣ, шi ȣnde
maĭ кȣ seamъ toate обжекtеле natȣpeĭ s'aȣ mani-
festatȣ кȣ о mape apmonie, fpȣmȣseџe шi пер-
fекџiȣne, аколо шi oamenii aȣ врȣtȣ sъ se бȣ-
кȣре de natȣpъ întp'ȣnȣ modȣ paџionaбiлȣ ка sъ
коntpiбȣe а fopma ла dînшiĭ о esistenџъ apmo-
nioasъ, fpȣmoasъ шi перfектъ. D'ачееа гъsimȣ
аiчĭ пpinчiпiĭ Dietetiчeĭ, manifestîndȣ-se пentpȣ
întîia-шĭ datъ în fopma шtiinџifiкъ. Dietetiка, пре-
кȣm шi toate челе-лалte шtiinџе ȣmane, sînt пъs-
кȣte în ачеаstъ џеаръ fepiчitъ, ȣnde џenȣлȣĭ
ȣmanȣ, а fъкȣtȣ пasȣлȣ челȣ d'întîiȣ în калеа
чiвiлisaџiȣneĭ, adeкъ: ȣnde џenȣлȣ omȣлȣĭ а des-
копеpitȣ пentpȣ întîia-шĭ datъ mъpimea sa пpo-
пpie, imensъ, аpъtîndȣ къ este în stape nȣ nȣ-
maĭ а înџелеџе креаџiȣnea лȣmeĭ mateрiaле, чi а
креа креаџiȣnĭ nȣoe în sfepa лȣmeĭ mopaле шi
inteлектȣале.

Dietetiкȣлȣ челȣ maĭ mape în лȣmea antiкъ,
ера Iпократ (tpъitȣ n. хр. moptȣ n. хр).

Iatъ ȣnеле din Afopismeле (massimeле) saле
dietetiче:

« Fie-каре кȣpъџenie, прекȣmȣ шi fie-каре
ȣmплере а корпȣлȣĭ, poate sъ deвie вътъmъtoape,
daкъ este neste mъsȣpъ. »

« О віацъ преа de totȣ регȣлatъ шi stpiкtъ, nȣ е бȣnъ; къчї обічnȣеште корпȣлȣ ла о регȣлъ fiкsъ, în кitȣ орї че maї miкъ deпърtape, debine вътъmътоаре ».

« Бътрînії notȣ sъ рабde foamea, oamenії « tinepї nȣ noiȣ sъ рабde, dap копії se пръпъ-« deskȣ кîndȣ ле foame ».

« Еарпа шi прimъвара sъ тъnînчї шi sъ « dopmї maї mȣлtȣ de кitȣ toamna! »

« Преа пȣцinȣ somnȣ, saȣ преа mȣлtȣ (maї « пȣцinȣ de 6, шi maї mȣлtȣ de 8 ope în 24), « nȣ е бȣnȣ ».

« Oamenії каре аȣ fostȣ болnавї mȣлtȣ timпȣ шi s'аȣ sлъбitȣ, tребȣе sъ'ї nȣtpimȣ înчetȣ шi кȣ о mаре atenціȣne ка sъ рекîштiце пȣterea лор ».

« Кîndȣ ȣnȣ omȣ sъnъtosȣ, аре о mаре пof-« tъ de mîпкаре, тъnînкъ mȣлtȣ шi кȣ toate « ачestea nȣ se simte îmпȣtepnічitȣ de mîпкаре, « atȣnчї este ȣnȣ semnȣ къ а mîпкatȣ maї mȣлtȣ « de кitȣ tребȣе ».

« Корпȣрї nекȣрate, (кȣ sînцеле stpiкatȣ) nȣ « tребȣе sъ fie nȣtpite, къчї nȣtpindȣ корпȣлȣ, « nȣtpimȣ шi nекȣръцenia лȣї ».

« Nȣtpimîntȣлȣ folositopȣ în боале, este челȣ « flȣidȣ, еар nȣ челȣ solidȣ ».

« Кȣ'ї е foame, sъ nȣ лȣкреze! »

« Mînкареа maĭ mылtŭ de кîtŭ tребые, este « кaыzа mылtорŭ боале ».

Dîndŭ чева вînŭ болнавылыĭ, о sъ'ĭ taĭ foa- « mea чеа лакотъ ».

« Чine аре diapee (ыpdinape) în tinepeцe « ва авеа konstinaцiыnĭ (înкыetыpъ) în бътpîneцe « шi vice versa ».

« Este ыnŭ semnŭ бынŭ кîndŭ ыnŭ болнавŭ пы'шi « а пiepdыtŭ minцiле în боалъ, din kontpa пiер- « depea minцiлорŭ este ыnŭ semnŭ ръŭ ».

« Dакъ ыnŭ болнавŭ noftеште mылtŭ ла ыnŭ лы- « кры, tребые sъ'ĭ dea de шi поаte ачеstŭ лыкры пы ва « fi конвеnабiлŭ пentры stapea лыĭ късчĭ кîte oda- « tъ instinktылŭ ворбеште прin гласылŭ болнавылыĭ, « шi mînкареа ĭĭ ва fi de фолоsŭ ».

« Oamenii грашĭ морŭ d'о moapte pепеde, « maĭ лesne de кîtŭ oamenii sлабĭ »

« Мылtепatimĭ se вindeкъ de mылte орĭ прin « бътpîneцe шi прin skimбареа климеĭ. Репаыsылŭ « (odixna) вindeкъ patimiле каре аŭ fostы каы- « zate прin miшкаре ».

« Обiчеiылŭ înлеsnеште mыпчiле челе maĭ « tapĭ, кеарŭ în бътpîneцe ».

« Обiчеiыpiле вътъmъtoape, кы timпы înче- « teazъ d'а maĭ fi вътъmъtoape ».

« Oamenii înалцĭ пъtimeskŭ în бътpîneцe maĭ « mылtŭ de кîtŭ чеĭ skыnzĭ ».

În timпɤлɤ̆ Романiлорɤ̆ гъsimɤ̆ dɤoĭ Dietetistĭ марĭ, adeкъ: *Челsɤ̆ шi Галенɤ̆* (131 dɤпъ Хр). Dар кɤ къdера чiвiлisaцiɤneĭ antiче, adeкъ кɤ къdереа Ромеĭ, шi кɤ începɤtɤлɤ̆ secɤлiлорɤ̆ de miжлокɤ̆, аɤ̆ къzɤtɤ̆ toate штiiнцеле antiче, прiн ɤрмаре шi Dietetika.— Din kontра, nemъsɤрареа вiецеĭ în stареа sъnъtoasъ ка шi пъtimaшъ, а fostɤ̆ ɤнɤ̆ обiчеiɤ̆ цененралɤ̆, în кîtɤ̆ кеарɤ̆ mediчiĭ, късlîndɤ̆ болnaвiĭ лорɤ̆, аɤ̆ авɤtɤ̆ обiчеiɤ̆ а mînка împreɤnъ кɤ fieшĭ-каре болnaвɤ̆, шi кîte odatъ fъчеаɤ̆ екчesе. Sъ'шĭ înкiпɤiaskъ чiне-ва ɤнɤ̆ medikɤ̆, каре авеа шеаsе, шеапtе вizite de болnaвĭ, ера siлitɤ̆ а прînzi de 6, 7 орĭ пе zi! Че кaпaчitate admiraбiлъ аɤ̆ авɤtɤ̆ stomaчеле mediчiлорɤ̆ d'atɤнчĭ! Însъ а ръmasɤ̆ о koresпondенцъ а ɤнɤĭ челебрɤ̆ medikɤ̆ d'atɤнчĭ, каре skрiе ɤнɤĭ amikɤ̆ вътînds-se шi zikîndɤ̆ къ ачеstɤ̆ рецimɤ̆ îлɤ̆ ва omорî кɤрîndɤ̆! Secɤлiĭ de miжлокɤ̆ каре аɤ̆ fostɤ̆ secɤлĭ de аɤрɤ̆ пентрɤ орĭ-че felɤ̆ de шарлatanismɤ̆, кîndɤ̆ оаmeniĭ seрioшĭ аɤ̆ petrекɤtɤ̆ viaцa лорɤ̆ късtîndɤ̆ sъ гъseaskъ кɤadratɤра чiркɤлɤĭ saɤ̆ piatра filosofaлъ, saɤ̆ tinktɤра прiн каре ferɤ шi aрama, se skimбъ în аɤрɤ̆ шi арцintɤ̆; în ачеstɤ̆ timпɤ̆ zikɤ̆, пɤ е de mirare къ шарлatanĭĭ medikaлĭ saɤ̆ mediчĭ înшелацĭ аɤ̆ креzɤtɤ̆ къ esistъ niшte пiкъtɤрĭ saɤ̆

елisipe (Elixirum vitae), каре sîntŭ în stape a прелънџi віаџа saŭ a întinepi oamenii îmбътpîniџї. Ачеstŭ din зртъ шарлатанismŭ а жзкatŭ зnŭ ролŭ mape кеарŭ пînъ în sекзлŭ tpекзtŭ, în каре esaџерацізнеле faïmosзлзї Cagliostro (Ioseph Balsamo) sîntŭ foapte кзnosкзte.

Лекцізnea III.

Domnілорŭ!

Токmaї ла înчепзtзлŭ sеколзлзї алз 11-леа, гъsimŭ іаръшї niшtе зрmе dietetiче ла шкоала Mediчinеї din Salepmo în Italіа, bestitъ atзnчї (în anзлŭ 1100); însъ ачеste ideї dietetiче sîntŭ înкъ плine de mзлte прежзdекъџї попзларе, каре аŭ domnitŭ п'atзnчї.

Іatъ, sпре esemплз, регзлеле dietetiче че а пресkpisŭ ачеastъ sкоалъ, зnзї реџе din Anглiа.

« Dакъ веї sъ fiї sъnъtosŭ, леапъdъ necaззpiле de npisosŭ.
Беа пзцinŭ. Чina sъ fie кз mъsзpъ.
Dзпъ masъ змблъ, saŭ челŭ пзцinŭ somnз atзnчї sъ nз te fзpe,

Nȣ џine ȣdȣлȣ mȣлtȣ în пъȣntpȣ, нічї ешi-
реа afapъ.
Аша ȣpmîndȣ о sъ pъmîї mȣлtȣ în џаpъ.
Ла masъ беа вinȣ кȣ о кътime mъsȣpatъ.
Dap нȣ апъ, алtminтерелеа бȣкateле în stomaкȣ
ворȣ fi înrieџate.
Kîndȣ аї бъȣtȣ mȣлtȣ seapa ші te аї sкȣлatȣ
indisпosȣ.
Беа demineaџа înкъ atîta ші о sъ fiї sъ-
пъtosȣ.

Deпъpteazъ-te de toate ачееа че batъmъ
окiлорȣ tъї прекȣmȣ вinȣлȣ, femeeле, вîntȣлȣ,
fȣmȣ, ȣstȣpoiȣ, чеапа, пiперȣ, бобȣ, лinteа, mȣш-
tapȣ ші плinsȣpї astea sîntȣ pеле пentpȣ окї.

Bedepea soapeлȣї, fокȣлȣї, osteneaлъ, бъtae,
ловitȣpї, пpafȣ, nopoiȣ ші toate поameле пекоап-
te іapȣ sîntȣ вътъmъtoape, dap maї кȣ seamъ kîndȣ
нȣ вeї dopmi noaпtea.

Iatъ авеџї о idee de iџiena попȣлаpъ din
seколȣлȣ алȣ 12.

Пе лîngъ epopiле dietetiче, че аȣ domnitȣ în
ачештї seколї, гъsimȣ întp'adeвъpȣ ші ȣпiї, dap
пȣџiнї oamenї, каpе аȣ manifestatȣ ideї paџiona-
біле ші folositoape în domenȣлȣ dietetiкȣ. Dintp'а-
чештї oamenї вomȣ нȣmi aiчї пе italianȣ *Cornaro*
каpe, dȣпъ че а fostȣ комdamatȣ ла moapte de

кътре medічї ла о вîpstъ de 35 de anї, a îmбръцішatŭ ŭnŭ sistemŭ dietetiкŭ раціопавілŭ, mînкîndŭ ші въŭîndŭ foapte пŭцinŭ (11 ŭnчіе în 24 de ope) ші tpъindŭ peгŭлatŭ în toate лŭкръріле saле a ажŭnsŭ ла о въtpîneцe de 102 anї; însъ zілеле saле челе din ŭpmъ aŭ fostŭ aша de плъкŭte пentpŭ dînsŭлŭ, în кîtŭ аvestŭ въtpînŭ de 100 de anї, a кîntatŭ din гŭpъ ші кŭ flaŭta ші a fъкŭtŭ niште вepsŭpї în каре лаŭdъ въtpîneцеа! În Aнглia гъsimŭ totŭ atŭnчї пе *Baco* de *Verulam*. Аvestŭ pefopmatopŭ алŭ tŭtŭлорŭ штiinцелор, a ŭmвлatŭ ка sъ pefopmeze ші штiinца dietetічеї din timпŭлŭ лŭї; însъ n'a пŭtŭtŭ sъ se ŭpче ла înълцimea ideiлорŭ dietetiче adeвъpate, къчї în timпŭлŭ лŭї n'a fostŭ кŭ пŭtinцъ ка sъ înцелеагъ чіne-ва віne леціле віецеї, de ачееа веdemŭ кеарŭ ла Baco, къ рекоmandъ ŭnцереа корпŭлŭї кŭ ŭntŭ de лemnŭ ші гръsime; sъ ia чіne-ва din timпŭ în timпŭ afionŭ; sъ тъпînче toate лŭкрŭріле речї ш. ч. л. Bedemŭ dap къ кеарŭ ŭnŭ omŭ mape înaintatŭ ші mŭлtŭ maї пресŭsŭ de seколŭлŭ лŭї, totŭ nŭ поate sъ sкапе кŭ totŭ de прежŭdeкъціле кърорŭ este sŭпŭsŭ аvestŭ seколŭ.

Întp'adевърŭ istopia овічеіŭрілорŭ але difepiteлорŭ націŭnї ші попŭлї, не dъ ŭnŭ mateріалŭ вогаtŭ пentpŭ istopia dietetічеї лорŭ. Ла націŭ-

ніле sълбatiче гъsimŭ кîte odatъ niшte ноціѕнї dietetiче foapte раціонабіле шi natѕрале, maї кѕ seamъ konformŭ кѕ клімеле лорŭ. Ла ачешtї oamenї, instinктѕлŭ konsерваціѕнеї віецеї, каре îлŭ гъsimŭ ла орї-че animaлŭ, a îmплініtŭ локѕлŭ înцелепчіѕнеї. Кѕ кîtŭ о націѕне intpъ maї mѕлtŭ în калеа чівілізаціѕнеї, кѕ atîtŭ se denъpteazъ maї mѕлtŭ de stapea natѕpaлъ шi кѕ atîtŭ обічеіѕpiле antiче, нѕре шi simнле se нерdŭ din zi în zi maї mѕлtŭ шi кѕ dînseле instinктѕлŭ konsерваtopiŭ алŭ ачеsteї націѕне. Кеарŭ konfiгѕраціѕнеа нъmîntѕлѕї нѕ рътîne fъръ inflѕінцъ în прівінца ачеasta; къчї кѕ кîtŭ о царъ este maї планъ, stpъбъtѕtъ de pîѕpї шi de sînѕpї de mape, кѕ atîtŭ oamenii ачешtеї църї вінŭ maї mѕлtŭ în kontaкtŭ кѕ алte націѕнї, пpin кълъtopiї не ane шi ѕskatŭ шi 'шї însѕшeskŭ обічеіѕpї stpeine, пъръsindŭ din че în че maї mѕлtŭ п'але лорŭ. Din kontpa, mѕнцiї înaлцї шi ліпsipea dpѕmѕpiлорŭ natѕpaле de komѕnікаціѕнї intepнaціonaлe, пpodѕкŭ о mape staбілitate în обічеіѕpї пpin ѕpmape шi în dietetiкa націѕнілорŭ. În Тіролŭ, oamenii mънînкъ акѕmŭ кѕmŭ aŭ mîнкаtŭ înainte o sѕtъ de anї, dap че difepінцъ imensъ este întpe бѕкъtъpia aкtѕaлъ în цара pomîneaskъ, de ачееа че a fostŭ aічї în ѕsaціѕ înaintea ѕnѕї sekoлŭ!

O inflɤinцъ foapte mape asɤnpa astopɤ̆ felɤpĭ de skimбъpĭ esepseazъ seksɤlɤ̆ femeeskɤ̆. Еле sîntɤ̆ denozitoapeле modeлорɤ̆ nɤoe; апоĭ domnia modeĭ nɤ se întinde nɤmaĭ asɤnpa îmбpъкъminteлорɤ̆, чі asɤnpa tɤtɤлорɤ̆ лɤкpɤpiлорɤ̆ каре konstatɤe esistenцa omeneaskъ, adikъ шi asɤnpa sъnъtateĭ шi natimeĭ. Кеарɤ̆ шi sistemiле mediчinaле шi кɤ dînseле шi mediчiĭ însɤшĭ sîntɤ̆ sɤnɤшĭ ла mode; ба шi ideiле maĭ înaлte, de sfepa морало-реліцioasъ.

O îmпpeцiɤpape кɤpioasъ s'a аpъtatɤ̆ ла попɤліĭ чiвiлizaцĭ în окчidentɤлɤ̆ шi чеntpɤлɤ̆ Еɤponeĭ, adeкъ, къ dietetiка modepnъ, paцionaбiлъ se гъseшte аколо ла tpenteле de miжлокɤ̆ але soчietъцeĭ, пе kîndɤ̆ ла tpenteле челе maĭ infepioape ка шi ла челе maĭ sɤnepioape în ipapшia (skapa) soчiaлъ, ideiле ɤneĭ dieteticе paцionaбiле n'aɤ̆ nɤtɤtɤ̆ пъtpɤnde пînъ aкɤmɤ̆, кɤmɤ̆ apɤ̆ tpeбɤi.

Dɤпъ aчeste konsidepaцiɤnĭ цeneраle, nɤtemɤ̆ аpɤnка окiĭ asɤnpa evenementeлорɤ̆ чеʌорɤ̆ mapĭ каре aɤ̆ esepsatɤ̆ o mape inflɤinцъ asɤnpa dieteticeĭ цeneраle. Ачeste evenemente sîntɤ̆ челе ɤpmъtoape:

1-iɤ̆. *Desвoлtapea apteĭ mediкаle.* Fie-кapе sistemɤ̆ mediкаʌɤ̆ a авɤtɤ̆ dietetiка sa napti-

кsларъ. Аша s. е. în timпsлs вestitsлsї Sangrado (лsї Gil-Blas), каре а късtatš toцї болnaвії sъї кs лъsape de sînџe шi кs въstsръ de апъ калdъ, atsnчї medічії пресkpieaš fieшї-кърsia omš sъпъtosš ка sъ 'шї лаse sînџe de dsoe opї пе anš (ла amîndsoe пepiodeлe екsinoпџiaлe); în ачеstš timпš, ziче sпš istopiкš medікалš, каsеле вървіеpiлорš aš авsts asпектsлš de mъчелъpiї, din каsza mšлteї лъsъpi de sînџe omenesкš че кspџea аколо. Familiiîntpeџї fopmaš niшte прочеsiзnї mepгîndš în чеte ла вървіерsл каpe skotea din кopпš tot sînџеле ръš че s'a adsnatš în totš anзлš, ка sъ doвîndeaskъ о віаџъ nзое. Este de npisosš ка sъ zічеmš aiчї, къ ачеastъ medічinъ sînџеpoasъ а fostš о metoadъ непаџionaвiлъ шi а prodssš mзлtš ръš. Sînџеле omsлsї este fлsidsлš челš maї пречіоsš че елš ape; sînџеле sneї fiinџe віі este toatъ віаџа sa, totš корпзлš sъš, însъ în fopmъ fлsidъ; destsлš de pегpetaвiлš este кîndš sîntemš siліџї а лsa кîte odatъ sînџеле omsлsї ли боале грелe, spre аї sкъпа віаџа; dap обічеізлš de лзаре de sînџе пе toцї anії кs skoпš d'a se fepi de боале греле saš пentps кsръџенia sînџелsї, este о mape aвsspdіtate. Medічina paџionaвiлъ iлš а кondamnatš. Ланџeta sъ odixneшte aкsmš în пepiodeлe екsinoпџiaлe din Еspопа.

Aічї amȣ пȣmitȣ пȣmaї ȣпȣ esemплȣ, dap sîntȣ în istopia medічіпеї пeпȣmъpate esemплe каpe apatъ, kîtȣ de mape a fostȣ totȣ d'aȣпa pe-лaцiȣпea pечіпpокъ întpe medічіпъ шi dietetікъ. Тimпȣлȣ modepпȣ mepitъ лaȣda, къ іпfлȣiпца me-dічіпеї a епочеї актȣале asȣпpa dietetiче, a fostȣ saлȣtapie. Къчї medічіпа d'акȣmȣ depъptatъ fiind de sпекȣлаціȣпї teopetiче шi вasate asȣпpa es-пepieпцеї шi oвsepвaціȣпеї пatȣpeї, spipitȣлȣї шtiiп-цifікȣ, esaктȣ шi a вeпepaціȣпеї пatȣpeї; astea sîntȣ sepioase пpiпчіпe че domпeskȣ акȣmȣ în шtiiпца dietetічеї (пpeкȣmȣ шi în toate челе-лалte pamȣpї але шtiiпцелорȣ пatȣpале). Ачеstȣ spipitȣ a fъкȣtȣ, ка dietetika актȣалъ sъ konsiste întp'ȣпȣ sistemȣ de oвsepвaціȣпї asȣпpa віецеї шi лeціїлopȣ sале, însoцitъ кȣ пpiпчіпȣpiле пpактiче каpe пe пoвъцȣeskȣ кȣmȣ sъ ȣpmъmȣ віаца поа-stpъ konfopmȣ кȣ ачеste леції пatȣpале, ка sъ doвîndimȣ o віацъ kîtȣ se poate de лȣпгъ шi de плъкȣtъ. Апої o sъ vedemȣ maї пe ȣpmъ къ medічіпа modepпъ a кpeatȣ o pamȣpъ пȣoъ, ade-къ: *statistika* каpe a въpsatȣ o лȣmiпъ mape asȣ-пpa kestiȣпeлopȣ че se paпоptъ ла dietetікъ шi ла іціепа попȣлаpъ.

2-леа. Eвeпemeпtȣлȣ istopікȣ în шtiiпца die-tetічеї a fostȣ *migpaціȣпеа попȣліїлорȣ* пачіfiче

saŭ бълікoase peнetate în maĭ mѕлte pîndѕpĭ în istopia цepѕлѕĭ ѕmanѕ. Ѕnѕ efektѕ imediatѕ алѕ aчestopѕ migpaцiѕnĭ epa, skimвapea oвічеіѕpiлopѕ, tpeвѕінцелopѕ, плъчеpiлopѕ ші гѕstѕpiлopѕ пaціoнaлe. Aiчĭ oвsepвъmѕ o împpeцiѕpape intepesantъ, кape пe apatъ kîtѕ de imensъ epa пѕtepea ideiлopѕ кeapѕ ші în timпѕpiлe вapвape лa пaцiѕнĭ вapвape. Adeкъ stѕdiindѕ mapeлe skimвъpĭ кape aѕ пpodѕsѕ migpaцiѕniлe пoпѕлiлopѕ лa difepiцiĭ пoпѕлĭ, o sъ гъsimѕ, къ totѕ d'aѕna ѕnѕ пoпѕлѕ înвinsѕ пpin apme, însъ fiindѕ maĭ чiвiлisatѕ de kîtѕ пoпѕлѕ înвinгъtopiѕ, amîndѕoe вiindѕ în kontaктѕ, челѕ înвinsѕ imпѕne челѕĭ înвinгъtopiѕ ideiлe, oвічеіѕpiлe ші кeapѕ пînъ лa ѕnѕ гpadѕ, лimвa sa maĭ кѕлtiвatъ. Astѕ-feлѕ вedemѕ къ Eлeniĭ віpѕiцĭ de Pomanĭ, чеĭ d'întiiѕ fiindѕ atѕнчĭ maĭ чiвiлizaцĭ, aѕ imпѕsѕ Pomaniлop ideiлe шtiinцifiчe, лitepape ші кeapѕ dietetiчe. Dѕпъ че Pomaniĭ aѕ віpѕitѕ пe Eлeнĭ, aѕ deвenitѕ skoлapiĭ лopѕ; dѕпъ че Гoцiĭ aѕ dъpîmatѕ împъpъцia ѕнiвepsaлъ a Pomaniлopѕ, aѕ deвenitѕ skoлapiĭ лopѕ ші din kontaкtѕлѕ amîndopopa aѕ eшitѕ mѕлte din лimвeлe modepne челe maĭ fpѕmoase (лimвa Fpaнчezъ, Itaлічeнa, Pomînъ, Spaніoлъ, Пoptoгezъ ш. ч. л.); asemenea ші dѕпъ че Гaлiĭ aѕ fostѕ sѕвжѕгaцĭ de Fpaнчĭ, aѕ deвenitѕ пpofesopiĭ лopѕ.

Kîndȣ̆ ȣпȣ̆ попȣлȣ̆ жоакъ ȣпȣ̆ ролȣ̆ de пpofesopȣ̆ кътpe ȣпȣ алtȣлȣ̆ maĭ барбарȣ̆, челȣ̆ d'întîiȣ̆ tpeче peste пȣпktȣлȣ̆ кȣлȣminaцiȣпeĭ sале de пȣtepe шi de mъpime пaцiопалъ шi începe eпока de kadenцeĭ. Sîntȣ̆ mȣлte fiinцe viĭ în natȣpъ, кape tpъeskȣ̆ пȣmaĭ o zi шi totȣ̆ în ачеа zi пînъ пȣ mopȣ̆ împлineskȣ̆ aktȣлȣ̆ immȣлцipeĭ лорȣ̆; sîntȣ̆ попȣлĭ în istopia ȣпiвepsaлъ, кape o zi înaintna mopцiĭ лорȣ̆, aȣ̆ împлinitȣ̆ aktȣлȣ̆ immȣлцipeĭ ideiлорȣ̆, але кърорa denozitopĭ aȣ̆ fostȣ̆ eĭ în totȣ̆ timпȣлȣ̆ глорieĭ лорȣ̆ пaцiопале.

Eвenementȣлȣ̆ алȣ̆ 3–леа a fostȣ̆ *deskопepipea пȣрцiлорȣ̆ шi цȣpiлорȣ̆ пȣoe але пъmîntȣлȣi*, шi maĭ кȣ seamъ *deskопepipea Amepiчeĭ.* De ачееа vedemȣ̆ къ sекoлȣлȣ̆ алȣ̆ 16–леа fopmeazъ începȣtȣлȣ̆ ȣпeĭ eпоче пȣoe în Dietetika попȣларъ. Къчĭ atȣпчĭ s'a întpodȣsȣ̆ în Eȣpопа o mȣлцime de matepiĭ пȣoe de mîнкape, de бъȣtȣpъ шi de îmбpъкъminte кape negpeшitȣ̆ aȣ̆ aвȣtȣ̆ o inflȣinцъ imensъ asȣпpa soчietъцeĭ modepne. Atȣпчĭ s'a întpodȣsȣ̆ în Eȣpопа *kaptofii*, кape aȣ̆ devenitȣ̆ ȣпȣ̆ пȣtpimîntȣ̆ попȣларȣ̆ din toate zilele pentpȣ miлioane de oamenĭ, skъпîndȣ-ĭ de foametea кape maĭ nainte se pепeta pегȣлatȣ̆ în Eȣpопа ла fieкape 6 opĭ 10 anĭ; atȣпчĭ s'a întpodȣsȣ̆ kafeaoa,

чеaiв, ƶaxъpв шi tвtвnв (taбaкŭ), кaрe s'aŭ în-troдвsŭ întp'atîta în sfepa tpeбвiнцелорŭ нечесape вnвĭ Евpoпeanŭ, în кîtŭ пape къ нвmaĭ noate tpъi fъpъ dînseлe. Апoĭ чine noate tъгъdвi къ вnŭ omŭ, кape бea aквmŭ кafea de dimineaцъ шi dвпъ кafea fвmeaƶъ o цiгapъ de Havana, лa npînƶŭ mъnînкъ feлвpimĭ de кodiminte în бвкate (npeквmŭ: sкopцiшoape, niпepŭ, ш. ч. л.) шi кîte odatъ бea ш'вnŭ пaxapŭ de шamпanie saŭ madepa, anoĭ dвпъ npînƶŭ вnŭ пaxapŭ de вstкъ saŭ кeapŭ o кafea însoцitъ d'o цiгape шi seapa бea вnŭ чeaiŭ кв pomŭ; нв noate tъгъdвi чine-вa ƶiкŭ, къ aчestŭ omŭ tpъeшte кв totвлŭ aлtŭ feлŭ de кîtŭ So-кpate, Apistoteлesŭ шi кeapŭ de кîtŭ Авгвstŭ, кape н'aŭ шtiвtŭ чe вa sъ ƶiкъ кafea, ƶaxapŭ, чeaiŭ, вst-къ, madepъ, шamпaniъ, цiгape, niпepŭ шi чeлe-лaлte! Dap чine noate tъгъdвi къ, кв deskoпepipea aчestopŭ лвкpвpĭ, нв s'a fъквtŭ o pefopmъ totaлъ în dietetiкa пвблiкъ a Евpoпeenilopŭ? Апoĭ шi deskoпepipea бвmбaквлвĭ н'a kontpiбвitŭ пвцinŭ лa aчeastъ pefopmъ! Daкъ вnŭ omŭ este în stape a пвpta aквmŭ bestimente вapiate плъквte шi mвлtŭ maĭ eftine de кîtŭ aŭ плъtitŭ stpъmoшiĭ no-stpi пentpв bestiminte mвлtŭ maĭ opdinape шi în maĭ пвцinъ вapietate; чine noate tъгъdвi, къ пe-notвлŭ ape вnŭ aвantaцiŭ maĭ mape asвпpa stpъ-

тошълъї sъѣ? Negрешitъ ъna din foлoaseлe чeлe maї însemnate aлe чiвiлizaцiънeї konsistъ în eftiпъtatea шi în варiеціънеа обжеkteлорѣ kape aѣ deвenitъ печеsapiї пentpъ о віацъ плъкътъ! Indъstpia, котерчіълъ, dpътъріле de fepъ шi вапоареле aѣ debenitъ niшte аценцї пъої шi пътерпічї aї dietetічеї пъбліче modepne. Kîndъ Fpidikъ челъ mape a връtъ sъ meаргъ în грабъ de ла Берлinъ пînъ ла Пozdam în шease ope, tpeбъea sъ тоаръ о тълцimе de каї, din каъzа гоaneї, шi sъ se болпъвеаskъ къріерълъ апъпцъторъ; акътъ орї-че чіsmapъ din Берлinъ терце în 25 minъte ла Пozdam, пъ se пръпъdeште пічї ъпъ калъ шi пічї ъпъ къріерѣ пъ перde nofta de mînкаpe, fiindъ-къ dpътълъ de fepъ a fъкътъ sъ fie de пpisosъ каїї шi къріерії. Kîndъ înainte къ 100 de anї, кърціле de Biena шi de Паpisъ aѣ авътъ о коpesпondenцъ грабпікъ, кіцї каї шi oamenї tpeбъiea sъ пътimeaskъ, шi штipea ажъпцеа ла Паpisъ абіа a чінчеа zi; акътъ телеграфълъ електpікъ, fъръ a osteni нiч'о fiinцъ вie, tpansmite о depeшъ de ла Biena ла Паpis în пъцine minъte! Iatъ ъпъ mikъ esemплъ din kape пъtemъ konkide пentpъ toate челе-лалте.

4-леа. Къdереа feodaлitъцеї, a кавалеpisтълъї apistokpatikъ; skimбареа sa în monapшie în

Европа ші *inвенціѕпеа пълберей de tѕпѕ* (*еарва de пѕшкъ*). Sistemѕлѕ feodaлѕ din sекѕлії de міжлокѕ ші sistemѕлѕ de резвелѕ каре а fostѕ inерепtѕ кѕ dînsѕлѕ, аѕ черѕtѕ о віацъ foapte перегѕлatъ, ка sъ zікѕ аша авентѕроаsъ. Кавалерѕлѕ în лѕпtеле челе marî, se sпріжіпеа пе лъпчіле basaлорѕ sъї, пе кîndѕ în лѕпte партікѕларе къѕta sпераnца în saвіа sa, каре ера жѕdекъtорѕлѕ sѕпремѕ алѕ оаменілорѕ în пѕmiteле sекѕле, ші dівіпitatea omnіпоtentъ, în dѕеліле кавалерілорѕ. Dap кîndѕ maї mѕлцї кавалерї аѕ fostѕ disпѕшї а кеlтѕі чева maї mѕлtѕ de кîtѕ ia ieptatѕ пѕпга лорѕ чеа повілъ, se adѕпаѕ пе ѕпѕ dрѕmѕ пѕвлікѕ ѕnde tречеаѕ пегѕцъtорії кѕ марfъ ші кѕ ванї меpгîndѕ ла вîлчіѕрї ші кѕ мîіпеле лорѕ, кавалерії disпѕіаѕ пе пегѕцъtорї, пedепsindѕ'ї de кріma, « кѕmѕ sъ îndpъsпеаskъ ѕпѕ omѕ ордіпарѕ (можікѕ пепобілѕ), sъ аїбъ ванї, пе кîndѕ пѕпга ѕпѕї кавалерѕ побілѕ este гоалъ ! » Dap ванії че кавалерії desпоitорї лѕаѕ de ла пегѕцъtорї, пѕ'ї а întревѕіпцаtѕ ла ѕпѕ sкопѕ вѕлгарѕ, sъ'шї кѕmпере марfъ saѕ алtѕ-чева, чі îї întревѕіпцаѕ ла ѕпѕ sкопѕ maї побілѕ, аdекъ а аранцеа кîte-ва оsпеце, mese вѕпе, кѕ вîпаtѕрї вѕпе ші кѕ віпѕ вѕпѕ de каре кавалерії веаѕ fъкîndѕ toaste (înкіпîndѕ) în sъпъtatea amanteлорѕ лорѕ do-

pite. Katexismвлв кавалерълві ера sкъptв шi копрindea пъцine aptіколе de кредinцъ din каре челе maї de кънetenii, ерaв кpтъtoapeле: « Kpedв în saбia шi în ланчia mea; кpedв къ nimenї нв поate îndpъsni sъ se вїte stpîmбв ла mine; кpedв къ toate авеpiле понвлвлвї плебеў (непобiлв) sîntв кв dpeптв кввîntв але теле; кpedв къ плебеў tpeбве sъ fie înкъ mвлцвmitв кînдв mîinele теле побiле aв біне boitв алв desпoia, ка sъ întpeбвіnцezв банii лвї ла вnв skoпв maї побiлв; кpedв къ вnв кавалерв onestв tpeбве sъ despeцвiaskъ indвstpia, негоцвлв, кърцiле шi stвdiв шi нв tpeбве кеарв sъ шtie sъ se sвб-skpie кpedв къ eв sîntв protektopв natвралв алв seksвлвї fpвmosв; кpedв în fidелitatea dpъгвцеї теле; кpedв în toate че zikв клерiчiї dap нв boiв sъ amв a face кв dîншiї ».

Аша dap aчeastъ вiaцъ de pъпipї шi de esчesв, aчeastъ desвoлtape nepaцionaбiлъ a fopцелорв mвsквлaре, пpin osteneле, кълъtopiї шi лвпte din naptea seirnopiлорв кавалерї шi din naptea basалiлорв, negpeшitв къ n'aв пвtвtв fi faвopaбiле пentpв o dietetiкъ paцionaбiлъ. De aчeea bedemв în кpoпiчеле aчestopв sekвлї, къ în цепералв oamenii n'aв ажвnsв atвnчї ла о вîpstъ foapte înaintatъ. Вnв statistikв цепiалв a fъквtв бъгаре de seamъ, къ în sekoлвлв алв 17-леа

шȣреа пе анȣ în Еȣропа *фъръ епiдеміе* аtîtȣ, кîtȣ шорȣ în Еȣропа акȣтȣ кîndȣ епiдеміа холереї dомнеште în челȣ maї mаре градȣ!

Къdереа sistемȣлȣї feodалȣ кȣ ideiле sале fantastiче, konsолiдареа mонаршiiлорȣ în Еȣропа, каре аȣ продȣsȣ ȣнȣ sistемȣ mілitарȣ d'о оштiре перmanentъ, компȣsъ d'о парtе а четъџенiлорȣ, пе кîndȣ чеа-лалtъ парtе se окȣпъ кȣ лȣкръріле пачiфiче, indȣstріале шi комерчiале, неавîndȣ акȣтȣ фріка d'а fi бъtȣtȣ шi desпоiatȣ пе дрȣтȣ de mîна кавалерiлорȣ, шi maї кȣ seamъ, iнвенџiȣнеа ербеї de пȣшкъ, каре а фъкȣtȣ ка sȣкчеsȣлȣ ресбелiлорȣ sъ depinde de калкȣліле mатеmatiче, еарȣ нȣ de форџе mȣsкȣларе; toate ачеste împреџiȣрърї, zікȣ, аȣ продȣsȣ о skimбаре mаре în dietetiка попȣларъ în toatъ Еȣропа.

5-леа. Реформареа реліџiȣнеї каtоліче. Ешiреа реліџiȣнеї protestante шi прiн ȣрmаре рiдiкареа mънъstipiлорȣ (de кълȣгърї шi de кълȣгъріџе) în Џерmaniа шi în Енглiтера, н'аȣ контрiбȣitȣ пȣџiнȣ ла skimбареа sistемȣлȣї dietetiкȣ în Еорона чентралъ; къчї *mїї* de оаmенї шi de фемеї аȣ înчеtatȣ а трьi în челiбatȣ; însъ infлȣiнџа челiбatȣлȣї s'а esepsatȣ în Еȣропа în sеколiї de maї nainte нȣ нȣmaї asȣпра ачеstорȣ mїї de оаmенї челiбatорї, чi asȣпра mȣлtорȣ алџї, каре

neînvetatŏ aŭ venitŏ în kontaktŏ kѕ dînшiĭ, прекѕmŏ este foapte kѕnoskѕtŏ tѕtѕлорŏ каре aŭ stѕdiatŏ istopia mînъstipiлорŏ din Еѕропа чentpaлъ, în sekѕлiĭ medianĭ.

6-леа. Inвenцiѕnea tiпографieĭ. Domniлорŏ! Oape ѕnde se aflъ o sferъ moraлъ saŭ кеарŏ matepiaлъ каре, intpîndŏ în pesoptѕлŏ esistenцеĭ omeneшtĭ, sъ nѕ fi simцitŏ o inflѕinцъ mape din kaѕza ачesteĭ inвenцiѕnĭ џigantiче шi nekaлkѕлaвiлъ în efekteлe eĭ pentpѕ toate џeнepaцiѕniле noastpe? Апоĭ лѕmina каре а вързatŏ ачеastъ аѕpopъ nѕoъ asѕпpa tѕtѕлорŏ шtiinцелорŏ ѕmane, а вързat'o шi asѕпpa шtiinцеĭ noastpe кърia а datŏ posiвiлitatea d'a împлini adeвъpata eĭ misiѕne, adeкъ a ворвi înaintea ѕnѕĭ попѕлŏ despre ideiле каре intepeseazъ în градѕлŏ челŏ maĭ mape п'ачеstŏ попѕлŏ; къчĭ акѕmŏ кърцiле попѕларе despre Dietetiкъ, sîntŏ în stape a se ръspîndi în попѕлŏ кѕ о mape înлesnipe.

Апоĭ în timпѕлŏ nostpѕ шi кѕpsѕpiле пѕвлiче de Iџienъ попѕларъ, se ѕpmeazъ maĭ în toate кapiталеле Еѕропеĭ. Toate ачestea aŭ kontpiвѕitŏ mѕлtŏ ла pefopmapea spipitѕлѕĭ пѕвлiкŏ în papoptѕлŏ dietetiчеĭ пѕвлiче; însъ кѕ toate ачestea, aŭ ръmasŏ шi акѕmŏ mѕлte прежѕdeкъцĭ în пѕвлiкŏ, каре se рapoptъ ла шtiinцa noastpъ; шi акѕmŏ

кеарĕ în Еȣропа чеntралъ шi maĭ кȣ seamъ ла noĭ, mȣлцimea попȣлȣĭ аре ideĭ foapte грешite despre леџiле вiецеĭ шi despre kondiцiȣniле nечesapiĭ d'ашĭ konserva sънъtatea. Аша dap sokoteskĕ, къ ръsпîndipea штiinцеĭ Iџienеĭ попȣларе ппintp'ȣnĕ кȣpsĕ пȣбликĕ, nȣ este ла noĭ ȣnĕ лȣкpȣ în zadapĕ, чi din kontpa, пînъ kîndĕ вiаца шi sънъtatea ворĕ ръmînea обжеkteле челе maĭ пречioase пentpȣ totĕ omȣлĕ, пînъ atȣnчĭ, ȣnĕ stȣdiĕ каре пȣne пе omĕ în stape a'шĭ пъstpa însȣшĭ ачеste обжеkte, ȣnĕ asemenea stȣdiĕ negpeшitĕ къ е кȣ dpentĕ кȣвîntĕ, ȣnĕ лȣкpȣ foapte прецȣitĕ. Еatъ dap înкȣражареа noastpъ пentpȣ ачestĕ кȣpsĕ.

Лекцiȣnea IV.

Domniлорĕ!

În лекцiȣniле tpeкȣte amĕ ворбitĕ despre istopia штiinцеĭ Dietetiче din timпȣpiле antiче пînъ în zilеле noastpe шi amĕ zisĕ къ, maĭ în џenepe, ideiле dietetiче d'atȣnчĭ аȣ fostĕ грешite. Аша dap tpeбȣe sъ ворбimĕ акȣmĕ despre Dietetiка în stapea sa aktȣалъ, modepnъ.

Dietetiка modepnъ, каре se пȣmeшte шi

Макровіоtіка, аdекъ арtа d'а прелвнџі віаџа, нв konsistъ în реџеtе dе прафврї saв пікъtврї, кърора о ероаре mаре а datв fаквлtatеа mistеріоasъ d'а пвtеа прелвнџі віаџа omвлвї, чі în овсерва-џівпеа лецілорв віецеї ші în черчеtареа kondiџів-пілорв печеsаріе пепtрв врmареа регвлаtъ а про-чесвлвї віецеї; къчї îmплінindв ачеstе kondiџівпї, ва реzвлtа о віаџъ регвлаtъ; пе кîndв, din коп-tра, пеîmплінindв-sе, о віаџъ регвлаtъ, пормалъ ші sъпъtoasъ ва fi imпosiвілe.

Amв ажвпsв аквmв ла о kestівпе mаре каре пі sе преzintъ кв toatъ греvtatеа еї; însъ п'о пвteмв лъsа ла о парtе, fiindв-къ fъръ dînsа пв пвteмв mерџе înainte, ачеаstъ kestівпе este:

Че este віаџа omвлвї? Че este віаџа впвї апimaлв în џепералв?

Віаџа este впв misterв профвпdв ші пепъ-tрвпsв; dар пв пвmaї віаџа, чі орї-че fiinџъ органікъ este впв misterв. Лваџї о foae simплъ, впв firв de паів ші sъ'mв spвie чіпе-ва: оаре este în stаре а îлв imita? А'лв skoate прin арtе saв прin штiinџе, прекввmв кimistвлв omeпeskв este în stаре а продвче maї toatе fелврілe dе піеtре кеарв ші diamantв?

Dе че dар sînteмв în stаре а продвче впв diamantв ші пiч'odatъ, кеарв прin орї-че siлin-џъ, челв maї mікв firв dе паів?

Ръспznsзлŭ este къ, diamantзлŭ este o fiinць inорганікз, пе kîndŭ fірзлŭ de паiŭ este o fiinць органікз.

Dар че este o fiinць органікъ?

Eatъ къ кзestiзnea noastръ: че este віаца? пе а kondзsŭ, ла кзestiзnea: че este o fiinць органікъ? Ші întр'адевъръ nз пзteamŭ înцелеце зna пînъ kîndŭ n'amŭ резолватŭ пъ чеа-лалтъ.

Eatъ dар резолзцiзnea întребъреї: че este o fiinць органікъ?

Natзра матеріалъ копрinde dзое sfepe de fiinце візівіле; ачесте sfepe sъ nзmeskŭ *sfepa апорганікз* ші *sfepa органікз*, în чеа d'întîiŭ sîntŭ копрinse nietреле, metaлеле ші toate челе-лалте felзрї de мinерале, în чеа de алŭ doзілеа, sîntŭ копрinse веџеталеле (планте) ші animалеле.

Diferinцеле пrinчіпале între fiinцеле органіче ші челе неорганіче sîntŭ челе зрмъ-toаре:

1-iŭ. *Modзлŭ компоzізneї кіміче.* Toate mineралеле, (nietріле, metaлеле) sîntŭ компзse d'o мзлціме de елементе каре, пînъ акзмŭ, sîntŭ кзnoskзte în nзmъpз de шаї-zечї ші doї. Аша s. е. аветŭ în бзззнарŭ зnŭ ороложіŭ de арџintŭ азрitŭ. În ачеastъ мікъ машinъ se afлъ o мзлціме de елементе: прекзтŭ азрз, арџintз, poate

de aramъ (adекъ de o комnoziцiѕne de aramъ кѕ kositopѕ), stiлѕ saѕ apъtъtopiї de fepѕ, dap акѕеле potелopѕ mepгѕ npin ажѕtopѕлѕ pѕвineлopѕ, anoї pѕвinѕлѕ este o neatpъ npeчioasъ комnѕsъ d'o mѕлцime de елеmente; npin ѕpmape vedeцї, къ aчeastъ maшinъ aptifiчiaлъ (opoлoцiѕ) комnѕsѕ de matepiї лѕate din sfepa neoprganiкъ, penpezintъ o mѕлцime de елеmente.

Ѕitaцi-въ акѕmѕ, din kontpa, ла o pozъ кape înfлopeшte aшa de fpѕmosѕ nape-къ piktopѕлѕ чeлѕ maї цeniaлѕ a mѕiatѕ neneлѕ sъѕ în колopiле чeле maї admipaвiле spre a îmвpъка aчeastъ fiinцъ кѕ astѕ-feлѕ de колopї admipaвiле. De кîte елеmente este комnѕsъ aчeastъ fiinцъ? Nѕmaї de tpeї (кapвon, idpoцenѕ шi oksiцenѕ), adeкъ de елеmentele din кape sîntѕ комnѕшї кървѕniї dѕnъ ветpeле noastpe шi ana кape кѕpцe în pîѕpї. Sъ ia dap чine-va în mînъ кървѕnї шi anъ, sъ ле amestiче шi sъ vedemѕ o sъ easъ o nлantъ saѕ ѕnѕ tpandafipѕ? Niч'odatъ! Iatъ mistepѕлѕ fiinцeлopѕ opraniче! Dap iatъ ѕnѕ mipaколѕ шi maї mape! Ѕitaцi-въ ла ѕnѕ fлѕtѕpe fpѕmosѕ, кape sвoapъ din fлoape în fлoape шi кape petpeче o viaцъ de dѕлчeaцъ шi de poeziї; saѕ ѕitaцi-въ ла npiвiгetoapea кape este nлinъ de instinkte aшa de admipaвiле (ea 'шї клъdeшte

кѕїбѕ пentpѕ пѕї, faче кълъtopiї, кîntъ кînteче de amopŏ foapte fpѕmoase ш. ч. л.) de кîte елементе sîntŏ комnѕse ачеste fiinцe комплiкate? Niчї odatъ maї мѕлtŏ de кîtŏ de patpѕ елементе (карбоп, idpoцenŏ, osiцenŏ шi idpoцenŏ), adeкъ de кърбѕпї, de апъ шi de aepŏ. Sъ ia dap чine-ва întp'ѕпŏ basŏ, sъ amestiче кърбѕпї, апъ шi aepŏ împpeѕпъ шi sъ bedemŏ o sъ easъ ѕпŏ fлѕtѕpe saŏ o npiвiгetoape? Niчї odatъ!

Noї мерцemŏ din mipaколŏ în mipaколŏ; dap iatъ înкъ ѕпŏ mipaколŏ шi maї mape. Кimia moderпъ a deskoпepitŏ къ, елементеле din каре este комnѕsъ піinea каре пе хръпеште, комnѕпŏ o мѕлцime de otpъвѕpї opraniче, каре пе omoapъ. Aiчї лоцiка noastpъ pemîne konfѕziatъ, fiindŏ-къ лоцiка ziче, къ ачееашї каѕzъ tpeбѕe sъ продѕкъ ачелеашї efekte, пе кîndŏ aїчї bedemŏ къ ачееашї каѕzъ продѕче efekte kontpapiї шi каре efekte sîntŏ maї kontpapiї de кîtŏ кîndŏ ѕпѕлŏ dъ вiaцъ шi алtѕлŏ moapte! Totŏ aчeastъ Кimie a deskoпepitŏ къ dѕoe matepiї лѕate din fiinцеле opraniче adeкъ, skpoбeaлъ шi zaхарŏ sîntŏ ѕпŏ корпŏ pentpѕ kimistŏ. Aшa este pentpѕ kimistŏ. Dap pentpѕ fizikŏ шi pentpѕ лѕmea întpeargъ пѕ e aшa. Че ва ziче ѕпѕлŏ din поï кîndŏ бѕкътъpeasa sa ва пѕпе în kafea skpoбiaлъ

în локŏ de zахарŏ ші ва sпъла кътъшіле кŏ zахарŏ în локŏ de sкробіалъ, zікîndŏ къ а аŏzitŏ къ «oamenії прокопsiції» zікŏ къ, sîntŏ totŏ ŏпа? Аічї Fiziка este în контра Кітіеї ші toatъ лŏтеа іа партеа Fizічеї. Кŏ toate ачеste ші Кітіа аре dreptate; пŏ е нічї о колізіŏпе de кiiŏ în орizontŏлŏ nostрŏ търгінітŏ каре пŏ не іартъ а пътрŏnde în mistepeле sfереї органіче, în mistepeле віецеї плантелорŏ ші аніmалелорŏ!

2-леа. *Modŏлŏ stрŏкtŏреї*, saŏ органisaціŏпеа. Лŏаці о бŏкатъ de tібішірŏ, sпарцеці'о орї ŏnde вецї воі ші ведеці къ п'о sъ гъsiції нічї о diferiнцъ între ачеste пъртічеле, adікъ toate пъртічелеле tібішірŏлŏї seamъпъ ŏпа кŏ алta; din контра, ŏітаці-въ ла ŏпŏ арборŏ, de ла фрŏнze пînъ ла ръdъчінъ вецї гъsi totŏ тереŏ ніште пърції каре пŏ se seamъпъ ŏпа кŏ алta нічї de кŏтŏ; къчї пегрешітŏ флоареа пŏ seamъпъ фрŏnzeї, нічї фрŏнza кръчілорŏ, нічї кръчіле трŏнкіŏлŏї, нічї трŏнкіŏлŏ ръdъчінелорŏ. Апої dакъ въ вецї ŏіta ла ŏпŏ аніmалŏ, diferiнцеле пърцілорŏ este înкъ маї марї ші маї frапанте. Тъіаці ші deskideці s. e. о гъінъ ші о sъ въ тіраці кîte віне, тŏшкі ші первї diferiції, вецї гъsi în капŏлŏ, în пеptŏлŏ ші în бŏрta еї! Ачеste diferite пърції ла планте ші ла аніmале sъ пŏтеskŏ *органеле* лорŏ, de ачееа

toate ачeste корпѕрї авîndѕ органe, se пѕmeskѕ *корпѕрї органiче* saѵ *органisme*. Fie-кape органismѕ este dap ѕпѕ sistemѕ admiрабiлѕ шi перfeктѕ алѕ ѕпeї fiinцe комплiкаte компѕse d'о мѕлцime de пърцї diверse (органe), кape toate лѕкрeзѕ în армоniе ѕпѕлѕ кѕ алтѕлѕ, авîndѕ toate ѕпѕ skопѕ, adeкъ манцinерea вieцeї indiвidѕлѕї. Ѕпѕ органismѕ поate fi компаратѕ к'ѕпѕ statѕ бѕпѕ, în кape fie-кape четъцeanѕ лѕкреазъ пѕ пѕмаї пentpѕ фолоsѕлѕ лѕї în парte, чi шi пentpѕ фолоsѕлѕ тѕтѕлорѕ, пentpѕ манцinерea statѕлѕї. Органелe sîntѕ четъценiї органismѕлѕї; четъценiї sîntѕ органелe statѕлѕї. Форца statѕлѕї пѕ резidъ în fieшї-кape четъцeanѕ în парte чi în тоталitatea лорѕ; fieшї-кape четъцeanѕ аре о вiaцъ шi о sферъ de лѕкрърї фоapte търцinitъ, пe кîndѕ тоцї четъценiї împреѕпъ, konstitѕe ѕпѕ поплѕлѕ sѕверanѕ к'о воinцъ indeпendentъ шi к'о sферъ de акцiѕпї infinitъ. Тъieцї dintр'о ока de тiбiшiрѕ, ѕпѕ dрамѕ шi dрамѕлѕ ачела ва авеа toate кѕалiтъцiлe окалеї întреџї de тiбiшiрѕ, dap тъieцї капѕлѕ ѕпeї прiвiгeтoрї шi капѕлѕ sinгѕрѕ пѕ ва кînta шi пѕ ва авеа челe-лалte кѕалiтъцї алe прiвiгeтоареї. Тъieцї флоарeа din ръdъчinъ еа пѕ ва маї креште, fiindѕ-къ а пердѕtѕ кѕалiтъцiлe ѕпeї fiinцe органiче.

3-леа. Форта. Корпѫріле органіче біне desволtate, аѣ fieшї-каре форта лорѣ determinatъ de mîna natѫреї, în кîtѣ отѫлѣ нѫ поате skimба întр'ѫнѣ modѣ арбіtраріѣ форта ѫнеї fiinце органіче, фъръ а stріка esistenца sa; din контра, форта fiinцелорѣ неорганіче este таї ла toate акчіdentалъ; къчї ла toate кîndѣ skimбътѣ кеарѣ форта, нѫ stрікътѣ шї esistenца лорѣ. Ѫнѣ eseмплѫ ва літѫрі ачеаsta. Лѫаці ѫнѣ кѫбѣ de tiбішірѣ în mînъ, кърѫіа пѫteцї da форта tріангѫларъ, sfeрікъ, чіліndрікъ, піраmidалъ ш. ч. л. шї tiбішірѫлѣ în toatе ачеste skimбърї de форте, ва ръmînea totѣ tiбішірѣ; dар înкіпѫіці-въ къ віне кѫїва о капріціе, de че пisiка лѫї съ аїбъ капѫлѣ ръtѫndѣ шї съ нѫ'лѣ аїбъ maї askѫцitѣ, ка de кїїне, шї съ se апѫче съ taie капѫлѣ пisiчеї astѣ-феліѣ ка съ пріmeaskъ форта арбіtраръ че елѣ воеште а'ї da; ва котпроміte віаца пisiчеї, о ва пръпъdі негрешitѣ! Ачеste împреціѫрърї se ѫрmeaзъ шї ла планte. Къчї fieшїкаре fiinцъ органікъ se manifestъ прінtр'о фортъ determinatъ, каре este astѣ-фелѣ кресkѫtъ шї інереntъ кѫ toatъ fiinца sa, în кîtѣ н'о пѫtemѣ skimба прекѫтѣ фачеmѣ ла fiinцеле неорганіче. Fieшї-каре fiinцъ органікъ, а zisѣ *Плаtо*, аре ідеалѫлѣ сѫѣ în черѣ, аdекъ inteліціnца sѫпреmъ а

omniпѕterei креаtiве, a хotъpîtѕ пentpѕ fieшї-каре organismѕ tinѕлѕ шi forma sa пропрie de каре nѕ se desлineшte nічї odatъ. Iatъ misteрѕлѕ formeлорѕ organiче!

Noї ѕртъmѕ кѕ enѕmерареa diferinцeлорѕ întpe fiinцeлe organiче шi neorganiче.

4-леa. Diferinцa a patpa este *modѕлѕ formaцiѕnei* saѕ *opiцina* fiinцeлорѕ organiче. Fie-каре fiinцъ organiкъ, naшte nѕmaї din fiinцe каре'ї seaмъnъ; ла animaлe nѕmimѕ aчeste fiinцe: пърinцї; ла веџetaлe ле nѕmimѕ seminцe: nічї odatъ nѕ s'a întîmплatѕ ка din съmînцa ѕneї poze съ easъ ѕnѕ кpinѕ, saѕ dintp'ѕnѕ кїine съ naskъ o nisiкъ. Asemenea nѕ s'a întîmплatѕ, ка fъръ пърinцї съ nasкъ ѕnѕ animaлѕ, saѕ fъръ съmînцъ съ se продѕкъ o плantъ, aшa dap toate џeneрaцiѕniлe animaлeлорѕ шi aлe плanteлорѕ, de ла întîia лорѕ eшipe пъ sѕпрafaцa пъmîntѕлѕї пînъ акѕmѕ, конsistъ în dѕoe opdine infinite шi neînteppѕnte: пe d'o napte d'ѕnѕ opdinѕ de пърinцї кѕ пѕiї лорѕ (în pегnѕлѕ animaлѕ) eap пe d'aлtъ napte d'ѕnѕ opdinѕ de seminцe кѕ fpѕкteлe лорѕ (în pегnѕлѕ веџetaлѕ). Aшa dap пѕtemѕ zіче къ fie-каре fiinцъ organiкъ, noaptъ în sînѕлѕ eї џeneaлoџiea sa. Însъ ка съ împлineaskъ aчestѕ skonѕ шi ка fieшї-каре fiinцъ organiкъ съ noatъ продѕче

процenitȣpĭ (podipĭ) каре 'ĭ seamъпъ, natȣpa ле а înzestpatȣ̆ кȣ оргаne întp'adinsȣ̆, detepminate пentpȣ ачеstȣ̆ sкопȣ̆; de ачееа în fie-каре fiinцъ органiкъ esistъ ȣпȣ̆ sistemȣ̆ de оргаne, detepminate пentpȣ продȣкцiȣпеа fiinцелорȣ̆ asemъпъtoape (podȣлȣ̆) шi afapъ d'astea, fie-каре аре ȣпȣ̆ sкопȣ̆ îndoitȣ̆ а îmплiпi, adeкъ konsepвaцiȣпеа esistenцеĭ sале *indiвidȣале* (прin пȣtpipe) шi konsepвaцiȣпеа esistenцеĭ *ценȣлȣĭ* sъȣ̆ (прin продȣкцiȣпе saȣ̆ podipe). Toate ачеstea пȣ esistъ ла fiinцеле неорганiче (în регпȣлȣ̆ minepaлȣ̆), каре п'аȣ̆ tpeбȣiпцъ de продȣкtopĭ semenĭ ка sъ ле продȣкъ, чi felȣpimĭ de întîmплъpĭ акчidentale potȣ̆ deвeni каȣzеле fopmaцiȣпеĭ лорȣ̆.

5-леа. *Modȣлȣ̆ esistenцеĭ.* Mipакȣлȣлȣ̆ челȣ̆ maĭ mape în sfepa fiinцелорȣ̆ органiче se aflъ пегрешitȣ̆ aiчĭ; къчĭ toate корпȣpiле органiче пȣ potȣ̆ esista saȣ̆ крешte fъpъ mînкаре шi бъȣtȣpъ, adeкъ fъpъ *пȣtpimîntȣ̆.* Nȣtpimîntȣлȣ̆ леȣлȣĭ este карпеа, че елȣ̆ pȣпе кȣ dinцiĭ шi о înrite, пе кîndȣ̆ пȣtpimîntȣлȣ̆ pozеĭ este sȣкȣ че'лȣ̆ sȣце din sînȣлȣ̆ пъmîntȣлȣĭ прin ръdъчiпъ, ка кȣ пiшte гȣpiце miчĭ. Nȣtpimîntȣлȣ̆ amîndopopȣ̆ ачеstopȣ̆ fiinце органiче atîtea de diвepse (леȣлȣ̆ шi poza), konsistъ dap пȣmaĭ în difepiпца fopmеĭ, ȣпȣлȣ̆ fiindȣ̆ ȣпȣ̆ пȣtpimîntȣ̆ flȣidȣ̆ шi алtȣлȣ̆ so-

лidȣ. Аша dap toate fiinцеле органiче аȣ tpeбȣinцъ neînчetatȣ de nȣtpiminte лȣate în intepвале skȣpte, în totȣ timпȣлȣ esistenцeĭ лоpȣ. Dap sъ обsepвъmȣ акȣmȣ че poлȣ жоакъ ачeste nȣtpiminte în коpпȣлȣ лоpȣ.

Кîndȣ ȣnȣ animaлȣ mînîнкъ, ачеа mîнкаpe tpeбȣe sъ intpe în sînцеле ші în каpnea лȣĭ ка sъ'лȣ хpъneaskъ. Toate mîнкъpiле, кеаpȣ челе soлide, tpeбȣe sъ se disoлвe (topeaskъ) în коpпȣлȣ animaлȣлȣĭ, ка sъ поatъ deвeni adeвъpate nȣtpiminte; asemenea se ȣpmeazъ ші ла плante; пpin ȣpmape кîndȣ amȣ mînкatȣ акȣmȣ o пîîne, neste 10—24 de opĭ ачeastъ пîîne a deвenitȣ o napte din sînцеле каpe чipкȣлъ акȣmȣ în вineле меле, каpe пpodȣче rîndipĭ în кpeepĭ каpe întpeцine facȣлtatea pesnipaцiȣne ші а глasȣлȣĭ, ші каpe dъ mȣшкiлоpȣ nosiбiлitatea d'a mішка коpпȣлȣ meȣ. Dap пе кîndȣ a intpatȣ ачeastъ къtime nȣoъ de matepiĭ (провenite din ачеа пîîne) în коpпȣлȣ meȣ, o аltъ napte a ешitȣ din коpпȣ (пpin sȣdoape ші челе-лалte eskpeцiȣnĭ). Аша dap în ачeste 24 de ope s'a ȣpmatȣ o skimбapе mape în коpпȣлȣ meȣ, adeкъ o napte a fiinцеĭ меле de maĭ nainte m'a лъsatȣ, s'a dȣsȣ ші nȣmaĭ iea napte ла fiinцa mea ȣmanъ, пе кîndȣ o аltъ къtime de matepie каpe eapȣ n'aȣ fostȣ коnpinsъ în mine, чi

întp'o fiinцъ maĭ infepioapъ (пîĭne), astъzĭ a devenitŭ o napte aktivъ шi impoptantъ a fiinцeĭ meлe. Апоĭ dakъ konsidepъmŭ în imaцinaцiŭnea noastpъ, kъtimea de nŭtpiminte, kape ŭnŭ omŭ mъnînkъ întp'ŭnŭ anŭ: de пîĭne, kapne, zapzavatŭpĭ ш. ч. л., vomŭ гъsi kъ esistenцa noastpъ dintp'ŭnŭ anŭ este pepezentatъ npintp'o гpъmadъ de 180—200 пîĭnĭ, d'o sŭtъ oka kapne de boŭ, шi de 10 пînъ лa dŭoъ-zeчĭ mieĭ ш. ч. л. Aчeste гpъmezĭ de пîĭne, aчeштĭ boĭ шi mieĭ kape vъdŭ akŭmŭ stîndŭ înaintea mea, întp'ŭnŭ anŭ se vopŭ npefipa npin kopnŭлŭ meŭ, ne kîndŭ kapnea kape konstitŭe akŭmŭ kopnŭлŭ meŭ, neste ŭnŭ anŭ, Dŭmnezeŭ штie чe va deveni? Хŭma, matepiea ŭneĭ fлopĭ, saŭ keapŭ ea va pъmînea пînъ atŭnчĭ în stape de eskpeminte menpizaviлe! Kŭ toate aчestea, ŭnitatea fiinцeĭ meлe a skъnatŭ npin toate aчeste viчisitŭdinĭ (npefaчepĭ dese). Чine mъ vede akŭmŭ шi чine mъ va vedea neste ŭnŭ anŭ, va гъsi kъ sîntŭ totŭ aчeлa шi kъ n'amŭ devenitŭ o aлtъ fiinцъ. Eatъ mapeлe mistepŭ aлŭ esistenцeĭ fiinцeлopŭ opгaniчe; ne d'o napte vedemŭ kъ kopnŭлŭ лopŭ sъ skimbъ *în toate nŭpцiлe saлe*, din minŭtŭ în minŭtŭ, eapŭ ne de aлta vedemŭ kъ, kŭ toate aчestea, întpeцimea fiinцeĭ saŭ ŭnitatea indivîdŭaлъ, pъmîne neatinsъ. Ioanŭ

din anѕлѕ̆ trekѕtѕ̆ nѕ s'a fъkѕtѕ̆ o altъ fiinцъ akѕmѕ̆, de ші e sigѕpѕ̆, kъ din Ioanѕ̆ din anѕлѕ̆ trekѕtѕ̆, n'a pъmasѕ̆ în Ioanѕ̆ de akѕmѕ̆ nічĭ o litpъ de kapne, nічĭ ѕnѕ̆ dpamѕ̆ de sînџe! Ioanѕ̆ de akѕmѕ̆, în anѕлѕ̆ trekѕtѕ̆ în aчeastъ opъ, epa pisinitѕ̆ în вѕpta ѕnѕĭ воѕ̆, în kъпъџîna ѕnѕĭ mieлѕ̆, în пentѕлѕ̆ ѕneĭ гъine ші în гѕnoiѕ ѕnѕĭ kîmпѕ̆ din kape s'a fъkѕtѕ̆ пe ѕpшъ пopѕmвѕ̆, din пo-pѕmвѕ̆ mъmъligъ ші din mъmъligъ Ioanѕ̆! Чe mъtamopfose kѕpioase, пpozaiчe dap adeвъ-pate!

O sъ pevinъmѕ̆ пoate maĭ пe ѕpmъ лa aчe-ste konsidepaџiѕnĭ. Totѕ̆ aчestѕ̆ пpoчesѕ̆ de nѕtpi-pe sъ ѕpmeazъ ші лa плante.

Astѕ̆-feлiѕ̆ toate fiinџeлe opganiчe se nѕ-tpeskѕ̆, adekъ neînчetatѕ̆ пpiimeskѕ̆ matepiĭ din лѕ-mea estepioapъ kape лe însѕшeskѕ̆, dîndѕ̆ afapъ din kopпѕлѕ̆ лopѕ̆ aлte matepiĭ ѕsate ші netpe-вѕinчoase. Aшa dap toate fiinџeлe opganiчe sîntѕ̆ întp'o лѕntъ neînчetatъ kѕ лѕmea estepioapъ ші aчeastъ лѕntъ konstitѕe viaџa лopѕ̆.

Лa fiinџeлe neopganiчe, ѕnѕ̆ asemenea пpo-чesѕ̆ nѕ se ѕpmeazъ nічĭ de kѕmѕ̆. Пetpeлe s. e. nѕ mъnînkъ, nѕ вeaѕ̆, nічĭ nѕ kpeskѕ̆, sîntѕ̆ dap fiin-џe moapte, пe kîndѕ̆ fiinџeлe opganiчe (плante ші animaлe) sîntѕ̆ fiinџe viĭ, kъчĭ sîntѕ̆ neînчe-

tatŏ în kontaktŏ kв лвmea esterioarъ, лвкrîndŏ asвпра eĭ ші прiimindŏ de ла dînsa алte лвкрърĭ (реакціsnĭ).

6-леа. *Modвлŏ finitвлвĭ.* Dвпъ че amŏ въzвtŏ, къ toatъ esistenца вneĭ fiinце органiче konsistъ întр'o лвntъ neînчetatъ кв лвmea esterioaръ, negreшitŏ къ ачeastъ лвntъ, ка opĭ-че лвntъ, tребве sъ se sъвîршeaskъ прin вiрвinца вnвia ші nimiчiрea алtвia din amîndвoъ пърціле велiцеrante, adeкъ, ші aiчĭ ачела каре аре пвtepe maĭ mаре, вiрвешte; апоĭ fiindŏ-къ întр'ачеastъ лвntъ a вnвĭ indiвidŏ органiкŏ кв лвmea esterioaръ, negreшitŏ къ indiвidвлŏ este mвлtŏ maĭ sлaвŏ, de ачеea ачеastъ лвntъ se tерminъ totŏ d'aвna кв nimiчiрea indiвidвлвĭ ші ачеastъ nimiчiре este *moartea.* Аша dap opĭ-че indiвidŏ органiкŏ, moape. Внŏ steжарŏ вътrînŏ de sвte de anĭ, dвпъ че a înвъtrînitŏ ne maĭ fiindŏ în stape a пврta frвnze вepzĭ, se вешtежешte ші moape; insekta Ephemera, каре нашte diminea-цъ, seapa sfîршешte каріера esistenцеĭ sале ші moape; ла ачeste amîndвoĭ fiinце органiче (steжарв ші insekta), moartea este inepentъ în naтвра лорŏ, de ші ла insektъ sъ гръвешtе a вeni dвпъ 12 оре ші ла steжарвлŏ dвпъ mвлte sвte de anĭ, къчĭ din zioa кîndŏ a пъsквtŏ o fiinцъ ор-

ґанікъ, а ші încепstă а mspi. Ziоа наштереї, este ші zioа începstsлsї торції sале. Ŏnă esemплs ва літspi ачеаstа. Кîndă аці апрinsă о лsmînape, кs кîte minste ші ope лsmînареа арde maї msлtă, кs atîtă se апропіе maї msлtă momentsлă fatалă, кîndă еа se ва stinце. Кîtă de mape sъ fie о лsmînapе, dакъ аці апріns'о кs чінчї minste în nainte, ачеаstъ лsmînape s'a апропіаtă кs чінчї mi-nste кътре finitsлă fatалă de stinцере, аша ші snă копілă пъsкstă ерї, а mspită кs о zi; snă копілă de 3 anї, а mspită кs tpeї anї ші snă бътpînă d'о sstъ de anї, а mspită кs о sstъ de anї.

Întp'алtă локă вотă авеа окаzisne а ворбі maї msлtă despre moaptea natspaлъ ші а о distin-це de чеа акчіdentaлъ; însъ pentps обжек-tsлă stsdisлsї nostps de astъzї, е destsлă sъ штimă, къ орї-че fiinцъ органікъ аре pentps esi-stenца sа snă tepminъ natspaлă, каре sъ sъвîрше-ште прintp'о moapte natspaлъ, пе кîndă fieшї-каре fiinцъ неорганікъ n'аре snă tepmină хотъ-pîtă din natspъ; о пеаtpъ поаte sъ pъmîie miї de anї în stapea în каре se afлъ astъzї, прin sp-mape fiinцеле неорганіче ns mopă, fiindă-къ n'aă віецsită de ші aă esistată, totă n'aă віецsită; къчї віаца este пропрieтаtеа nsmaї snеї fiinце арганіче, прекsmă ші simцipea este пропрietatea nsmaї а snеї fiinце înssfлецite.

Резȣлtatȣлȣ̆ dар алȣ̆ ачesteĭ аналise fisioло-џiче este, къ нȣmaĭ ла fiinџеле органiче гъsimȣ̆:

1-iȣ̆. Къ din tpeĭ, патрȣ елементe нȣmaĭ, Na-tȣpa a продȣsȣ̆ fiinџе infinite шi варiабiле.

2-леа. Къ în interiорȣлȣ̆ лорȣ̆, se afлъ органe diferite каре toate аȣ̆ ȣнȣ̆ sкопȣ̆, adeкъ, вiаџа indiвidȣалъ a ачestорȣ̆ fiinџе.

3-леа. Къ forma este аша de ineрentъ шi de печеsapie пentpȣ esistenџа лорȣ̆, în кîtȣ̆ нȣ пȣtemȣ̆ skimба forma, fъръ a stpiка esistenџа.

4-леа. Къ sîntȣ̆ пъsкȣte din пъpinџĭ saȣ̆ din seminџе, adeкъ, din fiinџе каре ле seamъnъ шi пiчĭ odatъ din întîmпларе, saȣ̆ казȣъ акчidentалъ.

5-леа. Къ вiаџа лорȣ̆ este o лȣптъ neînчe-tatъ, ȣнȣ̆ шipȣ̆ neintepȣntȣ̆ de лȣкрърĭ актiве шi реактiве a indiвidȣлȣĭ asȣпра лȣmeĭ ачешtia, прекȣmȣ̆ шi a sȣпра indiвidȣлȣĭ adiкъ: лȣîndȣ̆ din лȣmea esteрiоаръ materiĭ нȣtpitiве шi dîndȣ̆ în-напоĭ materiĭ келtȣite, ȣsate, de каре органis-mȣлȣ̆ нȣmaĭ аре tребȣinџъ.

6-леа. Къ esistenџа fiinџелорȣ̆ органiче, sъ sfîршеште printp'o moapte natȣралъ.

Консеквинџеле ачesteĭ аналise, ле вomȣ̆ ве-dea în лекџiȣnea вiitoape.

Лекціѕпеа V.

Domniлорѕ!

În лекціѕнеа трекѕтъ amѕ esпѕsѕ diferinцеле каре esistъ între fiinцеле органiче ші челе неорганiче. Dар кеарѕ în sfера fiinцелорѕ органiче, se aflъ dѕoъ марї секціѕнї пе каре натѕралiştiї ле нѕмескѕ *регнѕрї*. Аша dар în ачеастъ sферъ amѕ копрinsѕ регнѕлѕ анiмалелорѕ ші алѕ вецеталелорѕ ші негрешitѕ fieшї-каре din noї штie, къ este о diferinцъ маре întр'ѕнѕ анiмалѕ ші о плантъ, къ s. e. кîiнеле este о fiinцъ маї sѕперiоаръ ші маї комплiкатъ de кîtѕ о чеапъ, de ші amîndѕoe sîntѕ fiinце органiче.

Каре dар este diferinца întр'о fiinцъ анiмалъ ші алта вецеталъ?

Diferinца чеа маї маре este, къ анiмалеле аѕ факѕлтатеа saѕ пѕтереа d'a simцi ші d'a se мішка, пе кîndѕ плантеле н'аѕ ачеастъ факѕлтате. О алтъ diferinцъ este, къ плантеле se нѕтрескѕ нѕмаї de sѕкѕрї (zемѕрї) флѕide, адекъ de ніште fiinце неорганiче, пе кîndѕ анiмалеле se нѕтрескѕ de лѕкрѕрї флѕide ші солide, dар нiчї одатъ de fiinце неорганiче, чi din контра, тotѕ

d'azna de fiinye organiче, adeкъ de vegetale saŭ de alte animale A treia diferinцъ este къ animaлеле înгitŭ aerълŭ de viaцъ (oksigenŭ), pe kîndŭ plantele îлŭ daŭ afarъ.

Требзе sъ обsерvъmŭ чева maĭ d'aпroape aчeste dzoe diferinye, кare ne-va deskide o лзminъ mare, arъtîndz-ne admirabila armonie чe domneшte în Zniversŭ, kazzatъ prin poziцiznea aчestorŭ treĭ regnзrĭ ale natзreĭ.

Simцirea шi miшkarea sîntŭ dzoe privileцe prin kare animaлеле manifesteazъ szperioritatea лорŭ asзpra челорŭ лaлte fiinцe ale natзreĭ. Trandafirзлŭ se nзtreшte din пъmîntŭ шi kapra totŭ din пъmîntŭ; dar trandafirзлŭ nзtrîndз-se, nз simte nimikŭ, szkзriле пъmîntзлзĭ potŭ fi amare saŭ dълчĭ kearŭ шi otrъvite, trandafirзлŭ ле va szџe. Aпoĭ este шi tърцinitŭ în лokзлŭ în kare stъ цintзitŭ. Пзneцĭ зnŭ trandafirŭ într'зnŭ лokŭ zskatŭ, trandafirзлŭ se va zska, de шi nз departe de aчestŭ лokŭ se afлъ зnŭ aлtŭ лokŭ grasŭ шi foлositorŭ; kъчĭ trandafirзлŭ nз poate sъ meargъ akoлo ka sъ'шĭ aлeagъ зnŭ nзtrimîntŭ maĭ бзnŭ шi maĭ abondinte. Dar зitaцivъ, din kontra лa kaprъ; ea nз va mînka лзkrзrĭ kare nз'ĭ плakŭ, kъчĭ *simte* amъrъчizne; aпoĭ vъzîndŭ къ în лokзлŭ зnde se afлъ nз e nзtri-

mînlŭ бѕnŭ шi ла ѕnŭ алlŭ локŭ е maĭ бѕnŭ, капра терџе аколо шi 'шĭ алеџе nѕtpimîn-tѕлŭ плъкѕlŭ. Аша dap simџipea шi miшкapea sînlŭ npiвiлeџiѕpĭ eѣклѕsiве date fiinџелорŭ ani-мале saŭ însѕfлeџite. Ачеste fiinџе aŭ *o anim̆ѕ* (inimъ) saŭ ѕnŭ sѕfлetŭ каре, npiimindŭ imnpe-siѕnĭ din лѕmea esтepioapъ, ле *simte* шi pъ-snѕnde npin difepite miшкъpĭ коnвеnaбiле ла ачеste simџipĭ. Ачеаstъ animъ pesidъ în креерĭ ла animaлеле sѕnepioape; aiчĭ este tponѕлŭ аче-steĭ fiinџе misтepioasъ, каре domneшte asѕnpa tѕtѕлорŭ пъpџiлорŭ але корпѕлѕĭ nostpѕ шi каре ле dъ facѕлtatea d'a simџi плъчерĭ saŭ dѕpepĭ, dîndѕ-ле шi facѕлtatea d'a esepsa difepite *miш-къpĭ*, snpe a'шĭ însѕшi simџipĭ плъкѕte ш'a de-nъpta de dînseлe simџipĭ dѕpepoase шi nеплъкѕte. Аша dap nѕmaĭ din грешалъ ne imaџinъmŭ noĭ oa-menii, къ simџipĭ de плъчерĭ saŭ de dѕpepĭ pezidъ în oape-каре napte a корпѕлѕĭ nostpѕ. Къчĭ pezidenџa simџipeĭ este nѕmaĭ în креерĭ. Іаtъ dѕoe esem-пле вѕлгаре: ѕnŭ кîine ape sete, веde ana шi терџе аколо ка sъ веа; ѕnŭ omŭ, din грешалъ а anponiatŭ deџetѕлŭ sъŭ ла лѕmînape, îлŭ a nîp-лitŭ, simte dѕpepe шi îndatъ se гръбеште a'лŭ tpaџe înanoĭ. Ла челŭ d'întîiŭ, чine a simџitŭ sete? Stomaкѕлŭ кîineлѕĭ? Nѕ, чi nѕmaĭ nepвеле

stomaкȣлȣĭ aȣ̆ tpansmis кpeepȣлȣĭ aчeastъ simцipe шi кpeepiлe simцindȣ̆ setea a opdonatȣ̆ пepвȣлȣĭ miшкъpeĭ, кape esistъ în пiчoape, кa sъ кontpaк-te mȣsкȣлȣ̆ чe se aflъ aкoлo шi пpintp'aчeastъ кontpaкцiȣne, пiчoapeлe aȣ̆ înчeпȣtȣ̆ sъ se miшчe кътpe лoкȣлȣ̆ ȣnde e apa. Dap omȣлȣ̆ кindȣ̆ 'шĭ a пipлitȣ̆ deцetȣлȣ̆, чine simte dȣpepea, oape deцe-tȣлȣ̆? Niчĭ de кȣmȣ̆! Чi кpeepiĭ sъĭ simte aчeastъ dȣpepe, кape a tpansmis'o пepвiлopȣ̆ simцipeĭ чe se aflъ în mînъ, aпoĭ кpeepiĭ simцindȣ̆ aчeastъ simцipe dȣpepoasъ, aȣ̆ opdonatȣ̆ mȣшкiлopȣ̆ кape se aflъ în mîna omȣлȣĭ, кa sъ se кontpaкte шi sъ se deпъpteze de кaȣza dȣpepeĭ, adeкъ de лȣ-mînape. Вedemȣ̆ dap къ opĭ чe aкtȣ̆ вitaлȣ̆, mъкapȣ̆ чeлȣ̆ maĭ semплȣ, кape îлȣ̆ faчe opĭ-чe animaлȣ̆, este ȣnȣ̆ pezȣltatȣ̆ d'o комбinaцiȣne de maĭ mȣлte aкte, кape se ȣpmeazъ în sînȣлȣ̆ no-stpȣ, кeapȣ̆ шi fъpъ шtipea noastpъ. Dap aчestȣ̆ dap aлȣ̆ simцipeĭ, nȣ nȣmaĭ noĭ oamenii шi ani-maлeлe sȣпepioape, чi maĭ toate animaлeлe пînъ лa mȣsкъ o ape, de aчeea se aпpoпie de zaxapȣ̆ fiindȣ̆-къ e dȣлчe шi se deпъpteazъ de пeлinȣ̆ fiindȣ̆-къ e amapъ; aпoĭ шi вepmiĭ кape se tipъsкȣ̆ пe пъmîntȣ̆, sîntȣ̆ înzestpaцĭ de faкȣltataa sim-цipeĭ шi a miшкъpeĭ шi aчeasta este кapaкtepȣлȣ̆ лopȣ̆ distinкtiвȣ̆ de плante кape n'aȣ̆ niчĭ simцipe

nічї mішкаре. Însъ sîntў ȣнеле fiinџe органiче кȣ-рioase каре, aflîndȣ-se пе хотарȣлў amîndoрȣрў ачеstорў регнȣрї (de animaле шi de веџеtaле), se împъртъшескў de проприеtъџiле amîndorорў. Astў-feлў авемў планte simџitoaре s. e. *Mimosa pudica* каре sъ траџе înапої кîndў ва чiне-ва sъ пȣie mîna пе dînsa, asemenea шi *Hedisarum gyrans* шi алtеле; пе d'алtъ парtе sîntў ȣнеле dintре animaлеле inferioaре (s. e. молȣшкi), каре în toatъ віаџа лорў, staў џintȣiџї ла ȣнў локў, не-пȣtîndў a se mішка шi a se denърта d'аколо, întoкmaї ка o плantъ. Бȣреџiї шi алtе aseme-nea fiinџе, sîntў пенtрȣ natȣраліstў adевърatе fiinџе проблеmatiче, despre каре нȣ поate sъ хotъraskъ кȣ o sigȣранџъ, dakъ апарџine de рег-нȣлў animaлў saў de регнȣлў веџеtaлў; însъ ачеstea sîntў nimte esчепџiȣнi шi în џенераlў вomў manџine ка ȣнў карактерў distinktivў întре планte шi animaле, къ animaлеле aў darȣлў sim-џiреї ш'алў mішкърeї, eарў плantеле нȣ'лў aў. Iatъ diferinџa d'întîiў!

Diferinџa a dȣoa întре animaле шi планte, amў zisў къ konsistъ în feлȣлў нȣtрiреї лорў, adeкъ, къ плantеле se нȣtрeскў нȣmaї de sȣкȣрї flȣide, пе кîndў animaлеле se нȣtрeскў de ma-tерiї flȣide шi solide. Ачeasta este кaȣza къ

нsmaĭ animaлеле aŭ niште органе (aдекъ: stoмакŭ, маце ш. ч. л) каре'ĭ прегъteskŭ în пъsntрsлŭ корпsлsĭ лорŭ, нstpimintелe че ле npiimeskŭ, în локŭ къ ла планte, aчeste нstpiminte ле гъseskŭ гata în natspъ. Апоĭ прекsmŭ stежарsлŭ ssџе npin ръdъчiнеле (fipiле ssбџipe але ръdъчiнеĭ) saле, zeama fлsidъ нstpitiвъ din sînsлŭ пъmîntsлsĭ, аша se aflъ шi în stomaкsлŭ калsлsĭ niште fipe sшoape ssбџipĭ ка ръdъчiнеле npin каре ssџе zeama fлsidъ лъпtoasъ, каре se aflъ în stomaкsлŭ лsĭ, dsпъ че stomaкsлŭ съŭ a skimбatŭ finsлŭ шi opzs în aчeastъ zeamъ fлsidъ албiшoapъ шi лъпtoasъ (chymul). Аша dap нstemŭ ziче къ animaлsлŭ поаptъ ръdъчiнеле saле askснse în sine (în бsptъ), пе kîndŭ веџetaлsлŭ ле поаptъ afapъ (пе нiчioape). Dap natspa întoкmindŭ, ка веџetaлеле съ'шĭ гъseaskъ нstpimîntsлŭ лорŭ fлsidŭ, гata în пъmîntŭ, a sрmatŭ snŭ aktŭ admipaбiлŭ fъpъ каре лsmea органiкъ шi maĭ кs seamъ pegnsлŭ animaлŭ н'арŭ fi нststŭ esista; къчĭ npintp'aчeasta, pegnsлŭ веџetaлŭ s'a fъкstŭ miжлочitорŭ întpe pegnsлŭ animaлŭ шi челŭ minepaлŭ, saŭ кs aлte кsвinte: веџetaлеле жоакъ în natspъ poлsлŭ snеĭ бsкътъpiĭ imense, snde se гъteskŭ нstpiminte de toate zилеле pentps animaле infinite, каре esistъ пе пъmîntŭ. Sъ es-

плікътѫ ачеste. Sîntѫ animaле карпівоаре каре тъпînкѫ нѫmaĭ карпе (s. e. леѫлѫ, лѫпѫлѫ ші челе-лаlte fiape sînџеpoase). Sîntѫ алte animaле плantівоpе, каре тъпînкѫ нѫmaĭ плantе (s. e. воѫлѫ, калѫлѫ ші maĭ toate animaлеле noastpe domestiче); în fine sîntѫ animaле omніворе, каре тъпînкѫ карпе ші плantе (s. e. omѫлѫ), dap нѫ e ніčĭ ѫнѫ animaлѫ пътînтіворѫ, каре тъпîn-къ пътînтѫ saѫ sѫкѫр'ле че se afлъ în пътînтѫ. Аша dap ачеste sѫкѫpĭ apѫ fi nepdѫte în zadapѫ пentpѫ animaле, dакъ n'apѫ esista fiinџеле ве-џеtaле sъ ле adѫne, sъ ле елавореze, tpans-fopmîndѫ-ле în matepiĭ opганіче, капавіле d'a нѫtpi ѫнѫ animaлѫ плantівоpѫ, апоĭ ачеstѫ ani-maлѫ kpeskîndѫ ші нѫtpîndѫ-se npin веџеtaле, deвine ші елѫ o matepie нѫtpitiвъ пentpѫ ѫнѫ алtѫ animaлѫ карпівоpѫ, adeкъ deвine ші елѫ o matepie нѫtpitiвъ пentpѫ o fiinџъ animaлъ maĭ sѫnepioаpъ de кîtѫ dînsѫлѫ (s. e. omѫ). Іatъ ѫнѫ esemплѫ. Ѫнѫ погонѫ semъnatѫ кѫ tpifoaie, пpodѫче fînѫ каре îлѫ тъпînкъ ѫнѫ воѫ ші o вакъ; ачеstѫ fînѫ deвine лаpte în корпѫлѫ вачеĭ, апоĭ карпе ші гpъsime în корпѫлѫ amîndopopѫ; dap npin лаpte, карпе ші гpъsime de воĭ ші de вачĭ, sъ нѫtpeskѫ oameniĭ, npin ѫpmape poлѫлѫ плantеĭ tpifoaie n'a fostѫ алtѫ nimikѫ de кîtѫ a adѫna din

погонȣ̆ din пъmîntȣ̆ zemȣpiле nȣtpitiве каре съ afле întp'înseле ши каре sîntȣ̆ fъpъ foлosȣ̆ пentpȣ animaле, але sкimба întp'o fopmъ opganikъ, (tpifoaie) каре deвine ȣnȣ̆ nȣtpimîntȣ̆ бȣnȣ̆ пentpȣ ȣnȣ̆ animaлȣ̆ infepiopȣ̆ (боȣ̆) nȣtpîndȣлȣ̆ ка съ deвie ши елȣ̆ ȣnȣ̆ nȣtpimîntȣ̆ esчелentȣ̆ пentpȣ animaлȣлȣ̆ челȣ̆ maĭ sȣпepiopȣ̆ (omȣ̆) каре este sкопȣлȣ̆ tȣtȣлорȣ̆ fiinцелорȣ̆ tepestpe. Aiчĭ amȣ̆ ȣpmatȣ̆ прочесȣлȣ̆ пpогpesifȣ̆ алȣ̆ fiinцелорȣ̆ matepiaле ш'amȣ̆ възȣtȣ̆ къ, d'ȣnȣ̆ fлȣidȣ̆ inopganikȣ̆ (zeamъ) a deвenitȣ̆ o fiinцъ opganikъ (плanta tpifoaia) ши ачeasta sȣindȣ-se a deвenitȣ̆ o napte întегpeaлъ a ȣneĭ fiinцe însȣfлeцite (боȣлȣ̆) *) anoĭ sȣindȣ-se totȣ̆ mepeȣ̆, a ажȣnsȣ̆ ла ла пȣнктȣлȣ̆ кȣлminaц'ȣneĭ fiinцелорȣ̆ tepestpe, adeкъ a intpatȣ̆ în komпoziцiȣnea кopпȣлȣĭ ȣneĭ fiinцe inteлeктȣaле ши paцionaвiле (omȣ̆), лȣîndȣ̆ акȣmȣ̆ napte ла toate лȣкръpiле saле admipaвiле, прin каре sкimбъ faцa пъmîntȣлȣĭ! Че miракoлȣ̆! Zeama desпpeцȣitъ de maĭ nainte, s'a fъкȣtȣ̆ акȣmȣ̆ domnitopȣлȣ̆ лȣmeĭ!

Dap nȣtemȣ̆ ȣpma ши калеa inвepsъ a аче-

*) Notъ. In npiвinцa ачesтȣia, ȣnȣ̆ ekonomistȣ̆ modepnȣ̆, (Mathieu de Dombasle) a zisȣ̆ кȣ dpentȣ̆ кȣвintȣ̆, къ „o вitъ este ȣnȣ̆ карȣ̆ de finȣ̆ кȣ пiчoape, каре mepцe sinrȣpȣ̆ ла tîpгȣ̆ sпpe вinzape„.

stxĭ прочесŭ шi вomŭ вedea къ шi aiчĭ плanteлe жокŭ ȣnŭ ролŭ mape.

Dȣпъ че materia каре konstitȣe корпȣлŭ omȣлȣĭ saŭ алŭ боȣлȣĭ, a fъкȣtŭ sepвiчiȣлŭ sъŭ пentpȣ manцiпepea вieцеĭ aчestȣĭ корпŭ, s'a ȣzatŭ шi a devenitŭ înкапабiлŭ a maĭ лȣa пapte лa aчeastъ лȣкpape вiвifiantъ, de aчeea este skoasъ afapъ în fopma de eskpemente (баліґъ); aчeastъ matepie apŭ fi пepdȣtъ пentpȣ peгнȣлŭ animaлŭ, къчĭ пiчĭ ȣnŭ animaлŭ nȣ se nȣtpeшte de eskpeminteлe saлe. Dap iatъ че a fъкȣtŭ natȣpa admipaбiлъ în eкonomia sa. Aчeste eskpemente пȣse пе ȣnŭ кîmпŭ, вopŭ înгpъшa кîmпȣлŭ шi seminцеле oape къpopŭ плante nȣtpitiвe каре se вopŭ înmȣлцi, кȣ o sȣtъ de пъpцĭ! Aшa dap, din eskpementeлe desppeцȣite, dȣпъ че aŭ tpeкȣtŭ пpin корпȣлŭ ȣneĭ плante (гpîŭ, opzŭ), omȣлŭ nȣ ле maĭ шepizъ пentpȣ nȣtpimîntȣлŭ sъŭ, чi ле mъnîнкъ кȣ плъчepe. Eatъ dap din nȣoŭ imпopтanцa peгnȣлȣĭ вeцetaлŭ, în eкonomia natȣpeĭ! Iatъ esплiкaцiȣnea fpaseĭ че amŭ zisŭ, къ плanteлe sîntŭ бȣкъtъpia imensъ ȣnde, în toate ziлeлe, sъ пpeгъteskŭ nȣtpiminte пentpȣ peгnȣлŭ animaлŭ, din matepiiлe лȣate din peгnȣлŭ minepaлŭ.

Difepinцa a tpeia, întpe плante шi animaлe konsistъ, amŭ zisŭ къ плanteлe skotŭ din sînȣлŭ

лорȣ аерȣлȣ віецеĭ, пе кîndȣ animaлеле îлȣ îпгіtȣ Ачеаsta se esплікъ în modȣлȣ ȣрmъtорȣ:

Afaръ de нȣtрimentеле fлȣide шi soлide, de каре animaлеле аȣ tребȣінцъ пеntрȣ stomaчеле лорȣ, maĭ аȣ tребȣінцъ шi de ȣнȣ нȣtрimîntȣ аеrosȣ пеntрȣ плъmînĭ; къчĭ нȣ е nічĭ ȣнȣ animaлȣ каре нȣ ръsпіръ аерȣ; adекъ орĭ къ елȣ ръsпіръ аерȣлȣ голȣ (прекȣmȣ fакȣ animaлеле tepestpe), saȣ къ îлȣ ръsпірȣ soлваtȣ în апъ, (прекȣmȣ fакȣ animaлеле акȣаtiче: пешtiĭ ш. ч. л) Аерȣлȣ înвіеаzъ sînцеле animaлелорȣ; fъръ dîn-sȣлȣ, nічĭ о лȣкраре віtaлъ нȣ se fаче în корпȣлȣ însȣfлецitȣ; de ачееа аерȣлȣ este de чеа d'în-tîiȣ nечеsitate пеntрȣ віаца fiinцелорȣ animaле. Ȣнȣ omȣ s. е. поаte sъ ръmîie 70 de ziле шi maĭ віne fъръ mîнкаре, шi нȣmaĭ кȣ въȣtȣра апеĭ, поаte sъ ръmîie пîнъ ла 17 zіле fъръ mîн-каре шi въȣtȣръ, dар fъръ аерȣ нȣ поаte sъ ръ-mîie nічĭ 15 minȣte. Astȣпаці гȣра шi nasȣлȣ ȣнȣĭ omȣ, ка sъ нȣ intре аерȣ шi neste пȣціне minȣte е морtȣ. Dар нȣ totȣ аерȣлȣ аре în sine ачеаstъ капачitate пречіоаsъ а не da віаца, чi нȣmaĭ о парte ($^1/_3$ парte) dintр'însȣлȣ нȣmitȣ *оksiценȣ* (*oxigène*) se вȣкȣръ de ачеаstъ кȣалi-tate admiрабілъ. Аша dар animaлеле îпгіtȣ totȣ тереȣ osiценȣ (аерȣлȣ віецеĭ) din аерȣлȣ at-

mosferikŏ, prin ръsъfлarea лорŏ neînчetatъ, apoĭ кs кîtŏ înгiле maĭ mълtŏ oksiџenŏ. кs atîtŏ aeрълŏ se stрiкъ maĭ ръŏ, прекsmŏ кîndŏ maĭ mълџĭ oameni aŭ ръmasŏ mълt timпŏ încкiшĭ întр'o saлъ, aeрълŏ (prin aбsорвiрea oksiџenълъĭ), s'a stрiкatŏ mълtŏ; de aчeea vedem къ, кîndŏ чine-va intръ întр'o saлъ de baлŏ sпре esemплs, în каре aŭ fostŏ adsnaџĭ maĭ mълџĭ oameni кîte-va оре, simte o neastîmпъраре каре провine din aeрълŏ stрiкatŏ, din каре s'a копsmatŏ o parte mape a oksiџenълъĭ prin ръsпiраџisnea oamenilорŏ че s'aŭ aflatŏ aкoлo. Dap пs пsmaĭ oamenii, чi кеаръ шi лsmînъpiле din baлŏ simte aчestŏ stрiкъчisnĭ але aeрълъĭ, de aчeea oбserвъmŏ, къ лsmînъpiле къtре miezълŏ nopџiĭ, аpdŏ кs o лsminъ maĭ debiлъ шi гълбiоаръ în лoкŏ къ ла înчепstŏ аpdŏ кs o лsminъ vie шi aлбiшоаръ; къчĭ прекsmŏ oksiџenълŏ e de tребsinџъ pentps respiраџisnea animaleлорŏ, aшa este de tребsinџъ шi pentps apderea лsmînъpiлорŏ.

O sъ ne întребe чine-va: кsmŏ dap aeрълŏ atmosferiкŏ a ръmasŏ пînъ aкsmŏ respiраbiлŏ, шi în miĭ de anĭ neînчetatŏ пs л'aŭ stрiкatŏ nensmeрабiле fiinџe animaле, prin necontenitŏ respiраџisnea лорŏ?

Rezoлsџisnea aчestъĭ проблеmŏ, o гъsimŏ în

регнѕлѕ вецеталѕ; плантеле не еsпликѕ кѕтѕ е пѕtinца кѣ аерѕлѕ atmosferiкѕ рѣmîne miĭ de anĭ totѕ în stapea d'a fi бѕнѕ пеntpѕ респірацiѕне, de ші în toate zilele se консѕmѣ (келtѕеште) dintp'însѕлѕ sѕte de miĭ de кѕбĭ de оксiценѕ; кѣчĭ ші планtе рѣспiрѣ. Плѕmѕniĭ плантелорѕ sîntѕ foile лорѕ, astea sîntѕ органеле лорѕ респірѣtoape; însѣ ла респіраціѕнеа плантелорѕ, se apaтѣ ѕнѕ fenomenѕ контраріѕ, кѣчĭ еле еспірѣ (skotѕ afapѣ) оксiценѕ din sînѕлѕ лорѕ, tpimiцîndѕ-лѕ în аерѕ ші інспірѣ (înгіtѕ) ачідѕ карбонікѕ, каре se афлѣ în аерѕ. Аша dѕp dакѣ пе d'o napte регнѕлѕ animaлѕ stpiкѣ аерѕлѕ прin інспірареа оксiценѕлѕĭ ші еспірареа ачідѕлѕĭ карбонікѕ, пе de алtѣ napte регнѕлѕ вецеталѕ, ілѕ îmбѕнѣtѣцеште прin інспірареа ачідѕлѕĭ карбонікѕ ші прin еспірареа оксiценѕлѕĭ. Прintp'ачеste admipaбiле întокmipĭ a natѕpeĭ, аерѕлѕ рѣmîne totѕ d'аѕна în екѕілібрѕ ші респірабiлѕ ші газѕлѕ вѣtѣmѣtopѕ пеntpѕ віаца animaлѣ (ачідѕ карбонікѕ) este прінчіпѕлѕ вitaлѕ пеntpѕ вецетале; кѣчĭ о mѕлціme de планtе трагѕ чеа maĭ mape napte a нѕtpimîntѕлѕĭ лорѕ din аерѕ, еарѕ нѕ din пѣmîntѕ. Eatѣ admipaбiлѣ армоnie че a stабiлatѕ natѕpa, пеntpѕ manцinepea fiinцелорѕ вецетале ші animaлелорѕ пе пѣmîntѕ!

Лекціѫnea VI.

Domnілоръ!

În amîndѫoe лекціѫnіле din ѫрmъ, amѫ кѫnosкѫtѫ naтѫра fiінцелоръ орrаnічe ші каракtеріле distinкtіве, каре deoseвeskѫ кеаръ în sfера fiінцелоръ органіче, плаnтеле de animале. Акѫmѫ пѫtemѫ intра în черчетъріле коndіціѫnілоръ віtале, але ачеstоръ fiінце intерesante.

Ка коndіціѫnea прімітівъ ші чеа маї necesapie пентрѫ esistenца fiінцелоръ органіче, nise презintъ *апа*. Апа а fostѫ ла fisічії ші ла fiлоsofiї antічї, ѫnѫ елеmentѫ. Кеаръ *Thales*, tаtълѫ fiлоsofілоръ, а zisѫ: къ toate креаціѫnіле аѫ ешitѫ din апъ ші къ апа este елеmentѫлѫ тѫтѫлоръ елеmentелоръ. În маї toate коnsmoцeniiле (істоpііле креаціѫneї лѫmeї) а difepіціlоръ попѫлї antічї, апа ші очеаnѫлѫ жокѫ ролѫлѫ челѫ d'întîiѫ. Акѫmѫ штimѫ къ апа nѫ e ѫnѫ елеmentѫ, чі ѫnѫ коmпѫsѫ (de оксіценѫ ші de idроценѫ); кѫ toate ачеstea, апа n'а пердѫtѫ imпорtanца еї în fisіка глоѫлѫї ші dакъ а înветаtѫ а fігѫра ка ѫnѫ елеmentѫ, n'а înветаtѫ а fігѫра ка ѫnѫ прінчіпѫ fondаmentалѫ а toатъ креаціѫnea terestръ. Кьчї

în sfєра minepaлъ гъsimŭ къ, апа domneште asъпра kontinentълъĭ, în sfєра глобълъĭ пъmîntesкŭ, очеаnълŭ окъпъ tpeĭ пърцĭ шi kontinentълŭ абia ъпа. Апоĭ обsepвîndŭ fiinцеле mateріале каре se aflъ пе пъmîntŭ (шi în апъ), о sъ гъsimŭ къ чеа maĭ mape napte а корпълъĭ лорŭ, este fъкътŭ de апъ. Тъеці орĭ-че арборŭ saŭ рънеці орĭ-че плantъ din пъmîntŭ шi пънеціле în фокŭ, о sъ ведеці къ ese dintp'înseле о mълціme de апъ. Тîmпларіĭ ціindŭ лemnele mълці anĭ, абia ажънгŭ а авеа лemne ъskate, бъне pentpъ лъкрърiле лорŭ. Dap ла animaле апа domneште înкъ maĭ mълtŭ. Întp'о ока de карne че лъъmŭ de ла тъчеларŭ, плъtimŭ pentpъ 250—300 de dpamъpĭ апъ, къчĭ întp'о sъtъ de пърцĭ карne de боŭ, sъ aflъ 75 пърцĭ апъ. Апоĭ шi корпълŭ omълъĭ аре patpъ пърцĭ din греъtatea лъĭ, компъse de апъ шi de alte лъкрърĭ flъide, каре sîntŭ konstitъate de апъ. De ачееа, поate omълŭ sъ tpъiaskъ mълtŭ timnŭ nъmaĭ къ апъ шi fъръ nъtpiminte solide, пе kîndŭ fъръ апъ nъ поate sъ esiste maĭ mълtŭ de 17 zile.

Аша dap, апа este пріnчinълŭ вitaлŭ челŭ maĭ imnoptantŭ în sfєра fiinцелорŭ opraniче. Sъ обsepвъmŭ акъmŭ în че fopmъ, апа ъpmeazъ ачеstŭ ролŭ imnoptantŭ în ekonomia natъpeĭ.

Апа se înfъцiшеazъ în natвра sвв treĭ forme distinkte, орĭ în форma solidъ ка гiацъ еарпа ла noĭ шi totŭ d'авпа în църіле поларе; însъ ачеste форме n'аре о infлвinцъ аша mаре în economia natвреĭ, чĭ este о stаре esчепцiоналъ пentrв апъ. Forma а dвоа а anеĭ, este чеа fлвidъ, преквmŭ о гъsimŭ în лакврĭ, în рîврĭ, în очеане шi челе-лалte mърĭ. Ачеаstъ формъ este, прекsmŭ вomŭ вedea nвmaĭ de кîtŭ, d'о foapte mаре impоrtанцъ în economia natвреĭ, прекsmŭ шi forma а treia а înfъцiшереĭ sале, аdекъ forma gazoasъ saŭ аввpĭ de апъ.

Ачеste treĭ stърĭ saŭ конгрегацiвнĭ але апеĭ, пв sînlŭ fiкse шi inварiабiле, din kontra вapiezŭ în totŭ minвtвлŭ, skimвîndв-se вna în alta dвпъ skimбареа temпeratвреĭ, saŭ алŭ градвлвĭ de кълдвръ. Аша s. е. temпeratвра ординаръ, (de ла + 3° пînъ ла 80° ла termometrв лвĭ Reaumur), апа este în stаре fлвidъ; ла граделе de maĭ жosŭ, апа deвine înгieцatъ шi solidъ; ла граделе de maĭ sвsŭ, апа deвine аввpĭ saŭ în stареа gazoasъ. Ачеаstъ леце fisiкъ simплъ а skimбъреĭ формелорŭ de апъ, дvпъ градвлŭ кълдвреĭ, este кееа прin каре пвtemŭ sъ ne esплiкъmŭ fenomеле челе maĭ grandioase, каре ne înfъцiшеазъ în toate zilеле, fisiка глоБвлвĭ пъ-

mîntesкŏ; ачeastъ este misteрѕлŏ sѕбsistenцeĭ a nemърцinitei sfepe a fiinцeлорŏ оргаniче. Ачеstŏ fenomenŏ este кѕnosкѕtŏ sѕб nѕmipea de чipкѕлацiѕnea очeanілорŏ de sѕsŏ шi de жosŏ.

Въ mipaцĭ domniлорŏ, negpeшitŏ, къ въ ворбesкŏ de ѕnŏ очeanŏ de sѕsŏ! Ѕnde se afлъ ачestŏ очeanŏ? Se afлъ neste капeteлe noastpe, sъ npeѕmблъ neînчetatŏ în aepŏ. E вiziбiлŏ? Nѕ totŏ d'aѕna, dap кîte odatъ se faче вiziбiлŏ шi atѕnчĭ înчeteazъ d'a fi ѕnŏ очeanŏ razosŏ чi iea napte, ла очeanѕлŏ flѕidŏ.— În nѕцine кѕвinte sîntemŏ în stape a ве esnлiкa ачeastъ enigmъ. Dap întîiaшĭ datъ, daцimŏ ѕnŏ pъsnѕnsŏ ла ѕрмъtoapea întpeбape, кape este foapte веке, întpeбatъ de pецeлe Salomon, «toate pîѕpiлe ziче eлŏ, se вapsъ neînчetatŏ în очeanŏ, de че очeanѕлŏ nѕ se ѕmnлe neste mъsѕpъ? « (Koehet V). Întp'adeвъpŏ, fisiчiĭ aŏ гъsitŏ npin калкѕлe, къ очeanѕлŏ npiimeшte ne toцĭ aniĭ din pîѕpiлe nъmîntѕлѕĭ, кape se вapsъ întp'însѕлŏ, maĭ mѕлte miлioane de кѕĭбĭ de апъ; dap че deвine ачeastъ imensъ кътime de апъ? De че очeanѕлŏ nѕ o вapsъ npeste kontinentŏ? De че nѕ se faче în totŏ anѕлŏ ѕnŏ diлѕвiŏ ne пъmîntŏ, npodѕsŏ de ачeste въpsъtѕpĭ aлe aneлорŏ очeanѕлѕĭ? Ачeastъ este negpeшitŏ o întpeбape imnoptantъ. Dap

este ші о алтъ нȣmaї пȣцinȣ imпoptantъ, adeкъ: de ȣnde віne апеле каре ле гъsimȣ maї пpetȣ-tindenea în пъmîntȣ, кîndȣ sъпъmȣ чева adînкȣ? De ȣnde віne апеле каре esȣ neînчetatȣ din пъ-mîntȣ пpin nenȣmъpate izвoape ші пȣцȣpї? Este оаре пъmîntȣлȣ ȣmплȣtȣ кȣ апъ? Nічї de кȣmȣ! Din кontpa, este пpoвatȣ пpintp'о mȣлцime de es-пepimente џеолоџiче, къ sînȣлȣ пъmîntȣлȣї este ȣmплȣtȣ d'ȣnȣ fокȣ imensȣ каре apde аколо neîn-чetatȣ ші каре пpodȣче кȣtpemȣpї, pidiкъpї de mȣnцї ші алте fenomene intepesante; аколо atîtȣ este de mape кълdȣpa, în кîtȣ toate metалеле ші toate minepалеле se aflъ în stape flȣidъ (to-пite) dap апъ nȣ esistъ аколо! De ȣnde dap віne апа, каре neînчetatȣ ese din sînȣлȣ пъmîn-tȣлȣї пе sȣпpafaцa лȣї, пpin пȣцȣpї ші izвoape?

Ачeste dȣoe кȣestiȣnї, adeкъ:

1-iȣ. Че deвine кътъцimea imensъ de апъ каре se вapsъ neînчetatȣ din pîȣpї în очеаnȣ?

2-леа. De ȣnde пpoвine апа каре ese neîn-чetatȣ din sînȣлȣ пъmîntȣлȣї пе sȣпpafaцa sa, пpin izвoape ші пȣцȣpї?

Dintp'ачeste dȣoe кȣestiȣnї, ziкȣ, ȣna este ръsпȣnsȣлȣ алtȣia.

Iatъ кȣmȣ!

Кътimea imensъ, de miлioaneлe de кȣївї

de апъ, каре se варsъ пе fie-каре анŏ din pîŏ-ріле пъmîntŏлŏĭ în оческнŏ, se евапореазъ sŏsŏ în аерŏ, fъкîndŏ-se газŏ (абŏрŏ) de апъ інвізі-білŏ. Ачestŏ оческнŏ інвізібілŏ, se преŏmблъ în аерŏ. Кеарŏ кîndŏ черŏлŏ е seninŏ, аерŏлŏ este ŏmплŏtŏ de абŏрі de апъ, însъ молекŏлеле (пърti-челеле) ачestŏĭ газŏ, sîntŏ аша de mічĭ ші de tpansпареnte, în кîtŏ ръmînŏ інвізібіле; însъ, ка ачestĭ абŏрĭ de апъ sъ поate ръmînea întp'о stape газоasъ, черŏ о кътіme mape de кълdŏръ, ŏnŏ градŏ însemnatŏ de temпераtŏръ; de ачееа, кîndŏ аерŏлŏ se ръчеште (saŏ ші кîndŏ se adŏnŏ преа mŏлцĭ абŏрĭ de апъ în аерŏ), atŏnчĭ не maĭ пŏtîndŏ sъ ръmîie în stapea газоasъ, девinŏ пі-кътŏрĭ mічĭ de апъ flŏidъ; ачеste adŏnърĭ fop-mate din mŏлцimea de пікътŏрĭ mічĭ, че se afлъ ŏna лîngъ alta sŏsŏ în аерŏ, ni se înfъцішеазъ în fopma de nŏорĭ. Апоĭ dакъ аерŏлŏ kontinŏe a deveni ші maĭ рече, saŏ dакъ кътъцimea абŏ-рілорŏ se mъреште mepeŏ, atŏnчĭ пікътŏріле аче-stea девinŏ аша de mapĭ ші de греле, în кîtŏ nŏmaĭ notŏ sъ se цie sŏsŏ în аерŏ ші кadŏ жosŏ, ші atŏnчĭ авemŏ fenomenŏлŏ *плоі*. Dap кîndŏ пі-кътŏріле de плоае întîлneskŏ sŏsŏ în аерŏ о stpatъ foapte рече, а кърŏіа difepinцъ de stpateлe în-вечіnate калde, е foapte mape, atŏnчĭ пікътŏріле

îngeцŏ шi kade жosŏ în formъ de *neaŭpъ* saŭ *grindinъ;* dar earna kîndŏ pikъtŏrile de ploae, kъzîndŏ жosŏ, întîlneskŏ strate reче în aerŏlŏ de lîngъ пъmîntŏ, atŏnчĭ îngeaцъ шi ele (dar nŏ aшa tare ka la grindinъ) шi kadŏ жosŏ în forma de fŏлцĭ de *zъpadъ.* Aшa dar, milioanele de kŏĭвĭ de aпъ, pe kare rîŏrile le varsъ din kontinentŏ în oчeanŏ, se întorkŏ iarŏ la kontinentŏ prin miжlokŏlŏ ploiĭ, zъpezeĭ, grindineĭ ш. ч. л. adekъ prin toate fenomenele meteoriчe akŏatiчe. Într'adevъrŏ, kъtъцimĭ imensъ de aпъ kade într'ŏnŏ anŏ prin ploĭ asŏpra пъmîntŏlŏĭ. Instrŏmentele nŏmite pluviometre, aŭ probatŏ aчestea. Aчeastъ kъtъцime de aпъ kîndŏ atinцe sŏpraфaцa пъmîntŏlŏĭ, пъtrŏnde într'însa ŏnde 'шĭ gъseшte ŏnŏ lokŏ porosŏ, (prekŏmŏ sîntŏ terimŏrile nesinoase saŭ de netrimиŏ) шi intrъ în пъmîntŏ, formîndŏ akolo niшte vine de aпъ, kare s'adŏnъ în вasinŏrĭ sŏterane ŏmплŏte kŏ aпъ. Apoĭ prin leцea ekŏilivrŏlŏĭ apeĭ, ŏnde aчeste вasinŏrĭ gъseskŏ ŏnŏ lokŏ maĭ жosŏ, se dŏkŏ într'akolo шi prin pŏterea lorŏ, sapъ niшte kanale sŏteriane prin kare sъ varsъ pe sŏpraфaцa пъmîntŏlŏĭ în formъ de isvoare; de aчeea gъsimŏ чea maĭ mare parte a izvoarelorŏ în цъrile mŏntoase ŏnde neekŏalitatea terimŏlŏĭ sile-

ште басінеле sыteрапе а se вырsа афары кытре партеа чеа маї інферіоары а теріmылыї. Апоі апеле ізвоарелорў ешіndў astў-фелў neінчетатў din mыnцї, se вapsы în вый; аколо sы întîлneskў апеле din maї mылте ізвоаре ші formezў ынў пірîў, апоі maї mылте пірaie în кырsылў лорў adыnîndы-se, formeazы ынў pîў saў ынў лакў, dыпы конфігыраціынеа тырімылыї, dap pîыріле челе марї, кары кытыцімї imense de апы adыnate d'o мылцime de пірaie, каре se афлы întр'о цары ші ле вapsы în difepite мырї ші ачесте difepite мырї sîntў легате ына кы алta ші кы очеанылў челў маре; іаты кымў апеле de плоі ші de zыпезї, пе каре аерылў а лыатў de ла очеанў ші ле а вырsatў пе континентў, прін pîырї se întоркў іарыші ла очеанў, ынde înчепў din nыоў ачеаsты чіркылаціыne infinitы, каре амў nымit'о, чіркылаціынеа очеанілорў.

Kîndў чіне-ва, înzestpatў d'o imaцinaціыne віе, ва лыа în de апроапе konsideраціыne челе еsпыse aічї, о sы рымîie foapte îmпресіonatў de адевырылў ideiї поетіче а лыї Bernardin de St. Pierre, каре а zisў кы: toate пыdыріле цeнepaціынілорў віітоаре, împреынь кы toate animaлеле каре ле ворў ымплеа, se преымбль акымў пeste капетеле noastpe în аерў; кычї dакы штimў кы

чea maĭ mape napte a кopnѫpiлopѫ opганiчe, (арвopiĭ, ервѫрĭ шi animaлe) konsistъ în апъ, апоĭ штiindѫ къ апа че плantелe sѫгѫ în формъ de zemѫpĭ din sînѫлѫ пъmîntѫлѫĭ, вine din аерѫ шi къ aчeste sѫкѫpĭ акѫatiче, sкimвîndѫ-se în плante, deвinѫ нѫtpiminte пentpѫ animaлe; лѫîndѫ toate aчestea în seamъ, zikѫ, negpeшitѫ нѫ вomѫ пѫtea tъгъdѫi къ toate плantелe шi toate animaлeлe че se вopѫ desвoлta maĭ пе ѫpmъ пе пъmîntѫ, esistъ în формъ de апъ, adeкъ în stape лatentъ, nedesвoлtatъ în аерѫ, ѫnde iaѫ napte ла чipкѫлaцiѫnea очеaneлopѫ.

Aчeastъ чipкѫлaцiѫne este sѫпѫsъ ла о mѫлцime de inфлѫinцe кліmatiче шi kosmiче. În цeнepaлѫ, пpezinцa ѫneĭ вeцetaцiѫneĭ вogate saѫ ѫneĭ чiвiлizaцiѫnĭ omeneштĭ вine desвoлtate, inфлѫe dintp'ѫnѫ modѫ пѫtepnikѫ шi фaвopaвiлѫ asѫпpa aчesteĭ чipкѫлaцiѫnĭ; къчĭ ѫnde esistъ o вeцetaцiѫne вогатъ, maĭ кѫ seamъ пъdѫpĭ кѫ apвopĭ пѫtepniчĭ, aколо плoaia шi poѫa вapa шi zъпadъ iapna, kadѫ în aвondenцe, пe kîndѫ пiatpa papѫ шi temпepatѫpa аерѫлѫĭ este modepatъ. Întp'adeвъpѫ пѫtemѫ ziче къ пъdѫpiлe sîntѫ modepatopiĭ клiмeлopѫ. Asemenea шi opaшeлe mapĭ înкoнцiѫpate d'o agpiкѫлtѫpъ desвoлtatъ, лѫкpeazъ dintp'ѫnѫ modѫ фaвopaвiлѫ шi modepa-

торŭ, пentpв клima локалъ. Ачеasta se apatъ dintp'вnŭ modŭ fpanantŭ ла difepite църĭ în difepite епоче. Sъ чітъmŭ аічĭ вnеле esemпле. *Tacitus* ворбеште de Цермania ка d'o клimъ foapte fpiгвpoasъ, пе кîndŭ Цермania d'aквmŭ ape o клimъ modepatъ; каре е кавza ачestеĭ skimбърĭ? Fiindŭ-къ în timпвлŭ лвĭ Тачіtŭ, toatъ Цермania a fostŭ sълбatікъ, акоперitъ de dese пъdвpĭ imense фъръ arpiквлtвpъ; ачеasta a пpodвsŭ esчesiва stape de fpiгŭ în Цермania d'atвнчĭ; dap аквmŭ, îmпвцinîndв-se пъdвpiле sълбatiче ші dese din Цермania, пе кîndŭ arpiквлtвpa ші indвstpia s'a întinsŭ, ачеasta a тъiatŭ fpiгвлŭ климеĭ de maĭ nainte. Eatъ вnŭ алt esemплв. Валеа d'împpeцiвpвл Pomeĭ a fostŭ вestitъ пentpв fpвmвseцеа ші sъnъtatea че аŭ domnitŭ аколо; аквmŭ ачеstŭ локŭ nв nвmaĭ къ е deшeptŭ ші кв totвлŭ infpвктiбiлŭ (nepoditopŭ) авîndŭ о кълdвpъ песte мъsвpъ, dap este ші пepiквлоsŭ; къчĭ вара se desволтъ аколо în аерŭ вnŭ пpinчiпŭ вътъmътopŭ пе каре Italienіĭ îлŭ nвmeskŭ *aria cattiva*, каре арвнкъ întp'o лiнгоape de moapte пе ачеĭ каре а pъmasŭ кîtŭ-ва timпŭ esпвші ла infлвinца ачеstвĭ аерŭ. Eatъ dap къ пepdepea чiвiлizaцiвneĭ a пpodвsŭ infpвктiбiлitatea вneĭ църĭ, stpiкîndŭ кеарŭ toatъ клimа еĭ. Вnŭ asemenea esemплв tpistŭ

пе dъ Палеstina. Ачеаstъ царъ алеаsъ каре, în timпsріле antiче а авsts̆, кsms̆ ziче sкрin-tsра înlр'о лimвъ поеtiкъ « pîsрĭ de miере шi de лапtе » кsргîndš în ачеаstъ царъ ; de кîndš кs къdереа еĭ, кеарš рîsріле de апъ s'аš sskatš шi astš-fелš ачеаstъ царъ fеріchitъ а devenitš о царъ steрілъ, пеtроаsъ, пірліtъ d'о кълdsръ imen-sъ а soaрелsĭ, пе кîndš агрікsлtsра пsmaĭ рез-шеште ако́ло nічĭ de кsmš. Кîndš omsлš se dsче dinlр'о царъ, паркъ іа кs dînssлš бепеdік-ціsпеа черsлsĭ din ачеаstъ царъ. Кеарš пase-ріле кînlъtoаре din пъdsрĭ, se dsкš saš învеtеа-zъ а кînta шi fлоріле перdš odoaреа лорš плъкstъ.

Nегрешіtš este о fапtъ, къ пъmîntsл е fъкsts̆ пеn-trs omš. Sndе пs е-stъпsпš, ако́ло sъ dъріmъ каse.

Аша dар чіркsлаціsпеа очеапілорš este kondiціsпеа чеа maĭ печеsаріе пеntrs esistenца fiinцелорš органiче. Dар, ка sъ se sрmezе о asemenea чіркsлаціsпе, este черsтъ esistenца sпеĭ atmosfере. Къчĭ amš възsts̆ къ аерsлš atmos-fерікš, este miжлочіtорsлš ачеstеĭ чіркsлаціsпеĭ; fъръ dînssлš, апеле очеапsлsĭ пs s'арš fi ssitš în sssš în formъ de абsрĭ, пріп sрmаре форма-ціsпеа плоiĭ, а zъпеzеĭ шi челорš-лалtе meteоре акsatiче, п'арš fi авsts̆ локš; пріп sрmаре веце-таціsпеа плапtелорš шi віаца anіmалелорš, арš

fi imпosiвiлe. Bedeцĭ dap: кsmŭ Natspa este ка sпŭ лanцŭ admipaвiлŭ din каpe пs пstemŭ съ skotemŭ sпŭ ineлŭ fъpъ съ stpiкътŭ totsлŭ; skoteцĭ atmosfepa d'îmпpesiспsлŭ пътîntsлsĭ nostps шi îndatъ toate pîspiлe se вopŭ sska, toate fenomeniлe аквatiче вopŭ înчeta шi toatъ лsmea opганiкъ ва пepi.

Лекцisпea VII.

«Omsлŭ este кaпsлŭ d'оперъ алŭ Креацisпеĭ», asta este o espresisne копsaкpatъ din вeкime, în гspa msлtopŭ astopĭ, че aŭ skpisŭ desпpe цепsлŭ smanŭ.

Apŭ fi вine съ черчетъmŭ dакъ ачeastъ espresisne este adeвъpatъ шi пs o esaцepaцisne, o fлatape каpe пe faчemŭ noĭ înшine; къчĭ пs пsmaĭ ачeĭ че se afлъ пe вîpfsлŭ skъpeĭ soчiaлe, чi totŭ omsлŭ îшĭ ape o sлъвiчisne пentps fлatape.

Ачeastъ espresisne în senssлŭ eĭ adeвъpatŭ шi fъpъ esaцepaцisne însemneazъ, къ în miжлокsлŭ infinitелopŭ кpaцisnĭ вiĭ че se afлъ пe пътîntŭ, este sпa каpe поate fi пpiвitъ ка idеaлsлŭ

tѕtѕлорѕ, întoкmaĭ ка ѕnѕ капѕ d'оперъ, este ideaлѕлѕ креаціѕnілорѕ aptistѕлѕĭ. Însъ пре-кѕmѕ adeвъpatѕл ideaлѕ перfектѕ esistъ nѕmaĭ în idee, пе кîndѕ în лѕmea matepiaлъ esistъ nѕmaĭ креаціѕnĭ imпepfekte, аша шi fie каре omѕ în паptiкѕлapѕ este denapte d'a fi ѕnѕ ideaлѕ saѕ ѕnѕ капѕ d'оперъ алѕ Креаціѕneĭ, пе кîndѕ Ѕmanitatea în ценералѕ, adeкъ, ideea ценѕлѕĭ ѕmanѕ în totaлitatea sa, înfъціmeazъ ачестѕ ideaлѕ перfектѕ шi sѕблimѕ.

Аша dap ideaлѕлѕ omeneskѕ esistъ nѕmaĭ în noĭ, пе кîndѕ în лѕmea pеaлъ esistъ oamenĭ, a кърорѕ валоape este stimatъ dѕпъ че se вѕкѕръ d'o віацъ maĭ mѕлtѕ saѕ maĭ пѕцinѕ апро-niatъ de ачестѕ ideaлѕ.

Віаца ѕneĭ fiinце însѕfлeцite, конprinde ideea чеа maĭ mape a Креаціѕneĭ, adeкъ ideea Infinitѕлѕĭ шi a Etepnitъцеĭ; къчĭ приn віаца animaлъ se ѕpmeazъ penaштepea neînчetatъ a indiвidѕлѕĭ. Прin ачеastъ penaштepe saѕ pestitѕipe a пърцiлорѕ saлe, fie-каре animaлѕ este, пînъ ла ѕnѕ градѕ, însѕшĭ креаtорѕлѕ sъѕ. Însъ креаtорѕлѕ adeвъpatѕ шi omninotentѕ a креатѕ toate лѕкрѕpiлe din nimiкѕ, пе кîndѕ креаtорѕлѕ animaлѕ îшĭ продѕче корпѕлѕ sъѕ, nѕ din nimiкѕ, чi din niшte matepiĭ пе каре ле iea din лѕmea esтepioapъ;

ачeastъ лsme esteрioaръ прiвitъ ка izворsлŏ tstsлорŏ fiinцелорŏ însѕfлeцite че esistъ, se пsmeште Natsръ saŏ Макрокosmŏ, saŏ maïкъ обштeaskъ пsmitъ Isisŏ, în Miтолоџiea antiкъ шi înfъцiшatъ ssб firsръ de o femee к'sпŏ пsmъpŏ infinitŏ de цiце, прin каре пstpeште infinite fiinце esistinte.

Dap întoкmaï пpекsmŏ în natsръ, omsлŏ este креацisпea чea maï sѕблimъ, аша шi în sfepa цensлsï smanŏ, seкssлŏ fpsmosŏ este floapea eï шi înfъцiшeaзъ, кs челŏ maï mape dpentŏ, ideea креацisпeï. De ачeea sпŏ filosofŏ modepпŏ, кs dpentŏ кsвîntŏ пsmeште femeea: a dsoa креatoape diвinъ, къчï прin Креatopsлŏ челŏ d'întîiŏ s'a fъкstŏ цensлŏ smanŏ, прin чea d'a dsoa, цensлŏ smanŏ 'шï продsче din zi în zi ndiвide noï шi se пъstpeazъ de nimiчipe.

Апoï шi fъpъ d'ачestea, toatъ fiinца femeiï, o апропie maï msлtŏ кътpe natsръ de кîtŏ пe бъpбatŏ; o femee пepfeкtъ este o fpsmoasъ floape natspaлъ, пe кîndŏ sпŏ omŏ пepfeкtŏ, este o fiinцъ пepfeкцionatъ прin apte шi кsлtsръ. Simцipiлe шi rîndipiлe ла femeï pezidŏ întp'sпŏ локŏ, adeкъ în inimъ, каре бate кs віочisпe шi кълdsръ, пe кîndŏ ла бъpбatŏ, капsлŏ este pezidenца rîndipiлорŏ шi пsmaï simцipiлe saлe 'шï aŏ izворsлŏ лорŏ în inima din пentsлŏ sъŏ. De ачeea

армоnia interпъ ші пачеа sъfлeteaskъ, поate fi пъstpatъ mълtъ maї ъшоpъ in sinълъ femeiї, ъnde sintъ ъnite simцipiлe ші rindipiлe, adeкъ toatъ sfepa vieцeї omeneштї, de kitъ лa въpвatъ. ъnde aчeastъ ъnitate nъ se aflъ, ъnde ideeлe ші simцipiлe aъ dъoe opiцine.

Fie-kape adeвъpatъ fpъmъseцe, este in sine ъnъ лъкpъ mopaлъ; intp'o sочietate de oamenї пepfeкцї, кълtъpa fpъmosълъї ші adopapea въпълъї, sintъ ъna. Kindъ лa ъnъ omъ вine edъкatъ simцipea fpъmosълъї e вine desвoлtatъ, eлъ de sine *simte* indatъ че este вънъ ші че este pъъ, п лoкъ къ ъnъ omъ neкълtiвatъ tpeвъe sъ se *rindeaskъ* maї nainte ші sъ xotъpaskъ npin inцeлenчiъne, че este вънъ ші че e pъъ; anoї чeлъ d'intiiъ вa simцi indatъ пъanцeлe чeлe maї fine intpe вънъ ші pъъ, пe kindъ aчeлъia kape tpeвъe sъ se rindeaskъ лa distinкцiъniлe aчestea, 'ї вopъ skъпa mълte пъanцe fine din onepaцiъnea analitiкъ a inцeлenчiъneї saлe.

Kopълъ (inima) pezidenцa tъtълopъ simцiлopъ, este aлtapълъ чeлъ maї sanкtъ, ъnde neinчetatъ apde o skintee diвinъ, npin kape omълъ къnoaште opiцina sa чepeaskъ.

In inimъ пъptъmъ o infinitate de simцipї, o лъme intepioapъ fpъmoasъ ші intepesantъ; anoї

în aчeastъ лsme, floapea чea maĭ fpsmoasъ чe kpeште akoлo, este *amopsлš*; aчeastъ лsme de simцipĭ este maĭ dominantъ în fiinцa femeeaskъ, în aчeastъ fiinцъ noбiлъ, kape noaptъ în sine вiitopsлš цensлsĭ smanš.

Aчestš simцš d'amopš kape domneште în sînsлš femeiĭ, npodsчe toate вiptsцiлe eĭ, maĭ ks seamъ блîndeцea, бsnъtatea, pъбdapea, pekonчiлiaцisnea шi aбnegaцisnea de sineшĭ; niminĭ ns e maĭ rata a se жepifi nentps aлцĭ, de kîtš femeea.

Fie-kape лskps fpsmosš tpeбse sъ fie fpsmosš nentps simцsлš вedepeĭ, fpsmosš nentps simцsлš estetikš saš mopaлš шi fpsmosš nentps inteлiцenцъ saš nepfektš. Ǒnš omš fpsmosš, dap ns mopaлš, noate sъ nлakъ nsmaĭ simцsлsĭ вedepeĭ, dap o inimъ ksлtiвatъ ks adopapea fpsmsseцeĭ mopaлe, ns îлš вa rъsi fpsmosš; anoĭ snš omš fpsmosš шi mopaлš, dakъ ns spmeazъ pegsлiлe paцionaбiлe, spe a nъstpa sъnъtatea шi nepfekцisnea kopnsлsĭ sъš, ns вa nлaчe paцisneĭ noastpe, kape simte o nлъчepe a npiвi nsmaĭ лa лskpspĭ nepfekte,

În Dietetika noastpъ, вomš spma dpsmsлš kape dsчe maĭ ks seamъ лa fpsmsseцea paцionaбiлъ a omsлsĭ, adekъ лa nepfekцisnea kopnsлsĭ sъš, бsksprîndsse d'o sъnъtate nepfektъ, ne kîndš

fрътъseцea moраль ші fisikъ sînlъ обжекle каре нъ intрь în kadрълъ черчеtърілоръ noastре.

În цeнералъ, sîntъ însoцite în natъръ fръmъseцea пласtікъ къ fръmъseцea перfекцівнеі органіsmелоръ: ънъ omъ віне fъкъtъ е maі totъ d'аъна d'o konstitъцівне вънъ; о esчепцівне faче нъmaі о воалъ tерівілъ, adeкъ oftіка (phthisй), каре провіне din moштенірe; ачеаstъ воалъ каре atакъ пе tінерї în вîрstъ de 15—25 de anї. De мълte орї tінерії ачеstia, пînъ нъ sîntъ atакацї, sîntъ oameniї чеї maі fрътошї, къ о faцъ stрълъчіndъ de sънъtate ші ръменї ка poza, însъ întoкmaї ка о fлоаре fръmoasъ în aперінцъ ші пе din пъъntръ atакatъ d'ънъ верme, каре о poade, аша ші ачешtї tінерї sîntъ fрътошї нъmaї în апарінцъ, пе кîndъ în пъъntръ sîntъ atакацї de ачеаstъ patimъ tерівілъ каре, dъпъ че а îmвръцішatъ къ гіареле sале о fiiінцъ omeneaskъ, нъmaї ласъ прада еї пînъ ла гроапъ.

Ънъ корпъ къ sînце кърatъ ші sънъtosъ, mъкаръ къ нъ е fръmosъ totъ пе плаче, прin înfъцішареа ънъї органіsmъ sънъtosъ, перfектъ ші енерцікъ. Semнеле sънъtъцеї sîntъ: пъръль абоndintъ, dinцiї fрътошї ші sънъtошї ші maї къ seamъ о faцъ (teint) кърatъ. О faцъ кърatъ, зіче ънъ аъtоръ, seamъnъ к'ънъ черъ seninъ, пе

кîndŏ o фацъ декoлoратъ seamъnъ к'o zi tpistъ, кîndŏ черѕлŏ e акoперitŏ кѕ nѕopĭ nenлъкѕцĭ. Dintp'ѕnŏ sînџe pъŏ ese, în tinepeцea omѕлѕĭ maĭ кѕ seamъ, dѕoe patime ѕpîte, adeкъ: întîiŏ *sкpofѕлĭ* saŭ boaлa гîлчiлopŏ, кape prodѕче in-ĭ flamaцiѕne (florosis) лa гîtŏ (glandule), лa okĭ, лa nasŏ, лa oase, în ѕpeкĭ feлѕpimĭ de pane ѕpîte кape лasъ semne neшtepse pentpѕ toatъ viaцa; kîte odatъ prodѕче pepdepea nasѕлѕĭ, sѕpzipea, opвipea шi moaptea. A dѕoa patimъ este *rachitis*, кape faче кa oaseлe копiлѕлѕĭ sъ pъmîie moĭ шi sъ se dea лa o papte; копiĭ papŏ sъ întîmnлъ sъ moapъ de aчeastъ patimъ, însъ pъmînŏ кѕ пiчoapeлe шi кѕ mîineлe stpîmвe, saŭ къ se faкŏ кoкoшaцĭ шi misepaвiлĭ pentpѕ toatъ viaцa лopŏ.

O вѕnъ edѕкaцiѕne fisiкъ, кape konsepвъ лѕкpъpiлe nлastiче aлe кoрnѕлѕĭ în stapea nopmaлъ (кîndŏ sînџeлe e кѕpatŏ), nѕ va prodѕче niч odatъ asemenea patimĭ ѕpîte; ѕnŏ копiлŏ fpѕmosŏ este în џenepaлŏ ѕnŏ копiлŏ sъnъtosŏ, de aчeea este o гpeшaлъ mape лa aчea кape 'шĭ înкiпѕesкŏ, къ este o vanitate a пъpinџiлopŏ кîndŏ voesкŏ кa копiĭ лopŏ sъ fie fpѕmoшĭ.

Кpeшtepea кoрnѕлѕĭ în tinepeцe шi пъstpapea кoрnѕлѕĭ лa omѕлŏ кpesкѕtŏ, se ѕpmeazъ prin intpapea neînчetatъ a matepiiлopŏ opгaniче,

пе каре корпȣлȣ̆ nostpȣ ле прїimеште din лȣmea esterioapъ че пе їnконџioapъ; аша dap кїndȣ̆ fакȣлtatea asimiлaџiȣnеĭ (їnsȣшipeĭ) каре este їn noĭ, este sъnъtoasъ, atȣnчĭ sїntemȣ̆ їn stape a skimва toate ачeste matepiĭ din лȣmea esterioapъ їn пъpџĭ adeвъpatȣ̆ asimiлate, adeкъ asemъnъtoape корпȣлȣĭ nostpȣ; dap dакъ ачeastъ fакȣлtate este sлъвitъ, atȣnчĭ nȣtpimintеле intpъ nȣmaĭ їn корпȣлȣ̆ nostpȣ, dap nȣ se asimiлъ аколо, adeкъ nȣ devinȣ̆ sїnџe шi кapne.

Ȣnȣ̆ корпȣ̆ omeneskȣ̆, nȣmaĭ atȣnчĭ este sъnъtosȣ̆, кїndȣ̆: 1–iȣ̆, matepiiле asimiлate sїntȣ̆ d'o кaлitate вȣnъ, 2–леа, кїndȣ̆ sїntȣ̆ вine asimiлate шi 3–леа, кїndȣ̆ matepiiле de каре корпȣлȣ̆ nȣmaĭ ape tpeвȣinџъ, fiindȣ̆ destinate a еші afapъ dintp'їnsȣ, їntp'adeвъpȣ̆ esȣ̆ din корпȣ̆ dȣпъ кȣmȣ̆ tpeвȣe.

Кеарȣ̆ simплȣлȣ̆ simџȣ̆ алȣ̆ плъчеpeĭ пе повъџȣеште, къ пentpȣ sъnъtatea noastpъ, este чеpȣtȣ̆ ȣnȣ̆ deoseвitȣ̆ грadȣ̆ de кълdȣpъ, каре opĭ къ о гъsimȣ̆ їn аерȣлȣ̆ каре пе їnконџioapъ, opĭ къ пе о прокȣръmȣ̆ noĭ prin вestimente калde, opĭ prin камерĭ їnкълzite їn timпȣлȣ̆ epneĭ.

Че infлȣinџъ imensъ ape asȣпра omȣлȣĭ, о вȣnъ metoadъ d'a se пъstpa вine їn kontpa fpigȣлȣĭ, о вedemȣ̆ їn ȣnеле din џъpiле nopdiче але Европеĭ, s. e. їn Sвeџia. Аколо шорȣ̆ maĭ

пѫцinĭ оamenĭ, maĭ кѫ ѳeamъ копiĭ, еарna de пеpinneѫmonie de кîtѫ în Џерmania чentралъ, кѫ toate къ клima Sвеціеĭ е mѫлtѫ maĭ fpiгѫроасъ de кîtѫ ачееа а Џерmaniеĭ; къчĭ în Sвеціеа toate fepestpiле каѫелорѫ sîntѫ îndoite, asemenea шi ѫшiле, de ачееа se simte mѫлtѫ maĭ пѫцinѫ fpiгѫлѫ еарna în пъѫntpѫлѫ каѫелорѫ în Sвеціа de кîtѫ în Џерmania.

Domniлорѫ!

Овжектѫлѫ seanцеĭ noastpe de astъzĭ шi поate алѫ ачелеĭ viitoаре, ва fi konsекpate ла espoziцiѫnea ѫнорѫ лецĭ шi pezѫлtate *statistiче* în sfepa Iцiепеĭ попѫларе.

Че este statistiка?

Statistiка este ѫna din шtiinцеле челе maĭ modepne; еа se окѫпъ кѫ pezѫлtate кîштirate ла обsерваціѫnеа fenomeniлорѫ natѫрале, saѫ ла întîmплърĭ mорале шi soчiale кѫmѫ еле se аръtъ, nѫ în партiкѫлapitate чi în џеnерaлitatea лорѫ.

S. е. воimѫ съ afлъmѫ каре din dѫoe ораше марĭ sîntѫ maĭ poditoаре, аdeкъ în каре naskѫ maĭ mѫлцĭ копiĭ întp'ѫnѫ anѫ, saѫ în каре naskѫ maĭ mѫлцĭ бъецĭ шi în каре maĭ mѫлte fete? Аiчĭ nѫ пѫtemѫ съ гъsimѫ adевърѫлѫ обsерvîndѫ ачеаstъ împреціѫраре ла indeвideле орашелорѫ; къчĭ о съ къdemѫ în грешелĭ; възîndѫ stpade плinъ de бъецĭ mічĭ întp'ѫnѫ dintp'ачеste ораше, о съ zi-

четȣ къ орашȣлȣ ачеsta e богатȣ în бъеці ші se поate преа біne къ нȣmaї o stpadъ, пе каре amȣ tpeкȣtȣ din întîmплapе, е попȣлатъ кȣ четъцені mічї de ценераціȣnea віitoape, пе кîndȣ алте mȣлte stpade але ачаstȣї орашȣ, sîntȣ гоале de копії mічї. Апої dакъ воimȣ sъ нȣ грешimȣ ші sъ aflъmȣ adeвърȣл, tpeбȣe sъ прочеdȣmȣ кȣ metoada ȣpmъtoape. Sъ нȣmъръmȣ попȣлаціȣnea din орашȣл А. ші о s'o гъsimȣ s. e. комnȣsъ de 2000 de фamілії. каре копрindȣ 10,000 de sȣфлете ші ачеste 2000 de фamілії аȣ продȣsȣ în ачеstȣ anȣ 1000 копії din каре 600 бъеці ші 400 fete; dap орашȣлȣ B. e комnȣsȣ de 1000 de фamілії, копрinzînd 6000 sȣфлете ші în ачеstȣ орашȣ naskȣ пе anȣ 800 копії din каре 500 sîntȣ бъеці ші 300 fete. Eatъ aічї pezȣлtateле комплікate; adeкъ: de ші în орашȣ B. naskȣ нȣmaї 800 копії пе кîndȣ în орашȣ А. naskȣ 1000, кȣ toate ачеste орашȣлȣ B, e mȣлtȣ maї poditopȣ de кîtȣ А. къчї ла 10,000 de sȣфлете în А. naskȣ 1000 de копії пе anȣ, adeкъ ла 10 oamenї, ȣnȣ копілȣ пе кîndȣ în B. ла 6000 de локȣitopї naskȣ 800 de копії adeкъ апроапе ла 8 локȣitopї ȣnȣ копілȣ; asemenea фamілії sîntȣ maї продȣктіве în B. de кîtȣ în А. къчї în А. fie-каре 1000 de фamілії naskȣ 500 копії, пе

кîndȣ în B. în 2000 de famiлiĭ naskȣ 800 копiĭ. прin ȣрmape podipea famiлiiлорȣ în A. кътpe B. este екȣалȣ кȣ пропорцiȣnea de 5: 8; asemenea шi релацiȣnea întpe нȣmърȣлȣ бъецiлорȣ шi a feteлорȣ, нъsкȣte în amîndȣoe орашеле вapiazъ; къчĭ în A. întpe 10 копiĭ нъsкȣцĭ, 6 sîntȣ бъецĭ шi 4 fete (бъечĭ, fete=3: 2), пе кîndȣ în B. întpe 8 копiĭ, 5 sîntȣ бъецĭ шi 3 fete (бъецĭ, fete=5: 3).

Аша dap нȣmaĭ прin statistiкъ пȣtemȣ afла adeвърateле miшкъpi natȣpaле (îmmȣлцipea, mopтaлitatea), sочiaле (indȣstpia, комерцȣ, шtiinцеле) шi мopaле (гpadiцiȣniле че se manifestъ прin нȣmърȣлȣ кpimeлорȣ komise întp'ȣnȣ timпȣ хotъpîtȣ), a difepiteлорȣ нацiȣnĭ шi прin ȣрmape a цeпȣлȣĭ ȣmanȣ întpeгȣ; însъ o statistiкъ adeвъpatъ нȣ-e o лȣкpape d'o zi, чi tpeбȣe adȣnate o mȣлцime mape de оbsepвацiȣnĭ ашеzate în лiste esaкte шi komпapate ȣna кȣ aлta. În mȣлte din sateле чiвiлizate în Еȣропа шi Amepiка, sîntȣ întp'adinsȣ dpeгъtopiĭ нȣmite бipoȣpĭ statistiче opîndȣite пentpȣ ачeastъ pamȣpъ imпoptantъ, каpe a ъвъpsatȣ o лȣmînъ аша de mape asȣпpa tȣtȣлорȣ miшкъpiлорȣ stateлорȣ modepne.

Aчeste pezȣлtate *statistiче* sîntȣ foapte нȣmepoase шi вapiate, însъ noĭ не вomȣ mъpцini,

aічї a nъmі ъnele din чeле maї franante, kape aъ ъnъ panopтъ întinsъ kъ stъdiълъ џenълъї ъmanъ.

Aчeste pezълtate sîntъ чeле ъpmътoape:

1-iъ, Џenълъ ъmanъ ape difepite nepioade de desвoлtape, întokmaї ka fie-kape omъ în naptikълapъ. Џenълъ ъmanъ este kopiлъ în insълeле Oчeanieї, în ъneле лokъpї aле Amepiчeї шi în Afpika; este tînъpъ лa ъneле naџiъnї în naptea opientaлъ a Eъponeї, шi în statъpiле ъnite aле Amepiчeї; este въpвatъ în чentpълъ шi okчideatълъ Eъponeї; este вътpînъ în Isnania, Kina шi în чeле-лaлte state în naptea okчidentaлъ a Asieї; dap e moptъ în naџiъniле antiчe, чe aъ лokъitъ în naptea okчidentaлъ a Asieї, Baвiлonia, Asipia Sipia, Feniчia; este asemenea moptъ în пъmîntъpiле kлasiчe, antiчe, din Пaлestina, Eлada шi Poma. Sîntъ întp'adeвъpъ ne пъmîntъ naџiъnї kape sîntъ înkъ în enoka kopiлъpieї, aлteле sîntъ în enoka adoлesчenџeї, aлteле se afлъ în вîpsta de omъ fopmatъ, ne kîndъ aлџї nonълї sîntъ ka oamenї вътpînї гîpвoвї, kape mepгъ kътpe disoлъџiъnea (moaptea) лopъ.

Aчeastъ esnpesiъne nъ-e вp'o fpasъ noetikъ, чi este esnpesiъnea ъnъї fenomenъ adeвъpatъ; къчї în difepite stъpї saъ вîpste aле nonълiлopъ гъsimъ kapaktepiле nponpiї nentpъ difepite вîpste

în desвoлtарea віецеї, indiвidвале а вnві omв. Аша s. е. гъsimв ла вnв *попвлв-копілв* (прекsmв пе înfъціmeazъ istopia antікъ ші прекsmв гъsimв ші astъ-zї ла вnеле націвnї авіа formate) toate каракtеріле вnвї копілв de ла 2—10 anї. Este irnopantв, sвпеpstiuiosв, ворачів, капрічіosв nefiindв în stape а se гвверпа sinrвpъ, ideiле frвmвsеціеї ші але кввіinцеї, îї ліпseskв кв totвлв dap крешtерea sa este foapte penede ші аре вnв biitopв mape. Sîntв алції *попвлі adoлesnenції* saв жвnї; ачешtї попвлї ав каракtеріле вnвi tînъpв de ла 14—20 de anї; віаца лорв este плінъ de поезії ші de ілвzівnї, inima лорв е плінъ de nasівne віе, џеnepositatea este вnв карактерв distinktiвв în ачеastъ вîpstъ; ideea frвmosвлвї este чеа маї ideea domnitoape; ачешtї попвлї frвmoшї, поеtічї ші плъквції ав продвsв în ачеstв timпв літерatвра поеtiка лорв, insпіpatъ de epoismвлв, de simцipiле tinepeцеї, de аморвлв inoчentв ші лірікв; toate літерatвріле поеtіче epoiче але націвnілорв antiче, s'ав fъквtв întp'ачеastъ вîpstъ. Dap пе d'алtъ пapte, жвnimeї nв преа'ї плаkв totв d'aвna лвкръріле meditatiве ші intpeпpindepї позitiве; de ачееа fiлosofia, шtiinцеле ші indвstpiea nв sîntв desвoлtate ла о asemenea націвnе; е греє d'а fi гввернаtв іаръшї ка жв-

nimea. *Попвлїй бърбацї*, se aflъ în пвпktвлв челв maї înaлtв saв квлminantв алв desвoлtъpeї лop; віаца лорв e aktiвъ, timпвлв îї este sквmпв (timпвлв e вanї, ziче Enглezв), toate лвкръріле inдвstріале, toate проrpesiле штiinцifiче, în fine toate manifestaцiвniле пвteріловв naцionaле, sîntв desвoлtate în челв maї mape градв; noesiea шi mвziкa sînt ла asemenea naцiвnї nositiвe, maї mвлt fpвmoase de кît sвблime, maї mвлt плъквte în fopma de кît бorate în simцipe. — Ла aчeste naцiвnї, пъmîntвл коnpinde atîцї локвitopї кît e nosiбiлв, fiind къ fieшї кape пъptiчiкъ de пъmînt n'a pemas гoaлъ, de aчeea o asemenea naцiвne ажвnsъ în градвл чeл maї mape aл desвoлtъpeї eї, nвmaї ape вnв вiitopв, întoкmaї ка шi вn omв în вîpsta în кape toate fakвлtъцiле saле fisiче s'aв desвoлtatв nînъ ла градвл чeл maї mape, nвmaї noate aшtenta înкъ o крeштepe noвъ. Dap sînt алte naцiвnї кape se aflъ în вîpsta бъtpîneцeї, întp'o stape inвaлiдъ (гîpбoвъ) înaintînd кътpe disoлвцiвnea лop. Kina s. e. se aflъ în aчeastъ noziцiвne. Kapaktepвл вnвї asemenea stat este вnвл кв кapaktepвл въtpîneцeї вnвї omв; npeквm вn бъtpîn simte къ din zi în zi пвteріле saле îmnвцinîndв-se шi nв noate faче nimiк; npeквm вn бъtpîn кa sъtвpat fiind de toate плъчеріле вieцї, кътtъ

niште rъstърї ɓizape шi капрічioase, аша шi лite-
patъpa шi apteле fpъmoase але ъnъї asemenea
stat, aъ defeкte de esaџepaџiъnї, sînt afeкtate eap
nъ natъpaле; пpeкъm ъn бъtpîn este џeлosъ de
tinepimea каpe тepџe кътpe плъчеріле ъneї лъme
пе каpe eлъ este siлit a пъpъsi, asemenea шi
stateле бъtpîne sînt џeлoase de state tinepe, кapъ
aъ ъn viitop; din aчeste џeлosiї esъ лъnte sîn-
џepoase, în каpe stateле tinepe віpъesкъ în џe-
nepe. Dap dъпъ deкpeпitatea ъneї бъtpîneџe
foapte 'naintatъ, віne moapte ла indiвide шi a-
чeste se ъpmeazъ шi къ stateле. Stateле шi na-
џiъniле mopъ întoкmaї ка oamenії; adeкъ fiinџa
лop indiвidъaлъ se пepde къ totъл пе кînd mate-
piea din каpe aъ fost кomпъse, esiste шi maї пе
ъpmъ; fieшї каpe stat este ка o fiinџъ opranікъ
în каpe esiste o idee inepentъ (ъn sъfлet) каpe
'лъ manџinea A eшit aчest sъfлet, fiinџъ opкanікъ a
mъpit, de шi opraneле eї înfъџiшeazъ tote aчeste
fopme ка maї nainte; nъ sъnt oape aчeлaшї
mîїnї шi aчeлeaшї пічoape ла ъn omъ mоptъ ка
шi ла ъn omъ viъ? Кapnea s'a sкimбat къ чева?
Nъ! De че dap кopпълъ epa viъ, mîїniле se miш-
ка шi пічoapeле ъmблъ, eap aкъm nъ?—fiind къ
sъfлetъл intepiop каpe 'л a înвieatъ maї nainte, s'a
dъs. Asemenea шi ла statъ; кînd sъfлetълъ ine-

pent алŭ fie кърeĭ naцiŭnĭ, каре konstitŭe esistenцa sa naцionaлъ s'a dŭs, naцiŭnea a mŭrit, поnŭлŭ a devenit ŭn kadeверŭ, de шi oamenii каре аŭ komnŭsŭ ачеastъ naцiŭne, apatъ пе din afapъ toatъ ачеastъ înfъцiшаре ка maĭ nainte; тъnînкŭ, веа, ŭmвлъ dŭnъ trevŭpiлe лор, dap че foлos? sînt memвpii ŭnŭĭ kadeверŭ din каре sŭfлetŭл divinŭ, sŭfлetŭл vivifiantŭ, s'a dŭs!

Ла ачеastъ konsideраціŭne se paпортъ шi asta, adiкъ: оаре о naцiŭne moaptъ поate peînвia? Поate dovîndi din noŭ o esistenцъ naцionaлъ?— Istopia ŭniверsaлъ a pesnŭns пънъ акŭm ла ачеastъ întpeваре în apmonie кŭ istopiea natŭpaлъ. Прекŭm o fiinцъ organiкъ sŭперіоаръ, adeкъ o fiinцъ animaлъ moaptъ, nŭmaĭ поate peînвia, asemenea шi stateлe adeвърat moapte n'aŭ nŭtŭt peînвia. Доŭе tinepeцe întp'o viaцъ nŭ sînt, ziче fisioлoцia; doŭе esistenцe naцionaлe întpepŭnte, ŭna înчenînd dŭnъ къdepea челеĭ d'întîiŭ, eap nŭ sînt. Апоĭ, кŭ кît esistenцa ŭneĭ naцiŭne a fost maĭ sŭперіоаръ, кŭ atît moaptea eĭ o degradeazъ maĭ mŭлt, fъкînd peînвiepea sa maĭ imnosiвiлъ, întokmaĭ ка шi în natŭpa organiкъ. Întpe ŭn арвоpŭ stîndŭ în nічioape, înfлopind шi întpe ŭn арвор тъiat, negpeшit este o difepeнцъ mŭлt maĭ miкъ de кît întpe ŭn omŭ viŭ шi întpe ŭn omŭ moptŭ,

арБорѫл тъiat поate реînвiа, пе кînd омѫл морtѫ нѫмаї înвiazъ în лѫmea ачеаsta; asemenea ѫн попѫл каре s'а БѫкѫраT de о esistenцъ нацiоналъ înаltъ, dакъ а пердѫt ачеste esistinцї шi а мѫрit, нѫмаї înвiazъ. Dар нѫ пѫtemѫ тъгъdѫi къ sîntѫ попѫлї каре seamънъ d'а fi морцї шi нѫ sîntѫ; sîntѫ нѫмаї întр'ѫнѫ somнѫ летарцiкѫ, asfiктiкѫ. Asfiкsia нѫ-е moарtъ; din asfiкsia поаte sъ deшteпте чiне-ва шi попѫлi ачештiа se вор deшtепта odatъ.

2-леа. Ценѫл ѫманѫ este indestрѫктiБiлѫ ка însѫшї пътîнtѫл пе каре локѫеште, de шi ѫманitatea прiimeште neînчеtаt inflѫinцe folositoаре saѫ вътъмътоаре de ла пътîнtѫ, de ла очеанѫ, de ла аерѫ шi кеар de ла челе лалtе корпѫрї черештї каре о înконцiоаръ. Este întр'adевър о маре kestiѫne цеолоцiкъ: dакъ sѫпрafaцa пътîнtѫлѫї nostрѫ ва ръмînеа d'акѫмѫ în вiitор în stареа sa актѫалъ, saѫ dакъ ва sѫferi din ноѫ вр'ѫн kатаклismѫ saѫ вр'о револѫцiѫне fisiкъ ка ачеле каре аѫ пречеdат епока актѫалъ а пътîнtѫлѫї? — Însъ ачеаstъ întреБаре нѫ este în контраdiкцiѫне кѫ ачееа че ziчем despre indѫstрѫктiБiлitatea ценѫлѫї ѫманѫ; къчї ачеаstъ indestрѫктiБiлitate se рапоаrтъ нѫмаї ла епока saѫ вiаца актѫалъ а пътîнtѫлѫї; апоï în sistema актѫалъ а креацiѫнеї tереstре, омѫл este indestрѫктiБiлѫ шi неамѫл лѫї

нȣ поate sъ пеарzъ нічĭ о datъ ка неатȣріле алtора animале каре s'аȣ̆ stinsȣ̆ de ла înчепȣtȣлȣ̆ timпȣрілорȣ̆ istopiче пînъ акȣт.

3-леа. Џепȣл ȣтanȣ̆ este капабілȣ̆ d'a nainta în desволtapea sa saȣ̆ ші din kontpa a ȣрта о кале petorpadъ. Însъ прогреsȣл naintъpeĭ sъ ȣрмeze maĭ кȣрînd ла ȣн омȣ̆ sinгȣр de кît ла о familie, ла familiĭ maĭ ȣшорȣ̆ de кît ла о naџiȣне, ші ла чеа din ȣрmъ прогреsȣл мерџе tot maĭ iȣte de кît ла ȣmanitatea întреагъ. Aчeasta este konformȣ̆ кȣ леџіле mішкъpeĭ корпȣрілор în лȣmea materiaлъ, каре ziче къ, кȣ кît masa ȣнȣĭ корпȣ̆ е maĭ mape кȣ atît desine maĭ греȣ̆ а'л пȣне în mішкаре prin вр'о forџъ motpiче (mішкъtoape) dap îndatъ dȣпъ че aчeste корпȣрĭ аȣ̆ înчепȣt а se mішка, atȣнчĭ корпȣлȣ̆ челȣ̆ maĭ греȣ̆ мерџе maĭ iȣte înainte пъstpînd fopџa imпȣлsiȣneĭ maĭ лȣнгȣ̆ timпȣ̆ de кît корпȣрĭ mічĭ авînd о masъ корпоралъ maĭ mікъ.

4-леа. Чівілizaџiȣnea, poziџiȣnea soчiaлъ, konstitȣџiȣnea statȣлȣĭ, stapea штiinџелор ші а aptелор fpȣmoase аȣ̆ kontpiбȣit tot d'aȣna foapte mȣлt ла înaintapea saȣ̆ petporpadiџiȣnea џепȣлȣĭ ȣmanȣ̆.

Nȣ пȣtem sъ не întindemȣ̆ а ворбі аічĭ maĭ mȣлt desпpe aчeasta; поate вомȣ̆ авеа окаsiȣне

în alt локŏ а ворбі шаї mълt despre ачеastъ kes-tiъne împoptantъ, шi не вom търџiнi aiчї нъmaї ла ънеле konsidepaцiъnї џенерале.

Чiвiлizaцiъnea, ка stapea soчiaлъ a omълъї, este опъsъ ла stapea natъралъ. Oamenї în salpe natъралъ sînt sълбatiчї; ъnde, întp'o soчietate d'oamenї, нъ s'a desволtatъ dpeptълъ чiвiлъ шi леџiле soчiале ачешtї oamenї fopmezъ о грътadъ saъ о opdie de oamenї sълбatiчї, dap нъ ънъ statъ чiвiлisatъ; npin ъpmape tendenцa чiвiлizaцiъneї este fipeшte d'a съ denъpta de stape natъралъ; însъ aiчї съ prezentъ ънъ періколъ mape пentpъ adeвъpata чiвiлizaцiъne; fiindъ-къ ачeastъ denъptape de stape natъралъ, ape шi ea търџiнiле eї fipeшte. O чiвiлizaцiъne kape съ denъpteazъ neste aчeste xotape, нъmaї este o чiвiлizaцiъne adeвъpatъ, чi este faktiче шi antinatъpале. Ачeastъ чipkomstanцъ aъ шi inflъinцеле лоpъ пъtepniче asъnpa îmбъnъtъцipeї saъ înpъъtъцipeї oameniлоpъ în sfepa лоpъ fizikъ шi mopaлъ. S. e. ънiї din попълї semisълбatiчї în India, apdъ въdъвеле лоp dъпъ moaptea бъpбацiлоp, zikînd къ se kъвine къ sъfлetъл femeї съ нetpeakъ пе sъfлetъл бъpбatълъї пînъ ла napadis. Aiчї гъsimъ o esaџepaцiъne antinatъpaлъ d'o idee чiвiлizatpikъ, adekъ de ideea къsъtopieї шi fideлitatea конжъгалъ. Alte

нацїѕнї їn очеаnїа, тъпїнкъ корпѕрїле пърїнцїлор лорѕ dѕпе моаpte, zікїnd къ пеntpѕ корпѕлѕ пърїнцїлорѕ nѕ поаte sъ se гъseaskъ ѕnѕ морміntѕ maї нобілѕ, de кїtѕ їn вѕpta копїїлорѕ лорѕ; аічї аветѕ іаръшї о esaцерацїѕne antinatѕpалъ шї antiestetiкъ a ѕneї idee чівілізatpіче adeкъ a іѕбіреї шї венерацїѕнеї пърїнцїлорѕ, шчл. Sїntѕ їntp'adeвърѕ о мѕлцїme de чівілізацїѕнї asѕпра пъмїntѕлѕї; аѕ шї fostѕ їn istopiea ѕmanъ difepite чівілізацїѕнї ѕna dѕпъ алta; a fostѕ чівілізацїѕnea antiкъ, чівілізацїѕnea din seкѕлеле mediane шї чівілізацїѕnea modepnъ! Че deoseбірї imense їntp'ачеste чівілізацїѕнї! ка de ла черѕ пъпъ ла пъмїntѕ! Ѕnѕ абѕsѕ mape s'a комisѕ кѕ кѕвїntѕлѕ чівілізацїѕнеї; къчї ачеstѕ кѕвїntѕ a сepвіtѕ de мѕлte орї a акопері monstpѕosіѕtatea ѕнора stъpї sочіале шї ѕнора лецї nежѕste. Аша dap поаte о sъ не їntpeбe чїнева: каpe este каpактерѕлѕ distinктівѕ прін каpe пѕtemѕ кѕноаште adeвърata чівілізацїѕne? Еѕ ръsпѕndѕ, каpактерѕлѕ distinктівѕ алѕ adeвърateї чівілізацїѕнї este: *конsepвapea demnitatea омѕлѕї шї desволtapea tѕtѕлор facѕлтъцїлорѕ indiвіdѕлѕї ѕmanѕ їn sfepa вієцеї sале fiзікъ шї мopaлъ, їmпpeѕnъ кѕ desволtapea faкѕлтъцїлорѕ statелорѕ шї a богъцїїлорѕ нaцїonaле.*

Чівілізацїѕnea modepnъ este мѕлtѕ maї ade-

върatъ шi maï înaлtъ de kîtȣ чiвiлizaцiȣnea antikъ; къчï ideea de demnitatea ȣmanъ, pesпektȣлȣ пentpȣ esistinцa ȣmanъ ka o fiinцъ mopaлъ, ачeastъ idee este ideea domnitoape în чea maï mape пapte a stateлop modepne чiвiлizate. E destȣлȣ ka sъ ne ȣitъm лa tpatamentȣлȣ keapȣ oameniлopȣ kpiminaлï înkiшï akȣmȣ în înkisoapea (пȣшkъpie) a stateлopȣ чiвiлizate În sekȣлi medianï пpisoniepiï aȣ fostȣ tpataцï nȣ ka oamenï, чi ka niшte kîinï konдamnaцï лa чomaгȣлȣ enгepȣлȣï. Kîte miï de oamenï aȣ mȣpitȣ atȣnчï sȣвȣ sȣfepinцeлe гpozaвe aлe toptȣpeï! kîte miï de пpisoniepï aȣ mȣpit în misepia чea maï tepiвiлъ înkiшï fiindȣ anï întpeцï în чeлȣлe oвskȣpe, sȣtepane, fъpъ лȣminъ, fъpъ aepȣ шi opï чe mіжлoaчe de вieцȣipe! Dap akȣmȣ kȣ чe въгape de seamъ пaptikȣлapъ sȣntȣ tpataцï keapȣ assasiniï шi kpiminaлiï чeï maï mapï! Înkisopiлe sîntȣ пaлatȣpiлe чeлe maï mapï, kлъdite dȣпъ pezȣлtateлe чeлe maï modepne aлe iцienei пȣвлiче, kȣ skoпȣлȣ d'a da лokȣitopiлopȣ лopȣ ȣnȣ aepȣ sъnъtosȣ шi o вiaцъ komfoptaвiлъ; aпoï nȣtpimintȣлȣ пpizoniepiлopȣ шi în fine totȣ tpaiȣлȣ лopȣ este negpeшitȣ maï komfoptaвiлȣ, maï paцionaвiлȣ шi maï плъkȣtȣ de kîtȣ tpaiȣлȣ ȣnȣi seiгnopȣ din sekoлiï medianï! — Iatъ efektȣлȣ ȣneï чiвiлizaцiȣnï adeвъpatъ, kape pesпekteazъ

кеарȣ în omȣлȣ челȣ maĭ degradatȣ, fiinца sa ȣmanъ, шi каре se sілеште a manцine кеарȣ în aчeastъ esistenцъ kondamnatъ, лецiле жȣstiцieĭ шi demnitatea ȣneĭ esistenце рацiопавіле.

Efeктȣлȣ aчesteĭ чівілizaцiȣпĭ, кȣ îngrіжірea eĭ пentpȣ toate кlaseлe statȣлȣĭ, s'a арътat пȣ пȣmaĭ în sfepa moralъ a oamenілорȣ, îndȣлчindȣ fipea лорȣ, depъptîndȣ de dînшi toate пasiȣпiле fepoче шi sълбatiче, върsîndȣ în inima лорȣ ideea sȣ-блimъ, a misepікopdieĭ шi a компътimipeĭ, ideea fpъцieĭ omeneшtĭ, каре este карактерȣлȣ distinк-tiвȣ a toatъ чівілizaцiȣпea modepпъ; апoĭ шi în sfepa fisікъ a oamenілорȣ s'a арътatȣ o difepinцъ imensъ întpe timпȣpіле d'atȣпчĭ шi întpe челе de акȣmȣ. Mȣлte din боалеле каре аȣ dečimatȣ па-цiȣпiле antiче, акȣmȣ орĭ къ s'аȣ îmпȣцinatȣ орĭ къ s'аȣ stinsȣ кȣ totȣлȣ. E destȣлȣ sъ pomenimȣ aiчĭ *лепра*, aчeastъ patimъ sкîрбoasъ каре des-figȣpeazъ корпȣлȣ omȣлȣĭ, desпoindȣ'лȣ кîte o datъ de mîinĭ шi de пічoape, fъкînd din figȣpa diвinъ a omȣлȣĭ o masъ de каpne ȣpîtъ шi грozaвъ de възȣt; aчeastъ боалъ, zікȣ, каре în seкoлiĭ de mіжлoкȣ, пȣmaĭ în Цepmania аȣ ȣmплȣtȣ *чinчizeчĭ de miĭ* de spitaлȣpĭ шi de osпiцiĭ кȣ пъtimaшĭ, aчeastъ боалъ пȣmaĭ esistъ акȣmȣ în Еȣpoпa. Апоĭ върsatȣ (вȣбatȣ) каре maĭ пainte în тоцĭ

anii отора *ȣȣte de mii* de копiĭ în Еȣропа, акȣmȣ în ȣрma inвенцiȣnei вакчiнеĭ (алtoipea) a пердȣtȣ преа mȣлtȣ din iȣцеала лȣĭ, шi пȣtemȣ ziче кеар къ din zi în zi съ stinцe mai mȣлtȣ. Dар резȣлtatȣлȣ челȣ maĭ палпавiлȣ пенtрȣ фолосȣлȣ чiвiлiзацiȣнеĭ în sfера вieцеĭ fiziче a оаmeniлорȣ modernĭ, не арatъ еаръшĭ statistika, къчĭ еа доведешtе къ în Еȣропа morȣ акȣmȣ пе анȣ mȣлtȣ maĭ пȣцinĭ оаmeнĭ de kîtȣ în секолiĭ tрекȣцĭ, de шi Еȣропа este акȣmȣ mȣлtȣ maĭ попȣлаtъ de kît atȣnчĭ. În секолȣлȣ ал 17-леа mȣреа în капiталеле челе mарĭ din Еȣропа пе анȣ, ȣнȣ între 23 локȣitорĭ, акȣmȣ în aчеste капiтале morȣ пе анȣ ȣнȣ între 40 de локȣitорĭ, ва съ zікъ къ morталitatea акȣmȣ s'a mікшорatȣ кȣ апроапе $\frac{1}{3}$ maĭ mікъ de kîtȣ atȣnчĭ, s'a шi обсерваtȣ къ кеарȣ în анiĭ 1831 шi 1848 ла inвазiȣнеа епidemiеĭ холереĭ în Еȣропа, аȣ mȣрitȣ абia atîцĭ оаmeнĭ kîtȣ mȣреа în секолȣлȣ ал 17-леа în Еȣропа întр'ȣнȣ анȣ de *лiнiшtе*!

Iatъ прогресȣлȣ чiвiлiзацiȣнеĭ moderне în фаворȣлȣ лȣнцimeĭ вieцеĭ!

О съ ревенimȣ întр'ȣнȣ алtȣ локȣ ла ачеаstъ кȣestiȣне impортantъ.

Sîntȣ întр'adeвъръ ȣнiĭ каре se ваitъ, zікîndȣ, къ прin чiвiлiзацiȣнеа moderнъ, a къpia tendinцъ

este întр'алтеле а întpodȣче о edȣкаціȣne екȣалъ ші обічеіȣріле екȣале întpe toці oamenii, къ прin-tр'ачestea, zікȣ, oamenii ші націȣніле вор перde din opiціnалitatea лорȣ. Ачеasta este о обсер-ваціȣne жȣstъ, dap esaцеpatъ în konsекȣенцеле еі. Акȣм чіnева кълъtopindȣ în Цермаnia, Франчіа, Англіа ші Italia ва гъsi totȣ ачелеаші обічеіȣрі, ші oameni біne edȣкаці, ші, dintpe ачеaste на-ціȣні dівеpse ва гъsi къ съ seamъnъ преа мȣлtȣ ȣna алtia прin ideеле, înвъцъtȣра ші simцipіле лорȣ. Dap este asta вр'ȣnȣ defектȣ? Оаре tребне съ не плîнцемȣ пентрȣ ачеastъ ȣniformitate каре domnеште întpe націȣніле чівілizate? Nічі de кȣмȣ! metodȣлȣ ȣнеі бȣne edȣкаціȣні пентрȣ омȣ нȣ поаte fi de кîtȣ *нȣмаі ȣнȣлȣ*, прекȣмȣ ші калеа adевърȣлȣі нȣ este de кîtȣ нȣмаі *ȣна*, прin ȣр-мape oamenii de dівеpse націȣні ші pase, каре, кȣ toate dівеpsitъціле лорȣ, sîntȣ нȣмаі о spецъ de fiinцъ, sîntȣ fpaці еміці toці dintр'ȣнȣ sîнȣ; кȣ кîtȣ se апропіе маі мȣлtȣ кътpe ачеstȣ idеалȣ алȣ ȣнеі edȣкаціȣні бȣne, кȣ atîtȣ ценȣлȣ ȣманȣ îmплineште маі мȣлtȣ misiȣнеа sa asȣпpa пъ-mîntȣлȣі. Dap съ нȣ se teamъ чіnева къ, кȣ а-чеastъ ȣniformitate а stȣdiілорȣ ші а sistemȣлȣі de edȣкаціȣne, se ва перde opiціnалitatea ценіȣ-лȣі întpe oameni! ценіȣлȣ este ȣнȣ dapȣ пapti-

кѕларѕ̆, de каре se бѕкѕръ нѕmaĭ пѕцinĭ алешĭ întpe noĭ. Чеа maĭ бѕнъ edѕкацiѕne поаte нѕmaĭ desвoлtа tалentеле înъѕкѕte dap нѕ e în stape niчĭ o datъ a da цeniѕлѕ̆ ѕnѕia каре нѕ’лѕ̆ аре; шi de ачееа вedemѕ̆ шi акѕmѕ̆ шi вomѕ̆ вedea totѕ̆-de-ѕna, къ dintp’o mѕлцime de елевĭ каре шedѕ̆ пе o банкъ în шкоалъ, mѕлцĭ deвinѕ̆ oameni de tалente mediокpe, dap foapte пѕцinĭ sîntѕ̆ алешĭ de natѕpъ a anpinde în sînѕл лop fлama цeniѕлѕĭ; ачешtia ѕшблъ калеа лop цeniaлъ, întpeкѕ кѕ seкѕлĭ întpeцĭ kondesчiпѕлiĭ лop шi кiap de mѕлte opĭ înaintea înвъцъtopiĭ лop. Înвъцъtѕpa metodiкъ n’a stinsѕ̆ niчĭ odatъ fлama цeniѕлѕĭ, чi din kontpa a dipiцiato în калеа konвenaбiлъ ка sъ desвoалte лѕmina лѕĭ, în faвopѕл ѕmanitъцiĭ.

4-леа. *Цenѕлѕ̆ ѕman se îmѕлцеште din zi în zi maĭ mѕлt.* Ачеastъ este акѕm konstatatъ întp’ѕn modѕ̆ foapte eвidentѕ̆. Sъ нѕ вopбimѕ̆ de Ameрiка ѕnde esistъ акѕm opaше mapĭ кѕ 40, 60 шi кiap 100 miĭ de локѕitopĭ каре ’nainte кѕ 20—30 de anĭ n’aѕ̆ esistat niчĭ de кѕm fiind-къ emirpaцiѕnea некontenitъ din Eѕpoпа în Ameрiка a kontpeбѕit mѕлt ла ачеasta, dap кiap шi în Eѕpona, ѕnde вp’o emirpaцiѕne попѕларъ de mѕлt n’a aвѕt лок, шi кѕ toate ачestea вedem

гresiвъ a oamenilop вa mepџe totȣ кpeskîndȣ пînъ вa ажȣnџe ȣn timпȣ kîndȣ întp'adeвъpȣ пpo-dȣktele пъmîntȣлȣї nȣmaї вop fi de ажȣnse пen-tpȣ a nȣtpi пъ toцї oameni d'asȣпpa пъmîntȣлȣї. Dap atȣnчї oameni, кȣ че вop tpъi? Malthus nȣ se sfieште a ръsпȣnde, къ вop fi siлiцї *a se mînкa ȣnȣл пe aлtȣл*! Fpȣmoasъ пepsпeкtiвъ пen-tpȣ stpenenoцiї nostpi dȣпъ miї de anї! — Însъ aчeastъ oпiniȣne копpinde o epoape mape. În zъdap Malthus a ȣmвлat a sпepiea лȣmea; шti-inцa natȣpaлъ пozitiвъ пe apatъ pezȣлtate коn-tpapiї, лiniшtitoape; къчї шtiinцa aчeasta a пpoвat къ toate fiinцeлe matepiaлe че se aflъ пe пъ-mîntȣ (fie opгaniчe, fie neopгaniчe) depiвъ ȣneлe din aлteлe; adiкъ: din zъmȣpiлe пъmîntȣлȣї se faчe iapвъ пe кîmпȣ, din iapвъ, кapne de вoȣ шi din кapnea de вoȣ, кapnea de omȣ; aчeastъ кapne se skimвъ пe ȣpmъ în niшte matepiї neopгaniчe eкap se întopк iapъшї în пъmînt sпpe aл înгpъшa шi a sкoate din nȣoȣ плante, кape înчeпȣ din nȣoȣ aчestъ чipкȣлaцiȣne etepnъ. Aшa dap daкъ пe d'oпapte tpъesк aкȣm пъ пъmînt maї mȣлte mi-лioane de oamenї de кît nainte o mie de anї, пe d'aлtъ пapte mopȣ пe anȣ aкȣm miлioane de oamenї maї mȣлt de кîtȣ aȣ mȣpit atȣnчї, пpin ȣpmape кȣ кîtȣ пъmîntȣл кeлtȣeшte aкȣm maї

mȣлtȣ̆ пе anȣ̆ пentpȣ nȣtpipea noastpъ, кȣ atîtȣ̆ ĭi dъmȣ̆ înnaпoĭ maĭ mȣлt пе anȣ̆ пpin mopцiĭ кърiĭ înгponъmȣ̆; aшa dap este *imnosiбiл* ка mъкар neste miĭ de anĭ sъ se afлe пе пъmîntȣ̆ maĭ шȣлцĭ oamenĭ de кîtȣ̆ пъmîntȣ sъ noatъ nȣ-pi, прекȣm este imnosiбiл ка Dȣnъpea saȣ̆ Pinȣл, sъ se ȣsȣче odatъ, fiind-къ вapsъ o шȣлцime aшa de mape de anъ în mape; къчĭ прекȣm am apъtat ла ȣn aлt локȣ̆, чipкȣлaцiȣnea очеaneлорȣ̆ npodȣче къ pîȣpiле npiimesк tot-d'aȣna înanoĭ aneле лор че aȣ̆ въpsat în mape.

Dap o sъ ne întpeбe чine-ва: nȣ вedemȣ̆ în toate ziлeле, къ esistenцa noastpъ deвine maĭ грea шi maĭ ostenitoape din кaȣza mapeĭ кon-кȣpenцe че se afлъ în toate npofesiȣniле шi pa-mȣpiле окȣnaцiȣniлор viецеĭ? Nȣ вedemȣ̆ къ iapкъ în ȣneле цъpĭ (Цepmania, Anглia) în ȣpma îm-mȣлцipeĭ oameniлор, агpiкȣлtȣpa кape a nȣtpitȣ̆ maĭ nainte npea бine агpiкȣлtopiĭ d'aколо, nȣmaĭ e îndestȣлъtoape aкȣm nentpȣ eĭ, în кîtȣ̆ o mape napte dintp'înшiĭ sîntȣ̆ siлiцĭ a emiгpa în Ame-piкa saȣ̆ în Aȣstpaлia, ȣnde гъsesк ȣn кîmnȣ̆ лiбepȣ̆, neкȣлtivatȣ̆ шi ȣnde fopmeazъ колоnie nȣoae de агpiкȣлtȣpъ?

Toate aчestea sînt adeвъpate, însъ nȣ fop-mezȣ̆ ȣn apгȣmentȣ̆ în кontpa oniniȣneĭ noastpe,

ші пробъ нꙋмаї къ їмпърцірea oamenілор d'аꙋпра пъмінтꙋлꙋї нꙋ е notрівit npetꙋtindenea; къ, пе кind їn Еꙋропа tръеskꙋ 260 міліоane de oameнї, їn Амеріка каре е маї маре, tръеskꙋ нꙋмаї 50 de міліоane, апої їn Аꙋstраліа каре este аша de маре ка ші Еꙋропа, tръеskꙋ нꙋмаї doꙋe міліоane! Nегрешіt este о місіꙋне маре пеntрꙋ џенераціꙋніле віitoapе, а adꙋче їмпърцірea оаменілор d'аsꙋпра пъмінtꙋлꙋї ла ꙋнꙋ екілібрꙋ раціонабіл, прін еміграціꙋнea пополілор din локꙋрї преа мꙋлtе локꙋitе, ла локꙋрї преа голіte de оаменї.

Ворбітꙋ акꙋтꙋ despre Леџеа Компенsаціꙋнї ші конstанца їn toate мішкꙋріле че se ꙋрмеазъ їn лꙋмеа матеріалъ.

Кind обсервъмꙋ о serie de мішкърї кꙋм se manifestezꙋ їn dimensiꙋne маре пе sꙋпрафаца пъмінtꙋлꙋї, не їнкредінцъмꙋ къ, кꙋ toate варіаціꙋніле каре аръtꙋ ачеste мішкърї, tot se афлъ їntр'їnseле о tendinцъ а продꙋче totꙋ-d'аꙋна ꙋn резꙋлtatꙋ екꙋалꙋ. S. е. Dꙋпе ꙋнꙋ шірꙋ de anї неfолоsitорї пеntрꙋ агрікꙋлtꙋръ, віне ꙋн шірꙋ de anї кꙋ їмбілꙋшꙋгаре. Dꙋпе о морtалitate ші епіdeміе маре saꙋ ресбеле лꙋнцї каре аꙋ їмпꙋцінаtꙋ нꙋмърꙋлꙋ оаменілорꙋ, попꙋлаціꙋнea deвіне мꙋлtꙋ маї таре de кїtꙋ маї nainte, ка sъ se поатъ

пвіе ла локŏ ачееа че s'а піерdвtŏ. Dвпе епочеле крвчіаtелорŏ каре аŏ ціпвtŏ апроапе dоъ svte чінчі-zечі de anі (080—1250) ші în каре s'а пръпъditŏ miліоane de oameni din Европа, европеені s'аŏ îmвлціtŏ întр'аtîta în кîtŏ dвпе вп secolŏ, Европа а fostŏ mвлtŏ mai попвлаtъ de кîtŏ ла îпчепвtвлŏ крвчіаdелорŏ. În anії 1832—36 dвпъ холеръ, аŏ пъsквtŏ mai mвлці копії în Европа de кîtŏ mai nainte.

Тоці попвлії sъpачі аŏ mвлці копії, пе кînd toці попвлії богаці аŏ пвціnі копії. Іatъ іаръші леџеа компепzацівпеі. Провіdенца dівіnъ а компепsаt ла чеі sъpачі прin плъчереа аmорвлві пъріnteskŏ, ліпsа de mіжлоаче mateріале ші vice-versa.

Апоі кîtŏ de nерегвлаtŏ ni sъ паре къ este вп fenomenŏ, totŏ este svпвs ла пвmita леџе каре аре de sкопŏ а продвче впŏ резвлtatŏ конstantŏ ші еквалŏ. Нвmървлŏ zілелорŏ фрвмоасе аŏ плоіоасе, кв вîntврі saŏ кв ліпіште, негрешіtŏ къ пв se aseamъпъ în toці anії întр'впŏ локŏ; dар dакъ обsервъmŏ ачеste fenomene întр'впŏ mаре шірŏ de anі (s. e. în 15—20 de anі), о sъ ръmînemŏ isвіці de mірape, кîtŏ de mape este konstanца лорŏ. S. e. de ла 1800 пînъ ла 1825, пвmървлŏ zілелорŏ de плоі, ші de вîntŏ

кале лънгъ iар ла пънктълъ ешiреї; чi din контра ачестъ прогресъ есте о адевъратъ înaintape, însъ нъ în лiнiъ dреаптъ, чi în лiнiъ спiралъ кът съ еспрiмъ чел-брълъ *Carus.*

Fiлosofълъ Mendelsonъ а zisъ о ворбъ foapte adînкъ шi жъстъ. Џенълъ ъманъ, ziче елъ, îлъ пътемъ компъра къ пасаџерi înтр'о кърънъ de ноапте, пе кînдъ fie-каре џенерацiъне în партiкъларъ, о пътемъ компара къ съръцiълъ de ноапте. Прогресълъ съръцiълъї есте foapte мърџiнitъ, adeкъ: нъмаї dinтр'о поштъ ла чеа вечinъ; а ажънсъ елъ ла скопълъ съъ finaлъ, dъ кърънџа къ пасаџiерiї în mîна алтъiа ка съ'ї naintеze шi елъ се întoapче голъ, dъпъ че а îмплiнitъ misiънеа са. Аша dар пе d'опарте съреџii în партiкъларъ fакъ прогресе foapte мърџiнite, пътемъ ziче осъчiтеазъ în тоатъ вiаџа лоръ în ачеастъ ъмбларе мърџiнitъ în коаче шi în коло; пе кînдъ тръсъра de ноапте înaintеазъ înтр'адевъръ мереъ. шi dакъ ар fi ън нъмъръ infinitъ de съреџiї, тръсъра ва înainta înтр'ънъ modъ infinitъ. Аша шi серiеа infinitъ de џенерацiънї ъмане, ва адъче пе џенълъ ъманъ ла ън прогресъ infinitъ, тотъ апропiiндъ-се ла idеалълъ infinitъ în перfекцiъне, infinitъ în мърiме, fiindъ о продъкцiъне

infinitъ a infinȣлȣлȣĭ креаторŭ a tȣtȣророŭ fiin-
целорŭ. *)

*) NOTЪ. În aчeastъ лекцiȣne am ворбitŭ de îmбȣнътъцiрea esistinцeĭ omȣлȣĭ în timпȣлŭ aktȣaлŭ шi de прелȣнцiрea вieцiĭ saлe продȣсe прin'aчeastъ îmбȣнътъцiре. Iatъ акȣmŭ кiте-ва лiste statistiчe кaрe провe aчestea :

Дȣпe *Moreau de Jones* eatъ рапортȣлŭ oamenilорŭ морцĭ întр'ȣнŭ anŭ, ла sȣma локȣiторiлорŭ.

În Italia, Гречia, Тȣрчia.	—	—	1:	30.
În Oлanda, Франчia. Прȣsia.	—	—	1:	56.
În Елвецia, Aȣstрia, Портȣгaлia шi Isпania.			1:	40.
În Рȣsiea Eȣропеeне шi Полонia		—	1:	45.
În Norвeцiea.	—	—	1:	48.
În Islanda.	—	—	1:	53.

Дȣпъ Chateauneufŭ s'a îmбȣнътъцitŭ терменȣлŭ de mijлокŭ aл вieцeĭ omȣлȣĭ, în Франчia de ла anȣлŭ 1780, пiнъ ла anȣлŭ 1825, în modȣлŭ ȣрmътoрŭ:

Пentрȣ копiĭ de 10 anĭ, s'aŭ îmбȣнът цiŭ кȣ 11 $^{8}/_{10}$ anĭ.

Пentрȣ oamenĭ de 50 anĭ, s'aŭ îmбȣнътъцitŭ кȣ 1 anĭ.

Пentрȣ oamenĭ de 60 anĭ, s'aŭ îmбȣнътъцitŭ кȣ 9 $^{6}/_{10}$ anĭ.

Дaр în Eȣропa întreagъ aчeastъ îmбȣнътъцiре s'aŭ прелȣнцiре a терменȣлȣĭ de mijлокŭ aл вieцeĭ, s'a ȣрmatŭ în modȣлŭ ȣрmътoрŭ :

Ла oamenĭ de ла 20 пiнъ ла 45 de anĭ îmбȣнътъцiрea este кȣ 3 anĭ.

Ла oamenĭ de 50 anĭ îmбȣнътъцiрea este кȣ 5 saŭ 6 anĭ.

Ла oamenĭ de 70 anĭ îmбȣнътъцiрea este кȣ 2 anĭ.

Дintре toate нaцiȣнiле din Eȣропa, în ȣлцiрea поnȣлaцiȣнeĭ în градȣлŭ челŭ maĭ mare s'a ȣрmatŭ în Прȣsia (ла 1817 aŭ fostŭ în Прȣsia 10 $^{1}/_{2}$ milioane локȣiтoрi, акȣmŭ sintŭ акoло 16 $^{1}/_{2}$

milioane локзitорĭ, прin зрmаре adъоцipea анзалъ a fostŏ кз $^{18}/_{4}$ ла sзtъ). Dзпе Прзsia bine Mарeа Бритania) in anзлŏ 1821 a авзtŏ попзлацiзne de 21 milioane, акзmŏ 27 milioane, прi зрmаре adъоцipea aceasta a fostŏ 1 $^{1}/_{3}$ проченt.) In Aзstpia adъоцipea анзалъ este кз зпз ла sзtъ din попзлацiзne, dap in Фpanчia пзmaĭ кз $\frac{2}{3}$ ла sзtъ. Impeцiзpapea кзpioasъ este, къ din difepiтеле sxisme (sekte) de крештinĭ, протестанцi saŭ лзтеpanĭ sъ іmmзлцeskŏ maĭ mзлtŏ dл kitŏ тоцĭ, dзпъ dinшii binŏ нaцiзніле кз лeцea оpтоdoкsъ, шi dзпе dinшiĭ нaцiзніле католiче, каpe se іmmзлцeskŏ maĭ пзцinŏ de kitŏ toate челе-лалте; ба înкъ Isпania, aчeastъ цapъ католiкъ in челŏ maĭ mape градŏ, пз пзmaĭ къ пз 'a іmmзлцitŏ, чi din контpа попзлацiзnea eĭ s'a mikшоpatŏ in sекзлi din зpmъ. In timпзлŏ Mазpелоpŏ, Isпania aвea 14 milioane акзmŏ ape пзmaĭ 8 milioane de локзitорĭ.

Лекцiзnea VIII.

Despre казzеле іmmзлцiреĭ oamenilорŏ шi алte консiдерацiзnĭ statistiче.

Domnilор!

Акзmŏ вomŏ treчe înревistъ primeле казze але іmmзлцiреĭ oamenilорŏ.

Iatъ реззлтateле ла каpe aŭ ажзnsŏ statistiчi modepnĭ чeĭ maĭ челебрi.

Îmбзпътъцipea mijлоaчелорŏ de esistinцъ, нзtpiminte sзfiчiente, къръцeнia kaseлорŏ шi opaшелорŏ (акзedзkte); o клъdipe maĭ рацiонабiлъ a kaseлор, шi клъdipea орашелорŏ кз

ȣлеџе drepte шi ларџе; о edȣкаџiȣne maĭ бȣпъ а копiiлорȣ̆ în desволtареа лорȣ̆ fisiкъ шi moралъ; îmбȣпътъџiреа органisаџiȣneĭ арmаtелорȣ̆ tерestре шi mарine; *Baccina*, о бȣбъ mediчiпъ полiџieneasкъ, лȣîndȣ̆ кȣ timпȣлȣ̆ тъsȣрiле tребоinчoase în кontра епidemiiлорȣ̆; fondареа spitалелорȣ̆ претȣtindinea кȣ dotaџiȣnĭ богаte, клъdite dȣпе черерiле шtiinџеĭ iџiene бȣкȣрîndȣ-se шi d'о îнгрiжiре esemпларъ. Fondаре оspiџелорȣ̆ пеntрȣ бътрînĭ, шi infiрmĭ, fondареа касeлорȣ̆ de паштере, de копiĭ гъsiџĭ пе ȣлiџе, fondaџiȣnea крешелор (crèches) saȣ̆ asiлелорȣ̆ de копiĭ, fondареа asiлелорȣ̆ de zmintiџĭ шi челелалtе ашеzъminte de бine-фачерĭ. Fondареа diferitелорȣ̆ soчietъџĭ пеntрȣ ȣп ажȣtорȣ̆ речiпрокȣ̆ шi пеntрȣ asiгȣраreа în кontра евеnimentелорȣ̆ nепорочite шi кiар а mорџiĭ, кiар шi tрактаmentȣлȣ̆ maĭ блîndȣ̆ шi maĭ ȣmanȣ̆ ал прizoniерiлорȣ̆; toate ачеste аȣ̆ кontрiбȣitȣ̆ mȣлtȣ̆ ла ачеste реzȣлtаte.

Ачеste sîntȣ̆ каȣzеле fisiче, dар каȣzеле mорале sîntȣ̆: Лȣmina шtiinџеĭ, богъџia паџioналъ прiп каре toџĭ mембрi soчietъџеĭ sîntȣ̆ окȣпаџĭ; аша dар комерџiȣл, indȣstрia, павiгаџiȣnea, întр'ȣпȣ̆ кȣвîntȣ̆ енерџiea паџioналъ а fi întinsъ, toate ачеste бenefiчiȣрĭ sînt însoџite maĭ totȣ̆d'аȣna d'ȣn гȣвернȣ̆ лiбералȣ̆, ȣmanȣ̆ шi tолератȣ̆,

каре нѫ пѫне педечї нimѫлѫї în desвoлtapea tѫtѫрорѫ fаkѫлtъцiлорѫ saле корпораде шi spipitѫале, ка sъ поаtъ sъ se fолоseaskъ ел шi кѫ dînsѫл toatъ sоvietatea de ачеаstъ desвoлtape spontanъ шi рацiопавiлъ.

Domniлорѫ. Кредѫ къ нѫ ва fi de prisosѫ ка sъ овsервътѫ челе maї d'апроапе ѫпеле din чiрконstanцеле пѫmite aiчї.

În че градѫ пѫtpimîntѫлѫ шi кѫръцепia корпѫлѫї kontpiвѫe ла sъпъtate шi лѫпцimea вiецеї, вomѫ вedea ла ѫп алtѫ локѫ.

Despre kondiцiѫпiле sъпitape але локѫiпцiлор, iap вomѫ ворвi maї пе ѫрmъ; аколо вom вedea къ пъпъ ла ѫп градѫ, kondiцiѫпiле estetiче, пептрѫ fрѫmѫseцеа локѫiпцелорѫ, koinчide шi кѫ kondiцiѫпiле iцiепiче че аѫ de skopѫ sъпъtatea локѫitopiлорѫ. Kaseле вine aepisite, лѫminoase, înкопцiѫpate de вердецѫрї каре плакѫ окiлорѫ, toate ачеste kase sîntѫ шi челе maї sъпъtoase. Este întp'adeвърѫ о îmпрецiѫраре peмаркавiлъ къ stiлѫл архitektonikѫ ал ѫпеї епоче, este komfopmѫ кѫ каракtерѫлѫ цепералѫ ал ачеstеї епоче. În sеколѫлї mediane плiпѫ de овskѫpitate шi de ideї грешite шi fantastiче, atѫпчї шi орашеле че saѫ клъditѫ аѫ авѫtѫ ѫлiце овskѫре, stpîmte nedpepte шi кѫ kotitѫpї fantastiче; în opientѫ

ѕnde ideea soчiaбiлitъцeї dintpe oamenї лipseшte кѕ totѕлѕ, аколо intepiopѕлѕ kaseлopѕ este foapte fpѕmoase шi sплendidѕ пе kîndѕ estepiopѕлѕ a- чestopѕ kase este ѕpîtѕ, înfъцiшîndѕ-se fъpъ fa- цade шi kiap fъpъ fepestpe; de aчeaa ѕлiцiлe sîntѕ tpiste, monotone шi пeкѕpate. Opientaлѕ- лѕї îї плаче кѕpъцenia шi kiap лѕksѕлѕ, dap пѕ- maї în kasa лѕї, пentpѕ dînsѕл, шi пѕ afapъ пen- tpѕ бenefiчiѕл soчietъцeї, къчї ideea плъчepiлopѕ soчiaлe пѕ esistъ пentpѕ dînsѕлѕ. Îmmѕлцipea oameniлopѕ пpin îmбѕпътъцipea edѕкaцiѕneї fiziчe шi mopaлe a копiiлopѕ, este ѕпѕлѕ din пѕпкteлe чeлe maї impoptante aлe iцieneї попѕлape. O sъ aвemѕ окasiѕne în aлtѕ локѕ a вopбi maї пe лapгѕ despre aчestѕ пѕпktѕ, de kape depinde вii- topѕл ѕmenipeї; însъ вomѕ pomeni maї ла вaлe ѕпeлe din pezѕлtateлe statistiчe чeлe maї intepe- sante, kape sъ papoptezѕ ла aчestѕ пѕпktѕ.

Opganizaцiѕnea pегѕлatъ a oшtipiлopѕ mo- depne, ѕnde toate pezѕлtateлe шtiinцeлopѕ me- dikaлe sîntѕ întpeбѕinцate spre aлe manцine totѕ- d'aѕna în stape бѕпъ шi sъпъtoasъ, este aшa de depapte de nedesчiплina opdiiлopѕ soлdesчe пѕmite лandskenexte în sekoлeлe mediane kape aѕ tpъitѕ пѕmaї de жafѕpї шi de esчesѕpї шi пpin ѕpmape aѕ fostѕ пѕ пѕmaї o kaлamitate пѕблiкъ

пentrв четъцеnї, кіар ші еї însвшї saв konsвmatв квprindв în врma віецеї лорв перегвлатъ ші абвzівъ.

Вакчіna (алtoipea) este пегрешitв inвenцiвnea medікалъ чеа maї saлвtapіе în timпвріле modepne; късчї dealвnчї înкоаче, бічівл terібілв ал бвбatвлвї а пердвt гроаzа лвї; însъ sînt внії каре пpetindв къ кв вакчіna s'а îmmвлцitв пatima sкроfвлелорв, ла копії; ачеstea este o esaцерацiвne. Вакчіna лвatъ de ла вп копілв sъпъtosв пв dъ sкроfвлв ла копілвлв алtoitв, însъ кîndв ачеств копілв а аввtв maї пainte în корпвлв лвї о предisпоziцiвne пentрв ачеаstъ пatimъ, atвпчї se întîmплъ кîte odatъ къ двпе вакчіпаре, пatima ачеаstъ asквпsъ în корпв, sъ фаче візібілъ; însъ ачеste sîntв пішtе fапtе isoлаte ші în цепералв tребве sъ пе бвквръmв ші кіар sъ mвлцвmimв черклвї пentрв ачеаstъ inвeнцiвne mapе.

Medічіna полiцiепеаsкъ аре вп кîmпв foapte întinsв пentрв лвкръріле еї. Тоаtе mъsвріле iцiепіче sпре а апъра soчіеtъціле de періколвлв morцii провепindв din eпidemiъ saв din пепъziреа регвлелорв iцiепіче пвблічe, sîntв în sfеpa еї. Ші zeв, пв tребве sъ mерцеmв преа depapte sпре а гъsi аргвmепtе afipmatiве пentрв ачеаsta; е desтвлв ка sъ пе adвчеmв aminte

ненорочіріле продȣse maĭ nainte кіар ла noĭ în цеара Ромîneaskъ din казza чіȣmeĭ. Izoлареа карантіneaskъ каре este o рамȣръ a medічіneĭ поліціenешtĭ, a скъпатȣ цеара de aчeastъ гроzавъ sабіе a лȣĭ Damoклe, каре neînчetatȣ a amepinцatȣ локȣitopiĭ din Ромънія de inвazіȣnĭ nȣoĭ але чіȣmeĭ, шi каре фъкȣse къ oamenіĭ тръіsеръ ка niште nomazĭ, кȣ лъzіле înкъркate, гata a фȣці neste граніцъ ла челȣ maĭ mікȣ sгomotȣ d'o moapte грабnікъ. Anoĭ noate sъ înцелеагъ fie-каре къ o asemenea фрікъ, împiediкъ desволтареа форцелор пȣбліче ȣneĭ націȣnĭ шi кіар прескȣрteazъ віеаца oamenілорȣ.

Este de прisos a аръta къ spitaлȣріле шi алte ашеzъminte пȣбліче філантропіче каре se афлъ акȣmȣ ла toate націȣніле чівілізate, аȣ скъпатȣ шi скапȣ în Еȣропа sȣte de miĭ de oameniĭ пе fieшĭ-каре anȣ d'o moapte sігȣръ. Кіар în епідеmia холереĭ, statisteка a аръtatȣ къ în орашеле marĭ тъкарȣ къ гръмъдіреа de mȣлцĭ oamenĭ ла ȣnȣ локȣ a фъкȣtȣ sъ se болнъвeaskъ maĭ mȣлцĭ oamenĭ de холеръ, în ораше marĭ de кîtȣ prin sate; dap mopтaлitatea болнавілорȣ a fostȣ претȣtindenea mȣлtȣ maĭ mікъ în ораше marĭ de кîtȣ în sate, fiindȣ къ аічĭ n'a esistatȣ spitaле біне органisate ка în орашеле marĭ.

Întp’adeвъpŭ sпitaлȣpiле шi aлte ашezъ-
minte fiлantpoпiче sîntŭ tpiȣmfȣлŭ soчietъцeĭ mo-
depne; еле sîntŭ diплoma побiлimeĭ sпipitȣлȣĭ
џепepaлŭ каpe пътpȣnde soчietatea modepnъ;
къчĭ каpe simцipe este maĭ побiлъ pentpȣ omŭ
de кîtŭ компътimipea? Апоĭ ideea компътimipeĭ
a devenit în timпȣpiле noastpe ȣn aкsiomŭ пȣ-
блiкŭ, ȣn fȣndamentŭ soчiaлŭ aл stateлopŭ mo-
depne. Дакъ попȣлiĭ чiвiлizaцĭ antiчĭ aŭ кȣлti-
ватŭ ideea fpȣmosȣлȣĭ, поĭ акȣmŭ кȣлtiвъmŭ i-
deea sȣблimȣлȣĭ, апоĭ каpe este maĭ sȣблimŭ de
кîtŭ компътimipea? Шi întp’adeвъpŭ пȣ пȣtemŭ
тъгъdȣi, къ ачestŭ каpaкtepŭ distinкtiвŭ, побiлŭ
шi sȣблimŭ aл soчietъцiĭ modepne, este effeкtȣлŭ
кpestianismȣлȣĭ. Mopaлȣлŭ sȣблimŭ aл Еваnџе-
лieĭ a fostŭ ȣn izвopŭ лimпede de ȣnde aŭ ешitŭ
toate aчeste staбiлimente fiлantpoпiче. Акȣmŭ,
кȣ кîtŭ o naцiȣne e maĭ чiвiлizatъ, maĭ лȣmi-
natъ шi maĭ пȣtepniкъ, кȣ atîtŭ se siлеште maĭ
mȣлtŭ a se destinџe npin stpълȣчipea шi mȣл-
цimea staбiлimenteлopŭ saлe de бine-faчеpe;
палatȣpiле челе maĭ mapĭ шi fpȣmoase în капi-
taлeлe челе mapĭ din Еȣpопa, sîntŭ konsaкpate
пentpȣ кȣлtȣлŭ fiлantpoпieĭ; къчĭ astea sîntŭ гло-
ea naцiȣniлopŭ, шi totŭ de odatъ гapanцia sъ-
пътъцeĭ лopŭ пȣбличе. Пpoвidinцa deвinъ ne a
fъкȣtŭ пе поĭ oamenĭ soлidapiĭ ȣnȣ pentpȣ aлtȣ;
dакъ пeгліжemŭ sъпътatea sъpaчiлopŭ, ка sъ
пȣ se întinzъ боaлеле întpe dîпшiĭ, negpeшitŭ
eпidemiiле каpe вopŭ ешi din aчeste neîngpiжipĭ,

нъ ворѣ алеџе întpe sъракѣ шi богаtѣ, шi тоарtea ва бate ла поарta палаtълъi ка шi ла fереаstра дърîтаtъ а бордеiълъi sърmанълъi. Ва sъ zікъ аiчi котпъtiтiреа шi егоisтълѣ аѣ лъкраtѣ întp'o diрекціъне, dapѣ ачеstѣ егоisтълѣ este ън егоisтѣ побiлѣ, къчi а продъsѣ лъкрърi аша de побiле!

În прiвiнца tpaktamentълъi прizопiерiлорѣ în tiтпърiле актъале, sokoteskѣ къ нъ ва fi de прisosѣ а ziче аiчi кiте-ва къвinte esплiкаtiве, таi къ seaтъ fiindѣ къ kestiъпiле каре sъ рапорteazъ аiчi, sîntѣ foapte iтпорtаnte.

Kestiънеа прizопiерiлорѣ se редъче ла чеа ъртъtoapea проблетъ, adikъ:

Mai бine este пentpъ sочietatea шi кеарѣ пentpъ прizопiерi ка sъ fie înкiшi тълцi ла ъпѣ локѣ, saѣ ка fieшi-каре sъ рътiie deoseбitѣ întp'o челълъ fъръ котънiкацiъне ънълѣ къ алtъл?

Înкisopеле de таi nainte aѣ fostѣ sітпле; întp'o odae тape aѣ fostѣ înкiшi о тълцiте таре de делiкъенцi fъръ distinкцiънеа de. градълѣ крiтелорѣ котіse шi de konsiderацiъпi persопале а прizопiерiлорѣ. Ъп отѣ înкisѣ пентpъ о вinъ тiкъ полiцieneаskъ s'a възътѣ în soчietate къ ън asasinѣ а кърѣi inітъ а fostѣ îтпieтpitъ шi пеакчеsiбiле de пiчi о sітцiре ътапъ, saѣ ла орi че тъstpape de къцetѣ.

Negpeшitѣ къ о asemenea soчietate a fostѣ о пердере шi о пепорочiре foapte таре пentpъ делекъентълѣ къ вiна тiкъ каре абiа пentpъ în-

tîiaшĭ datъ a авъzȣtȣ̆ пічорȣлȣ̆ sъȣ̆ în калеа реȣ-тъцеĭ. Кріmа шi ръȣtatea sȣfлeteaskъ sîntȣ̆ па-time mopaле kontaжioase ка шi ȣпеле din па-timeле корпорале.

Аша dap înkisopiле dȣпъ sistemȣлȣ̆ векiȣ̆, în локȣ̆ d'a sepвi, dȣпо skопȣлȣ̆ лорȣ̆, a корiжеа defekteле mopaле oamenілорȣ̆ бъгацĭ întp'înseле, din kontpa s'aȣ̆ fъкȣtȣ̆ skoaлеле вiчiȣpeлорȣ̆ шi крimелорȣ̆ челорȣ̆ maĭ infepnaле, шi аша s'a fъкȣtȣ̆ къ ачееа че aȣ̆ intpatȣ̆ пȣцin вiновацĭ, aȣ̆ ешitȣ̆ кpiminaлĭ mapĭ шi пepfekцĭ. Ачеastъ îm-прежȣраре n'aȣ̆ пȣtȣtȣ̆ sъ ръmîie askȣnsъ înaintea окiлорȣ̆ лецistiлорȣ̆ каре aȣ̆ възȣtȣ̆ къ înkisopiле, în локȣ̆ sъ fie niшte instítȣte saлȣtapiĭ пentpȣ statȣ̆, o гapaнцie пentpȣ sekȣpitatea пȣбликъ, din kontpa aȣ̆ debenitȣ̆ o panъ гангpeнoasъ, amepinцъtoape a infekta кȣ sȣкȣpiле лорȣ̆ пȣtpede totȣ̆ opганismȣлȣ̆ soчiaлȣ̆.—

Ачеasta a fostȣ̆ кaȣza intpodȣчepeĭ sistemȣлȣĭ поȣ̆ saȣ̆ *челȣлapȣ̆*.

Sistemȣл челȣлapȣ̆ (saȣ̆ шi *пensiлвanikȣ̆*, fiindȣ̆ къ întîiaшĭ datъ s'a пȣsȣ̆ în лȣкpape în statȣлȣ̆ пensiлвaniȣ̆ în Amepika) este бasatȣ̆ asȣпpa konsidepaцiȣneĭ пsixoлoцiчe, къ omȣлȣ̆ este soчiaбiлȣ̆ din natȣpa sa шi къ singȣpitatea, împpeȣnъ кȣ ȣpîчiȣnea (ennui) кape o însoцeшte, sîntȣ̆ пedepseлe челе maĭ nesȣfepite пentpȣ omȣлȣ̆, sîntȣ̆ maĭ simцitoape de kîtȣ̆ foametea, osteneaлa шi kiapȣ̆ dȣpepea кopпopaлъ. Шi întp'adeвъpȣ̆ s'a възȣtȣ̆ ȣn fenomenȣ̆ кȣpiosȣ̆, adeкъ

къ кріminaлiї чеї maї terівiлї, asasinї кв inime împetpite каре maї nainte ръmînea mвлцї anї în înкisopї sвtepane комвne, фъръ съ sвfepe nimiкв, din контра 'шї бътea жокв de înкisopї шi de лвкрърї siлite, пе врmъ кîndв iaв пвsв în челвле izoлate шi ia лъsatв sinгвpї, însъ фъръ лвкрърї siлite, dîndвї кiapв вn nвtpimentв бвnв, neste пвцine лвnї ачешtї oamenї aв sвfepit întp'atîta în кîtв aв pвгatв съ'ї omoape maї біne de кîtв съ tръeаsкъ în ачеasтъ sinгвpitate tepiбiлъ. Вniї aв mвpitв din efeкteлe izoлaцiвneї, aлцi aв neбвnitв.

Леџistвлв a fostв mвлцвmitв de ачеstв pezвлtatв, къчї sкопвлв лвї epa d'a nedensi кîtв se noate de tape пе фъкъtopiї de ръв, totв de odatъ лвîndв-se toate mijлoaчeлe d'a нв пвtea penoi кapiepa лopв de ръвtъцї вр'о datъ. Dapв пе кîndв леџistвлв s'a бвквpatв, mopaлistвлв s'a întpistatв; къчї mopaлa шi вmanitatea чере d'a авеа комnъtimipe кв ачешtї membpi коpвnцї aї famiлieї вmane. Maї жвstв шi maї вmanв epa d'a omopî п'вn квлпабiлв, de кîtв d'aлв къzni întp'atîta în кîtв съ se sminteasкъ. Ачeste konsidepaцiвnї aв пpodвsв sistemвлв aл tpeiлea, вn sistemв miкstв, каре este maї кв seamъ întpeбвinцatв în înкisopiлe statвлвї în Фpanцa, adeкъ пpisoniepiї ръmînв mвлцї împpeвnaцї în катере mapї, esepseаzъ шi лвкрърiлe лopв siлite totв împpeвnъ, însъ пъzitopiї i înконцoapъ neînчetatв авîndв opdinвлв d'a нв лъsa пе niminea a пpo-

дȣче чеа maĭ mікъ ворбъ. Аша dарȣ ачештї prisoпіерї sîntȣ коndamпацї ла ȣп mȣtismȣ forцatȣ; іар о пеdеапсъ tepiбiлъ! Пеntpȣ къ este штiȣtȣ къ ворбіpea пentpȣ omȣ este ȣna din коndiцiȣпiле челе d'întîiȣ але вiецєї sале. Копiлȣлȣ omȣлȣї în minȣtȣлȣ кîndȣ веde пentpȣ întîiaшї datъ лȣmina ziлeї, înчепe a stpira, пȣ de dȣpepe, чі пȣmaĭ пpin instinкtȣ вpîndȣ a manifesta faкȣлtatea sa ȣmanъ кape este ворбірea.

Iatъ în че stape se aflъ aкȣmȣ kestiȣnea impoplantъ a клъdipeї înкisopiлорȣ; ачеastъ kestiȣne este depapte d'a fi pezoлȣte în zioa de astъzї; жȣpisпpȣdenцa, mopaлa шi iцiena tpeбȣe sъ ia papte komȣпe ла ачеastъ pezoлȣцiȣne fiпаль, пъstpatъ пentpȣ цепеpaцiȣпiле viitoape.

Asiлȣpiле пentpȣ копiї шi zminticї sîntȣ iapъшї пeskoчірї modepпe. Spipitȣлȣ modepпȣ, чepe къ opї-че tpeanтъ a sочіеtъцeї кape пȣ este în stape a'шї пpoteцea sinrȣpȣ фpeптȣpiле sале, sъ fie пȣсъ sȣбtȣ пpoteкцiȣnea statȣлȣї; апоï копii шi zminticiї sîntȣ aseмeпea fiinцe deбiле капэ аȣ tpeбȣiпцъ de пpoteкцiȣnea statȣлȣї. Întp'adeвъpȣ пiчї о pamȣpъ mediкалъ п'a фъкȣtȣ în timпȣpiле modepne пpoгpese aшa de stpълȣчite de кîtȣ ачеле кape пpiвeskȣ ла tpaкtamentȣ zminticiлорȣ шi але копiiлорȣ în stabiлimentele пȣбличе. Smintiцiї аȣ fostȣ tpaкtaцї maĭ nainte ка пiшte fiinцe кape аȣ deвenitȣ пpada шi пъчiȣneле diaвoлелорȣ. Opiпiȣnea попȣлapъ epa къ кîndȣ ȣп diaвoлȣ intpъ întp'ȣпȣ omȣ, îл

sminteште ; o konseкꙋenцъ a aчestеĭ oпiнiꙋне ера къ tребꙋе sъ бatъ пе небꙋнŭ ка sъ гонеaskъ пъ diaволꙋлŭ dintр'însꙋлŭ, fiindŭ къ пе diaволꙋлŭ în sꙋsŭ нꙋ пꙋtea sъ'лŭ бatъ. Aчeasta не adꙋче a-minte istoрia ꙋнꙋĭ instꙋtꙋtoрŭ каре a пріimitŭ sпре înвъцъtꙋръ ꙋн кокопашŭ ші ꙋн цігъпашŭ ал лꙋĭ. Kîndŭ кокопашꙋл a fъкꙋtŭ вр'о грешеалъ, instꙋtꙋtoрꙋлŭ a бъtꙋtŭ пъ цігъпашŭ ка sъ se ко-ріцеaze кокопашꙋлŭ; къчĭ пе елŭ în перsoaнъ н'a fostŭ пермisŭ sъ'лŭ бatъ.— Stapea mizepa-біль ші deгpadatъ a smintiцілорŭ în «kaseле небꙋнілорŭ» de atꙋнчĭ a fostŭ de sперіatŭ. Des-кріереа înfeрнꙋлꙋĭ în «*Komedia diвinъ*» a лꙋĭ *Dante*, нꙋ e nimiкŭ пе лîнгъ sчeнеле înгрozi-toape каре se вedea în aчeste kase de небꙋнĭ, ла каре, întр'adeвърŭ, поate sъ fie чіне-ва ла o indꙋіалъ: каре a fostŭ maĭ небꙋнĭ, ачеĭ бъгацĭ în kase saŭ ачеea aflaцĭ afapъ? De ачеea în asi-леле moderne пentpꙋ smintiцĭ, ꙋnde ideeле пsi-xiatріче, paцionaбіле sîntŭ пꙋse în лꙋкpape, ꙋnde кеаpŭ zmintitꙋлŭ este tpaktatŭ ка omŭ, aічĭ ші moptaлitatea лорŭ s'a îmпꙋцinatŭ mꙋлtŭ.

Ꙋn Fenomenŭ maĭ fpaпantŭ, îлŭ вedemŭ ла кꙋtapea moderнъ a копіiлорŭ în staбілimentеле лорŭ. O soчietate чівілizatъ tребꙋе sъ înкoн-цioape кꙋ апърареa sa пе omŭ de ла леагънŭ пînъ ла mopmîntŭ. În stateле вapбape, пъріnцiĭ aŭ aвꙋtŭ ші aŭ ші акꙋmŭ dpeптŭ a omopî пе ко-піĭ лорŭ пъsкꙋцĭ. În îmперіꙋлŭ челŭ mape ал Kineĭ ші акꙋmŭ se apꙋнкъ пе fie-каре zi sꙋte

de копiї înaintea порчiлорŏ. Кeapŏ шi în Poma Antiкъ кînd ŏ a пъsкьtŏ ŏn копiлŏ, л'a пьsŏ ла пiчоареле tatълъї sъŏ, каре, daкъ a врьtŏ ка sъ tръiaskъ копiль, tребuеа sъ'лŏ pîdiче în брацеле sале, ал minterелеа ачеаsta ера пеntpь копiлŏ o xotъpîpe de moapte. Sоvietate modepnъ e mълtŏ maї mоpaлъ; еа прiвеште пъ пъpiнцiї ка каuza esistenцеї копiiлорŏ лорŏ, dapŏ *пъ ка stъпînii* esistenцеї лорŏ. O fatъ непорочitъ каре a fъкьtŏ ŏn пasŏ грешitŏ шi каре a ŏmблatŏ a askъnde desonopea eї прin omopîpea копiльлъї eї, este акьmŏ osînditъ ла moapte întокmaї ка ŏn omoчidŏ opdinapŏ. Dap ŏnŏ лецisлatopŏ бьнŏ tребuе пь пьmaї sъ pedenseaskъ кpima, чi tребuе sъ întокmeaskъ miжлоачеле de апъpape, întокmaї ка шi ŏn sistemŏ mediкaлŏ бьнŏ tребuе пь пьmaї sъ вindече боалеле, dap sъ dea повеце шi челорŏ sъпъtоші sъ пь se болпъвеskŏ .Апої simцipea onoapeї este foapte dominantъ în timпьлŏ modepnŏ; de ачеea opї-че ва fi în stape a împedeка o непорочitъ жьпъ. d'a пь komite ŏn infantiчidŏ кînd ŏ пь пьmaї siнгьpъ ачеastъ кpimъ este în stape a o sкъпa de o desonope insъпоptabiлъ. Eatъ къ ачеаsta a fostŏ каuza întокmipeї ашеzъmintелорŏ пеntpь копiї гъsiцї пе ьлiце, esпьшї ла moapte. În asemenea ашеzъminte în Бpьkseлŏ шi алтеле mapї капitале, sîntŏ întокmite нiште pегьле ла predapea ачеstорŏ копiї din mîiнiле maїчiлорŏ лорŏ, каре înкопцioapъ ачеstŏ актŏ кь sекpetьлŏ челŏ maї

adînkȣ, авîndȣ skопȣ къ maĭчеле sъ ръmîie некȣnoskȣte. Kîte sȣte ші miĭ de копiĭ аȣ skъпatȣ ші skапъ прin aчeste stавiлimente пе anȣ în Еȣропа! Къчĭ este o fanтъ кȣрioasъ къ în капitалеле mapĭ, пе d'опарte din че în че se îmпȣцineazъ maĭ mȣлtȣ пȣmерȣлȣ oamenilорȣ însȣраці кътре чеĭ neînsȣраці, пе kîndȣ пе d'алтъ парte oameni sîntȣ maĭ продȣктiвiлĭ акȣmȣ de kîtȣ în timпȣрiле antiче. *) Аша dapȣ че s'арȣ

*) Пе kîndȣ akȣmȣ пentpȣ fie-каре пъреke къsъtopiці în Еȣропа sъ sокоteште ȣнȣлȣ neste алtȣлȣ 4 пînъ ла 5 копiĭ, în timпȣлȣ pomaнiлорȣ kîndȣ o къsъtорie каре a продȣsȣ 3 копiĭ; ера o papitate. Де ачееа пе esплiкътȣ în Poma intокmipea лецiĭ нȣmitъ lex papia popea (9 anĭ dȣпе Хpistos) каре a opdonatȣ къ ȣн пъpinte de tpeĭ копiĭ вiĭ, sъ вie лiверȣ de sервiчiȣлȣ miлiтарȣ ші de toate челе-лалte sервiчĭ персонале кътре statȣ, sъ aiвъ пpоферinцъ ла toate окȣпацiȣнiле оноравiле ші лȣkpateле але statȣлȣĭ; dapȣ o femee лiверъ kape a fъкȣtȣ tpeĭ копiĭ, sъ нȣmaĭ fie пȣsъ sȣвtȣ епitponie (кȣmȣ a fostȣ atȣнчĭ oвiчеiȣлȣ пentpȣ sексȣлȣ fpȣmosȣ, превiтȣ fiinцe tot-d'aȣna невipsniче).

Este intp'adевъpȣ pемаркавiлȣ d'a веdea къ maĭ тоцĭ поеці ші лiтерацĭ челеврi din timпȣлȣ îmпъраціlорȣ s. e. Ovid, Martiah, Statlius, Selius, Italicus, Serecca, amindoĭ Plenius, Suetonius, Tacitus ші mȣлці алцĭ пpekȣmȣ ȣнȣ mаре нȣmъpȣ de îmпъраці прекȣm: Domitianȣ, Traianȣ, Adrianȣ ш. ч. л. Каре кiap аȣ tрекȣtȣ mȣлtȣ timпȣ къsъtopiцĭ, аȣ mȣpitȣ fъpъ копiĭ. Aчestea a ші fostȣ каȣse kъ sъ fъкȣse oвiчеiȣлȣ în Poma къ mȣлцĭ din вогацĭ каре аȣ mȣpitȣ fъpъ копiĭ, аȣ лъsatȣ аверea лорȣ oamenilорȣ însemnaцĭ în ръsвоiȣ, administpaцiȣne saȣ în лiтерatȣpъ. Кiapȣ ші îmпъраціĭ н'аȣ mъпpisatȣ a пpiimi asemenea dapȣpĭ dȣпе moaptea sȣпȣшiлорȣ лорȣ вогацĭ. Îmпъраtȣлȣ Аȣгȣstȣ, ziче în testamentȣл sъȣ къ a mоштенitȣ de ла oemenĭ вогацĭ, kȣnoskȣцĭ каре аȣ mȣpitȣ fъpъ копiĭ (intpe алtȣ ші поеtȣлȣ Horatius) 1400 miлioane sestȣеце (апроане 24 miлioane de галвенĭ)!

fi fъкětě de atîta sěme neněmepoase de копiĭ ne-леџitimĭ каре se naskě ne fieшĭ-каре aně în Eěpona, daкъ aшezъmintele deoseвite nentpě dîn-шiĭ (maisons d'enfants trouvés) n'ap esista!

Desnpe moptalitatea чеа mape a копiiлорě mîчĭ, noate sъ aiбъ чine-ва o idee кîndě ва aězi къ кеарě în staвiлimentele челе maĭ вěne în Eěpona, mopě în anělě d'întîiě a tpeia napte saě шi жěmъtate din копiĭ. Ачеаstъ moptaлi-tate mepџe din че în че skъzîndě кě кîtě копii кpeskě maĭ měлtě. Aшa s. e. În каsa копiiлорě гъsiџĭ, în Děвлině aě pъmasě din 19,420, копiĭ děne 20 de anĭ, němaĭ 2000 tinepĭ вiĭ. Întp'o asemenea касъ în Moskěa a pъmasě din 37,000 копiĭ děne 20 de anĭ 7000 tinepĭ вiĭ. Dapě în Xamвěprě moape ne aně din 400 de копiĭ че se npimeskě aколо, sěma enopmъ de 300 de копiĭ.

Maĭ ла вале ла o алтъ kestiěne вomě вedea кěmě sъ npъnъdeskě копii ла o вîpstъ чева maĭ naintatъ, кîndě sîntě siлiџĭ a лěкpa měлtě în fa-вpiче npeкěmě este oвiчeiěлě în џъpiлe inděs-tpiале (Aнглia, Фpanчia, Белџiea).

Ла ачеаstъ окаsiěne вomě němi шi челе ěpmъtoape peзěлtate statistiче каре aě oape-каре intepesě.

Panoptěлě копiiлорě че se naskě ne aně кътpe sěma локěitopiлорě este în Пpěsia 1: 25; în Aнглia 1: 31; în Фpanчia 1: 32; npin ěp-

маре întр'ачесте треї state, Прѕsia este чеа маї фекондъ шi Франчia чеа маї пѕцінѕ фекондъ.

Лѕîndѕ терменѕлѕ de мiжлокѕ, вомѕ гъsi къ în Прѕsia шi Аѕстрia фieшї-каре пъреќї късъторiцї аре 4 копiї, пе кîndѕ în Англia шi Франчia нѕмаї 3.

În шase лѕнї de iарнъ (de ла Noемврie пînъ ла Апрiлie) наскѕ маї мѕлцї копiї de кîтѕ în шеase лѕнї de варъ (de ла Маiѕ пînъ ла Октомврie); чеа маї маре парте de копiї наскѕ în лѕнiле Феврѕарie шi Мартie, чеа маї мiкъ парте наскѕ în лѕнiле лѕї Iѕнie шi Iѕлie. Кореспонзîндѕ кѕ наштереа, шi морталитатеа оаменiлорѕ е маї маре iарна de кîтѕ вара; s'а шi арътатѕ къ морталитатеа чеа маї маре este ла церѕ таре маї кѕ seамъ ѕскатѕ, пе кîndѕ морталитате чеа мiкъ este în zilele de кълдѕрї марї, вара. Iатъ ѕн резѕлтатѕ кѕ тотѕлѕ контрарiѕ de ачела че 'шї înкiпѕеskѕ оаменi de рîndѕ.

Noaптеа наскѕ маї мѕлтѕ копiї de кîтѕ zioa (пентрѕ 100 de копiї каре наскѕ zioa, наскѕ 125 noaптеа).

Маї sѕsѕ амѕ zisѕ къ în Еѕропа наскѕ маї мѕлтѕ бъецї de кîтѕ фете, înсъ ачеастъ мажорiтате а бъецiлорѕ este маї маре ла копiї лецiтiмї de кîтѕ ла копiї нелецiтiмї саѕ натѕралї (фъкѕцї фъръ късъторie).

Аша s. e. s'а арътатѕ къ пентрѕ 100 de фете нъскѕте.

Aŭ пъskѕtŭ бъeцi.	кѕ късъtopie.	фъръ късъtopie.
În Фpanчia . .	106.	104.
În Aѕstpia . .	106.	104.
În Пpѕsia . .	106.	102.

O împpeцiѕpape кѕpioasъ s'a apъtatŭ în пpiвinцa наштepeй difepiteлopŭ sekse ла ispaiлienii din Пpѕsia, adeкъ ла eй пentpѕ 100 fete naskŭ 111 бъeцi. Ѕnii din fizioлoцisti zikŭ къ daкъ femeea ape o simцiбiлitate sensѕaлъ maĭ вie, наште maĭ mѕлцi бъeцi de kîtŭ fete, ши din контpa наште maĭ mѕлte fete; asemenea ши daкъ бapбatѕлŭ e maĭ în вîpstъ de kîtŭ femeea, naskŭ maĭ mѕлцi бъeцi.

Kѕpioasъ este ши pegѕлapitatea fiksъ че s'a apъtatŭ întpe наштepea цemeniлopŭ кѕ наштepea копiiлopŭ simплi întp'o sѕmъ mape de anĭ; аша s. e. a fostŭ pелaцiѕnea aчeasta:

În Бѕptemбepгŭ (de ла 1821—25)		1: 85.
În Пpѕsia.	— — —	1: 82.
În Saksonia.	— — —	1: 78.

În aчestŭ timпŭ în aчeste цъpĭ 645 femeĭ aŭ фъкѕtŭ kîte tpeĭ копiĭ odatъ, ши 11 femeĭ aŭ фъкѕtŭ kîte патpѕ odatъ.

Ла aлtŭ локŭ amŭ oбsepвatŭ infлѕinцeлe пpodѕse пpin вîpstъ, seksŭ, кѕлtѕpa пpoгpesiвъ, чiвiлisaцiѕne, късъtopie, indѕstpie, пeгoцŭ, бoгъцie, ши sъpъчie, локѕлŭ, клima ши пaцioпaлitatea asѕпpa лѕпцimeĭ вieцeĭ, пpoпopцiѕпiлopŭ наштepeй ши mopтaлitъцeĭ пpeкѕmŭ ши asѕпpa вieцeĭ mopaлe a omѕлѕĭ. Noĭ amŭ пpoбatŭ ap-

гѫmentele noastpe ппin ціfpe statistiче. Акѫmѫ не вomѫ окѫпа а пomeni de алte împpeжѫpъpĭ шi inflѫinцe, каpе аѫ inflѫatѫ asѫпpa sъпъtъцеĭ шi пaptiкѫлаpitъцеĭ oamenilopѫ, însъ konseкѫinцеле ачestopѫ inflѫinцe apъtîndѫ-se ла totѫ цeнѫлѫ omeneskѫ în totalitatea лѫĭ.

О sъ вopвimѫ de împpeцiѫpъpiле ѫpmъtoape:

I. Inflѫinца epeditѫцеĭ saѫ moшtenipeĭ.

În peгнѫлѫ animaлѫ, ка шi în peгнѫлѫ вeцetaлѫ, epeditatea este d'o mape inflѫinцъ asѫпpa fopmелopѫ, колopiлopѫ, шi алtopѫ пaptiкѫлаpitъцĭ.

Nѫmaĭ ѫnde ѫnѫ isoлementѫ ал ѫneĭ pase de oamenĭ s'a пъstpatѫ кѫ о mape konseкѫinцъ, пѫmaĭ акоЛо пѫtemѫ гъsi pase пѫpe, asemъnea шi цeнѫpĭ de плante d'o natѫpъ пѫpъ, кѫ кapaкtepeле вine desemnate. Dap în natѫpъ, asemenea isoлemente se гъseskѫ papѫ, din kontpa вedemѫ къ о mѫлцime de speцe de плante sълвatiче шi de animaле sълвatiче se amestekѫ întp'înseле. Ла плanteле de speцiĭ aseшъnъtoape, inseкteле поартъ поленѫлѫ (пѫлвepe poditoape) de ла о floape ла алta de каpе se podѫче fiinцe вastapde, пе каpе гpъdinapiĭ ле пѫmeskѫ *iвpide*. Optiкѫлtѫpa se folosешte mѫлtѫ de aчeastъ împpeцiѫpape, къчĭ ппin iвpidaцiѫne, sîntemѫ în stape a podѫче о mѫлцime de вapietъцĭ noѫe d'o speцe de flopĭ. S. e. nainte ѫnѫ semiseколѫ аѫ fostѫ în Еѫpопа пѫцine speцiĭ de

кателіе, акѕтѫ прin ісрidaціѕне, грѫdinapiї aŭ продѕсŭ ѕѕte de вapietѫцї de кателії, fieшi-каре авînдŭ партікѕларітѫцї шi фрѕмоsецї партіколаре. Че нѕтѫрŭ imensŭ de вapietѫцї нѕ гѫsimŭ ла поателе noastpe! Че diфеpенцѫ mape este de ла тѫрѕлŭ din пѫdѕpe, mikŭ, акрѕ шi лемnosŭ, пînѫ ла тѫрѕлŭ креџеskŭ mape, dѕлче шi кѫр-nosŭ. Апої toate difepitеле вapietѫцї de mepe кѕлтіваte кѕ difepitеле лорŭ граделе de dѕлчеацѫ шi de гѕstŭ, toate провinŭ din тѫрѕл de пѫdѕpe; însѫ modifiatŭ прin кѕлtѕpa, adeкѫ прin алtoipea soiѕрілорŭ вѕне asѕпpa soiѕрілорŭ opdinape шi прin împреціѕрapea foapte віne кѕnoskѕtѫ, кѕ продѕкціѕnea провеnitѫ din asemenea алtoipe, пѫstpeazѫ în sine toate кѕалітѫціле soiѕрілорŭ nosіле de ѕnde aŭ eшitŭ.

Ла animaле гѫsimŭ toate aчeste партікѕла-pitѫцї, adiкѫ, кѫ кѕалітѫціле шi defeкteле пѫрin-ціловŭ sîntŭ d'o foapte mape infлѕinцѫ asѕпpa fopmѫpeї fiinцеї mînzілорŭ. S. e. каї apaвeшtї de че sîntŭ aшa de estimaцї? Fiindŭ кѫ sîntŭ d'o pasѫ nosілѫ, adeкѫ d'o pasѫ пѫstpatѫ în toatѫ пѕpi-tatea eї de maї mѕлte sekѕле. Negpeшit кѫ џe-neолоџia каілорŭ adeвѫpaцї apaвeшtї în Asia, este maї пѕpѫ de kîtŭ a ѕnopa din kasteле a-pistokpatiче în Еѕропа; dap каії apѫвeшtї кѕ toate кѕалітѫціле лорŭ пpeчioase, sîntŭ miчї ла fѫпtѕpѫ, de aчеea anглеzi aŭ împерікіatŭ apmѫ-sapiї apaвeшtї кѕ ieпеле челе mapї din Oлшtain шi din алte пѫрцї din nopdѕлŭ Џерmaniеї, шi

аша аŭ продѹсŭ раsа каілорŭ енглесешті, каре аŭ о formъ нобілъ кѹ ісцеалъ ші алte кѹалітъці черѹte ла каії аръбешті ші totŭ d'о datъ аŭ ші търіmea imnozantъ а каілорŭ din Џерманіеа. Мѹлte din asemenea împреціѹръри ле гъsimŭ ші ла toate челе-л-алte аnimaле domestiче. Апої ші кіар неамѹлŭ оменеskŭ este sѹпѹсŭ ачеstорŭ інflѹінце de ередitatea раселорŭ; рар se гъseskŭ акѹтŭ раse пѹре ші оріџіnaле ла оаменĭ.

Emiграціѹнеа nonѹлілорŭ, резбелĭ, кълъторііле ші mії de алte кавзе аŭ гоnitŭ џенераціѹнĭ întреџĭ de оаменĭ din църіле ѹnde аŭ лъкѹitŭ ші аша s'а 'ntродѹсŭ легътѹрĭ întpe diверsĭ nonѹлĭ ші аша s'а sterсŭ ѹрmъле пріmitiве ші караkteristiче але ѹнеĭ раse оріџіnaле. De ачееа, de ші nînъ ла ѹn mікŭ градŭ, гъsimŭ ші акѹтŭ fisiognomiĭ караkteristiче ла diferite націѹнĭ. S. e. Тіпѹлŭ роmanŭ saŭ оакъшŭ ла toate націѹніле ешіte din sînѹлŭ Ромеĭ antiче (ромîніĭ, italieniĭ, isnanioліĭ, францезіĭ); tinѹлŭ џерmanŭ saŭ бъланŭ ла toate націѹніле ешіte din sînѹлŭ џерmanілорŭ antiчĭ (енглезіĭ, оландезіĭ, звеціаніĭ, denezіĭ) ші tіпѹлŭ sарmаціилорŭ saŭ skіціилорŭ antiчĭ кѹ ѹрmе neтъгъdѹite din раsа монголікъ (ѹнгѹріĭ, полонезіĭ, Рѹшіĭ, ші маĭ toate націѹніле славоне), кѹ toate ачеstea, ачештĭ tіпĭ нѹ sîntŭ пѹрĭ, чĭ крѹчіаmentеле раселорŭ а sterсŭ о мѹлціmе de ѹрmе караkteristiче.

Este о împреціѹраре кѹріоаsъ къ din toate аnimaлеле, нѹmaĭ омѹлŭ este înzestратŭ d'о fi-

sionomie партікꙋларъ. Nꙋ нꙋmaĭ къ fieшĭ-каре familie de oamenĭ аре fizionomia sa партікꙋларъ, dap шi кiapꙋ̆ în ачееашĭ familie, doꙋ̆e indiвide aꙋ̆ doꙋ̆e fisionomiĭ партікꙋларе fie-кърꙋia dintp'-înшiĭ; amꙋ̆ възꙋtꙋ̆ odatъ п'ꙋnꙋ̆ omꙋ̆, sîntemꙋ̆ în stape a'л кꙋноаште dꙋпъ mꙋлцĭ anĭ нꙋmaĭ прin fisionomia sa партікꙋларъ; o împрецiꙋраре каре нꙋ o гъsimꙋ̆ ла пiчĭ ꙋnꙋ̆ алtꙋ̆ animaлꙋ̆. În прiвiнца кiнꙋлꙋĭ (feцеĭ), tоцĭ каiĭ seamъпъ; asemeнea шi челе-лалte animaле domestiче, de ачееа е пентрꙋ пiкtорꙋ̆ mꙋлtꙋ̆ maĭ ꙋшорꙋ̆ d'a фаче портpetꙋлꙋ̆ eksaktꙋ̆ алꙋ̆ ꙋnꙋĭ калꙋлꙋĭ de кîtꙋ̆ п'ал ꙋnꙋĭ omꙋ̆. Шi кꙋ кîtꙋ̆ o нацiꙋne este maĭ înfepioapъ, кꙋ atîtꙋ̆ indiвiделe eĭ aꙋ̆ o fisionomie maĭ пꙋцiнъ esпpesiвъ; пентрꙋ ꙋnꙋ̆ пiкtорꙋ̆ este mꙋлtꙋ̆ maĭ ꙋшорꙋ̆ a фаче поtpetꙋлꙋ̆ ꙋnꙋĭ negpꙋ de кîtꙋ̆ алꙋ̆ ꙋnꙋĭ Еꙋропеanꙋ̆, къчĭ пînъ ла ꙋnꙋ̆ градꙋ̆, ла капꙋ̆, tоцĭ negpi se aseamъпъ.

În прiвiнца inфлꙋiнцеĭ epeditъцеĭ, stꙋdiiле esakte фъкꙋte ла animaле шi ла плаnte aꙋ̆ desкоперitꙋ̆ лецеле ꙋрmъtoape:

I. Nꙋ нꙋmaĭ кꙋалitъцiле корпꙋлꙋĭ чi шi dapꙋpiле spipitꙋлꙋĭ sîntꙋ̆ de moштenipe. În прiвiнца defekteлорꙋ̆ корпꙋлꙋĭ: oftiка (phthisis) tpînжi (hamoeroides), бъtaea de inimъ, defektꙋлꙋ̆ de шease deцete ла mînъ, шi o продꙋкцiꙋне peste mъsꙋpъ sîntꙋ̆ împрецiꙋpъpiле челе maĭ de dekъnetenie: чine a лꙋatꙋ̆ o fatъ dintp'o familie, ꙋnde mъкарꙋ̆ ꙋнꙋ din пъpinцĭ saꙋ̆ din fpaцĭ a mꙋpitꙋ̆ de oftiкъ, este în перiколꙋ̆ d'a o перde de of-

tiкъ, a продȣче o џенерацiȣне de oftiкoшĭ шi кiap елȣ a se молiпsi însȣшĭ din aчeastъ natimъ teрiвiлъ; în прiвiнџa defeктeлорȣ морале, stȣпiditatea (пpostia), невȣпia, веџiea, шi desfpînapea sînțȣ eap челе maĭ овiчнȣite. Fiȣлȣ ȣнȣĭ omȣ foapte търџinitȣ în înteлeџенџъ, кa pape opĭ съ întîmплъ съ devie ȣп џeniȣ, dap кîndȣ чine-ва a лȣatȣ o fatъ dintp'o famiлie de невȣnĭ, fipiчipea кaseĭ saлe este în opĭ-че minȣtȣ amepinџatъ de demonȣлȣ aлienaцiȣneĭ mentaлe. Kîndȣ amîndoĭ пъpinџiĭ sȣfepȣ de aчeste defeкte кopпopaлe saȣ spipitȣaлe, кoпiĭ лорȣ aȣ defeкteлe aчestea întp'ȣнȣ градȣ мȣлtȣ maĭ пpoнȣнчiatȣ, de кîtȣ кîndȣ нȣmaĭ ȣнȣлȣ din пъpinџĭ este sȣпȣsȣ aчestȣĭ defeкtȣ. Kîndȣ s. e. tatълȣ e пpostȣ шi мȣma невȣпъ, atȣнчĭ feчорȣлȣ вa fi пpostȣ шi невȣnȣ; кîndȣ tatълȣ съ îmвatъ de paкiȣ шi mama e пpietena шamпaniеĭ, atȣнчĭ кoпiлȣлȣ вa aвea o пpediлeкџiȣne foapte mape пentpȣ paкiȣ шi пentpȣ шamпanie. În fine daкъ tatълȣ ape џiitoape шi мȣma amanџĭ, кoпiлȣлȣ negpeшitȣ нȣ noate fi ȣнȣ modeлȣ de віptȣte.

Dapȣ în прiвiнџa кȣaлitъџiлорȣ пpeчioase; eap гъsimȣ aчeste mapĭ infлȣinџe aлe epeditъџеĭ. Maĭ totȣ-d'aȣna oamenĭ џeniaлĭ aȣ пpodȣsȣ кoпiĭ џeniaлĭ; daкъ гъsimȣ кîte odatъ кazȣлȣ кontpapiȣ, asta este нȣmaĭ o esчепџiȣne, saȣ maĭ віne къ edȣкaцia aчestȣĭ кoпiлȣ a fostȣ negлiжatъ, aлtmintepeлea ape dapȣpiлe natȣpaлe aлe inteлiџенџеĭ foapte вȣne. Însъ кîte odatъ гъsimȣ шi

familiĭ privilişiate în ţeniŭ; aшa s. e. familia de Jussieu a продѕсŭ ѕn pîndŭ de вotaniчi чeĭ maĭ челeвpi шi familia de Vernet a продѕсŭ пînъ akѕmŭ treĭ ţeneраţiѕnĭ de пiktорĭ de прimѕлŭ орdinŭ; алŭ къpора репрezentatŭ aktѕалŭ este челeвpѕлŭ Horace vernet.

2). Kîndŭ къsъtоpiiле ръmînŭ mъpţinite în sînѕлŭ ѕneĭ familiĭ, atѕnчĭ toate defekteле ере-ditаре але familieĭ se desвоалtъ înkъ maĭ mѕltŭ, шi se înpъdъчineazъ întp'atîtŭ, în kîtŭ nѕmaĭ noate fi stîpnite; totŭ asemenea se ѕpmeazъ kîndŭ o pasъ de oamenĭ ръmîne eksлѕzivъ mѕlte sekoле în privinţa къsъtоpieĭ. Ѕnŭ esemплѕ foapte fpa-пantŭ kape se panopteazъ ла aчeastъ faпtъ, îлŭ гъsimŭ, ziчe doktорѕлŭ Lalemandй, în apistpo-kaţiea snaniоалъ; aчeastъ apistokpaţie kape, din timпѕлŭ лѕĭ Fepdinantŭ de Арагонŭ, вipѕitорѕлŭ Маѕpiлорŭ, n'aŭ вpѕtŭ sъ se pѕdeaskъ kѕ alte familiĭ neapistokpatiче, a ажѕnsŭ în privinţe fi-sikъ ла o mape degpadaţiѕne. Maĭ toţĭ noвiлĭ шi чeĭ mapĭ din Isnania sîntŭ akѕmŭ oamenĭ miчĭ шi deвiлĭ; din kontpa вedemŭ în Aнглia ѕnde pasa вipѕitoape (Nopmanzĭ) de o piţinъ pomanъ, s'a amestekatŭ kѕ pasa вipѕitъ (Saksonĭ de opi-ţinъ ţepmanъ) шi apistokpaţiea în toate zileле ѕpmeazъ a лѕa ѕn kontingentŭ nѕoŭ din kлaseле плeвeine, akoло totŭ noпѕлѕлŭ шi kiap apisto-kpaţiea se вѕkѕpъ d'o konstitѕţiѕne fisikъ foapte вѕnъ.

3). Kîte odatъ kѕaлitъţiле шi defekteле

ередітаре sарӗ пеste о џепераціѫпе ші sе аръtӗ din поӗ ла џепераціѫпеа а треіа, кіте одатъ sаре din лініа дреаптъ în лініа латералъ ші аша ведемӗ de мѫлtе орї къ пепоціїї sеамъпъ мѫлtӗ кѫ ѫпкїї din партеа мѫмеї лорӗ (фрателе мѫмеї).

4). În џеперадӗ, бъеціїї sеамъпъ кѫ мѫма ші fетеле кѫ tatъдӗ, апоі дакъ întр'о fаміліе sе афлъ бъеції ші fете, atѫпчї е ремаркабілӗ кітӗ de мѫлtӗ sеамъпъ fетеле кѫ tatъдӗ ші бъеціїї кѫ мѫма.

5). Дакъ паскӗ копії din пъріпції de карактере діверsе, atѫпчї ведемӗ къ кѫ кітӗ кѫалітъціле корпорале але ѫпѫї копілӗ sеамъпъ маї мѫлtӗ кѫ але ѫпѫіа din пъріпції, кѫ atітӗ кѫалітъціле spірітѫале sеамъпъ маї мѫлtӗ кѫ але челѫї-далtӗ din пъріпції.

6). Кіпдӗ sе амеstекъ доѫе раsе dintр'о sпецъ de fііпце însѫфлеціtе (омӗ ші аnімале), dintре каре fіе-каре аре кѫалітъції пречіоаsе, atѫпчї процепtѫра (копілѫл) лорӗ моштепеште кѫалітъціле челе бѫпе din амiпдоъ раsеле; ва sе zікъ къ прiпtр'ачеsтӗ крѫчіаментӗ алӗ раsелорӗ, раsа s'а îмбѫпътъцітӗ; din коntра, кіпдӗ доъ раsе ордіпаре але ѫпеї sпеце sе амеstекӗ, atѫпчї процепітѫра еste маї реа de кітӗ fіеші-каре расъ пъріпtеаскъ. Аst-fелӗ s. е. амеstекареа de раsа Іпdіепілорӗ sълбатічї din Амеріка кѫ раsа пегрілорӗ din Афріка, а продѫsӗ о џепераціѫпе de оамепї fоарте деградаці în прівіпца кѫалітъцілорӗ fіsiче ші морале; din коntра, крѫчіаментѫл

каілорŏ арабешtĭ авîndŏ кваліtъцĭ пречіoase, însъ fiindŏ тічĭ ла tрвпŏ, кв іепіле Џерmaniеĭ fiindŏ d'о fъпtвръ пвtерпікъ ші mape, а продвsŏ pasa bestitъ а каілорŏ епглеsешtĭ каре sîntŏ mapĭ ші maĭ пвtерпічĭ de kîtŏ каіĭ џерmanĭ ші аŏ totŏ de odatъ forma елегantъ ші іввеала каілорŏ арабешtĭ.

Din челе еsпвsе пînъ аічĭ еse ка реsвлtatŏ практікŏ къ, пв пвmaĭ къ е datopiea чеа maĭ sакръ пеntрв впŏ tînърŏ de копшtiinцъ kîndŏ ва sъ se însoape, орĭ о tînъръ sъ se mъpite, sъ кавte ка soцia орĭ soцвлŏ лорŏ sъ пв аібъ patimĭ epeditape, къчĭ алtmintрелеа, късъtopia арŏ fi кавsа непорочірeĭ копіілорŏ, каре ворŏ паште кв ачеste defeкte epeditoape, ші ворŏ пеtрече о віацъ miserабілъ, аlврesindŏ пе пъріпцiĭ лорŏ de че 'ĭа пъsквtŏ ка sъ svfере întр'atîta; dарŏ este ші datopiea гвверпелорŏ а пв înгъdвi-ка în mіжлоквлŏ statвлвĭ sъ se fакъ о ватръ de ръвtъtъцĭ каре ва апріnde în sочіetate, впŏ fокŏ nestinsŏ dвпе mвлte џепераціпĭ. Noĭ пеdеnsimŏ пе впŏ omŏ каре dъ fокŏ касеĭ sале, fiindŏ-къ ватъmъ п'а алtора, ші лъsъmŏ ліберŏ п'впŏ oftікоsŏ sъ se însoape, ка sъ продвкъ о џепераціvne întреагъ de oftікошĭ!

II. *Înfлвінца вîрstеĭ.*

În алtŏ локŏ amŏ аръtatŏ къ, mopталіtatea чеа maĭ mape, se врmeaзъ în tinерецеа чеа maĭ fраџеtъ, пе врmъ skade градвлŏ mopталітъцеĭ пînъ ла вîрsta de 8 пînъ ла 10 anĭ; пе врmъ

ръmîne кîцї-ва anї statornікъ, пе зртъ іаръ креште кз вîрsta. Ачеsta este резълtatълъ черчетърілоръ statistiче. Dintр'ачеstъ резълtatъ еsе о леџе de пробабілitatea віецеї пentрз орї че вîрstъ în fie-каре царъ. S. е. în Белџіеа ачеаstъ леџе а пробабілitъцеї saъ пропорціънеа пentрз зпъ omъ fiindъ de вîрsta de 41 anї, se esпрimъ прin fракціънеа $^1/_{57}$, adeкъ din 57 de оameni тоцї fiindъ d'o вîрstъ de 41 anї, *trebse* sъ moaръ зпзлъ în anзлъ ачеsta. *)

În Enгліtera, попзлаціънеа este комnзsъ de 64 ла sзtъ de оamenї tinерї de ла зпъ anъ пînъ ла 30, шi de 36 ла sзtъ нзmaї de оamenї maї бътрînї de кîtъ 30 de anї.

În Прзsia, пredominenца tinерimeї în попзлаціъне, este înкъ maї mape, къчї а tрeia парte (45 прочente) а попзлаціънеї konsistъ în копiї каре абіа аъ ажзnsъ ла вîрsta de 14 anї, пе кîndъ нзmaї 6 ла sзtъ se афлъ аколо оamenї maї бътрînї de кîtъ 60 de anї.

Dзпъ bestitзлъ *D. Kasперъ* din Берлinъ, mоръ аколо dintр'о 100 de копiї пъsкзцї în anзлъ а–

---

*) Nota. Este шi ла поï о опiniъne попзларъ: къ daкъ 13 оamenї шedъ ла о masъ, tрeбзe sъ moaръ зпзлъ dintр'inшiї în anзлъ ачеsta. Dзпъ шtiinца statistiчeї, ачеаstъ опiniъne нзmaї атзnчї ар fi fostъ adeвъратъ, daкъ fie-каре d'ачештї 13 конвiвї, аъ о вîрstъ de 71 de anї, нзmaї атзnчї tрeбзia sъ moaръ зпзл dintр'inшiї în anзл ачеsta.

чesta, кіарѣ în anѕлѣ d'întîiѣ 28 копiĭ; аша dар dintре ачешtĭ 100 de копiĭ, ажѕнгѣ:

72 ла о вîрstъ de ѕn anѣ.
55 ажѕнгѣ ла вîрsta de 7 anĭ (вîрsta sкоалеĭ.)
52 „ „ 15 „ (fineле edѕкацieĭ.)
50 (ла бъецĭ „ 20 „ (konsкрiнцiѕne miлitаре.)
44 (oamenĭ) „ 28 „ (tермenѕл къsъtорieĭ ла бърбацĭ.
49 (femee) „ 22 „ (tермenѕл къsъtорieĭ пе femee.)
34 . . . . 40 „ (чеа maĭ mаре desволtаре корпѕлѕĭ.)
28 . . . . 50 „ (îнчепѕtѕл deskресчереĭ пѕtерiлор.) шi
10 пѕmaĭ ажѕнгѣ ла вîрsta de 70 anĭ.

Аша dар веdemѣ прintр'ачеste konsidерацiѕnĭ statistiче, къ tinерецеа fрацetъ шi вîрsta наintatъ sъ aseamъnъ mѕлtѣ în привiнца mortaлitъцеĭ, însъ къ moартеа este чеа maĭ редѕtaбiлъ, пеntрѕ перioada de ла ѕnѕ пîнъ ла 7 anĭ, къчĭ dintр'о sѕtъ de копiĭ пъsкѕцĭ astъzĭ, neste 7 anĭ ръmîne пѕmaĭ 55 dintр'înшiĭ.

Боалеле sîntѣ maĭ iѕцĭ (акѕte) перiкѕлоase шi sкѕрte în tinерецe; în бъtрîнеце sîntѣ înчete (кронiче), не перiкѕлоase, dарѣ лѕнцĭ.

III. *Înfлѕiнца sекsѕлѕĭ.*

Sекsѕлѣ femeeskѣ se бѕкѕръ пѕ пѕmaĭ în tinерецеа fрацetъ, dар шi maĭ пе ѕрmъ, d'о

moptaлitate mѕлtѕ̆ maĭ mікъ de кîtѕ̆ ачееа a sексѕлѕ̆ї maskѕлinѕ̆.— Femeiле ажѕnгѕ̆ ла бътрîнеце mѕлtѕ̆ maĭ naintatъ de кîtѕ̆ барбаціĭ. Însъ ачеasta se ѕpmeazъ nѕmaĭ în църiле, ѕnde e обічеiѕ̆ ка naptea femeeъsкъ съ nѕ iaѕ̆ napte ла nічĭ o osteneaлъ ла каpe sîntѕ̆ sѕnѕшĭ бърбацĭ npin noziціea лоpѕ̆ soчiaлъ, de ачееа ла femeeле din opaшe, moptaлitatea e mѕлtѕ̆ maĭ mікъ de кîtѕ̆ ла femeeле din sate, каpe mѕnчeskѕ̆ ne кîmnѕ̆ întокmaĭ ка бърбацĭ, anoĭ sîntѕ̆ sѕnѕse шi ла mѕлte алte îmnpeціѕpърĭ nepікѕлoase s. e. ла фачеpea копiiлоpѕ̆, ѕnde npin sate nѕ гъseskѕ̆ nічĭ ѕnѕ̆ ажѕtopѕ̆ pаціonaбiлѕ̆.

În Прѕsia шi Saкsonia din 31 шi 32 лoкѕitopĭ бърбацĭ, moape *ѕnѕлѕ̆* ne anѕ̆, eapѕ̆ întpe femeĭ din 35 ѕna nѕmaĭ.

Кѕ toate aчestea, în npiвinца inflѕinціiлоpѕ̆ mopaле, în ачееа че se panoptezѕ̆ ла sanitate, seкsѕлѕ̆ femeeskѕ̆ e maĭ mѕлtѕ̆ favopitѕ̆ de кîtѕ̆ seкsѕлѕ̆ кърбъteskѕ̆.

Бърбatѕлѕ̆ npezintъ inteлiценца, femeea npezistъ simцipea; бърбatѕлѕ̆ ape ideĭ adînчĭ шi meditative, femeea nѕ gîndeшte mѕлtѕ̆, dap npintp'ѕnѕ̆ taktѕ̆ nъskѕtѕ̆ întpînsa, npintp'o simnлъ vedepe шi o simnлъ simціpe, înцелеце шi anpofondeazъ лѕкpѕpĭ maĭ mѕлtѕ̆ de кîtѕ̆ noĭ бърбацĭ кѕ toate gîndipiле noastpe. Бърбatѕлѕ̆ e кanaбiл ла osteneлĭ mapĭ, ла sакpifiчe epoiчe, însъ tpeбѕe sъ fie skѕpte, къчĭ nepde ръбdape dакъ цinѕ̆ mѕлtѕ̆; din кontpa femeea nѕ e кanaбiлъ ла sa-

крiфiче ероiче ші брiлiанте, însъ есте капабiле ла сакрiфiче дърабiле, къчї еа нъ перде ръбдареа аша лесне ка барбатълъ. Апоï шi în прiвiнца сѫферiнцелорѫ фiсiче, фемееле сîнтъ мълтъ маï ръбдътоаре де кîтъ ноï; ън бърбатъ н'ар фi în старе а съпорта дърерiле фачереï; кîндъ ънъ барбатъ ар перде атîтъ сîнце кîтъ съ întîмплъ кîте одатъ ла femee дъпъ фачере, (еморарiе дiн мiтра) ар мърi негрешiтъ; ън бърбатъ кîндъ н'а дормiтъ о ноапте, есте фоарте дерапцатъ; е песте пътiнцъ ка съ ръмîie доъ треï ноп цï, пе пîндъ неадормiтъ лîнгъ ън болнавъ, дар де кîте орï фемееа ръмîне чiнчï, шасе шi кiар зече нопцï лîнгъ патълъ ънеï fiiнце iъбiте! În лъме гъсiмъ кîте одатъ fiiнце д'о натъръ мiкстъ, адекъ о фемее къ карактеръ де барбатъ, шi ън барбатъ каре къ дрептъ кѫвîнтъ ар пътеа съ поарте фъстъ; маï тотъ-д'аъна ла ачесте fiiнце еквiвокъ шi înфъцiшареа естерiоаръ аратъ, къ аiчï натъра а фъкътъ оаре-каре конфѫсiъне în лъкрърiле еï.

Есте о îмпрецiърапе фоарте iнтересантъ, адекъ къ тоате естремеле ле гъсiмъ în натъра фемееï. Бънътатеа чеа маï înцереаскъ, ръътатеа чеа маï iнфернаiъ; мiла дiвiнъ, къ кръзiмеа монстръоасъ; блîндецеа фъръ марцiне лîнгъ фъриа дiаволiкъ; вiртътеа iдеалъ къ о десфрîнаре скîрбоасъ; тоате ачесте естреме ле гъсiмъ нъмаï în сексълъ фемеескъ. Ачестъ сексъ нъмаï а пътътъ продъче о *Лъкрецiе* шi о *Месалiнъ*; ачестъ сексъ нъмаï а пътътъ iнспiра арта антiкъ де iдееа ъ—

neĭ Venus, idealѕлѕ̆ fрѕmѕseцeĭ ѕmane, шi de ideea ѕneĭ *Furiĭ*, каре este în inфернѕ кеар sпаĭта diaволелорѕ̆.

Temnepatѕрл, клima шi пѕmînts.

Temпepamentѕлѕ̆ (fipea) ѕпѕĭ попѕлѕ̆ este резѕлtatѕлѕ̆ finaлѕ̆ алѕ̆ efeкtiлорѕ̆ клimeĭ, a пъmîntѕлѕĭ, a mошtenipeĭ шi a mѕлtорѕ̆ алte împрецiѕрърĭ în каре se aflъ aчestѕ̆ попѕлѕ̆.

Medicĭ antiчĭ aѕ̆ ворбitѕ̆ de natpѕ temпepamente, adeкъ d'ѕn temпepamentѕ̆ *sînцеросѕ̆* d'ѕn temпepamentѕ̆ *холерiкѕ̆*, d'ѕпѕ̆ temпepamentѕ̆ *флегmatiкѕ̆* шi d'ѕn temпepamentѕ̆ *mелaпколiкѕ̆*. Карактеpiле distinktiве але aчestорѕ̆ temпepamente în прiвinца fisiкъ saѕ̆ moрaле, ле aѕ̆ esпpimatѕ̆ în modѕлѕ̆ ѕрmъtорѕ̆.

Oamenii кѕ *temпepamentѕ̆ sanгѕiniкѕ̆ saѕ̆ sînцеросѕ̆* aѕ̆ пърѕ̆ блondѕ̆ (бълапѕ̆), ла faцъ sîntѕ̆ foapte албĭ, шi pоші sîntѕ̆ d'o natѕpъ foapte impреsionaбiлъ, къчĭ fie-каре лѕкрѕ face asѕпpa лорѕ̆ o mape impресie, însъ neste пѕцinѕ̆ aчeastъ impресie este steapsъ кѕ totѕлѕ̆; imaцinaцiѕnea лорѕ̆ este neîнчetatѕ̆ окѕпatъ кѕ imaцinĭ вapiaбiле, dapѕ̆ toate sîntѕ̆ tрекъtoape; sîntѕ̆ sînчерĭ, totѕ̆-d'aѕna веселĭ, възîndѕ̆ лѕmea шi вiaцa кѕ колорĭ de poze; înвaцъ лesne dapѕ̆ шi ѕitъ лesne; faкѕ̆ пpieteшѕгѕ̆ лesne dapѕ̆ шi лesne ѕitѕ̆ пpietenii лорѕ̆ векĭ ѕmблîndѕ̆ dѕпъ алцiĭ пѕoĭ; sîntѕ̆ кaпaбiлĭ de акtеле челе maĭ sѕблime de epoismѕ̆, însъ epoismѕлѕ̆ aчesta пѕ tребѕe sъ цie mѕлtѕ̆, алtminteрелеа лi se ѕpaшte; къчĭ aчeste fiinцe

вepsatiле mopŭ dакъ n'аŭ în fieшĭ-каре moment ȣn обжектȣ пȣоȣ шi intepesantȣ каре sъĭ окȣпе; de ачееа рарŭ аŭ ръбdаре ка sъ isпръвеaskъ лȣкрȣріле че а începȣtȣ, прin ȣpmape încепȣ mȣлte шi isпръвеskȣ пȣцine; sîntȣ oamenĭ бȣнĭ dap iȣцĭ, некъжічіошĭ eapŭ пȣ ръsбȣпъtopĭ; пъtimi:e de oftікъ шi de skpofȣлĭ (гîлчĭ) sîntȣ foapte обічнȣite ла ачештĭ oamenĭ.

Oamenii кȣ *temпepamentȣ холерікȣ* аŭ пърȣлȣ негрȣ saŭ оакешȣ kastaniȣ; пелеа лорŭ е kite odatъ foapte finъ шi tpansпapentъ, însъ рарŭ se întîmплъ sъ fie аша de албъ ка ла oamenii sînцерошĭ. Dapŭ рошеаца din обpazȣ este ȣn лȣкрȣ înкъ maĭ рарŭ. Холерiĭ, sîntȣ шi еĭ impresioнабілĭ шi impresiȣнеле цinȣ mȣлtȣ ла dînшiĭ шi пȣ ле ȣitȣ кȣpîndȣ; пȣ înвацъ лesne, dapŭ kîndȣ аŭ învъцatȣ чевашĭ аŭ апpofȣndatȣ odatъ обжектȣлȣ înвъцъtȣpeĭ, atȣнчĭ пȣ îл ȣitъ нічĭ odatъ; înцелепчіȣнеа лорŭ е maĭ foapte de kitȣ imaцinaцiȣнеа, пȣ преа sîntȣ mȣлцȣmiцĭ de вieaцa лорŭ, къчĭ sîntȣ foapte anбічіошĭ; пȣ se некъжеskȣ аша лesne, dapŭ kîndȣ se некъжеskȣ, некazȣлȣ цine mȣлtȣ ла dînшiĭ къчĭ sîntȣ ръsбȣпъtopĭ; пȣ sîntȣ d'ȣn каpaктep sinчерȣ шi deskisȣ; пȣ fакȣ прietешȣгȣ лesne кȣ toatъ лȣmea, însъ пȣцiniĭ amiчĭ каре'ĭ аŭ, îĭ iȣбеskȣ mȣлtȣ шi totȣ-d'аȣна; пȣ încепȣ mȣлte лȣкрȣрĭ, dapŭ ачееа че аŭ începȣtȣ n'о лasȣ пînъ n'а isпръвito, пȣ sîntȣ капабілĭ de акte epoiче, бpiлante, dapŭ sîntȣ foapte ръбdъopĭ în n епорочіpe. Sîntȣ sȣпȣшĭ боалелорŭ inлamaцieĭ, холереĭ шi tifȣsȣлȣĭ.

Темпераментвлѫ мелапколікѫ. De ші мелапколіеа рарѫ se desвоалтъ ла впѫ tînърѫ ші maĭ мвлtѫ ла омвлѫ în вîрstъ înaintatъ, însъ кіарѫ din tinepeцеа чеа maĭ fраџеtъ se afлъ semнеле începъtoape але ачестѫĭ temпераmentѫ, каре se ва desвоlta tокmaĭ пе вртъ. Оамепілорѫ de ачестѫ temпераmentѫ, ле плакѫ sinгврътatea, sîntѫ d'o simџіре adîнкъ, капабілĭ a se întpista de орĭ-че întîmплapе неплъквtъ; пе кîndѫ sîнџеросвлѫ веde лвmеа ка înвълitъ în колорĭ de poze, мелапколіквлѫ о веde înвелitъ în пегрв; ачештĭ оаmeнĭ аѫ пърѫ пегрв, колоареа пелеĭ оакешъ бъtîndѫ чева în галбепѫ, окіĭ пегрі, корпвлѫ лорѫ рарѫ este грasѫ. Оаmeniĭ ачештіа нв sîntѫ întокmaĭ ръsбвнъtорĭ, dapѫ sîntѫ misantpопĭ. връsкѫ totѫ пепвлѫ omeneskѫ împреvпъ кв кеарѫ персоана лорѫ însвшĭ. Sîntѫ капабілĭ а komite вп sinвчidѫ fъръ вр'о кавsъ îndestвлъtoape, нвmaĭ fiindѫ къ лі s'a вріtѫ віеаџа. Sîntѫ svпвшĭ maĭ кв seamъ ла natima emoроіdелорѫ (tрîнmi) ла fелврimĭ de îndiџestivnĭ, de конџеstivnĭ кътре органіле бврџіĭ, maĭ кв seamъ fiindѫ къ maĭ totѫ-d'авна оаmeniĭ мелапколічĭ петрекѫ о віеаџъ sedentapъ, шъdѫ în касъ fъкîndѫ пвџіне mішкърĭ кв корпв.

Темпераmentвлѫ flегmatікѫ. Ачештĭ оаmenĭ sîntѫ грашĭ ші грошĭ, аѫ о înџелепчівне foapte мърџіnitъ, о simџіре foapte обtвsъ, sîntѫ d'o fipe егоistъ, нв se rîndeskѫ de kîtѫ а'шĭ мвлџвmi tребвінџеле лорѫ fiziче ші animaле.

Sîntŭ oameni чeĭ maĭ fepiчiцĭ, dakъ este eptatŭ a nȣmi fepiчipe, o stape de nesimцipe шi de stȣpiditate; пелеа лорŭ e албъ însъ fъpъ eskpesiȣne шi пpin ȣpmape însipidŭ шi непльkȣtŭ ka opĭ-че лȣkpȣ stȣпidȣ; moaptea лорŭ este, în џенерaлŭ, de апоплеksie, saŭ kъ se topeskŭ în гpъsimea лорŭ. Kȣ toate aчestea, papŭ se гъsesk temпеpamente bine distinkte, maĭ kȣ seamъ temпеpamentȣлŭ мелапколikŭ kîndŭ este desвoлtatŭ, înчeteazъ a fi o stape nopmaлъ шi deвine o patimъ adekъ o zmintipe.

Клima, staцiȣnea anȣлȣĭ шi etatea (вîpsta) aŭ o inflȣinцъ foapte mape asȣпpa temпеpamentȣлȣĭ. Aша s. e. în клimeлe кълdȣpoase, шi în клimeлe modepate вapa, oamenĭ tinepĭ пpetȣtindinea aŭ în temпеpamentȣлŭ лорŭ o пpedominaнцъ sanгȣiniko-холepikŭ, пe kîndŭ în клimeлe peчĭ iapna, oamenĭ бътpînĭ aŭ în temпеpamentȣл лорŭ oape-kape пpedominaнцъ мелапколikъ saŭ flegmatikъ. Dakъ чine-вa воeшte sъ fakъ o kompapaцiȣne, între temпеpamentеле шi вîpsta omȣлȣĭ, вa ziче къ sîntemŭ flegmatiчĭ kîndŭ sîntemŭ kopiĭ, sînџepoшĭ kîndŭ sîntemŭ tinepĭ, холepiчĭ kîndŭ sîntemŭ oamenĭ fъkȣцĭ, шi devenim мелапколiчĭ în бътpîneцe; apoĭ ла o вîpstъ foapte înaintatъ, iap din nȣoŭ devenim flegmatiчĭ, къчĭ бътpîneцea foapte înaintatъ este a dȣoa kopiлъpiъ

Цъpiле кȣ клime modepate, fakŭ oamenĭ кȣ temпеpamente modepate; ȣnde клima este

esтpemъ аколо шi оameнĭ sîntŭ estpemĭ. О цаpъ каpe аpe ȣнŭ пътîntŭ opdinapiŭ шi о клimъ aspъ, пpodȣче оameнĭ aspĭ шi кpȣzĭ, întpenpinzъtopĭ шi гata ла opĭ-че лȣпtъ, къчĭ eĭ se aфлъ totŭ-d'aȣna in лȣntъ кȣ natȣpa пе каpe о бipȣeskŭ, шi аша лȣnta s'a фъкutŭ пentpȣ dinшiĭ о petpeчеpe. О кълdȣpъ foapte mape пpeкȣmŭ ȣнŭ fpigŭ foapte mape, слъбeшte mȣltŭ пе оameнĭ. О кълdȣpъ seакъ nекontenitŭ, esчitеazъ (anpinde) sînџеле ла înчепȣtŭ, апоĭ dȣпъ ачеastъ esчitaцie, віне о peакцie ȣnde omȣлŭ este foapte слъбitŭ шi паpe къ е паpaлisatŭ în toate mішкъpiле sale.

Аша dapŭ în ȣpma ачesteĭ pелацiȣne foapte întinsъ întpe клima локȣлȣĭ, întpe fipea sa natȣpaлъ шi întpe каpaктepȣлŭ оamenілopŭ sъĭ, о џеаpъ алŭ къpiia пъmîntŭ е poditopŭ, а къpia клimъ е dȣлче шi фъpъ estpeme въtъmъtoape, ва пpodȣче оameнĭ блînzĭ, капабілĭ а пpiimi оаpe каpe impesiȣнĭ mopaле шi чівілisatpiче de kîtŭ алцĭ попȣлĭ каpe ĭĭ înкопџioаpъ, dapŭ нȣ вopŭ fi оameнĭ de pesбелŭ, nічĭ вopŭ авеа каpaктepe opiџinaле. Џеогpafiea ȣнеĭ цъpĭ este екоȣлŭ fideлŭ ал istopieĭ sале полiтiче шi mopaле, попȣліĭ de mȣnцĭ вopŭ fi totŭ-d'aȣna попȣлĭ opiџinaлĭ ne-indenendenцĭ пînъ ла сълбъtічipe, вopŭ пъstpa mȣltŭ timпŭ лібеptatea шi каpaктepȣлŭ лopŭ naцionaлŭ, dapŭ вopŭ fi izoлацĭ de toatъ лȣmea, пpin ȣpmape вopŭ îndъpъtnічi în toate pamȣpiле manifestaцiȣнеĭ faкȣлtъцелopŭ inteлектȣале шi

тораłе аłе нацiѫнеłорѫ чiвiłisate; de ачеea ворѫ ръmînea totѫ-d'aѫna sъраччї, нештiindѫ de łѫksѫ nічї de комfortѫłѫ вiецеї. Din контра, попѫłiї каре шedѫ în кîmпiї шеце, ворѫ fi прiiмitopї d'a devenі нацiѫнї чiвiłisate, къчї врîndѫ, неврîndѫ ворѫ venі în контактѫ кѫ попѫłiї каре iї înконцiоаръ, прiн ѫрmаре ворѫ intpa în pîѫłѫ кѫргъторѫ, каре кондѫче totѫ ценѫłѫ ѫmanѫ пъ каłеа неîntoapsъ кътре desвоłtapea чiвiłizaцiei, indѫstpieї шi aptełopѫ, прiн ѫрmаре кътре вогъцiе, łѫksѫ шi пłъчерiłе вiецеї, însъ totѫ dintp'ачеаstъ казъ, ачештї попѫłї нѫ ворѫ fi în stape a пъstpa mѫłtѫ timпѫ łiвeptatea шi indeпenца łорѫ нацiонаłъ, къчї орї къ вор fi вiрѫiцї орї вiрѫitopї, dapѫ nічї odatъ izołaцї în нeѫtpałitatea łорѫ.

Операцiѫнiłе пачifiче internaцiонаłъ, (навiгацiѫнеа, воiацiѫрї шi комерцѫ) прекѫmѫ шi чеłе ostiłе (pesвełѫ, inвasiѫнiłе шi mіграцiѫнiłе попѫłiłорѫ) аѫ контрiвѫitѫ mѫłtѫ a stinце ѫрmеłе орiцinаłе аłѫ difepitełорѫ каракtepe нацiонаłе; dapѫ пе de ałtъ пapte, пłѫгѫłѫ шi toate ратѫрiłе каре se рапорteazъ ła агрiкѫłtѫръ, ła îmвѫнътъцiрea пъmîntѫłѫї fъкîndѫłѫ maї комodѫ шi maї ospitaвiłѫ pentpѫ łъкѫitopiї sъї ѫmanї, аѫ контрiвѫitѫ mѫłtѫ d'a skimва шi кłimełе пъmîntѫłѫї, прiн ѫрmаре шi караkteрiłе нацiѫнiłорѫ. Ашѫ пѫtea чita aiчї o mѫłцime de esemпłе afipmatiве ła ideiłе ачеstea, întp'ałtѫ łокѫ вomѫ авea поate окаsiѫне a ворвi maї mѫłtѫ

despre aceasta, însъ mъ voiŭ mъrџini a pomeni nъmaĭ пъџine esemple. Че a fostŭ Џermania în timpъlŭ lъĭ Тaчitŭ? О пъdъre imensъ, ne ospilalierъ avîndŭ о klimъ de sitiribъ шi лъkъitъ de oarde d'asemenĭ enerџiчĭ, darŭ krъzĭ шi barbarĭ, eatъ че a devenitŭ frъmoasa Џermanie akъmŭ kъ milioanele sale de lokъitorĭ aшezaџĭ în oraшe плъkъte шi bъkъrîndъ-se d'o klimъ dълче. Stirpirea пъdъrilorŭ imense, agrikъltъra шi aшezarea oamenilorŭ aktivĭ în aceastъ parte a пъmîntълъĭ, a skimbatŭ natъra klimeĭ d'akolo шi în ъrma aчesteĭ шi natъra lokъitorilorŭ d'akolo; asemenea esemplъ vedemŭ шi în Italia. Kîndŭ Roma a fostŭ domnitoarea лъmeĭ шi o kapitaлъ d'o жъmъtate milionŭ de lokъitorĭ, înkonџiъratŭ de plantaџiъnĭ плъkъte шi kîmпiĭ kъltivate, klima eĭ a fostŭ sъnъtoasъ; darŭ de kîndŭ a devenitŭ ъnŭ чimitirŭ imensŭ ъnde s'a îngropatŭ toatъ чivilizaџiъnea antikъ, шi klima Romeĭ s'a stрikatŭ, ъnŭ aerŭ rъŭ (aria Catetiva) face aчestŭ oraшŭ (maĭ kъ seamъ vara) foarte ameninџatŭ de felъrimĭ de natimĭ, apoĭ desolaџiъnea шi întristarea kare domneшte пe kîmпiĭ împreџiъrъlŭ Romeĭ devenite stearпъ fъrъ arborĭ, fъrъ fîntînĭ шi deserte, s'a komъnikatŭ шi aerълъĭ, parkъ aerъл шi toate elementele шedŭ akolo плîngîndŭ пъ mormîntъlŭ лъmeĭ antiчe, ne лъîndŭ în seamъ de nimikŭ (пe aktъalĭ) desчendente degradaџĭ шi debilĭ kare se plimbъ între morminteлe eroilor antiчĭ. Într'adevъrŭ omълŭ шi пъmîntълŭ,

indiвidȣaлȣ шi ȣniвepsȣaлȣ sîntȣ totȣ d'aȣna în peлaцiȣnĭ intime, pечiпpoкъ ȣnȣлȣ кȣ aлtȣлȣ.— Întp'adeвъpȣ infлȣinцiлe fisiчe шi mopaлe sîntȣ soлidape, aшa dapȣ шi istopia цeпȣлȣĭ ȣmanȣ пe apatъ къ кȣлtȣpa în naintapea sa a ȣpmatȣ dpȣmȣлȣ Soapeлȣĭ, adeкъ a mepsȣ de лa opientȣ кътpe oкчidentȣ. Iatъ къ кiapȣ лȣmina fisiкъ шi mopaлъ se seamъпъ кeapȣ шi кȣ modȣлȣȣ naintepeĭ лopȣ asȣпpa пъmîntȣлȣĭ.

Difepinцa клimeлopȣ asȣпpa defepiteлopȣ patime. Este ȣnȣ лȣкpȣ foapte кȣnosкȣtȣ tȣtȣлopȣ mediчiлopȣ. Къ ȣnȣ omȣ din Enглitepa, Цepmania шi aлte asemenea цъpĭ nopdiчe, fiindȣ sȣпȣsȣ лa patima пeptȣлȣĭ (oftiкъ) гъseшte de mȣлte opĭ în Niцa, Venetцia шi aлte лoкȣpĭ în dȣлчea Itaлia, вindeкape шi o вiaцъ лȣпгъ; din кontpa ȣnȣ omȣ sъпъtosȣ mepгîndȣ din пȣmiteлe цъpĭ în Itaлia, este sȣпȣs a sȣкomвa лa niшte fpiгȣpĭ peлe шi tifose кape domnesкȣ кîte odatъ aкoлo în timпȣлȣ вepeĭ, шi вindeкapea patȣpaлъ a aчestopȣ fpiгȣpĭ sîntȣ mȣnцiĭ Aлпi din Eлвeцia. Кoпii кȣ tȣse mъгъpeasкъ ръвeлъ шi neвindeкaвiлe, 'шĭ гъsesкȣ вindeкape кîndȣ sкimвъ лoкȣinцa лopȣ kontinentaлъ întp'o лoкȣinцъ mapitimъ adeкъ пe o insȣлъ saȣ шi пe цъpmȣpiлe mъpeĭ; din кontpa oamenĭ atакaцĭ de sкopвȣtȣ, tpeвȣe sъ fȣгъ de клima mapitimъ шi sъ se aшeazъ лa ȣnȣ лoкȣ kontinentaлȣ depapte de mape.— Ast-feлȣ, пpoвedinцa diвinъ în dpeapta sa împapцiaлitate, a împъpцitȣ dapȣpiлe eĭ, кȣ

toate imперfекцiȣniле лорȣ̆ inерепte, пeste toate локȣрiле пъmîntȣлȣĭ.

Infлȣенца timпȣлȣĭ шi a staцiȣneĭ. Infлȣенца timпȣлȣĭ шi a staцiȣneĭ (saison) anȣлȣĭ depîndȣ̆ de infлȣенцеле климаtiче desпре каре amȣ̆ ворвitȣ̆ maĭ sȣsȣ̆; însъ sîntȣ̆ maĭ d'o natȣръ партiкȣларъ шi maĭ mърцinitъ; къчĭ doȣ̆e ораше каре amîndoъ se afлъ întр'о царъ шi întр'о климъ, поate съ fie sȣпȣse ла o maрe difeрinцъ în прiвinца ziлелорȣ̆ плoioase, кълdȣроase шi fpiгȣроase каре domneskȣ̆ аколо în difeрiteле timпȣрĭ шi staцiȣnĭ anȣале. Чiне поate tъгъdȣi къ кеарȣ̆ ла noĭ în Ромaniea nȣ este o maрe difeрinцъ în прiвinца ачeasta în Ромъnia maрe шi чea mikъ de шi amîndȣoe sîntȣ̆ пърцiле ȣneĭ църĭ?— De ачeea кȣ dpeптȣ̆ кȣвîntȣ̆ ziчea кеар Іпократe, къ dакъ воimȣ̆ съ stȣdiemȣ̆ infлȣinцеле timпȣлȣĭ шi a staцiȣniлорȣ̆ ȣnȣĭ локȣ̆, tребȣе съ ле stȣdiemȣ̆ кеарȣ̆ în локȣлȣ̆ ачesta. Însъ неавîndȣ̆ пînъ акȣmȣ̆ în прiвinца ачeasta peзȣлtate statistiче din toate цъpiле Еȣропеĭ, de ачeea воmȣ̆ пȣne aiчĭ peзȣлtateле челе maĭ imпоptante шi челе maĭ domnitoaре каре se panoaptъ ла ачeste kestiȣnĭ. Аша dapȣ̆ s'a doвeditȣ̆ къ:

I. Пріmъвара moptaлitatea întpe oamenĭ este în maкsemum (чea maĭ maрe) пе kîndȣ̆ вара), kîndȣ̆ nȣe вр'о епidemie) este în minimȣmȣ̆ (чea maĭ mikъ).

II. O пресiȣне аерȣлȣĭ преа maрe este шaĭ вътъшътоаре сънътъцеĭ шi maĭ перiкȣлоасъ

Дѹпъ D. *Каѕпарѹ*, аѹ mѹрitѹ de ла вîрѕta de 20 пînъ ла 60 de anĭ пе anѹ.

De ла 100 de бърбаці neînѕѹраці, 25.
De ла 100 de бърбаці înѕѹраці, 17.
De ла 100 de femeĭ nemъритate, 20. ші
De ла 100 de femeĭ mъритate, 16.

Періколѹлѹ пентрѹ femeĭ din каѹzа facереĭ, este în реалitate mѹлtѹ maĭ mікѹ de кîtѹ 'шĭ înкіпѹеѕкѹ ѹniĭ. Прогреѕеле шtiinцеĭ în арta оБѕteptрitікъ (de mamoѕ) аѹ fъкѹtѹ къ шорѹ акѹm mѹлtѹ maĭ пѹціne femeĭ дѹпъ facере, de кîtѹ maĭ nainte. În Прѹѕia ѕ. е. în anѹлѹ 1828 mѹреа dintре 107 лъѹzе, ѹna; dарѹ ла anѹлѹ 1850 mѹреа dintре 131 лъѹzе, ѹna; în Енглiteра аБіа dintре 171 лъѹzе, moаре ѹna.

Infлѹinца богъцієĭ ші а окѹпацiѹпеĭ вieцеĭ аѕѹпра mortaлitъцеĭ.

Sîрmanѹлѹ în ценералѹ, аре о вieацъ maĭ ѕкѹртъ de кîtѹ Богаtѹлѹ. Претѹtindenea ѕ'а арътаtѹ Богоцiеа ка ѹпѹ елementѹ ѕалѹtарѹ пentрѹ лѹпцimea вieцеĭ; însъ резѹлtателе ѕtatiѕtiче аѹ проБаtѹ ачеѕtea к'о ѕirѹранцъ înкъ maĭ mаре. Аша ѕ. е. ѕ'а арътаtѹ къ tерminѹлѹ meziѹ алѹ вieцеĭ este:

În Англіеа, 38 anĭ.
În Белціеа, 36 anĭ.
În Францiа, 35 anĭ. ші
În Рѹѕiа, 21 anĭ nѹmaĭ.

Dарѹ ші mъrimea, пѹtереа ші греѹtatea корпѹлѹĭ omeneѕкѹ este întр'о реларiѹne foapte

intimъ кȣ mъrimea terminȣлȣĭ de miжлокȣ aл vieцeĭ, prin ȣrmape în favorȣлȣ цъriлорȣ вогаte шi indȣstpiaлe. Аша dарȣ mъrimea de miжлокȣ a ȣnȣĭ omȣ este:

În Англia, кîte 5 пiчioape шi 9 цолȣрĭ.
În Белцiea кîte 5 пiчоаре шi 6 цолȣрĭ. dap
În Франчia кîte 5 пiчоаре шi 4 цолȣрĭ.

Ла Франчia e рарȣ a гъsi акȣmȣ рекрȣцiĭ maĭ mapĭ de кîte 5 пiчioape шi 4 цолȣрĭ, dарȣ гȣардia енглеазъ este компȣsъ de oamenĭ нȣ maĭ miчĭ de кîte 5 пiчioape шi 6 цолȣрĭ.

Греȣtatea de miжлокȣ a ȣnȣĭ omȣ de ла 18 пînъ ла 25 anĭ este:

În Англia, кîte 151 fȣnzĭ.
În Белцiea, кîte 140 „ шi
În Франчia, кîte 137 »

D. Benoit de Chanteauneuf a пȣвлiкatȣ ла Парis (în Annales d'Hygiéne publique) нiшte рeзȣлtate statistiче каре se рапортȣ ла diferite apondisimente але aчesteĭ mapĭ къпiтале, dintpe каре ȣнеле sîntȣ локȣite de oamenĭ вогацĭ шi алтеле sîntȣ pezidenцa sъръчieĭ, aчeste цifpe apatъ dintp'ȣnȣ modȣ foapte ремаркавiлȣ, mъsȣpa inflȣinцeĭ вогъцieĭ asȣпра mopтaлitъцeĭ; adeкъ пentpȣ 4 morцĭ în apondisementeле вoгate, se aflъ 5 morцĭ în чеде sъраче.

Проверевȣлȣ ziче, къ moaptea нȣ faче deosiвipe întpe sъракȣ шi вoгatȣ. Aчestȣ провервȣ нȣ este dpentȣ, къчĭ listeле de morцĭ în difepite църĭ, aȣ провatȣ къ moaptea biziteaзъ mȣлtȣ

maĭ adese orĭ kasa sъракѕлѕĭ de kîtѕ kasa богатѕлѕĭ. În Парisѕ s'a doвeditѕ къ întpe 100 de торцĭ богацĭ, 32 sîntѕ копiĭ, dapѕ întpe 100 торцĭ sъpачĭ, se aflъ 52 копiĭ! Апоĭ kîndѕ sъракѕлѕ a sкъпatѕ кeapѕ de перiкѕлeлe tinepeцeĭ, totѕ e saбia торцiĭ maĭ апpoane de dînsѕлѕ de kîtѕ de богatѕ. Шifoniepѕлѕ ла Парisѕ tpъeште кѕ zeче anĭ maĭ пѕцinѕ, de kîtѕ банкiepѕ d'аколо. Аша dapѕ, sъpъчiea пѕ пѕmaĭ къ despѕe пе omѕ de плъчерiле вieцeĭ, dapѕ i шi sкѕpteazъ ачeastъ вiaцъ; вomѕ вedea maĭ ла вале къ пѕ пѕmaĭ sъpъчiea, чi шi о вieaцъ oкѕпatъ кѕ лѕкpѕрĭ ostenitoape, пѕ поate sъ fie лѕнгъ.

Despre influinца oкѕпaцiѕnеĭ шi a позiцiѕnеĭ sociale asѕpra moptalitъцeĭ.

Прекѕmѕ sъpъчiea, аша шi mѕнка ostenitoape sкѕpteazъ вiaцa omѕлѕĭ; în пpiвinцa aчesta, ziче ѕп statistiкѕ, пѕtemѕ ziче, къ natѕpa a fostѕ nedpeaптъ, къчĭ лeпeшѕлѕĭ a datѕ о maĭ mape пepsпeкtiвъ пentpѕ вiaцъ, de kîtѕ omѕлѕĭ че 'шĭ petpeче вiaцa în mѕнкъ шi лѕкpape. Însъ omѕлѕ înцeлeптѕ пѕ mъsѕpъ вiaцa dѕпе лѕнцimea eĭ, ка ѕнѕ kotѕ de pînzъ, чi о mъsoapъ dѕпъ aкtiвitatea шi валоapea eĭ, шi негpeшitѕ în пpiвinцa aчeasta, omѕлѕ aкtiвѕ a tpъitѕ mѕлtѕ пе kîndѕ лeпeшѕлѕ п'a tpъitѕ пiчĭ de кѕmѕ чi a вeцetatѕ пѕmaĭ.

Черчetъpiле statistiче ѕpmate кѕ о mape бъгаpe de seamъ, în difepite цepĭ, aѕ apъtatѕ a-

ічї ніште резѕлтате foapte intepesante, пе каре ле вотѕ пѕті аічї ѕна dѕпъ алта.

Ін *Прѕсіа*, între 3795 de oamenї de difepite окѕпаціѕнї віtале, торці ла о вîpstъ таї таре de кîtѕ 25 de anї, аѕ ажѕnsѕ:

Попії (protestanцї) ла о вîpstъ de 65 anї.
Попії каtолічї (папіstашї) — — 66 —
Негѕцъtopії аѕ ажѕnsѕ ла о вîpstъ de 62 —
Амплоіацїї Statѕлѕї ла о вîpstъ de 61 $^{7}/_{10}$ —
Економії topestiepї ла о вîpstъ de 61 $^{5}/_{10}$ —
Мілitapії (чinѕріле de жos) — — 59 —
Adвокацїї — — — 58 —
Aptistії (піktopї), тѕzікапцї — — 57 —
Пpofesopії ші institѕtopї — — 56 $^{9}/_{10}$ —
Medічії (Доktopї) — — — 56 $^{5}/_{10}$ —

Ін Елвеціеа s'а fъкѕtѕ înainte кѕ 25 de anї ніште черчеtърї statistiче, каре аѕ аръtatѕ ка tepminѕ mezіѕ ал віецеї, пentpѕ difepiteле класе але soчіеtъцеї, în modѕлѕ ѕрmъtopѕ, adeкъ: tepminѕлѕ mediѕ ал віецеї ера:

Пentpѕ амплоіацїї Statѕлѕї sѕперіорї 69 de anї.
» pentiepї (капіtaлistї тарї) 66 —
» попі protestanцї . . . 64 —
» негѕцъtopї тарї ші амплоіацї infepiopї 62 —
» гръdinapі ші цесъtopі de пînzъ 60 —
» негѕцъtopі opdinapї . . . 59 —
» вірtaші . . . . 56 —
» zidapі, лемпарі ші чеasopnікapі 55 —

» църані, потковарі, чізmарі, кроітopі, imпрimatopi ші dоктopi	54	anĭ
» тъчеларі . . .	53	—
» лвкрътopі кв zіоа . . .	52	—
» bizitiĭ ші skp itoрi . . .	51	—
» брвtapі, візлаші (mapinepi)	49	—
» fepapі (лекатвші) . . .	47	—
» въпsitopі . . .	44	—

Двпе *Quetelet*, moptaлitatea oameniлорй în Оланда este, întpe църанї: внв mоptй пentpв 52 локвitopĭ, пе кîndй în ораше, întpe лвкрътоpiĭ fабрічелорй каре аў о віеацъ foapte вътъmъtoape плінъ de mizepiĭ, moape внв întpв 35.

Statistiкvлй *Clay* în Англіеа а гъsitй къ în орашвлй Престан tpъeskй dintpe 100 de оаmenĭ ші de копіĭ. de

		(Nовілĭ).	Nегвцътоpĭ.	Лвкрътоpĭ.
Двпъ	1 anй,	90	79	68.
»	2 anĭ,	87	78	57.
»	5 —	82	61	44.
»	10 —	81	26	38.
»	20 —	76	51	31.
»	40 —	63	37	20.
»	60 —	45	20	11.
»	70 —	25	13	6.
»	80 —	8	9	2.
»	90 —	3	0	0.
»	100 —	1	0	0.

Дарй нв нвmaĭ asвпра mоptaлitъцеі, чі ші asвпра desвoлtърeĭ difepiteлорй natime, dife-

pitеле окзпацiзпї вiтале аў о iпfлзiпцъ foapte însemnatъ; iatъ ачееа че штiiпца а afлатў în прiвiпца ачеasta.

Кроitорiї sзfеръ de piе; пînzapiї de tpîпшї; чizmapiї sîпtў iпохопdpiчї шi sзfеръ de окiї!

Въпsitорiї, гръdiпарiї шi берарiї, sзfере de резвmatismў шi de aptpite.

Пiкторiї шi tiпографiї аў колiкъ; чеasорпiкарiї sзfеръ de emopoide шi de боале de окiї.

Кошарiї аў каrкiпотў (skipз) пе пеле.

Ла zidapiї, dзлгерiї шi шъчелapiї se întîmплъ de мзлte орї ръпї шi kadepї.

Мъчеларiї, tабачiї, bizitiї, чiобапiї шi toцї ачеї каре зтблъ кз aпimaлеле domestiче, se întîmплъ de мзлte орї къ ле ese daлакў (карбзпкзлў) каре ïї омоаръ кзрîпdў.

Блъпарї sîпtў sзпзшї ла oftiкъ.

Копiї каре лзкреазъ în fабрiчї, sîпtў sлабї, п'аў sîпце în faцa лорў, sîпtў skpofзлошї шi пз tpъеskў мзлtў.

Ачеї каре pidiкў лзкрзрї греле saў каре зтблъ мзлtў къларе, пъtimeskў de stpiкъчiзпе.

Оаmeпiї каре шъdў мзлtў пе skaзпў, fакў пзцiпе miшкърї шi лзкрезў мзлtў кз капў, sîпtў sзпзшї ла feлзpimї de îпdiцestiзпї, ла tpîпжї шi în зpmъ шi ла iпохопdpie.

Dарў шi asзпра карактерзлзї mopaлў, окзпацiзпеа fisiкъ а зпзї отў, аре о iпfлзiпцъ deчisiве; iatъ кîte-ва esemпле:

Întpe soлdaцiї iпfaпtepistї deвiпе о maшiпъ,

aptiлepistȣлȣ̆ se faчe ȣnȣ̆ omȣ̆ de калкȣлъ, апоĭ кавалерistȣлȣ̆ devine ȣnȣ̆ omȣ̆ îndpesneцȣ̆ ши кȣpaцiosȣ̆.

Oamenii кȣ ȣn spiptȣ̆ adînкȣ̆, aptistiĭ цeniaлĭ. sȣfepe adese-opĭ de distpaкцiȣne ши нȣ sînt oamenĭ пpaкtiчĭ, afapъ de mediчĭ ши de advoкaцĭ de ши sîntȣ̆ ши eĭ savanцĭ, dapȣ̆ aȣ̆ ȣnȣ̆ spipitȣ̆ пpaкtiкȣ̆.

Кpoitopȣлȣ̆ este mȣлtȣ̆ maĭ deлiкatȣ̆ de кîtȣ̆ aлцĭ mesepiaшĭ (s. e. de кîtȣ̆ tîmплapȣ̆) dapȣ̆ e sлавȣ̆, fpiкosȣ̆ ши плinȣ̆ de vanitate. Ȣnȣ̆ oвsepvatopȣ̆ вȣnȣ̆ va кȣnoaшte ȣnȣ̆ кpoitopȣ̆ de лa o depъptape de doъ sȣte de пaшĭ, нȣmaĭ пpin ȣmвлetȣ̆. Чismapiĭ sîntȣ̆ oamenĭ sepioшĭ, dapȣ̆ ipoxondpĭ, кîte odatъ foapte eкsaлtaцĭ. S'aȣ̆ vъzȣtȣ̆ poeцĭ пpeкȣmȣ̆ (Hans-Saкs) ши fiлosofĭ mapĭ (Iaковȣ̆ Боеmȣ̆) eшindȣ̆ din tarma чizmapeлopȣ̆.

Mȣsiкanцiĭ aȣ̆ кîte odatъ пasiȣnĭ viĭ, (s. e. жокȣлȣ̆ къpцiлopȣ̆ etc) апоĭ ачееа каpe кîntъ кȣ instpȣmente de vîntȣ̆ (s. e. клапаpete ши flaȣte) sîntȣ̆ de mȣлte opĭ sȣпȣшĭ лa пatima вeцieĭ.

Aчeĭ каpe лȣкpeazъ кȣ metaлe, sîntȣ̆ ка ши metaлeлe лopȣ̆, adeкъ: aчeĭ каpe se oкȣпъ кȣ metaлe noвiлe (цiȣvepцiĭ, чeasopniкapĭ) sîntȣ̆ oamenĭ deлiкaцĭ ши noвiлĭ; пe кîndȣ̆ aчeĭ каpe лȣкpezȣ̆ лa metaлe opdinape sîntȣ̆ гpoшĭ ши opdinapĭ, ка ши metaлȣлȣ̆ лopȣ̆ (s. e. fepapiĭ).

Oamenii каpe ȣmвлъ mȣлtȣ̆ кȣ animaлe, devinȣ̆ în ȣpmъ stȣpizĭ ка ши animaлeлe, maĭ кȣ seamъ este aчeasta лa чioвanĭ (пastopĭ de oĭ) ши vaкapĭ (пъstopĭ de vaчĭ).

Ѕnȣ komedianlȣ kîndȣ a îmвътpînitȣ, face пe komedianтȣ пpetȣtindenea, апоĭ ла opĭ–че конверsaцiȣne simплъ, ворвеште ка пе ȣченъ.

Лекцiȣnea X.

Despre леџеа пȣтерiлорȣ марĭ.

«Nȣmepiле domneskȣ asȣпpa лȣmeĭ,» a zis ȣn aȣtopȣ. Întp'adeвъpȣ, în natȣpъ, пpeкȣmȣ шi în політiкъ ка шi în лȣmea soчiaлъ, пȣтъpȣлȣ este tpiвȣнaлȣлȣ sȣпpemȣ кape пȣmaĭ пepmitte пiчĭ ȣn feлȣ de апелаціe. Nȣтъpȣлȣ este apma чea maĭ пȣtepnikъ a timпȣлȣĭ modepnȣ; maжopitatea глаsȣpiлорȣ decide kestiȣніле челе maĭ imnoptante în вiaцa попȣлiлорȣ; ла aчeste împpeџiȣpъpĭ oamenii figȣpeazъ пȣmaĭ ка o цifpъ.

Oameniĭ de finanцъ шtiȣ maĭ вine de кîtȣ toцĭ, валоареа imnoptantъ a цifpeлорȣ, adeкъ a пȣmepiлорȣ; însъ пȣ пȣmaĭ eĭ dapȣ шi saвaнцiĭ sîntȣ siлiцĭ a peкȣnoaшte пȣtepea пȣmepiлорȣ. Fisiкȣлȣ tpeвȣe sъ fopmȣлeze леџiле natȣpeĭ în цifpe; пȣmaĭ atȣnчĭ este eлȣ în stape але мъsȣpa шi але stȣdia. Кimistȣлȣ пȣmaĭ пpin difepinцa пȣmepȣлȣĭ atomeлорȣ deoseвeште лȣкpȣpiле natȣpeĭ; s. e. пîĭnea din otpaвъ se deoseвeskȣ пȣmaĭ пpin difepinцa пȣmepȣлȣĭ (dapȣ пȣ пpin difepinцe natȣpeĭ) atomeлорȣ din кape sîntȣ komпȣse. Minepaлогȣлȣ tpeвȣe sъ пȣmepe гpa–

dѕріле ѕпгіілорѕ̆ mіпераделорѕ̆ sпре але кѕпоаште; апоĭ fъръ пѕmерѕ̆, mѕsіка п'арѕ̆ esіsta, къчĭ ачеаstъ арtъ este басаtъ asѕпра пѕmерѕлѕĭ шi a іnterвалѕлѕĭ sѕпеteлорѕ̆.

Nѕmерѕлѕ̆, am zіsѕ̆ maĭ sѕs, este o іdee, шi аша este. Nѕmaĭ dіn капѕлѕ̆ ѕпеĭ fіiпце рацiопабілъ, а пѕtѕtѕ̆ еші іdееа пѕmерѕлѕĭ. Fieкаре пѕmерѕ̆, zіче Арistоtелѕ, копрinde în sine о ѕпitate шi о mѕлtіплічіtate; dакъ zікѕ̆ s. e. пѕmерѕлѕ̆ патрѕ, atѕпчĭ 'mĭ іmaцiпѕ̆ . . . . (патрѕ) пѕпкtе пѕsе ѕпѕ лîпгъ алtѕ шi adѕпate întр'о ѕпitate пе каре о пѕmeskѕ̆ патрѕ; апоĭ кѕ ачеstѕ̆ пѕmерѕ̆ ка к'о ѕпitate, sokoteskѕ̆ акѕmѕ̆ înainte. Înкіпѕiцiвъ о іпsѕлъ пелокѕitъ de оаmeнĭ; пепtрѕ ачеаstъ іпsѕлъ mѕzіка пѕ поаte esіsta, fііпdѕ̆-къ ліпseskѕ̆ аколо sіпгѕріле fііпце каре sîntѕ̆ în stаре а adѕпа sѕпеtеле, а компара mъріmеа шi іпterвалѕлѕ̆ лорѕ̆ шi а'шĭ fорma іdееа de армоnіe шi de meлоdіe.

Аша dарѕ̆ пѕmерѕлѕ̆ este іdееа чеа maĭ îпалtъ în лѕmе; апоĭ ка о іdee sѕпремъ аре ші о пѕtере sѕпремъ în лѕmеа ачеаsta. Лѕкрѕріле челе maĭ комплікаtе, кеарѕ̆ ачеле despre каре омѕлѕ̆ de pîпdѕ̆ 'шĭ înкіпѕеште къ sîпіѕ̆ fъкѕtе прin întîmпларе, sîntѕ̆ sѕпѕsе ѕпеĭ леџĭ каре se пѕmеште *леџеа пѕmерілорѕ̆ mарĭ*.—

Kîte-ва esemпле пе ворѕ̆ înкредіпца къ аша este. Sъ îпчепеmѕ̆ кѕ fепоmепеле аерѕлѕĭ каре sîntѕ̆ челе maĭ варіабіле, adекъ de вîntѕ̆ плоĭ ш. ч. л. Чіпе пѕ штіе къ tіmпѕл este ѕпѕ̆

лȣкрȣ foapte варіабілȣ? Каре omȣ înцелеnlȣ afaръ de календаріstї, поаte щti maї nainte, че timnȣ ва fi поїmîїne, senin saȣ плоаіе, bîntȣ saȣ лініщtе?

Кȣ toate ачеstea, дȣпе обсервацiї de maї mȣлцї anї, fisiчiї s'aȣ înкредінцаtȣ къ пentрȣ fieщї-каре климъ este ȣnȣ *пȣтърȣ de mіжлокȣ înвapiaбілȣ*, пentрȣ zілеле de плоаіе щi de bîntȣ але anȣлȣї; прin ȣрmаре лецеа пȣmepілор marї (лецеа statistікъ) domneщte щi aічї.

Dapȣ о sъ ne întребъmȣ акȣmȣ: dакъ щі în sfepa віецеї omȣлȣї domneщte, ачеastъ леце? Dакъ авemȣ ȣnȣ пȣmepȣ (tepminȣ) de mіжлокȣ пentрȣ sънъtatea, dȣpitatea віецеї, fаkȣлtъцiле, пasiȣпiле, віpіȣцiле щi вічiȣpiле оameнiлорȣ?

Analisa ȣpmъloape ва ръsпȣnde ла ачеastъ întребаре. Omȣлȣ este пpodȣktȣлȣ пъmîntȣлȣї щі алȣ климеї. Кapaktepȣлȣ sъȣ se skimбъ кȣ skimбаpea паptікȣлapitъцiлорȣ natȣpeї sале. Ла omȣлȣ indiвidȣалȣ este întp'adeвъpȣ neste пȣtinцъ a adeвepi ачеstа; însъ обсерваціȣпiле fъкȣte ла о mȣлцime mape de oamenї, ne apatъ пе *omȣлȣ de mіжлокȣ*. Ачеsta este о fiinцъ абstpaktъ, nematepiaлъ; кȣ toate ачеstea, omȣлȣ de mіжлокȣ este nopma saȣ idealȣлȣ пentрȣ toate акцiȣпiле каре se manifestъ în віаца ȣmanъ. Елȣ este simцібілȣ npetȣtindenea. щi inвizibілȣ, întokmaї пpeкȣmȣ пȣnktȣлȣ щi лinia цеometpікъ sîntȣ баsа тȣtȣpopȣ кopпȣpілорȣ, щi кȣ toate ачеstea sîntȣ inвisiбіле щi nematepiaле. Omȣлȣ de

тіжлокȣ în пропорціȣnіле шi перfекціȣnіле пърцілорȣ корпȣлȣї sъȣ, este modeлȣлȣ пікторȣлȣї шi алȣ skȣлпtорȣлȣї, este totȣ d'odatъ ideaлȣлȣ frȣmȣseцеї шi алȣ sъпъtъцеї ȣmane; елȣ naшte креште, se desвoaлtъ, se însoaръ, prodȣче inвenціȣnї, akte de ценіȣ, de вірtȣte шi кеарȣ de кріme, se болпъвеште, îmвъtrîneште шi moape. Toate ачеste omȣлȣ de тіжлокȣ ле faче ка omȣлȣ indiвidȣaлȣ, корпоралȣ, însъ елȣ ле faче fъръ воinцъ ліверъ чi siлitȣ fiindȣ npintr'o nечesitate inвapiaвiлъ шi ачeastъ nечesitate este *лецеа пȣте. ілорȣ mapї.*

Шtiinцa каре ne a deskoперitȣ пе omȣлȣ de тіжлокȣ, se кіamъ *statistika.*

Чіne воеште акȣтȣ sъ ворвеаskъ desпpe stъріле oamenілорȣ în ценераллȣ; чіne este акȣm în поziціȣne a infлȣa asȣпра soчietъцеї omane ка omȣ ал statȣлȣї, ка леціsлаtорȣ saȣ ка mediкȣ пȣвлікȣ, треве sъ аївъ oapeшї-каре поціȣnї desпpe шtiinцa statistiчeї; къчї алtmintpeлеа, ва къdea în mapї epoape шi în локȣ sъ fakъ віne, ва faче ръȣ oamenілорȣ; întp'adeвърȣ шtiinцa omȣлȣї de тіжлокȣ este mîntȣipea попȣлілорȣ шi a цеnераціȣnілорȣ віitoape.

Dapȣ каре sîntȣ izвoapeле ȣnde statistika a лȣatȣ maтеpiaлеле saле?

Statistika a лȣatȣ materiaлеле saле din лisteле чiвіле saȣ din matpeкȣле ȣnde se apatъ кіцї oamenї морȣ шi кіцї копії naskȣ întp'ȣnȣ anȣ; din кондічіле вiserічeї, ȣnde sîntȣ трекȣte toate

късъtopiiле; din лisteле рекрвtaцiiлорв, вnde se apatъ întpe кîцї oamenї nedestoïniчї s'a apъtatв aбia вnвлв destoïnikв пentpв sepвiчiвлв miлitapв; din лisteле spitaлелорв, вnde se apatъ пentpв fie-кape opaшв кîцї oamenї съpaчї se болпъвesк пe anв шi чepв asiлв în spitaле, кape sîntв боaлеле domnitoape ла eї, шi кîцї aв mвpitв dintp'ачешtї болпaвї? Dap statistiкa mepџe шi maї depapte, чepîndв лвmina шi de ла soчietъцiле de asirвpapea вieцeї, вnde se apatъ întp'вnв modв maї клapв, moptaлitatea oamenilopв пentpв fie-кape вîpstъ шi пentpв fie-кape tpeaптъ soчiaлъ.

Maї sвsв amв datв o idee despre pezвлtateле кîштirate prin statistiкъ, aквm ле вoiв кomплекta шi prin esemплеле вpmътoape.

Din minвtвлв naштepeї, înчепе лeџea пвmepiлорв mapї a esepsa пвtepea sa asвпpa omвлвї. Mъpimea de miжлoкв a вnвї бъiatв noв пъsквtв este кв $^1/_{40}$ maї mape шi гpeвtatea sa кв $^1/_{10}$ opї maї mape de кîtв a feteї noв пъsквtъ. Кiap пвmepвлв de miжлoкв aлв бъeцiлopв пъsквцї e inвapiaбiлв; în fie-кape anв naskв în Eвpona în (цъpiле чiвiлisate) пentpв 100 fete 106 бъeцї. În Asia peлaцiвnea este кontpape; aкoлo naskв maї mвлte fete de кîtв бъieцї, de ачeea пвtemв съ ne esплiкъmв de че în toate timпвpiле, noлiгamia a fostв ла modъ în Asia, eap nв în Eвpona. Лeџiле шi oбiчeiвpiле noпвлiлopв sîntв konseквenцiле instinктiвe але kondiцiвnilopв fisiче шi клimatiче къpopa sîntв sвnвse.

Maĭ sssĕ ворбindĕ despre морталіtate, amĕ вѫzѕtĕ ка шi aiчĭ леџеа statisticheĭ saĕ a пѕмеріlорĕ марі este d'o foapte mape importanџie, шi аша amĕ арѫtatĕ, кѫ omѕлĕ de miжлокĕ este în челĕ maĭ маре періколĕ în period'a d'întîiŭ a віеџеĭ (адекѫ de ла 1 пînѫ ла 5 anĭ) шi кѫ ѕn вѫtpînĕ de 60 de anĭ, аре maĭ мѕлtѫ speranџѫ кѫ ва ажѕнџе ла о вîрstѫ de 70 de ani, de кîtĕ ѕn копілĕ de ѕn an кѫ ва ажѕнџе ла о вîрstѫ de 10 anĭ.

Statistiка арatѫ шi мѫрімеа influinџілорĕ вѫtѫмѫtoаре asѕпра omѕлѕĭ; прекѕмĕ este: sѫрѫчіеа, лѕкрареа nекontenitѫ шi osteneaла віеџеĭ. Întр'adeвѫрĕ, провербѕлĕ zіче кѫ moartea вiziteazѫ d'опоtрівѫ палаtѕлĕ богаџілорĕ ка шi бордеiѕлĕ sѫрачілорĕ; дарĕ вiziteлe eĭ ла палаtѕрі, sîntĕ мѕлtĕ maĭ рарĕ de кîtĕ ачелеа каре ле face пе ла бордеiѕріле sѫрачілорĕ.

Ла Парisĕ, întpe 100 de морџĭ богаџĭ se aflѫ 32 de копiĭ, дарĕ întpe 100 de морџĭ sѫрачĭ se aflѫ 59 de копiĭ; ва sѫ zікѫ пentpѕ fie-каре sѕtѫ de oamenĭ sѫрачĭ морĕ 17 maĭ мѕлџĭ în tinepeџe de кîtĕ ла чеĭ богаџĭ. Шifoniерѕлĕ în Парisĕ, Лondonĕ saĕ în Biena tрѫеште кѕ 10—15 anĭ maĭ пѕџin de кîtĕ банкіерѕл d'аколо; прin ѕрмаре sѫрѫчіеа, nѕ nѕmaĭ кѫ face віаџа амарѫ шi пenібілѫ, дарĕ о шi sкѕрteazѫ.

Дарĕ nѕ nѕmaĭ sѫрѫчіеа, чi мѕнка вѫtѫмѫtoаре преsкѕрteazѫ віеаџа. În таблеле sta-

tistiче каре am esпȣsŭ maĭ sȣsŭ, am възȣtŭ kîtŭ de маре este inflȣenца meseriiлорŭ ші a окȣ-пацiȣпiлорŭ вitaле asȣпра лонцевitъцеĭ Попiĭ din релцiеа katoлiкъ каре аŭ o вiацъ foapte odixnitъ, trъeskŭ maĭ mȣлtŭ de kîtŭ toцĭ medichiĭ каре петрекŭ o вiеацъ пенiвiлъ, ce aвîndŭ пiчĭ o оръ fiksъ пе seama лорŭ esпȣindȣ-se, totŭ mereŭ; eĭ trъesk maĭ пȣцin de kîtŭ toцĭ.

O konsoлaцiȣne пentrȣ oamenĭ лȣкрътopĭ 'este пȣmaĭ къ, пentrȣ ȣпŭ omŭ поБiлŭ, валoarea вiец-ĭ пȣ esistъ пȣmaĭ în лȣпцimea, чi maĭ кȣ seamъ în пȣterea eĭ întensiвъ; аша darŭ ȣn omŭ каре a лȣкрatŭ mȣлtŭ în вiaца sa, a trъitŭ mȣлtŭ saŭ пȣцinŭ; пе kîndŭ лепешȣлŭ daкъ a trъitŭ mȣлtŭ, n'a fъкȣtŭ алtŭ nimikŭ de kîtŭ a вецetatŭ mȣлtŭ. Клima ші ereditatea аŭ o inflȣinцъ foapte маре asȣпра лонцiвitъцеĭ.— Цеографiеа medikaлъ kîndŭ ва fi kȣлtiвatъ, ва esплiка într'ȣпŭ modŭ komплektŭ, inflȣinцa климелорŭ asȣпра вie-цеĭ omȣлȣĭ, însъ кеарŭ aкȣmŭ шtimŭ mȣлte îm-прецiȣрърĭ каре se raпортъ ла ачеаstъ kestiȣne. Аша s. e. шtimŭ къ în локȣriле ȣnde sîntŭ mȣл-te faбричĭ mortaлitatea e maĭ маре de kîtŭ în локȣriле ȣnde oamenii trъeskŭ din плȣгŭ. Къчĭ indȣstriiле (faбричiле) каре пе d'опарте îmбȣгъ-цеskŭ цеара, пе d'алtъ парte fakŭ o mȣлцime de sърачĭ, къчĭ fakŭ ка o mȣлцime de meseriĭ кȣ каре s'аŭ хрънitŭ oamenii maĭ 'nainte, sъ se fakъ aкȣmŭ прin mашinĭ ші ачештĭ oamenĭ desпoiaцĭ de пiinea лорŭ de maĭ nainte, sîntŭ

siліці a intpa ка sepвitopĭ ла mашine, ѕnde лѕкpeazъ 10—12 opе neînчetatѕ, ѕnde sînt înгesѕ ці.mѕлці întp'ѕnѕ snaціѕ mікѕ, шi ѕnde, dѕne toatъ mѕnка лopѕ, aвia кîштiгѕ atîta în кîtѕ noate sъ tpъiaskъ miseрaвiлѕ din zi în zi. — Asemenea шtimѕ къ în цъpiле вopeaлe. npeкѕm în цъpiле mѕntoase, oamenii tpъeskѕ mѕлtѕ. S e. În Nopвeціea moape ѕnѕлѕ întpe 50 de лoкѕitopĭ, ne кîndѕ în Цepmaniea moape ѕnѕ omѕ întpe 36 лoкѕitopĭ ne anѕ. Dapѕ întpe mѕnціĭ din Aвisinia (de шi se aфлъ întp'o noziціѕne цeoгpaфiкъ mepidionaлъ) fiindѕ-къ domneшte aкoлo ѕn aepѕ maĭ peчe, se гъseskѕ oamenĭ вътpînĭ nînъ лa 100—150 de anĭ шi maĭ вine, npeкѕmѕ вesteskѕ вoiaжopiĭ.

Aчeste konsidepaціѕnĭ iцieniче sîntѕ imnoptante nentpѕ кoлonizaціѕnĭ кape вopѕ sъ se aшeze în цъpĭ stpeine, saѕ nentpѕ eкsnedіціѕnĭ miлitape. Kîцĭ кoлonistĭ шi miлitapĭ aѕ лъsatѕ oaseлe лopѕ în nъmîntѕ stpein, neшtiindѕ maĭ nainte natѕpa клimatiкъ a aчesteĭ цъpĭ! Dpѕmѕлѕ de fepѕ de лa Пanama (în Amepiкa), ziче ѕnѕ statistiкѕ, ap nѕtea sъ fie fъкѕtѕ, nѕ de fepѕ, чi de oaseлe miгpanціiлopѕ Eѕponeenĭ, кape aѕ вenitѕ aкoлo din Eѕpona! — Pomanii antiчĭ, кîndѕ aѕ вpѕtѕ sъ aшeze o кoлonie miлitapъ лa вp'ѕnѕ лoкѕ stpein, aѕ tъiatѕ aкoлo ѕnѕ animaлѕ шi aѕ esaminatѕ fiкatѕлѕ aчestѕĭ animaлѕ; daкъ îлѕ aѕ гъsitѕ sъnъtos, s'aѕ aшezat aкoлo, iap daкъ nѕ, mepцeaѕ maĭ denapte; къчĭ aѕ zisѕ къ daкъ fiкatѕл

e stpikatŭ, totŭ animalŭ e болнавŭ. прin ѹрмаре, клima локѹлѹĭ пѹe сънътoaсъ nічĭ пentpѹ oamenĭ. Astъzĭ n'авemŭ tpeбѹinцъ de eксameнѹлŭ fiкaцiлорŭ; tepmometpѹ шi бapometpѹ sintŭ maĭ бѹnĭ indiкatopĭ пentpѹ квaлitъцiлe клimeлорŭ, în timпѹpiлe noastpe

Лeцea mоptaлitъцeĭ este atitŭ de sirѹpъ шi de konstantъ, în кitŭ, кeapŭ eпidemiea пѹцinъ o sкimбъ. Aшa s. e. în anѹлŭ 1831, кindŭ inвasiѹnea холepeĭ a fostŭ atita de mape, кeapŭ шi atѹnчĭ a fostŭ пѹmepѹлŭ mоpцiлорŭ пѹmaĭ кѹ ѹnѹ лa sѹtъ maĭ mѹлtŭ de кitŭ în ani de maĭ nainte. Aпoĭ statistiкa a шi apъtatŭ къ este o гpeшaлъ mape, къ se плinгŭ o mѹлцime de oamenĭ zikindŭ: пъкatŭ къ a tpeкѹtŭ timпѹpiлe векĭ, кindŭ oamenii aŭ fostŭ maĭ sънътoшĭ, maĭ цeaпънĭ шi aŭ tpъitŭ maĭ mѹлtŭ de кitŭ aкѹmŭ; къчĭ este o faпtъ sirѹpъ къ aкѹmŭ mopŭ maĭ пѹцinŭ oamenĭ de кitŭ nainte чinчĭ-zeчĭ de anĭ, fiindŭ къ statistiкa a konfipmatŭ къ atѹnчĭ mѹpea пe anŭ ѹnŭ omŭ întpe 31 de лoкѹitopĭ, пe кindŭ aкѹmŭ mоape ѹnѹ întpe 36 de лoкѹitopĭ, ва sъ ziкъ къ aкѹmŭ mopŭ în Eѹpoпa пe anŭ sѹte de miĭ de oamenĭ maĭ пѹцin de кitŭ atѹnчĭ.

Daкъ ne întpeaбъ чine-вa: чe miжлoaчe aŭ kontpiбѹitŭ лa aчestŭ pezѹлtatŭ saлѹtapiŭ? O sъ pъsпѹndemŭ, къ aчeste miжлoaчe sintŭ feлѹpimĭ dintpe кape mѹлte se aflъ în sfepa aкtiвitъцeĭ medічineĭ пѹбліче saŭ поліцienештĭ. Noĭ amŭ вopбitŭ лa ѹnŭ aлtŭ лoкŭ maĭ кѹ d'amъpѹnцѹ de-

spre medicina pъblikъ ши nъ вomъ mai pevenі aічі ла aчeastъ kъestiъne.

Пînъ akъm amъ въzъtъ kъ лeцea nъmepiлop mapi saъ лeцea statistikъ ape o inflъenцъ mape asъnpa вieцeї mateрiaлe a omълъї.

Dapъ nъtemъ sъ ne întpeбъmъ akъmъ: aчeastъ лeцe ape шi ea o inflъinцъ mape asъnpa вieцeї mopaлe a omълъї?

Este вp'o statistikъ pentpъ akцiъniлe mopaлe шi înteлektъaлe aлe omълъї?

Esnepienцa a pъsnъnsъ лa aчeastъ kestiъne foapte deлikatъ în simцълъ afipmativъ; adekъ a konвinsъ kъ keap шi aічі лeцea mopaлъ inflъeazъ întp'ъnъ modъ foapte imnoptantъ. Akцiъniлe mopaлe aлe omълъї individъaлъ deninde negpeшitъ de вoinцa sa лiвepъ, dapъ npiвindъ aчeste akцiъni dintp'ъnъ nъnktъ de вedepe maї цenepaлъ, o sъ гъsimъ kъ se ъpmeazъ dъne o neчesitate statistikъ.

Iatъ despre aчestea kîte-вa esemnлe!

Kъsъtopiea. Noї kpedemъ negpeшitъ kъ dakъ ne însъpъmъ, o facemъ npin вoinцa noastpъ лiвepъ, kape face kъ kъtape se însoapъ шi kъtape nъ; saъ kъ ne însъpъmъ astъzі шi nъ epі шi nічі mîine. Dapъ statistika a deskoneritъ aічі niшte împpeцiъpъpі kъpioase. Aшa s. e. a apъtatъ kъ întp'ъnъ kъpsъ de doъ-zeчі de anі, nъmepълъ oamenilopъ чe s'aъ kъsъtopitъ ne fieшіkape anъ a pъmasъ întp'o nponopцiъne konstantъ kъ nъmepълъ лokъitopiлopъ; keap шi вîp-

sta ачелора че s'а însȣpatȣ̆, аȣ̆ ръmasȣ̆ konstantȣ̆. Asemenea шi пропорцiȣnea întpe nȣmepȣлȣ̆ tinepiлорȣ̆ каре аȣ̆ лȣatȣ̆ fete шi алȣ̆ tinepiлорȣ̆ каре аȣ̆ лȣatȣ̆ вѫдȣве ш. ч. л. Кеар кiцї tinepї iаȣ̆ пе anȣ̆ fete fpȣmoase шi ȣpîte este sȣпȣsȣ̆ ȣneї лецї statistiче шi konstante. Bedeцї dapȣ̆ Domniлорȣ̆ къ кеар шi soapta noastpъ dакъ вomȣ̆ авеа о невастъ fpȣmoasъ nȣ е datъ în mîna statistiчеї omnipȣtente.

Кріme. Iatъ шi ȣn алt esemплȣ: fieшї-каре din noї este negpeшitȣ̆ лiберȣ̆ în акцiȣniле sале ка sъ komitъ о кріmъ saȣ̆ nȣ, кȣ toate ачестеа nȣmepȣлȣ̆ delekȣenцiлорȣ̆ пе anȣ̆, ръmîne konstantȣ̆ în fieшї-каре цеаръ mape. Аша s. е. este пробatȣ̆ къ în Fpanцa se prezenteazъ 7200 delekȣenцї naintea кȣрцеї asesopiлорȣ̆, dintpe каре а tpeia napte este лiбepatъ шi doȣъ пърцї kondamnate; dintpe ачештї 7200, oamenї жȣmъtate nȣ штiȣ̆ sъ skpie шi sъ чiteaskъ шi nȣmaї $^1/_{30}$ napte dintp'înшiї аȣ̆ пpiimitȣ̆ о edȣкацiȣne sȣпepioаръ. Inkлinapea чеа maї mape pentpȣ кpimъ se desвoaлtъ în Fpanцa ла вîpsta de 28 de anї, dapȣ̆ în Anглiеа, ачестеа se ȣpmeazъ ла вîpsta de 25 de anї. Кеар шi modȣлȣ̆ кpimeї depinde de вîpsta кpiminapiлорȣ̆, de клima локȣлȣї шi de каракtepȣлȣ̆ нацionaлȣ̆ ал попȣлiлорȣ̆. Аша dap попȣлiї mepidionaлї atакъ вiаца, пе kîndȣ̆ попȣлї din клimеле pече atакъ авереа шi пропpietatea алtора. Апої opdinȣлȣ̆ dȣпъ каре кpimеле se ȣpmeazъ ȣna dȣпe алta, este чеlȣ̆ ȣp-

тъtорŭ: каріера крімеї începe кȣ fȣрtішагŭ, пе ȣрmъ віне віолацiȣне, пе ȣрmъ оmорȣлŭ, пе ȣрmъ оtрътвіреа ші în fіне пласtографіеа; дарŭ ші si-нȣчіdереа formeazъ кіtе odatъ актȣлŭ fіналŭ а ȣнеї asemenea каріере înгрozitоаре.

Fiindŭ-къ amŭ поmenitŭ aiчї de sinȣчідере, trебȣе sъ adaorŭ къ кеар aiчї statistiка а arъtat пȣtереа konstantъ а inflȣinцелорŭ sале, къчї а пробаtŭ къ s. e. în Франца în fie-каре anŭ 3084 oameni komitŭ sinȣчidерea, dintре каре 3190 sъ spȣnsȣrъ, 995 se arȣнкŭ în апъ, 432 sъ îm-пȣшкъ, 130 sъ omорŭ кȣ instrȣmente askȣцite ші 317 sъ otrъveskŭ. Чеlŭ maї mare нȣmърŭ (Maximum) al sinȣчidiлорŭ, se întîmплъ în лȣнеле de варъ, прекȣmŭ ші în лȣнiле în каре se плъ-teskŭ кiріiле каselорŭ pentrȣ ȣнŭ trimestrȣ; ва sъ zікъ лipsa de банії кiріеї prodȣче sinȣчiderea!

Апої штiinцa statistiчеї а mersŭ maї de-parte ші а кътаtŭ inflȣinцa леџеї нȣmерiлорŭ marї ші asȣпра desvoltъреї inteliџенцеї ȣmane, ші iatъ че rezȣltate кȣрioase а гъsitŭ.

Mediокritatea inteliџенцеї ръmîне konstantъ, adeкъ нȣmерȣлŭ skoлarilорŭ de капачitatea me-die, ръmîне totŭ-d'aȣna ачелашŭ; кеар ші pеr-sonalitatea ші metoda progresivъ а instrȣкцiȣнеї пȣбліче, аре о inflȣinцъ нȣmaї sekondarъ asȣ-пра ачеstȣї rezȣltatŭ.—

Darŭ iatъ niште rezȣltate înкъ maї кȣрi-oase: adeкъ statistiка aratъ къ челе maї бȣне опȣрї dramatiче, aȣtoriї лорŭ ле а skrisŭ în-

tp'o вîpstъ de 30—40 de anĭ; komediiле челе maĭ клаsiче, aвtopiĭ ле a sкpisȣ̆ fiindȣ̆ întp'o вîp-stъ de 40 пînъ ла 55 de anĭ. Dȣпе ачеаstъ вîp-stъ papȣ̆ a ешitȣ̆ o komedie клаsiкъ de sȣвtȣ̆ mîna ȣnȣĭ aȣtopȣ̆. Аша dapȣ̆ s'a пpoвatȣ̆ къ вîpsta чеа foapte 'naintatъ nȣ este вîpsta пpodȣкtiвъ, ȣnde inteлiџenџa sȣпepioapъ stpълȣчеште, чi din kontpa fлoapea inteлiџenџeĭ, înfлopeште de ла 30—55 anĭ, dȣпъ ачеаstъ вîpstъ, omȣлȣ̆ ape mi-siȣne a adȣпa шi a eлaвopa ideeлe de maĭ na-inte, dapȣ̆ nȣ a кpea ideĭ nȣoъ, къчĭ епока кon-чепџiȣneĭ ideiлopȣ̆ nȣoae, a tpeкȣtȣ̆.

Iatъ че лȣminъ mape шi admipaвiлъ пъ-sпîndеште штiinџа omȣлȣĭ de miжлoкȣ̆, asȣпpa шti-inџeĭ omȣлȣĭ indiвidȣaлȣ̆; iatъ domenȣлȣ̆ statisti-чеĭ кape se întinde песте toatъ sfepa акџiȣni-лopȣ̆ matepiaлe, mopaлe шi inteлeкtȣaлe aлe o-mȣлȣĭ. Кȣ dpeптȣ̆ кȣвîntȣ̆ пȣtemȣ̆ ziче, къ штiinџа леџеĭ пȣmepiлopȣ̆ mapĭ, este штiinџа чеа maĭ mape. Întp'adeвъpȣ̆, fepiчipea џenepaџiȣniлop вiitoape este вazatъ asȣпpa кȣпоштinџeĭ ачеstopȣ̆ леџi. Ȣn попȣлȣ̆ e mape кîndȣ̆ oamenĭ mapĭ кape îлȣ̆ гȣвepпъ, se oкȣпъ кȣ штiinџа леџеĭ пȣme-piлopȣ̆ mapĭ!

Лекџiȣnea XI.

Despre mediчina statȣлȣĭ.

Statȣлȣ̆ ape nȣ nȣmaĭ ȣnȣ̆ dpeптȣ̆, чi кеapȣ̆ o datopie d'a ȣpma în sînȣлȣ̆ sъȣ̆ opdineлe че-

pȣte de кътpe iцiena попȣларъ, каре аȣ sкопȣ а прелȣнцi віаца membрiлорȣ sъĭ шi а desвolta вȣna лорȣ esistenцъ fiziкъ, кîtȣ se ва пȣtea maĭ віne. Sкопȣлȣ челȣ maĭ прiнчiпалȣ ал formърeĭ soчieтъцiлорȣ omeneшtĭ, а fostȣ шi este протекцiȣnea речiпрокъ în totȣ че se atinцe de sъпъtatea шi de siгȣранцa вieцeĭ. Аша dарȣ fieшĭ-каре omȣ indiвidȣалȣ este datорȣ а ȣрma toate регȣлеле каре ворȣ serвi а protecа sъпъtatea sa indiвidȣалъ шi totȣ d'o datъ sъпъtatea пȣвлiкъ. Nȣ noate fi eртatȣ ȣnȣĭ omȣ sъ ziкъ «eȣ нȣ воiȣ sъ asкȣltȣ ла ordiniле iцieniче але statȣлȣĭ, eȣ sîntȣ stъпîнȣ пе віаца mea шi daкъ eȣ нȣ воiȣ sъ'mĭ пъstreazъ віаца, niminĭ нȣ noate sъ mъ siлeasкъ а о пъstra, къчĭ eȣ sîntȣ stъпîn пе віаца mea.»

Aiчĭ este o ероре mаре. Neгрешitȣ къ fieшĭ-каре omȣ este stъпîn пе віеаца sa, întoкmaĭ прекȣmȣ fieшĭ-каре чiteцan este stъпîн пе kasa каре о аре; însъ прекȣmȣ нȣе пеrmisȣ nimȣлȣĭ ка sъ dea fокȣ kaseĭ saле пȣsъ în mizлокȣлȣ орашȣлȣĭ, sȣвtȣ кȣвîntȣ къ е stъпîn пе пропрietatea sa, къчĭ fокȣлȣ noate sъ se комȣniче шi алtорȣ kase înвечiнate шi лĭ ва fаче ръȣ, аша шi fieшĭ-каре omȣ indiвidȣалȣ нȣ noate ȣрma кȣ кориȣлȣ шi віаца sa орĭ че ва воi, кîndȣ asemenea акцiȣne noate sъ ръsпîndeasкъ ръȣtate шi moарte asȣпра soчieтъцeĭ întreцĭ. Къчĭ провidinцa diвinъ каре а datȣ oameniлорȣ instinкtȣлȣ soчiaвiлitъцeĭ, ia datȣ шi о soлidарi-

tate (легъtѹръ речіпрокъ) комѹнъ.— Орї-че înnaintаре прогресівъ, продѹче ѹn folosѹ комѹnѹ, asemenea ші орї-че skadenцъ ші ръѹ каре se арatъ ла ѹnѹ пѹnktѹ ал пъmîntѹлѹї, ва авеа maї пе ѹрmъ ніште înfлѹінцe tріste каре se ворѹ întinde foapte деnapte.

Аша dapѹ este пробatѹ къ statѹлѹ аре ѹnѹ dpentѹ inkontestaбілѹ ші netъгъdѹitѹ а прокламa opdinіле іцieniче пѹбліче în sfepa sa, ші fieшїкаре мембрѹ ал ачестѹї statѹ аре о datopie sakpъ але ѹрma прекѹmѹ аре о datopie sakpъ а ѹрma лецiле statѹлѹї каре detepmineazъ релацiѹnea sa indiвidѹалъ кѹ sочietatea întpeагъ.

Обiektѹлѹ лекцiѹneї noastpe de astъzї ва fi о ревistъ цeneралъ asѹпра акцiѹnілорѹ statѹлѹї în ачееа че se atinцe de mediчіna statѹлѹї.

Ѹna din прівігеріле statѹлѹї челорѹ maї imпоptante, este d'a авеа ѹnѹ kontpoлѹ asѹпра корпѹлѹї medikалѹ, adekъ d'a авеа о гаранцie къ ачеї каре se окѹпъ кѹ sъnъtatea пѹблікъ, sîntѹ капабілї а îmплini misiѹnea лорѹ imпоptantъ авîndѹ sпре ачеаstъ о destѹлъ edѹкацiѹne stiinцifikъ ші formалъ.

Ла нічї о царъ біne чівілizatъ, nѹе пepmis

пітвлві а esерsа практіка medікалъ, dакъ n'аре о dіпломъ medікалъ каре este гаранцieа капачітъцеі sале. Тоаte профеsівпіле sîntв лібере în Англіеа, къчі конкврепца sілеште пе ачела каре аре пвціпе капачітъці, а лъsа локв ла впв маі капабілв de кîtв dînsвлв, пвмаі арtа medікалъ пве ліберъ пічі аколо; къчі вп medікв (fisiчinв) требве sъ înfъціше́zе о dіпломъ ка sъ fie реквпоsквtв ка medікв. Nвмаі în епока копілъріеі а оаменілорв ші în stареа лорв барваръ, а fostв ерtаtв tвtвлорв ка sъ fie dокtорі, преквмв este ші аквмв în орientв. Nвмаі ла Еціпtenіі antічі а пвtвtв fi обічеів de еsпвпеа пе болпаві кв патв афаръ în вліцъ ші întребъ пе орі-че tрекъtорв dакъ кvпоаште «вр'вп леак ла боала пъtімашвлві».— Zeв, е tімпвлв ка sъ înveteazъ аквмв ші ла поі кв tоtвлв dокtорі-целе dвпе ла махалале кв прафвріле лорв de арціntв віі tоtв-d'авna în пвмъръ de 9, saв кв fвмвріле лорв меркврíале, кв каре оtръвеsкв оаменії; е tімпвлв къ впії din кълвгъріі sъі реînчепе а se оквпа кв мîntвіреа інімеі кре-штіпілорв каре sîntв фраціі лорв, ші se învеteazъ а fаче візіtеле medікале ші а sкріе рецеtе каре

sîntȣ o spaĭmъ pentрȣ орĭ-чine каре ле чiteште saȣ maĭ віne каре ле гîчеште авiя fiindȣ плine de грешеле; e timpȣ кîndȣ шi пȣвлiкȣлȣ nostрȣ din maхалале шi dȣпе ла ораше, sъ прiimeaskъ mode de Парisȣ нȣ нȣmaĭ în îmвръкъminte чi шi în къȣtарea волпавiлорȣ лорȣ. Dapȣ шарлаtani mediкалĭ sъ'шĭ adȣкъ aminte къ timпȣлȣ ва-гавопцiлорȣ mediкалĭ кȣ a лорȣ stpiгаре пȣвлiкъ de «καλος ηατρὸς» a treкȣtȣ, împreȣпъ кȣ faлапга шi кȣ алte калаmitъцĭ пȣвлiче, кърора Романia a fostȣ destȣлȣ sȣпȣsъ maĭ 'nainte.

Mediчina полiцieneaskъ a Statȣлȣĭ тревȣе sъ îngpiжeaskъ шi a înfiinцa institȣte de віне-faчерĭ шi de foлоase пȣвлiче, преkȣmȣ sîntȣ spi-taлȣрĭ, asiле pentрȣ zmintiцĭ, asiле pentрȣ ор-fanĭ, kase de Вакчine (върsatȣ), kase de edȣкацie pentрȣ копiĭ пъsкȣцĭ орвi, saȣ пъsкȣцĭ sȣрzĭ шi mȣцĭ; въĭ пȣвлiче шi soчietъцĭ de авstinenцъ de вȣȣtȣрĭ spiptoase ш. ч. л.— Despre toate acheste вomȣ ворвi întр'ȣпȣ алtȣ локȣ maĭ пъ ларгȣ.

Mediчina statȣлȣĭ proteцe вiaцa шi sъпъtatea локȣitорiлорȣ прin înцîmплърĭ пепорочite каре poate sъ întîmпле пе ȣлiце шi dрȣmȣрĭ пȣвлiче; ea îngpiжеште pentрȣ aшezъminte de sкъпареa

nenорочіцілорŏ каре аŭ fostŏ atinшĭ înгравъ d'ŏnŏ періколŏ de moapte (s. e. înекаці în anъ, de-цераці saŭ tpъsniці); ea întoкшеште регŏле шi повеце пŏбліче în timnŏріле de enidemiĭ; ea înкъ npoteџe кеар animaлеле domestiче în кon-tpa бpŏtaлitъцеĭ oamenілорŏ барбарĭ.

O mediчinъ поліціenească metodiкъ шi бŏnъ тpeбŏe sъ înкопціоаре пе omŏ de ла леагънŏ пînъ ла mopmîntŏ, din minŏtŏлŏ naшterei пînъ în minŏtŏлŏ mopцеĭ.— Noĭ шtimŏ din чеде es-пŏse maĭ sŏs къ moptaлitatea чea maĭ mape este ла копiĭ miчĭ în aniĭ чеĭ d'întiiŏ aĭ віецеĭ лорŏ, maĭ кŏ seamъ întpe копiї іллегалĭ (din amopŏ, natŏpaлĭ); însъ nŏe xotъpîtŏ пînъ акŏmŏ каре dintpe amîndŏoъ sistemeле este maĭ префарабілŏ, adeкъ: opĭ edŏкаціеa комŏnъ în staбілimente mapĭ pentpŏ копiї гъsiцĭ saŭ pentpŏ opfanĭ, opĭ edŏкаціеa ачеstорŏ копiĭ în sînŏлŏ familiiлорŏ партiкŏларе кърŏia aŭ fostŏ конfiate?

Pentpŏ soчietatea noastpъ modepnъ, maĭ кŏ seamъ a четъценілорŏ ŏnde s'a fъкŏtŏ обічеiŏ кŏ dameле sъ nŏ dea цiцъ копiiлорŏ, чi înкpe-dinцеазъ doĭчiлорŏ ачeastъ гріжъ mape шi sa-кpъ, nŏe fъpъ imnoptanцъ pentpŏ toate џenepa-

ціѕніле віitoape, ка копії ѕъ аїбъ doїчї ѕънъ-toase, neatakate de natimї kponiче каpe otpъвeѕкѕ лаптеле ші комѕнікъ копіілорѕ пътiміле лорѕ. Toatъ ѕoчietatea пѕблікъ ѕe inteperesеазъ de a-чеаstъ чеstiѕne, къчї totѕ копілѕлѕ este пînъ ла ѕn градѕ, ѕn domenѕ ал statѕлѕї. Nѕ nѕmaї în Ѕnapta antiкъ, чі în fie-каpe statѕ біне opгані-zatѕ, opї-че fiinцъ ѕmanъ este o fiinцъ foapte пpeцѕitъ а къpia пepdepe este пpiвitъ ка о пep-depe а statѕлѕї, ка о мікшѕpape а пѕtepeї пѕ-бліче. Aпoї daкъ omѕлѕ indiвidѕалѕ este пpea ѕъpакѕ ѕаѕ пpea stѕnidѕ ші nѕ dъ о edѕкаціе fiziкъ бѕнъ копілѕлѕї ѕъѕ, atѕnчї ачеаstа pъmîne ла ѕаpчina statѕлѕї. Kîndѕ ѕnѕ гѕвеpnѕ лаѕъ це-nepaціea віitoape ка ѕъ ѕe ѕлъвеаѕкъ în edѕка-ціѕnea fisiкъ, atѕnчї компpomite віitopѕлѕ na-ціѕneї; kîndѕ о лаѕъ în обѕкѕpitate ші întp'o neipe mopaлъ, пpenapъ кѕ mîїnеле ѕале, pево-лѕції ші ѕгѕdѕitѕpї tepiбiле, kîndѕ ачеаstъ naціе, fъpъ кълеѕѕѕ ва tpeчe din обѕкѕpitate în pеціѕ-nea лѕmineї. Ѕnpe fopmapea комплектъ а ti-nepimeї, ѕîntѕ чеpѕte ші ѕtабілimente de бъї ші ѕкоале de кълъpie ші de nataціѕne. Maї ла ѕале, în naptea ѕneціалъ а dietetiче, вomѕ вop-

ві maĭ mѕлtѕ despre aчeste aшezъminte, însъ: este o грешеалъ mape ка sъ'шĭ înкinѕiaskъ чі-не-ва, fiindѕ-къ s'aѕ neкatѕ ѕniĭ înotîndѕ în anъ, saѕ к'aѕ къzѕtѕ dѕпъ калѕ шi s'aѕ вътъmatѕ, nѕ tpeбѕe nimini sъ maĭ întpe în anъ saѕ se sѕie пъ калѕ; ѕpmîndѕ ast-feлѕ, atѕnчĭ nѕ tpeбѕe nіminea sъ se maĭ пѕie în кopaбie шi кеар tpeбѕe sъ aĭбъ fpiкъ чine-ва sъ se кѕлче în patѕ, fiindѕ къ ѕniĭ aѕ mѕpitѕ кѕлкацĭ fiindѕ în patѕ.

De Domenѕлѕ medічinеĭ statѕлѕĭ este шi înгріжіреа пentpѕ алецереа difepiteлорѕ profesiѕnĭ dintpe кape nѕ toate sîntѕ faвopaбiле sъпътъцеĭ. Din esпѕnepea de maĭ sѕsѕ ва bedea opĭ-чіne кape din meѕepiiле oamenilорѕ sîntѕ maĭ вътъmъtoape вieцеĭ шi sъпътъцеĭ, пpin ѕpmape nѕ tpeбѕe sъ алеагъ asemenea meѕepie; кеар statѕлѕ tpeбѕe sъ esepseze infлѕinца sa лeцitimъ spre a împiedeкa o întindepe пpea mape a aчestopѕ meѕepiĭ.

Dapѕ кеар шi petpeчepiле пѕбліче în zилеле saле de sъpбътoape, tpeбѕe пѕse sѕbtѕ pрівігеpea statѕлѕĭ. Къчĭ жокѕpiле шi petpeчepiле пѕбліче, nѕ nѕmaĭ къ daкъ nѕ sîntѕ paцionaбiле, deвine кîte odatъ пepiкѕлoase шi пpodѕкѕ moapte

în локѕл плъчереї, dapѕ ші asѕпра desвolтъpeї каракtерѕлѕї mopaлѕ ші а побілітеї simџірілорѕ, ачеstорѕ акџіѕпї пѕбліче аѕ о înfлѕinџъ foapte mape; къчї kîndѕ ла ѕпѕ попѕлѕ, snektakoлѕлѕ ѕпеї ексекѕџіѕпї de moapte, saѕ ѕпеї лѕпte sînџероasъ de dѕoї taѕpї (ка în Snania) este възѕtѕ кѕ mѕлtъ плъчере, ла ѕпѕ asemenea попѕлѕ пѕtemѕ sъ zічemѕ къ desвoлtapea sa în mopaлъ ші чівілizaџіѕпе пѕе înкъ naintatъ преа mѕлtѕ. Asemenea kîndѕ ла ѕпѕ попѕлѕ sъ гъseskѕ amîndoъ estpemeлe ѕпа лîпгъ алtа, adeкъ о богъџіе foapte mape лîпгъ о съpъчіе estpaopdinape, de ѕпѕ asemenea попѕлѕ пѕ пѕtemѕ zіче къ е fepічitѕ. În pesoptѕлѕ іџіенеї попѕларе апарџіпе ші fondaџіѕпеа sочіеtъџілорѕ de abstinenџе din бъѕtѕpa лѕкpѕpілорѕ sniptoase, прекѕmѕ s'а ѕpmatѕ în aniї dѕпе ѕpmъ în ѕпеле џърї чівілizate în Еѕропа. Беџіеа este ѕпа din каѕzeле чеде maї efікаче але кpімелорѕ. Кѕ dpentѕ кѕвîntѕ а zisѕ ѕпѕ леџіstѕ modepnѕ: snѕneџї mie kîte bedpe de pakiѕ sъ беа întp'о џаpъ ші о sъ въ snѕiѕ kîte asasinate, fѕptішагѕpї ші алtе кpіme грабе se komitъ în ачеastъ џаpъ. În Anглiea, în timпѕpiле noastpe, ѕпѕ попѕ а-

nsme Pater Mathev a fondatŏ soчietъцĭ de aвstinenце, în кape fieш-кape memвpв se îndatoреazъ a nв rвsta niчĭ odatъ în вieaцa лвĭ niчĭ o пiкъtвpъ de paкiŏ saŏ de вinŏ saŏ de pomŏ шi nвmaĭ în кasŏ de воале dpeptŏ pemediŏ opdonatŏ de къtpe вnŏ mediкŏ. Miĭ de oamenĭ din пoпopв în Aнглiea шi în Nopdвлŏ Amepiчeĭ saŏ însкpisŏ de atвnчĭ кa memвpiĭ aчesteĭ soчietъцĭ шi eatъ лвкpв квpiosŏ! Nвmepвлŏ кpimeлop aлŏ aчestopŏ oamenĭ, atîta de aвondinte maĭ nainte, s'aŏ îmпвцinatŏ пe вpmъ întp'вnŏ modŏ foapte însemnatŏ. Eatъ o пpoвъ a inflвinцeĭ въвtвpiлopŏ snipt8oase asвпpa mopaлeĭ пввлiчe!

Soчietвцĭ filapmoniчĭ saŏ de кîntекŏ din rвpъ, sîntŏ iapъшĭ mizлoaчe efiкaчe пentpв desвoлtapea sъпъtъцeĭ пввлiчe кa шi пentpв indвлчipea кapaкtepвлвĭ шi desвoлtapea чiвiлizaцiвneĭ. Din пвnкtвлŏ de вedepea iцieneĭ, este квnosквtŏ къ, кîntеквлŏ sistematiкŏ, nв nвmaĭ къ nв ataкъ плomвnĭ, чi din кontpa ĭĭ îmпвtepniчezŏ пъzindŏ кeapŏ вniĭ oamenĭ d'o кonstitвцiвne deвiлe de desвoлtapea пъtimeлopŏ de плomвniĭ. Dapŏ din пвnкtвлŏ de вedepea mopaлŏ, este квnosквtŏ къ mвsiкa este вna din apteлe fpвmoase кape a a–

вѕtѕ̆ чеа maĭ mape infлѕенцъ în istopia чівілі-zaцiѕnеĭ aĭ oameniлорѕ̆. Попѕлiĭ кѕ ѕп каракtерѕ̆ sълбatiкѕ̆, aѕ̆ шi о mѕziкъ sълбatiкъ; попѕлiĭ miлitapĭ aѕ̆ кînteчĭ naцioнaлe înfoкate, пе кîndѕ̆ попѕлiĭ пачifiче шi пastopaлĭ aѕ̆ кînteче лipiче, d'о meлodie dѕлче шi sѕавъ. De ачеea Plato în вestita кapte еа репѕбліка despре каре а maцinatѕ̆ eлѕ̆, а пpeskpisѕ̆ пentpѕ репѕбліка sa ѕnѕ̆ feлѕ̆ de mѕziкъ пaptiкѕлapъ шi а чepѕtѕ̆ къ ачела каре ва skimба ачеastъ mѕziкъ, sъ fie nedensitѕ̆ de moapte ка ѕпѕлѕ̆ каре а вpѕtѕ̆ sъ skimбe konstitѕцiea statѕлѕĭ. Мѕлte tpiѕmfe, ziче Lamartin, fpanчeziĭ ле sîntѕ̆ datopĭ кînteкѕлѕĭ nѕmitѕ̆ Marseilleuse. Soлdaцiĭ Елвецienĭĭ кîndѕ̆ aѕdѕ̆ кînteкѕлѕ̆ лорѕ̆ naцioнaлѕ̆ fiindѕ̆ în цapъ stpeinъ, sîntѕ̆ пpinшĭ d'о meлaнкoлie пpofѕndъ, d'о nostaлцie (dopi de kasъ) каре deвine ла еĭ о пatimъ de moapte, de ачеea nѕ este пepmisѕ̆ peцimenteлорѕ̆ Елвецienĭ каре sepвѕ̆ цъpiлорѕ̆ stpeine, ка sъ кînte ачеstѕ̆ кînteкѕ̆. Pomaniĭ antiчĭ, ла opĭ-че masъ бѕпъ, tpeбѕia sъ aĭбъ mѕzika (лаѕtapĭ) шi aѕ̆ zisѕ̆ ка, atѕнчĭ diцestiѕnea sъ faче maĭ біne. Eatъ че infлѕinцa mape ape кînteкѕ asѕпpa sъпътъцеĭ шi desвoлtъpeĭ soчiaлe

а ꙋпора попꙋлії. Dарꙋ dакъ пе d'о парtе, о mꙋzікъ бꙋнъ este ꙋна din челе maĭ побіле шi плъкꙋtе amꙋzemente пꙋблiче, пе d'алtъ парtе чере iџiena попꙋларъ къ ꙋрекiле пꙋблiкꙋлꙋi съ fie апърате de кончерtе гратisꙋ, каре ле daꙋ ꙋнiĭ stрепгарi каре merгꙋ поапtеа пе ꙋлiцъ шi tꙋрбꙋръ лiнiштеа оаmенiлорꙋ кꙋ «тралалеле» лор шi кꙋ експекtораціꙋнiле лорꙋ mꙋzікале каре рꙋпꙋ ꙋрекiле оаmенiлорꙋ.

Лекціꙋнеа XII.

Domнiлорꙋ!

Ne а ръmasꙋ съ ворбimꙋ astъzĭ înкъ de ꙋнеле чiркꙋmstanџе, каре se рапоартъ ла парtеа џенералъ а iџiенеĭ попꙋларе.

Поліціеа Medічiналъ este о раmꙋръ modерпъ а administраціꙋнеĭ statелорꙋ, каре а продꙋsꙋ dежа бiне-fачерi imense soчietъцеĭ шi ĭi ва продꙋче în viitорꙋ înкъ maĭ mꙋлtꙋ. Съ пꙋ съ sпeрie чiне-ва de espresiꙋнеа «поліціе»; еа пꙋ este întocmaĭ tероареа пꙋблiкꙋлꙋi кꙋmꙋ 'шi imaџiна ꙋнiĭ, шi de mꙋлtе орi лꙋкреазъ înтр'ꙋнꙋ

modȣ adeвърatȣ вine-fъкъtорȣ.— Sfера лȣкрърeї a поліціeї medікале, este foapte mape; însъ noї ne вomȣ търціni a enȣmерa нȣmaї ȣnеле din-tр'înseле.

Чine a fъкȣtȣ din orientȣ шi din прінчіпatеле Danȣвiene, цъpї fеpiчite nemaї sȣпȣse вічіȣлȣї tеpiвiлȣ aл чiȣmeї, nemaї siлindȣ не локȣitорiї sъї sъ fȣгъ, пъръsindȣ каsеле шi toate аверіле лорȣ, прекȣmȣ în timпȣріле векї кîndȣ s'a аръ-tatȣ în ȣліцъ ȣnȣ чiоклȣ кȣ figȣра sa sinistръ, шi кȣ steaгȣл sъȣ рошȣ, aпȣnцъtорȣлȣ морцiї шi препъdipeї? Чine, zікȣ, a гоnitȣ чiȣma din цара noastръ? Toatъ лȣmea este d'o опініȣne, adeкъ, къ institȣtȣлȣ карantaineлорȣ a fъкȣt'o! Dapȣ aчeste institȣte nȣ sîntȣ алtȣ nimікȣ de кîtȣ ȣ-neлe din креаціȣніле moderne але поліціi me-dікале.

Чine a fъкȣtȣ къ în капitaлеле Eȣрoпеї, ȣліціле sъ nȣ esaлеze totȣ mереȣ, aвȣрї infек-toшї de кîinї морцї шi de алte кadaвере, каре zъчea акоlо, прекȣmȣ sъ вede în ȣnеле ораше оріentале? Чine a fъкȣtȣ къ aчeastъ кȣръцenie a ȣліціlорȣ, комвinatъ кȣ ȣnȣ sistemȣ întрегȣ нȣmitȣ «Sistemȣлȣ însъnъtoшipea орашелорȣ»,

a продȣs къ ȣнеле ораше че ераȣ maĭ nainte вetpeле fpiгȣpiлорȣ, але tifosȣлȣĭ шi алторȣ боале лiпiчioase, аȣ debenitȣ акȣmȣ локȣinцеле oamenешtĭ челе maĭ sънътоase? Чine a ȣskatȣ бълцi mefitiче шi ле a skimбatȣ în гръdinĭ înkîntътоape? Чine a fъкȣtȣ ачеste skimбърĭ imense? Niminea алtȣл, de kîtȣ пoлiцiea medikaлъ.

Чine a fъкȣtȣ къ, kaseле oamenилорȣ, în локȣ d'a fi întȣнекoase, odъiле шi гaнгȣpiле лiпsite de лȣminъ шi de aepȣ îndestȣлatȣ, продȣкîndȣ natimiле de skopбȣtȣ шi de skpofȣле, ба înкъ ameninцîndȣ sъ kazъ în opĭ-че minȣtȣ neste капiteле локȣitopiлорȣ лорȣ? Чine a лȣminatȣ oamenиĭ, повъцȣindȣ'ĭ a skimбa бopdeiле лорȣ, în палате somntȣoase? Пoлiцiea medikaлъ a fъкȣtȣ ачеasta.

Чine a гonitȣ maĭ din toate opaшеле Eȣponeene, чimitipiле nentpȣ îngponъчiȣnea mopцiлорȣ, a nȣ maĭ fi în кȣpцiле бiсepiчiлорȣ în пъȣntpȣлȣ капitaлелорȣ, чi afapъ în kîmniiле izoлate? Чine a konstatatȣ къ ачеstȣ oбiчeiȣ векiȣ este foapte вътъmътоpȣ sънътъцеĭ пȣблiче, къчĭ kîtȣ de adînkȣ se îngpoane mopцiĭ, totȣ se ezaлeазъ în чimitepĭ niшte raze вътъmътоape про-

ꙁinindȣ din deskomnoziцiȣnea kadaверiлорȣ, maĭ kȣ seamъ вара, шi каре noate продȣче кеарȣ ȣnȣ ръȣ mape шi imensȣ în timnȣpiле de enidemie?— Чine a demonstpatȣ къ кiарȣ nentpȣ simцȣлȣ estetikȣ алȣ nostpȣ, ачeste кȣрцĭ de вiсеpiчiле miчĭ, фъръ арворĭ, фъръ niчĭ ȣnȣ opnamentȣ плъкȣtȣ, продȣкȣ asȣnpa omȣлȣĭ o simцipe mȣltȣ maĭ întpistъtoape de kîtȣ вedepea ȣnȣĭ чimitipȣ modepnȣ în Eȣрона, ȣnde se înfъцiшеазъ афаръ din вapiepiле орашелорȣ o гpъdinъ imensъ nлantatъ de nлatanĭ, saлкîmĭ шi алцĭ арворĭ tȣфошĭ, în mizлокȣлȣ кърора staȣ niчĭ monȣmente, mopmintеле înkonцiȣpate de флорĭ, паркъ аpъtȣ къ sȣfлетеле ачestopȣ mopцĭ aȣ алesȣ dpentȣ локȣinцa лорȣ, ȣnȣ napadisȣ кȣ флорĭ admipaвiлȣ шi d'o odoape sȣaвъ? Чine a фъкȣtȣ шi ачestea? Пoлiцiea medikaлъ a фъкȣt'o!

Чine a фъкȣtȣ, къ oвiчeiȣлȣ варварȣ d'a înгропа mopцiĭ nȣцine ope dȣne espipapea лорȣ, sъ nȣmaĭ esiste, шi къ nȣe nepmis a înгропа ȣnȣ moptȣ nainte 48 de ope dȣne moaptea лȣĭ. шi dȣne че ачeastъ moapte este konstatatъ de кътpe ȣnȣ medikȣ komnetentȣ? Чine a sȣsцinȣtȣ кȣ вiгópe o лȣntъ mape кȣ npeжȣdекъцiле nonȣлаpe, каре stpiгаȣ къ ачeasta este o tipanie? Чine a апроваtȣ къ neȣpmîndȣ awa, noate sъ se

esпsie ла кrіma чea maĭ terіbілъ, adeкъ d'a înгропa oamenĭ вiĭ; къчĭ difepite kazsрĭ aš konstatatš къ din nenoрочіре, întр'adeвърš s'a înгропatš oamenĭ nefiindš морџĭ adeвърaџĭ, чi nsmaĭ лешinaџĭ (asfiкsaџĭ); къ eĭ s'aš sкsлatš în mopminteле лорš шi de лiпsipea aepsлsĭ шi de sпaĭmъ, aš msрitš dsпe anкsietъџiле шi ssfepinџеле челе maĭ infepnaле, în кîtš s'a гъsitš sпеле кadaвере кs mîiпеле лорš msшкate de desesпераре шi пекazš? (Bezĭ Isisš 1856, No: 15, aptiкoлsлš întitsлatš: морџĭ înвiaџĭ.)

Чine zічemš, a întpodssš ачeastъ лeџe saлstаре în рапортsлš înгропъчisneĭ морџiлорš? Eapš поліџiea medіkaлъ a fъкst'o.

Întр'adeвърš, o вsпъ поліџie medікaлъ tpeвse sъ înкoпџioаре пе omsлš soчiaлš кs apiпiле saле protектpiче, de ла леагъпsлš sъš пiпъ ла пatsлš морџiĭ, tpeвse sъ'лš însoџeasкъ ла toate opeле saле de плъчере шi de dsрере, ла zіleле saле de sълвътoape кa шi ла ачeле de жале шi de întpistаре.

Dapš шi sistemsлš înгрiжireĭ metodiче a sъpmaniлорs statsлsĭ, formeazъ o рamsръ a поліџieĭ medікaле. Къчĭ sъръчiea deвine de msлte opĭ, вpîndš nевpîndš, sпš izворš вътъmъtорš пentps sъпъtatea psвлiкъ, кеарš шi a пъpџiлорš

попѕлаціѕneĭ neatinse de сърѫчіе. Sîpmaniĭ a-пъsaці sѕб жѕгѕлѕ nечеsіtъцеĭ, рарѕ къ îngрі-жеsкѕ pentpѕ кѕръцепіĭ, апоĭ ачеаstъ пекѕръцепіе întinde efeктеле sале вътъmътоаре de mѕлte opĭ mѕлtѕ maĭ depapte, peste кѕартірѕлѕ лорѕ. Kîndѕ se desвоаltъ întp'ѕnѕ орашѕ, prin каѕza înde-съpeĭ oameпілорѕ, о боалъ tifoasъ шi коntaціоasъ, кеарѕ шi холера în кѕартірѕлѕ съpачілорѕ, tpe-бѕе съ tpemѕpe шi богаціĭ, каре шеdѕ în пала-tѕріле лорѕ spaціоase depapte de вatpa infeк-ціѕneĭ.

Nічĭ о поліціе medікалъ, кеарѕ nічĭ о пѕ-tepe omeneaskъ, пѕ поаte съ nimічеаskъ съpъчіа întpe oameni. N'a пъskѕtѕ пînъ акѕmѕ ѕпѕ ле-цistѕ, каре арѕ пѕtea prin вр'ѕпѕ ofisѕ saѕ леце a desfiinца паѕперіsmѕл шi a faче ка съ пѕmaĭ fie съpачĭ în лѕme; дарѕ prin mizлоачіле ра-ціонабіле, гѕверпѕл поаte съ desfiinцеазъ efeк-tele вътъmътоаре a сърѫчіеĭ înfiinцîndѕ ѕпѕ sis-tem каре faче къ съpmaniĭ, каре пѕ sînt în stape a'шi кîштіга пîinea лорѕ, fiindѕ болпавĭ, estponiaцĭ saѕ паралітічĭ, съ npiimeaskъ акаsъ ажѕtoape шi съ пѕ чершаskъ шi съ întinzъ mîna în пѕблікѕ; ѕпѕ spектаколѕ tepiбілѕ, nesѕfepitѕ pentpѕ opĭ че omѕ simціблѕ, кеарѕ шi degpadantѕ pentpѕ toate soчіetatea omeneaskъ.

În Англiеа, mіла ші каріtatеа пȣблікъ este sistematiżatъ. Аколо, прекȣmȣ̆ fiе-каре omȣ̆ плъtеште ȣnȣ̆ imotȣ̆ (бірȣ̆) statȣлȣĭ, аша плъtеште ші ȣnȣ̆ бірȣ̆ deosебitȣ̆ пentpȣ sȣsцinepea sъpачі-лорȣ̆ (taкsa sъpачілорȣ̆). Гȣвернȣлȣ̆ прііmеште ачеште банĭ ші 'ĭ împapte întpe sъpачĭ; авîndȣ̆ гріже а нȣ înкȣpaжа прінtр'ачеsta пе чеĭ лепешĭ ші sъnъtоші, каре нȣ ворȣ̆ sъ mȣнчіаskъ ші пpefеpeażъ а se degpada пînъ ла mіsepie de чершеtорĭ.

Afapъ de ачеаsta, sîntȣ̆ алte inвенцiȣnĭ mo-depne протекtріче пentpȣ sъpачĭ, s. е. Каsа de Економіĭ пentpȣ sъpmaniĭ лȣкpъtорĭ ȣnde fiе-каре лȣкpъtорȣ̆ (ȣвріерȣ̆) onestȣ̆ поаtе sъ depȣie о пара, din каре 'ĭ а pъmasȣ̆ de прisosȣ̆, ка sъ нȣ о келtȣеаskъ dȣminiка în кîрчіоmъ, ші ка sъ pъmîie în банка de Економіе dpentȣ̆ pеsервъ пеn-pȣ dînsȣлȣ̆ ші fаmіліа sa, în ziлеле de бъtpînеце saȣ̆ de боалъ кîndȣ̆ нȣ поаtе sъ лȣкpeże. А-чеste бънчĭ de Економіе аȣ̆ fъкȣtȣ̆ пе ȣвріерĭ maĭ економікоші, maĭ soліцĭ ші 'ĭ а depъptatȣ̆ de вічіȣлȣ̆ абȣzȣлȣĭ în бъȣtȣpa лȣкpȣріlорȣ̆ sniptȣoase. Asemenea ші soчіеtъцеĭ de ажȣtоapе mȣtȣале, (pечіпроче) întpe sъpmaniĭ ȣвріерĭ, în каре mem-бріĭ soчіеtъцеĭ se îndatopeżȣ̆ а'шĭ da ȣnȣлȣ̆ ал-tȣia ажȣtорȣ̆ în timпȣріле de боале ші de neno-

ročipe, sîntŏ tpŏ foapte solstepe ші лȣкрezŏ în контра efектелорŏ nenopočite a съръчіеі класелорŏ de жosŏ, але soчietъціе. omeneшті

Акȣmŏ Domnілорŏ, вomŏ tpakta despre kîte-ва кȣestiȣnî foapte imnoptante кape s'a ivitŏ în pamȣpa полiціеі medikале în zілеле noastpe.

Чеа d'întîia кȣestiȣne este: Statȣлŏ ape елŏ dpentŏ ші кеapŏ datopie a împedika къsъtopiea oamenілорŏ преа tinepî, кape n'aŭ înкъ o poziціȣne soчіалъ asiгȣpatъ, saŭ a sъpmanілорŏ, saŭ ачелорŏ кapе sîntŏ болнавî de patima epeditapъ (de moштenipe)?— Ръsпȣnsȣлŏ este къ nînъ ла ȣnŏ градŏ: da! Къчї e înвеdepatŏ къ къsъtopiiле oamenілорŏ преа tinepî кape n'aŭ înкъ o poziціȣne soчіалъ, продȣче паȣпеpismŏ (sъpъчіе) întp'ȣnŏ Statŏ; къчї aчeste перекї tinepe fakŏ mȣлцї копiї, fiindŏ-къ sîntŏ tinepî ші fiindŏ-къ n'aŭ алтъ окȣпаціȣne. Este кȣnoskȣtŏ къ попȣлiї ші indiвidi неокȣпацї ші чеї sъpачї, fakŏ mȣлцї копiї; чеї d'întîiŏ гȣstŏ adese opî плъчеpiле конжȣгале dpent mizлок de a гoni ȣpîчіȣnea неокȣпаціȣнеї, ші чеї de алŏ doiлеа sпpe a ȣita mizepia вieцеї ші a se konsoла d'алтъ пpiваціȣne simцitoape. Апоі продȣкціȣnea mȣлtopa копiї, de ші este o бenedeкціȣne a чepȣлȣї ла oamenî mȣnчitopî ші кape aŭ o poziціȣne so-

чіалъ asігврatъ, asemenea шi în църї каре нв sîntв înкъ пrea вmплвte de oamenї; пе d'алтъ парte este внв іzворв de sвferінцъ шi de mizepie ла попвлії шi oamenї sърачї шi fъръ mвнкъ, maї кв seamъ de ліnsa пъmîntвлвї, преквтв în Ірланda.

E dapв înвedepatв къ Statвлв аpe dpentв a împedікa ачеstв віітopв аmеpінцъторв пенtpв внв dînsвл. Dapв пе d'алтъ парte нв e de tъгъdвitв къ toate mъsвpiле лвate de вnеле State în рапорtвлв ачеstа, în локв d'a deвenі salвtapie, аѕ deвenitв fвneste saѕ ілвzopiче; adeкъ къ oamenії н'аѕ оБserвatв aчеste леџї шi ле аѕ înшелatв, fiindв în контpа dopінцелорв лорв џепеpале, saѕ къ tinepії împedікaџї fiindв d'a лвa soџii леџitime, аѕ лвatв џiitoape; аѕ fъквtв копії іллеґалї каре аѕ tpeбвінцеле лорв ка чеї леґалї. Stapea fiziкъ a Statвлвї нв s'a îmбвнътъцitв dapв прintpe ачеаstъ mъsвpъ, пе кîndв stapea mopaлъ лвї s'a înpъвpeцitв. Апої нв tpeбве sъ вitъmв къ шi пе d'алтъ парte, oamenії кatв naintaџї în вîpste, papв къ se бвквpъ de къsъtopie fepiчitъ. În zілеле noastpe вedemв adese-opї внв omв aштentîndв пînъ ла вîpsta de 40 шi 45 de anї, пînъ кîndв a doбînditв o поziџівne soчіалъ, пе вpmъ se însoapъ шi iea o fatъ de 20 de anї.

Че este adese-орї effeкlълъ ачеstорї къsъtорії moderne? Бърбаtълъ, каре пînъ ла 40 de anї a tръitъ o віеацъ de raрsonъ (flъкъъ) шi a бъutъ din пахаръле плъчерілорь destълъ, преа destълъ шi noate nesle мъsъръ; кînдъ se însoаръ, este ostenitъ, блазatъ; віеацa а перdutъ пentрu елъ чеа maї mаре parte din fермечіле sале; este desiлuziопаtъ; елъ чере акumъ odіхпъ шi кînдъ ва fi болпавъ къ soцiea sa sъ'лъ каuтe. Dаръ sъ пе uitъмъ акumъ ла біata soцie. Ea este o tînъръ d'абia 20 de anї каре п'а tръitъ înкъ nimiкъ шi каре se мъритъ ку rînдuлъ d'a tръi; inima eї e înкъ плinъ de iлuziuniле tinereцeї, imaцinaцiunea eї fерbinte îї prezintъ o лume maцiкъ, o лume ка unъ paradisъ, ачеаstъ fru-moasъ лume de каре аъ auzitъ atîtъ de mулtъ шi пе каре пu кunoamte înкъ nimiкъ. Че amaръ tребue sъ fie soapta eї, кînдъ se aflъ лъпцuitъ пentрu toatъ віеацa ку unъ omъ каре аре ideї ку totuлъ kontrapiї! Пentрu dînsa лumea e unъ віitорь; пentрu елъ unъ treкutъ; пentрu елъ къ-sъtорiea este unъ ашезъmîntъ d'o asistinцъ mu-tuaлъ în momente de suferinцe, пе кînд пentрu ea къsъtopia este o sочietate înтоkmitъ d'a gusta плъчеріле maї dулче în sочietate de кîtъ în sta-реа singuратiкъ. Апої кînдъ ла вîрsta de 45

de anĭ, ва înчепе елŭ а deвeni tatълŭ ȣnȣĭ копілŭ; оаре ва авеа timпŭ а terminа edȣкаціȣnea копіілорŭ съĭ? Оаре ва авеа плъчере а'ĭ вedea шi пе еĭ креsкȣцĭ шi вȣкȣрînдȣ-se d'о позіціȣne sочіалъ?

Еatъ Domniлорŭ, къ ачеаstъ кȣestiȣne de къsъtopie орĭ în tinepeце пînъ кînдŭ омȣлŭ n'а doвîndit înкъ о позіціȣne sочіалъ, saŭ ла о вîpstъ înaintatъ dȣпe че а doвîndito; еatъ. zікŭ къ ачеаstъ кȣestiȣne nȣ este înкъ pезолȣtъ, este înкъ în stape de stȣdiŭ шi de проблеmе.

Sъ ворвimŭ акȣmŭ de кȣestiȣnea, dакъ Statȣлŭ аpe dpentŭ sъ împiedіче оamenіĭ кȣ patimĭ kontaціoase (лipічіoase) saŭ epeditape (de moштenipe) sъ nȣ se însoape? Nȣ поate sъ fie nічĭ о îndoiалъ, къ Statȣлŭ аpe ачеstŭ dpentŭ шi кіapŭ о datopie sакръ а împiedека asemenea аліанцъ nefepічitъ шi вътъmъtoape, nȣ nȣmaĭ челорŭ каpe о факŭ, чі шi ла toatъ sочіetatea. Оаре Statȣлŭ n'аpe dpentŭ а împiedека ȣnŭ партiкȣларŭ а фаче о казъ nepікȣлоasъ pentpȣ fокŭ, de шi fieшĭ-каpe este stъпînŭ пе аверea лȣĭ? Къчĭ аnpinzînдȣ-se каsa лȣĭ, о sъ se întinzъ fокȣл peste totŭ орашȣлŭ шi ва deвeni о калаmitate пȣвлікъ; аша dapŭ шi о къsъtopie kontpактatъ de оamenĭ atinшĭ d'о patimъ epeditapъ (s. e.

ftisis saȣ̆ oftikъ) ва deвeni вatpa nenoрочipeĭ de ȣnde sъ ва ръsnîndi ȣnȣ̆ ръȣ̆ nentpȣ toatъ soчietatea, шi Statȣлȣ̆ ape nȣ nȣmaĭ dpentȣ̆, чi шi datopia a o îmniedeкa. Despre mizлoaчeлe npin каре Statȣл ap nȣtea faчe aчeasta шi daкъ aчeste mizлoaчe sîntȣ̆ nozibiлe în stapea aktȣaлъ a Statȣpiлopȣ̆, aчeasta este o aлtъ kestȣiȣne în каре nȣ intpъmȣ̆ aiчĭ.

O kestiȣne maĭ npaktikъ, noate шi maĭ importantъ este o kestiȣne жȣpidikъ, каре este лegatъ foapte intimȣ̆ kȣ mediчina noлiцieneaskъ, adekъ: kȣestiȣnea înkisopiлop nȣбліче. Sîntȣ̆ mȣлte state каре n'aȣ̆ niчĭ înkъ kȣnoштinцъ d'aчeste kȣestiȣnĭ. Аколо kondemnaцiĭ nentpȣ feлȣpimĭ de kpime шi de вinĭ kopekцionaлe sîntȣ̆ apȣnkaцĭ întp'o înkisoape komȣnъ, întp'o temniцъ. Ȣnȣ̆ asasinȣ̆ kȣ o inimъ îmnetpitъ, de каре toate ȣpmeлe de kȣцetape mopaлъ, s'aȣ̆ dȣsȣ̆ de mȣлtȣ̆, este аколо nȣsȣ̆ întp'o odae kȣ ȣnȣ̆ tînъpȣ̆ каре e înkisȣ̆ nentpȣ o miкъ вinъ kopekцionaлъ (s. e. nentpȣ ȣnȣ̆ mikȣ̆ fȣptiшagȣ̆) каре a komisȣ̆ nentpȣ întîia opъ în вiaцa sa. Oape, intpeвemȣ aкȣmȣ̆: nȣ ва deвeni вeчinъtatea asasinȣлȣĭ naintatȣ̆ în калеа kpimeĭ, o nenopoчipe шi o nepdepe mopaлъ nentpȣ tînъpȣлȣ̆, каре aбia a fъkȣtȣ̆ nasȣлȣ̆ чeлȣ̆ d'întîiȣ̆ în aчeastъ кале tepiбiлъ? Ne-

грешitȣ къ нȣ ва вeni нічї odatъ ȣнȣї medікȣ în rîndȣ, ка sъ пȣie întр'ȣнȣ snitaлȣ, ȣнȣ omȣ болнавȣ d'ȣнȣ mікȣ гȣtȣраiȣ, лîнгъ ȣнȣ болнавȣ de tifosȣ saȣ de чіȣmъ saȣ d'алte боале лінічіoase; къчї în ачеstȣ казȣ, болнавȣлȣ de гȣtȣраiȣ, în локȣ d'а гъsi în snitaлȣ віndeкаре d'о natimъ mікъ, ва dобîndi аколо о natimъ maї mаре, maї nерікȣлоаsъ ші кеарȣ mортaлъ. Кȣmȣ dарȣ жȣdекъtорȣлȣ, каре tрimite пе deлiкȣentȣлȣ ла înкisoape, întокmaї ка medікȣлȣ пе болнавȣ ла snitaлȣ, adeкъ sпре а fi коріџіeatȣ ші вindeкatȣ аколо d'о natimъ мораль каре о аре, кȣm dар întребȣ, жȣdекъtорȣлȣ нȣ se teme ші елȣ ка аmestекаpea întре deлiкȣenџї пentрȣ о вінъ mікъ кȣ кріminaлȣл пentрȣ кріme maрї ші îmȣлџitъ, нȣ ва adȣче ȣнȣ рeзȣлtatȣ кȣ totȣлȣ kontраріȣ sкопȣлȣї sъȣ ші къ deлiкȣentȣлȣ, în локȣ d'а se коріџіa în înкisoape, ва deвeni аколо înкъ ȣнȣ кріminaлȣ maї nерfeкtȣ ші maї înкоріџівiлȣ?

Dȣпе че оamenii komnetenџї а жȣdека în asemenea кȣestiȣнї, s'аȣ înкredinџatȣ къ este întр'adeвърȣ аша, s'аȣ rînditȣ а înfiinџа ȣн алt modȣ de înкisoape ші atȣнчї s'а пъsкочitȣ metoda нȣmitъ *челȣларъ saȣ Пeнsiлвaнiкъ* (къчї s'а întокmitȣ întîia оаръ în Statȣлȣ Pensilvania în Америка). Ла ачеаstъ metodъ, fie-каре deлi-

квentă este пвsă întp'o deoseвitъ челвлъ, вnde ръmîne maĭ toatъ zioa singврĭ fъpъ nічĭ o оквпацівne. Esnepiinцa a аpъtatъ къ ачеstă modă d'a nedensi внă omă, este челă maĭ tepiвiлă че esistъ, пвtemă sъ zічemă къ este maĭ tepiвiлă de кîtă nedeansa de moapte însъшĭ. S'a шi въzвtă къ внiĭ деліквенцĭ кondemnaцĭ пentpв кîцĭ-ва anĭ ла о înкisoape челвларъ, аă рвгată ка о грацiе, ка sъ'ĭ omoape. Пînъ ла ачеst грad, singврitatea шi neoкупацівnea sîntă кontpapiĭ natвpeĭ omвлвĭ шi кîndă amîndoĭ se împpeвnъ, продвкă внă копiлă foapte вpîtă, foapte nenлъквtă: ачеаsta se кеamъ вpічівne (ennuis). Ea sanъ fopцiле omвлвĭ, napaлiseazъ enepцiea sa вiталъ шi omoapъ пе omă saă faче къ елă sъ se omoape însвшĭ. Внiĭ din жвpiskonsвлцĭ (adвокацĭ) modepnĭ, възîndă ачеаsta, аă stpiгatъ кв ввквpie: iatъ къ amă гъsitъ внă mizлoкă de nedeansъ maĭ enepцiкъ de кîtă moaptea! O sъ sкъпъmă d'aквm în вiitopă de nечеsitatea d'a osîndi oamenĭ ла moapte, d'a da пввлiквлвĭ sпекtaквлă sînцеposă шi degpъdîndă d'o eкsеквцівne de moapte кapе, de шi вmпле кв spaimъ inimiле sпекtatopiлopă, însъ пв ле faче maĭ ввne шi maĭ noвiле, чi din кontpa, вedepea sînцелвĭ шi a внвĭ eшafodă, 'ĭ faче maĭ вpвtaлĭ шi maĭ oвічпвiцĭ кв вedepea

ȣчidереĭ oamenilорȣ, каре tребȣе askȣnsȣ kîtȣ sъ поаte de mȣltȣ de ведереа omȣлȣĭ de pîndȣ. Eatъ, aȣ репеtatȣ, d'акȣmȣ în вiitорȣ asasini вор fi osîndiцĭ пенtрȣ o реклȣsiȣne челȣларъ пentрȣ toatъ вiеаца; o пedeaпsъ de speрiatȣ, maĭ pea de kîtȣ moaptea. »

Aчeastъ перspeкtiвъ пentрȣ жȣрisпрȣdenца kрiminaлъ вiitоаре, арȣ fi віпе daкъ n'арȣ esista алte konsideрaцiȣnĭ каре o tȣрбȣръ; adeкъ s'a арътatȣ къ mȣлцĭ din aчeĭ osîndiцĭ ла o реклȣziȣne челȣларъ пentрȣ ȣnȣ timпȣ deлȣнгatȣ, нȣ нȣmaĭ къ n'aȣ tръitȣ mȣltȣ шi neste пȣцin aȣ mȣрitȣ în ȣрma mарелор sȣfeрiнце mораде, ва înkъ mȣлцĭ s'aȣ zmintitȣ къzîndȣ întр'о невȣnie de невindeкatȣ. Aшa dарȣ aȣ zisȣ алцĭ жȣрiskonsȣлцĭ, daкъ sочietatea аре dрeпtȣлȣ a пedeпsi пе omȣ кеарȣ кȣ вiеаца, totȣ n'аре dрeпtȣ a'л kinȣi кȣ sȣfeрiнце грozаве, ш'ал zminti кеарȣ; asta este în коntра simцȣлȣĭ ȣmanitъцеĭ inspirate în noĭ. De aчееа, în timпiĭ чеĭ dȣпе ȣрmъ aȣ пърьsitȣ шi sistemȣлȣ înkideреĭ челȣларе, saȣ челȣ пȣцin търцinirdȣ'лȣ нȣmaĭ ла кazȣрĭ esчeпцioнале de kрime deoseвite граве.

Ȣnȣ алȣ treiлea sistemȣ konsistъ în комвiнaцiȣnea аваntaцелорȣ d'amîndoъ sistemeле. Dȣпе aчeastъ metodъ, пedeпsiцĭ нȣ sîntȣ sinгȣрatiчĭ, чi

шedȣ kîte maĭ mȣлцĭ întp’o odae, mъnînkȣ împреȣnъ, лȣкреzȣ împреȣnъ; însъ пasnîчiĭ sîntȣ пȣшĭ neînчetatȣ лîngъ dînшiĭ каре-ĭ опреskȣ а пȣ ворбі ȣпȣлȣ кȣ алtȣлȣ nimikȣ шi делiкȣенцĭ, дȣпе ачеstȣ sistemȣ sîntȣ kondemnaцĭ ла о tъчере neintepрȣntъ (mȣtismȣлȣ kontinȣȣлȣ). Maĭ кȣ seamъ în ȣнеле прinsopĭ але Statȣлȣĭ în Франчia, este ачеstȣ sistemȣ în лȣкраре; însъ nȣ sînt înкъ adȣnate datinĭ destȣле sпре а пȣtea жȣдека, dакъ ачest sistem поate fi менцinȣt definitiв saȣ nȣ.

În Mаpea Бpitaniei, în Фpanчia шi Pȣsia aȣ кътat a fonda niшte колоniĭ de приzoniepĭ aĭ Statȣлȣĭ (Bottany-Bey, пentpȣ Britania, Cayena пentpȣ Фpanчia шi Sibiriea пentpȣ Posia). Пînъ акȣmȣ nȣmaĭ Bottany-Bey а datȣ peзȣлtate mȣлцȣmitoape. Osîndiцi s’aȣ копiцiatȣ аколо întp’adeвъpȣ шi ачеĭ daцi afаpъ din soчietatea Eȣропееnъ ка membpiĭ ganгpeniцiцĭ. ȣnindȣ-se ла о колоnie nоȣъ in Aȣstpaлia, aȣ deвenit алцĭ oamenĭ лȣкpъtopĭ шi onestĭ. Niшte întpeпpenopiĭ aȣ tpimisȣ аколо шi коpъбiĭ înкъpkate кȣ femeĭ каре s’a mъpitatȣ аколо кȣ пpizoniepĭ ш aȣ fondatȣ familiĭ nȣoĭ. Ачешtĭ пъpinцĭ degpadaцĭ, aȣ datȣ пе ȣpmъ копiiлорȣ лорȣ о edȣкацiȣne бȣnъ шi mоpaлъ. Atîta este de mape коpiцiбiлitatea omȣлȣĭ. Dapȣ nȣ пȣtemȣ sъ пе-

гътъ́ къ ачеастъ metoadъ folosіtoаре пеntpъ Stat, кеаръ̆ in пъntълъ̆ de ведереа finanчіаръ, este поsіbілъ пъmaї пеntpъ ъпъ̆ Statъ̆ каре аре коловії пеste очеапъ̆ ші цъpї пъоі пелъкъіte, spre a пъteа faче аколо о черкаре къ fondapea ъпеї колоnie de кріminaлі osîndiцї.

Еатъ къ ші къеstiъnea despre modълъ̆ înкidepi прizoniepілор, este înкъ în stape de проблемъ ші de stъdiъ̆. Че лъкръ къріоsъ̆! D'atîtea miї de anї, жъdeкъtopiї аъ̆ înкisъ̆ пе чеї osîndiцї de dpeptate ші пînъ акъmъ̆ înкъ пъ s'a гъsitъ̆ modълъ̆ челъ̆ maї folositopъ̆ пеntpъ sigъpanца Statълъї ші а sънътъцеї, ка ші пеntpъ корекціъпеа osîndiцілоръ̆! Даръ̆ asta пъ е de mipape. De atîцї anї esistъ̆ sкоале ші atîtea mizлоаче de instpъкціъпе копіілоръ̆; къ toate ачеstea, adeвъpatълъ̆ sistemъ̆ педагоцікъ̆ алъ̆ instpъкціъпеї пъбліче perfeкte, este ші елъ̆ înкъ пînъ акъmъ̆ în stape de stъdiъ̆ ші de проблемъ.

Amъ̆ atinsъ̆ aiчї пъmaї ъпеле din къеstiъпеле капitaлe а Поліцiеї Medікале, аpъtîndъ̆ prіntp'ачеаstа о miкъ idee: че este ачеаstъ шtiinцъ modepnъ, fpъmoasa pamъpъ a Ігіенеї Попълаpe, че а fъкътъ̆ déжа atîtъ̆ de mълтъ̆ în пъціnї anї ші каре promite înкъ maї mълтъ̆ пеntpъ віitopъ̆.

(*Finitълъ̆ Sepieї 1-їъ̆ а лекціъпілоръ̆ despre Іціепа попъларъ.*)